

Problems of modern science

Collection of scientific articles

RSCI / РИНЦ
Science Index

Submitted for review in

Conference Proceedings Citation Index -
Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)

 THOMSON REUTERS

Fadette editions
Namur, Belgium
2018

Fadette editions, Namur, Belgium**Problems of modern science****Reviewers:*****Andrej Udovč,***

*Doctor of Economic Sciences, Professor of Economics, Head of the chair for agrometeorology, agricultural land management, economics and rural development
Biotechnical faculty, Univerza v Ljubljani (Slovenia)*

Nedelea Alexandru-Mircea,

Associate Professor Ph.D at Stefan cel Mare University of Suceava (Romania)

Science editor:***Drobyazko S.I.***

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Doctor of Science, honoris causa, Professor of RANH*

Problems of modern science: Collection of scientific articles. - Fadette editions, Namur, Belgium, 2018. - 200 p.

ISBN 978-2-5494-0322-5

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, candidates and doctors of sciences, research workers and practitioners from Europe, Russia, Ukraine and other countries. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern economy and state structure. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern economic science development.

ISBN 978-2-5494-0322-5

© 2018 Copyright by Fadette editions

© 2018 Authors of the articles

CONTENT

1. NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT	5
Goncharenko M.F., Horbach L.M. KNOWLEDGE ECONOMY AS A STAGE IN THE DEVELOPMENT OF POST-INDUSTRIAL SOCIETY	5
Latysheva Olena, Milyavskiy Mikhailo. RESEARCH OF PROGRESS OF UKRAINIAN ECONOMY AND STATE OF HER INTEGRATION TRENDS IS IN EUROPEAN MARKET SPACE.....	10
Mostova A.D. BALANCED SCORECARD FOR STRATEGY OF FOOD SECURITY OF THE STATE	15
2. WORLD ECONOMY	20
Ovchar P.A. EVALUATION OF INTERACTION WITH AUTOMOTIVE TRANSPORT WITH OTHER MODES OF ECONOMIC ACTIVITY.....	20
Sukhorukova Olga. FACTORS OF COMPETITIVENESS OF THE US MEDIAINDUSTRY ON THE WORLD MARKET	24
3. ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT	30
Hotlib Irina. FORMATION OF THE INNOVATIVE STRATEGY OF COMPETITIVE ABILITY GROWTH OF COMPANY	30
Lidiia Karpenko, Anastasia Borschavetskaya. FEATURES OF THE STRATEGIC PLANNING OF THE ENTERPRISE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT COORDINATES	33
Kucherenko A.V. INNOVATIVE POTENTIAL OF FINANCIAL MANAGEMENT FOR ENTERPRISES OF REAL SECTOR OF ECONOMY IN UKRAINE	37
Lapina Y.D. ANALYSIS OF THE COMPANY'S OWN CAPITAL AND THE DETERMINATION OF ITS EFFECTIVENESS	41
Sardak H.V. RESEARCH OF THE CONCEPTIONS BY STRATEGIC MANAGEMENT OF THE PERSONNEL	44
Olena Suhina, Nataliia Nechyporenko, Mykola Solovei. METHOD OF DETERMINATION OF THE AMOUNTS OF THE CORRELATION COEFFICIENTS OF THE ACCOUNT OF ASSIMILATIVE PROPERTIES OF ECOSYSTEMS IN UKRAINE.....	48
Trushkina N.V. THEORETICAL FOUNDATIONS OF LOGISTICS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE	51
Cherchata Anzhela, Andrusiv Uliana. REENGINEERING OF BUSINESS-PROCESSES OF ENTERPRISE AS AN INSTRUMENT OF THEIR IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT ...	59
4. PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY	63
Ainur A. Adieva, Ainura F. Maxyutova. LABOR MARKET AND LABOR MIGRATION OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES	63
5. MONEY, FINANCE AND CREDIT	67
Barbora Drugdová. THE COMMERCIAL INSURANCE MARKET AND COMMERCIAL INSURANCE IN THE SLOVAK REPUBLIC	67
Lyubenova A. THE NEED TO APPLY FINANCIAL METRICS IN THE ACCOUNTING ANALYTICAL MODELS OF AGRICULTURAL HOLDINGS	70
6. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT	79
Kalabukhova Svitlana. EARNINGS PER SHARE FACTOR ANALYSIS PROCEDURE.....	79
7. TAXATION AND ACCOUNTING SYSTEM	83
Ryabenko Galina, Gryb Andriy, Vetrova Anastasiia. RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE SIMPLIFIED SYSTEM OF TAXATION OF UKRAINIAN AGRICULTURAL PRODUCERS....	83

8. ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITIES	87
Gorban I., Mykhalitska N., Vereskliia M. INSTRUMENTATION OF DIAGNOSTICS FLEXIBILITY OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT STRATEGY IN THE CONTEXT OF ENSURING ECONOMIC SECURITY	87
9. MATHEMATICAL METHODS IN ECONOMY	92
Grygorova Zoia. MODERN MODEL OF MEDIA INDUSTRY OF UKRAINE	92
10. STATE ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND GOVERNMENT SERVICE	97
Juraev Zafar, Nishonov Vohobjon, Abdurahimov Jamshid. METROLOGY SERVICE IN THE FIELD OF MEDICINE.....	97
Pasichnyk D.S. THE ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF NATIONAL IDENTITY CONCEPT	100
11. LAW	107
Vernydubov I.V., Belikova S.A. IMPLEMENTATION PROCEDURAL GUARANTEES FOR THE PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS	107
Prudnikov A. S., Mayurov N. P. TOPICAL ISSUES OF IMPROVING LEGISLATION IN THE FIELD OF MIGRATION	110
12. TOURISM ECONOMY	118
Parusheva T. P. INFLUENCE OF CULTURE AND IDENTITY ON TOURISM IN DESTINATION.....	118
13. MANAGEMENT	124
Kairbekuly Aidyn. USE OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	124
Denysiuk Serhii, Vasylenko Vira. EVALUATION OF ENERGY SAVING ENVIRONMENTS FOR BUDGETARY ORGANIZATIONS AND INSTITUTIONS OF THE CITY DISTRICT IN ENERGY MANAGEMENT SYSTEMS	131
14. MARKETING	136
Oksana Pukalo. SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE: THEORETICAL PROBLEMS, DYNAMICS AND PERSPECTIVES THROUGH WORLD EXPERIENCE	136
Shishkina A.V., Solomashko K.A. THE EMERGENCE AND HISTORICAL DEVELOPMENT OF COMMERCIAL DISCOUNTS	143
15. PSYCHOLOGY, PEDAGOGY AND EDUCATION	147
Ivayla Stoeva. GOVERNMENT IN TIMES OF POPULISM.....	147
Knysht I. V. EXPLORATION MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF COMPLEXITY	151
Markov S.M., Astakhova V.V., Sergeeva I.E. CHRISTIAN SYMBOLS IN CHILDREN LITERATURE BY J. ROWLING: REALITY OR ILLUSION?	157
Marphina Zh. V. MYTH AS PART OF INFORMATION STRUCTURE OF THE CONCEPT..	160
Galina Stoikovich, Lilia Stoikovich, Olga Sapova. LINGUA-DIDACTIC ASPECT OF ACADEMIC WRITING IN ENGLISH IN TERMS OF TRAINING CROSS-SECTORAL SPECIALISTS.....	164
Ryzhikov V.S. ELABORATION OF TECHNOLOGY AND CONTENT-PRACTICAL COMPONENT OF THE OFFICER'S PSYCHOGRAM.....	169
Sembrat Alla, Samoilenko Nelia. COMPETENCY APPROACH IN THE CONCEPTUAL FIELD OF FOREIGN AND DOMESTIC HIGHER EDUCATION	179
Tohochynskyi O.M. THE ESSENCE AND COMPONENTS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE PERSONNEL OF AUTHORIZED BODIES ON PROBATION ISSUES	182
Pet'ko Lyudmila. ENVIRONMENTAL APPROACH IN THE FORMATION OF SOCIAL ACTIVITY IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN.....	190

1. NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT

Goncharenko M. F.,

Ph.D., Associate Professor

Horbach L. M.

Ph.D., Associate Professor

Interregional Academy of Personnel Management, Ukraine

KNOWLEDGE ECONOMY AS A STAGE IN THE DEVELOPMENT OF POST-INDUSTRIAL SOCIETY

Гончаренко М. Ф.,

к.е.н., доцент

Горбач Л. М.

к.е.н., доцент

Міжрегіональна академія управління персоналом, Україна

ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ ЯК ЕТАП У РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

The article examines existing approaches to determining the vector of development in post-industrial society, named the knowledge economy. The authors identify the main tendencies of formation in the knowledge economy at the present stage of economic development. Focuses on the determinants and conditions for the development of a new type of economy, and cause-effect relationships between them, which are the factors of its formation and development. It is proved that the knowledge economy should be considered as the economy of the postindustrial society, the consequence of the formation which is innovation increase and economic development information.

Keywords: *knowledge economy, innovation economy, information economy, post-industrial society, economic growth, information technology, knowledge society.*

У статті досліджуються існуючі підходи до визначення вектора розвитку постіндустріального суспільства – економіки знань. Автори виокремлюють основні тенденції становлення економіки знань на сучасному етапі розвитку економіки. Акцентується увага на детермінантах і умовах розвитку нового типу економіки, а також на причинно-наслідкових зв'язках між ними, які виступають факторами її формування і розвитку. Обгрунтовано, що економіку знань доцільно розглядати як економіку постіндустріального суспільства, наслідком становлення якої є підвищення інноваційності та інформаційності економічного розвитку.

Ключові слова: *економіка знань, інноваційна економіка, інформаційна економіка, постіндустріальне суспільство, економічний ріст, інформаційні технології, суспільство знань.*

Початок третього тисячоліття ознаменувався кардинальними змінами та переходом багатьох країн до «нової економіки», або «економіки знань», орієнтованої на передові знання, новітні досягнення у сфері інформаційних і комунікаційних технологій.

Економіка знань науковцями трактується по-різному. Це і економіка, яка ґрунтується на виробництві, оновленні, циркуляції, розподілі і застосуванні знань та інформації [1]; економіка, що створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання та конкурентоспроможності [2];

економіка, в якій знання та інновації відіграють домінуючу роль в економічному розвитку [3]; тип економіки, де сектори технологічної матеріалізації знань відіграють вирішальну роль, а виробництво знань є джерелом економічного росту [4].

Економіка знань (knowledge economy) як багатогранна категорія, основу якої складають освіта, інноваційний потенціал, інформаційна інфраструктура, інституціональна інфраструктура [5], розглядається вченими як [6, с. 114]: постіндустріальна економіка; нова економіка (new economy); інформаційна економіка (information economy); інноваційна економіка (innovation economy); глобальна мережева економіка (network economy). Розглянемо кожну із цих концепцій, так чи інакше, пов'язаних із економікою знань.

Зростання впливу інформаційно-телекомунікаційного середовища на соціально-економічні процеси розвитку суспільства відобразилося появою теорій постіндустріального (Д. Белл), технотронного (З. Бжезинський), інформаційного (М. Кастельс), інноваційного суспільства (Ф. Махлуп).

Д. Белл, характеризуючи нинішнє постіндустріальне суспільство як суспільство знань [7, с. 288], говорить про настання «інформаційного століття», в економіці якого пріоритет товарів змінюється виробництвом послуг, а теоретичні знання є основою інновацій та інтелектуальних технологій [8].

Учений виокремлює п'ять основних ознак постіндустріального суспільства: кардинальні зрушення від виробництва товарів до виробництва послуг; підвищення соціального статусу спеціалістів; провідна роль науки як джерела економічного і суспільного прогресу; технократизація всіх сфер людської діяльності; створення і розвиток «інтелектуальної технології» на базі інформаційної техніки і технологій.

Отже, у постіндустріальному суспільстві основним виробничим ресурсом є інформація, а відтак, домінують наукомісткі технології.

В останні роки у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі акцентується увага на формуванні нового типу економіки – «нової економіки», яка відображає специфіку формування економіки знань, обумовлюючи перехід від суспільства споживання до інтелектуального суспільства.

У багатьох дослідженнях вчені пропонують розрізняти поняття «економіка знань» і «нова економіка». Зокрема, на відмінності між «ною» економікою та економікою знань вказує Л. І. Федулова [2, с. 52-53]. Так, «нова» економіка – це феномен «високотехнологічних компаній, що використовують Інтернет як основний економічний ресурс; глобальний кластер економіки, що виробляє програмне забезпечення або постачає технології для інших напрямів, а ядром нового типу економіки є перетворення інформаційних продуктів і послуг в об'єкт виробництва і споживання», а економіка знань – це... «економіка, що створює, розповсюджує та використовує знання для забезпечення свого зростання та конкурентоспроможності». Така економіка використовує знання в різноманітній формі, а також створює їх у вигляді наукової і високотехнологічної продукції, висококваліфікованих послуг, освіти.

На думку К. Келлі [9], «нова економіка» пов'язана з формуванням людського капіталу, який володіє значним творчим потенціалом і високим

рівнем інтелекту. ООН дається визначення «нової економіки» як сукупності інтенсивного технологічного прогресу у сфері інформаційних технологій, масових комунікацій, інтернаціоналізації економічних систем, модернізації у фінансовому секторі.

Інакше кажучи, нова економіка передбачає поєднання науки, інновацій і бізнес-процесів, які забезпечують лідерство і конкурентоздатність економіки при зниженні споживання ресурсів, а економіка знань ґрунтується на людському капіталі і знаннях, високих технологіях і високоякісних послугах [6, с. 115].

Наступний підхід до розуміння сутності економіки знань пов'язаний із ототожненням поняття «економіка знань» та «інформаційна економіка».

Концептуальні основи «інформаційної економіки» вперше були розглянуті у роботах американських дослідників М. Пората і Ф. Махлупа. Автором теорії інформаційної економіки є іспанський учений М. Кастельс.

Інформаційна економіка розглядається як наука, яка вивчає відтворення науково-технічної інформації в економічних системах [10, с. 7]; шабель у розвитку продуктивних сил, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства, зростанням частки інформаційних і комунікаційних технологій, інформаційних продуктів і послуг у ВВП, створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних та особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах [11, с. 23-24].

Інформаційна економіка й економіка знань є частиною загальних соціальних теорій – інформаційного суспільства та суспільства знань. Ці теорії, в свою чергу, пов'язані з концепцією становлення і розвитку постіндустріального суспільства, яка, як складова постіндустріального етапу розвитку цивілізації, почала формуватися в 70-их рр. ХХ ст. Основні положення цієї концепції викладені в роботах Д. Белла, Е. Масуда, Е. Тоффлера, Р. Друкера.

Засновник теорії інформаційного суспільства Д. Белл відзначив, що новий синтез науки та інновацій є однією з фундаментальних основ постіндустріального суспільства [7, с. 315].

Е. Тоффлер [12], виділяючи три хвилі у розвитку людської цивілізації, наголошує, що перша із них пов'язана з традиційним суспільством, друга – з індустріальним, а третя – з інформаційним суспільством.

На думку фахівців, дефініції «інформаційне суспільство» і «суспільство знань» принципово відрізняються в частині переходу від «економіки інформації» до «економіки знань» [13, с. 32; 14, с. 150, 161].

На сьогодні у наукових публікаціях чітко прослідковується теза про те, що сучасне суспільство трансформується в економіку знань. Тобто йдеться про новий напрямок, який ґрунтується на новітніх досягненнях у сфері інформаційних і комунікаційних технологій. Водночас розвиток інформаційних технологій призвів до виникнення мережевої економіки, яку М. Кастельс [15] розглядає як синтез інформаційної та глобальної економіки. Мережева

економіка трактується як складна, глобальна мережева багаторівнева структура взаємовідносин між економічними агентами, що здійснюються через Інтернет та інші телекомунікаційні мережі.

Американський учений П. Друкер вказував на те, що поширення інформації призведе до серйозних змін у суспільстві, і знання стануть фактором росту продуктивності. З економічної точки зору знання розглядаються вченим як ключовий ресурс та інструмент економічного росту [16].

У наукових роботах зустрічається теза про те, що розширення використання знання як одного із ефективних факторів виробництва й управління, призведе до якісних змін основ економіки і суспільства загалом: перша стає «економікою знань», друге – «суспільством знань» [17]. Економіка знань створює, поширює і використовує знання для забезпечення свого росту і конкурентоздатності; в ній знання збагачують усі галузі, сектори і всіх учасників економічних процесів [18].

Багато дослідників, які вивчають теоретичні підходи до економіки знань, ототожнюють її з інноваційною економікою. Відзначимо, що між цими поняттями багато спільного, але водночас є деякі принципові відмінності.

Терміни «інноваційна економіка» й «економіка знань» у багатьох дослідженнях використовуються як синонімічні поняття, що означають сучасну, постіндустріальну стадію розвитку економіки в багатьох країнах, для якої характерний прогресивний ріст частки нематеріальних активів і нематеріального капіталу в економічній вартості виробництва, а також у кругообігу відтворення базових економічних і соціальних ресурсів [19].

У роботі «Третя хвиля» Е. Тоффлер уперше звернув увагу на виникнення феномену інноваційної економіки у 1956 р., коли в економіці США кількість працівників, які займалися розумовою працею («білі комірці»), перевищила кількість працівників, які займалися фізичною працею («сині комірці») [12].

Поняття інноваційної економіки увійшло в обіг у 90-х рр. ХХ ст і трактується як стратегічний напрямок розвитку країни, економічна доктрина, тип економіки, який ґрунтується на потоці інновацій, постійному технологічному вдосконаленні, виробництві й експорті високотехнологічної продукції з досить високою доданою вартістю і власне технологій [20, с. 220]. Інноваційна економіка передбачає постійне генерування інновацій, тобто забезпечує безперервний процес перетворення нового знання в нові товари і послуги.

Така економіка є, по суті, інструментальною концепцією (на відміну від ресурсної), яка розглядає технологію формування нового економічного укладу. Тому, не дивлячись на близькість значень, ці терміни не тотожні один одному. Економіка знань за змістом наближена до соціологічної концепції суспільства, що ґрунтується на знаннях (knowledge-based society), яка розглядає знання як ключовий фактор побудови нового суспільного ладу [21, с. 244].

Крім того, інноваційну економіку слід розглядати як новий етап соціально-економічного розвитку, де ефективно вибудована національна інноваційна система, розвинута інноваційна інфраструктура, яка забезпечує комерціалізацію ідей та ефективну передачу технологій від науки до

промисловості; розвинуті інформаційні і мережеві послуги, а також ринки інтелектуальних продуктів. У цьому випадку економіка знань трактується як вищий етап розвитку постіндустріальної (інноваційної) економіки, де головним фактором і метою розвитку і росту стають знання і людський капітал [22, с. 6; 23].

Не зважаючи на деякі відмінності в термінології щодо формування економіки інновацій, економіки знань, інформаційної економіки, спільним є те, що для держав, які здійснили прорив в інноваційному розвитку, характерний новий тип економічних (можливо, і суспільних) відносин [24, с. 14].

Саме тому, всі вищенаведені підходи до характеристики економіки знань дозволяють зробити висновок про те, що економічна наука, яка досліджує закономірності формування і розвитку економіки знань, передбачає інтегрування концептуальних розробок усіх теоретичних напрямків її дослідження.

Література:

1. The Knowledge-Based Economy [Електронний ресурс]. – Paris, 1996. – Режим доступу: <http://oecd.org>.
2. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37-59.
3. Миндели Л.Э. Концептуальные аспекты формирования экономики знаний / Л.Э. Миндели, Л.К. Пипия // Проблемы прогнозирования. – 2007. – № 3. – С. 115-138.
4. Макаров В. Контуры экономики знаний / В. Макаров // Экономист. – 2003. – № 3. – С. 5-15.
5. World Bank. Building Knowledge Economies: Advanced Strategies for Development. WBI Development Studies. Washington, DC: World Bank, 2007.
6. Игумнов О. А. Экономика знаний: проблемы становления и развития / О. А. Игумнов // ЭТАП: экономическая теория, анализ, практика. – 2016. – № 5. – С. 113–122.
7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования: пер. с англ. / Д. Белл. – М.: Academia, 1999. – 787 с.
8. Белл Д. Социальные рамки информационного общества. Новая технократическая волна на Западе / Д. Белл; под ред. В. Л. Гуревича. – М.: Прогресс, 1986. – С. 330-342.
9. Kelly K. New Rules for the New Economy. The Radical Strategies for a Connected World / K. Kelly. – N.Y., 1998.
10. Нижегородцев Р. М. Информационная экономика и парадоксы теорий экономического роста: на пути к новой парадигме // Р. М. Нижегородцев // Вестник ЮРГТУ (НПИ). – 2013. – № 5. – С. 7.
11. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – М., 1997. – С. 23-24.
12. Тоффлер Э. Третья волна: пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2010. – 784 с.
13. Арыстанбекова А. Экономика, основанная на знаниях / А. Арыстанбекова // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 6. – С. 32.
14. Сапир Ж. К. К экономической теории неоднородных систем: опыт исследования децентрализованной экономики / Ж. К. Сапир. – М., 2001. – С. 150, 161.
15. Drucker P. F. The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society / P. F. Drucker. – London: Heinemann, 1969. – P. 67, 167.
16. Макаров В. Л. Микроэкономика знаний / В. Л. Макаров, Г. Б. Клейнер. – М.: Экономика, 2007. – 204 с.
17. Марахина И. В. Формирование экономики знаний как ключевое условие роста конкурентоспособности страны / И. В. Марахина // Проблемы развития

- инновационно-креативной экономики: Сборник докладов по итогам международной научно-практической конференции. – М.: Креативная экономика, 2010. – С. 351-355.
18. Трофимов Н. А. Зарубежные подходы к инвестициям в человеческий капитал: инновации в образовании / Н. А. Трофимов // Инновации. – 2006. – № 10. – С. 97–102.
 19. Горбач Л. М. Інноваційне забезпечення екологічного розвитку: сучасні реалії та перспективи: монографія / Л. М. Горбач. – К.: «Кондор-Видавництво», 2016. – С. 220.
 20. Кочетков Д. М. Теоретико-методологические подходы к анализу экономики знаний на региональном уровне / Д. М. Кочетков, М. В. Власов // Журнал экономической теории. – 2016. – № 4. – С. 244.
 21. Кудина М. В. Социально-гуманитарное образование в экономике знаний / М. В. Кудина, М. А. Сухарева // Государственное управление. Электронный вестник. – 2017. – Выпуск № 65. – С. 6.
 22. Золотых И. Б. Экономика знаний: особенности и параметры развития / И. Б. Золотых // Эффективна економіка. – 2014. – № 11.
 23. Валентей С. Д. Ограничения формирования экономики инноваций в России / С. Д. Валентей // Вестник Российской экономической академии им. Г. В. Плеханова. – 2010. – № 6. – С. 14.

Latysheva Olena,

PhD in Economics, senior teacher of Department of economy of enterprises,

Milyavskiy Mikhailo,

PhD in Economics, Associate Professor of Department of economy of enterprises,

Donbass State Engineering Academy (DSEA), Kramatorsk, Ukraine

RESEARCH OF PROGRESS OF UKRAINIAN ECONOMY AND STATE OF HER INTEGRATION TRENDS IS IN EUROPEAN MARKET SPACE

Латишева О.В.,

к.е.н., старший викладач кафедри економіки підприємства,

Мілявський М.Ю.,

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,

Донбаська державна машинобудівна академія, Краматорськ, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СТАНУ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНКОВИЙ ПРОСТІР

In the article progress of the Ukrainian economy trends and level of her market integration are considered in the European Union. The structure of export of commodities of Ukraine in a geographical cut and loud speaker of volume of export of commodities and services of Ukraine is analyzed. The conducted analysis of structure and dynamics of export and import allowed to set that a country did not succeed to enter to the market of the European union a competent player, main disappointments of Ukraine in 2017 are related to the subzero import quotas commodities. The result of analysis of investments of foreign economic activity allowed to set after falling in 2015 their positive dynamics and to suppose their positive prognosis in the future. Basic factors that assist worsening of investment climate and produce a negative international image of the state are set.

Keywords: *the Ukrainian economy, export of commodities and services, European Union, investments of foreign economic activity, direct investments*

У статті розглянуті тенденції розвитку української економіки і рівень її ринкової інтеграції в Європейський союз. Проаналізована структура експорту товарів України в

географічному розрізі і динаміка об'єму експорту товарів і послуг України. Проведений аналіз структури і динаміки експорту і імпорту дозволив встановити, що країні не вдалося увійти на ринок Європейського союзу повноправним гравцем, головні розчарування України в 2017 році пов'язані з низькими квотами на імпорт товарів. Результат аналізу інвестицій зовнішньоекономічної діяльності дозволив встановити після падіння в 2015 році їх позитивну динаміку і припустити в майбутньому їх позитивний прогноз. Встановлені основні чинники, які сприяють погіршенню інвестиційного клімату і створюють негативний міжнародний імідж держави.

Ключові слова: українська економіка, експорт товарів і послуг, Європейський союз, інвестиції зовнішньоекономічної діяльності, прямі інвестиції

У країні в 2017 році в контексті продовження євроінтеграційної роботи під тиском західних партнерів були прийняті дуже важливі євроінтеграційні закони: в енергетичній сфері - закони про Фонд енергоефективності, комерційний облік тепла і водопостачання, про енергетичну ефективність будівель, закон про житлово-комунальні послуги; закон про оцінку впливу на довкілля, закон про стратегічну екологічну оцінку [1].

Офіційна українська статистика фіксує припинення обвального падіння економіки. В 2017 р. з позитивних маркерів в економіці України варто відмітити те, що курс гривни залишався відносно стабільним, і валюта була девальвована усього на 4% по відношенню до 2016 р., чому неабиякою мірою сприяли загальносвітові показники цін на метали. В цілому вдалося не допустити колапсу економіки, а в окремих галузях, наприклад, у видобутку газу, вдалося добитися росту. Але все таки в області економіки 2017 р. можна охарактеризувати як рік стагнації. Досить серйозною проблемою для української економіки залишається проблема розширення експорту в ЄС і виконання умов угоди про євроасоціацію, яка, за словами самого президента України, виконана на 15%. [2]

Аналіз динаміки географічної структури експорту товарів (рис. 1) та динаміки обсягу експорту товарів та послуг України (рис. 2), дозволяє констатувати, що країна не дуже посилює свої позиції щодо інтеграції в ЄС.

У загальному обсязі зовнішньоторговельних операцій частка країн ЄС порівняно з 2016 р. за даними [3; 4] становила в експорті 40,5%, в імпорті – 41,9% (за 2016 р. відповідно 37,1% і 43,7%), в структурі експорту переважає сировина та матеріали, продукція з низьким рівнем доданої вартості добувної та переробної галузі, АПК та харчової промисловості та ін., тоді як імпортується в країну продукція машинобудування, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості та ін. продукція високої ступені обробки та товари з високим рівнем доданої вартості.

Так, за останніми оприлюдненими статистичними даними [3; 4] "найбільші обсяги експорту до країн ЄС складала продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 32,2% від загального обсягу експорту, недорогоцінні метали та вироби з них – 21,4%, у т.ч. чорні метали та вироби з них – 20,2%, механічні та електричні машини – 14,2%. У січні – листопаді 2017 р. найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Польщі, Італії, Німеччини та Нідерландів.

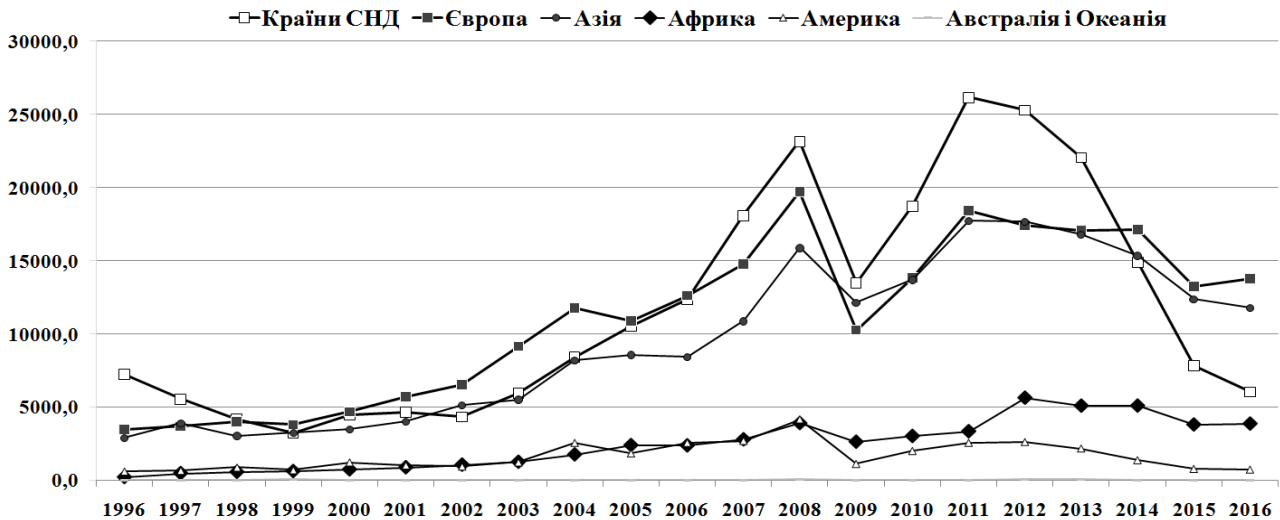

Рис. 1. Географічна структура експорту товарів України

Джерело: авторська розробка на підставі опрацювання статистичної інформації [3; 4]*

*Примітка: з 2014 р. без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя, зони АТО

Серед інших країн світу найбільше експортувалися товари до Російської Федерації, Туреччини, Індії, Китаю та Єгипту. У загальному обсязі імпорту товарів збільшилась частка палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки, засобів наземного транспорту, крім залізничного. Зменшилась частка механічних машин, пластмаси, полімерних матеріалів, фармацевтичної продукції. Найвагоміші обсяги імпорту товарів із країн ЄС склали: електричні та механічні машини – 21,0%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 17,1%, мінеральні продукти – 15,2%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,8%, товари АПК та харчової промисловості – 9,6%. Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Польщі, Італії та Франції, РФ, Китаю, Білорусі, США та Швейцарії". [3; 4]

Обсяг експорту товарів та послуг України у 2017 р. (рис. 2, рис.3) становив 52329,6 млн.дол. США, імпорту – 54955,0 млн.дол. Порівняно із 2016 р. експорт збільшився на 16,0%, імпорт – на 23,3%. Негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу становило 2625,4 млн.дол. (у 2016 р. позитивне – 541,6 млн.дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,88 (за 11 місяців 2016 р. – 0,93). Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 221 країни світу, у 2017 р. експорт послуг до країн ЄС становив 3329,6 млн.дол. США і збільшився порівняно з 2016 р. на 10,8% (на 324,7 млн.дол.), імпорт – відповідно 2503,0 млн.дол. та збільшився на 3,4% (на 81,4 млн.дол.). Найбільші обсяги експорту країнам ЄС припадали на транспортні послуги – 36,9% від загального обсягу експорту послуг країнам ЄС, з переробки матеріальних ресурсів – 24,7%, у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні – 19,0% та ділові – 12,7%. Серед країн ЄС найбільші обсяги послуг надавалися Великій Британії – 17,2% від загального

обсягу експорту послуг країнам ЄС, Німеччині – 15,7%, Польщі – 8,3%, Кіпру – 8,0% та Нідерландам – 4,9%. [3; 4]

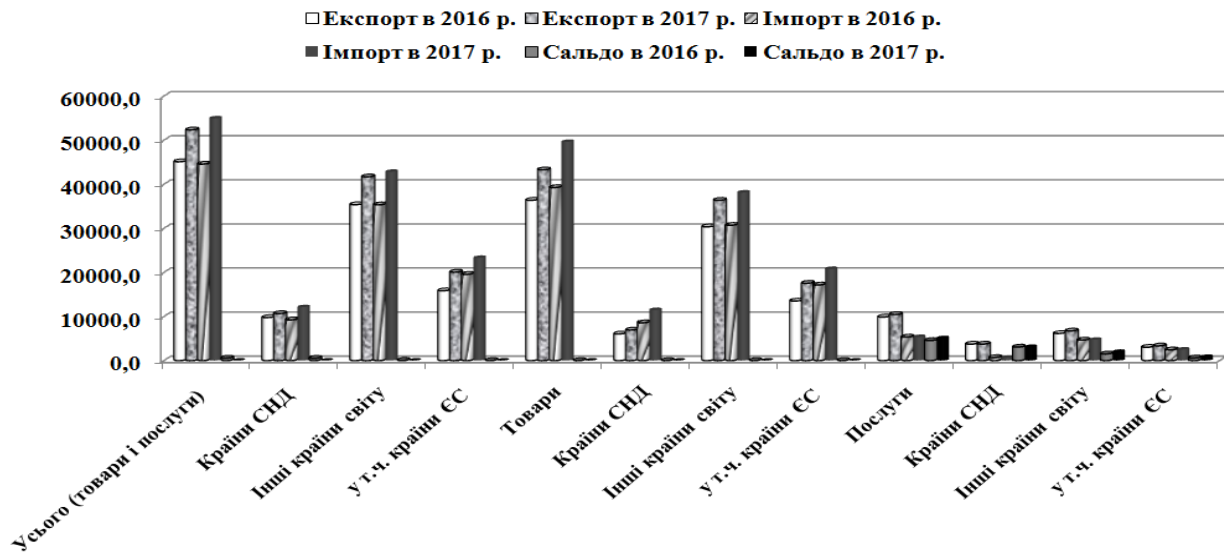

Рис. 2. Обсяг експорту товарів та послуг України, млн.дол. США

Джерело: авторська розробка на підставі опрацювання статистичної інформації [3; 4]

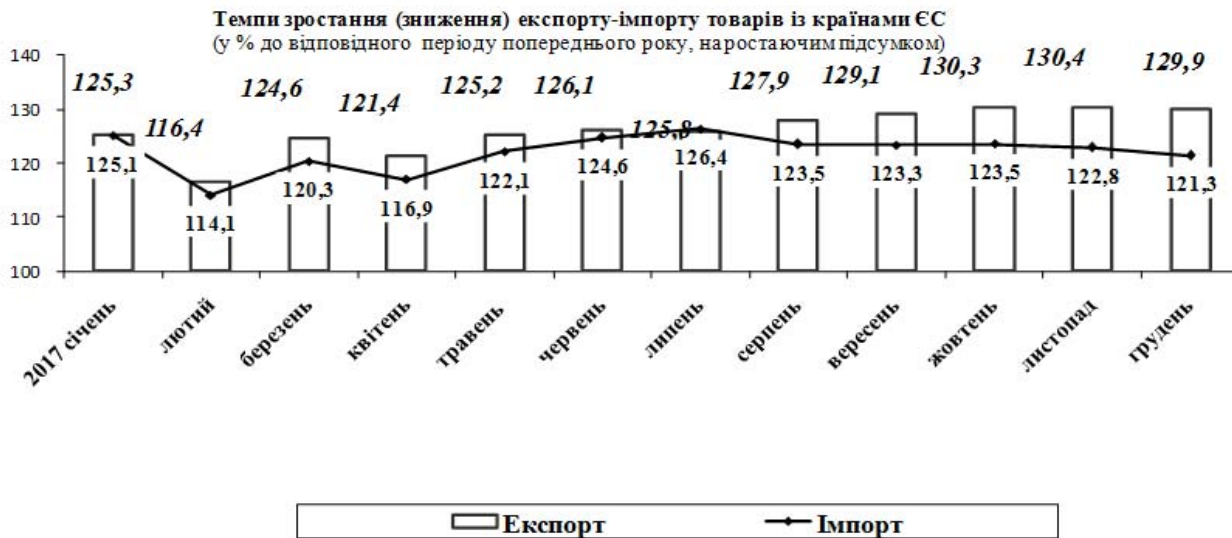

Рис. 3. Темпи зростання (зниження) експорту-імпорту товарів із країнами ЄС
Джерело: авторська розробка на підставі опрацювання статистичної інформації [3; 4]*

Аналіз динаміки інвестицій зовнішньоекономічної діяльності (рис. 4) дозволяють установити, що у 2017 р. до найбільших країн-інвесторів належать Кіпр, Нідерланди та Велика Британія. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України з країн ЄС на 31.12.2017 р. становив 27465,5 млн.дол., що складає 70,2% від загального обсягу. Обсяг вкладень прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що здійснили підприємства-резиденти України в економіку країн ЄС у 2017 р., становив 2,1 млн.дол., або 20,6% загального обсягу вкладень з України, переважно до Латвії, Угорщини та Чехії. Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн ЄС на 31.12.2017 р. становив 6091,6 млн. дол., що складає 96,1% від їх загального обсягу. [3; 4]

Результати проведеного аналізу дозволяють погодитись з думкою Олександра Гуцина, заступника завідувача кафедрою країн пострадянського зарубіжжя РДГУ, який вважає, що "отриманий безвізовий режим. стратегічного впливу на економіку зробити не може", тому й "незважаючи на подолання економікою України обвальних тенденцій, говорити про кінець стагнації доки не доводиться." [1].

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України, млн.дол. США

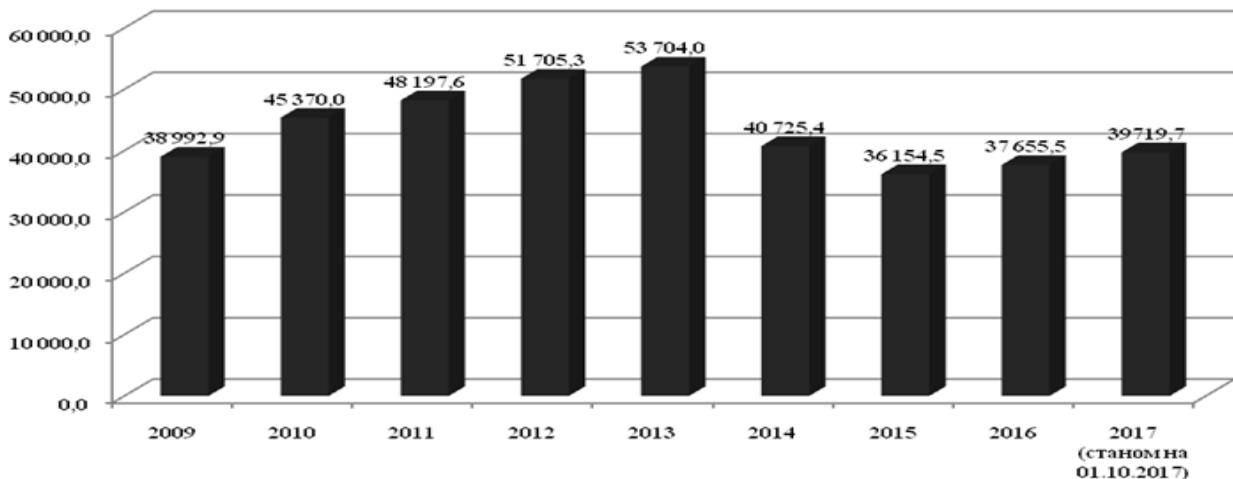

Рис. 3. Динаміка прямих інвестицій в економіку України

*Джерело: авторська розробка на підставі опрацювання статистичної інформації [3; 4]**

За підрахунками Українського центру європейської політики, із завдань асоціації на 2017 рік виконано тільки 11%. Так, згідно з додатками до Угоди про асоціацію в період з 1.12.2016 року до 1.11.2017 року Україна мала виконати 86 таких зобов'язань, наразі Україна виконала 10 зобов'язань, що означає фактично провал в імплементації доленосного для майбутнього країни документу. [4]

Проведений аналіз динаміки торгівлі з Євросоюзом, структури українського експорту, динаміки макроекономічних показників [3-5] показав що, з прийняттям європейського курсу країні не вдалось продавати більше товарів в ЄС з високою доданою вартістю. Для цього потрібні серйозні реформи, у т.ч. передбачені асоціацією, і хороший інвестиційний клімат, проблеми з цим загальновідомі. [2; 6]

Так, серед основних чинників які сприяють погіршенню інвестиційного клімату та створюють негативний міжнародний імідж держави виділяють наступні [6]: політична та економічна нестабільність, нестабільність в економічному зростанні, не відповідність задекларованих нормативних та законодавчих актів реальним діям органів влади, суттєвий фіскальний тиск, значне скорочення кількості представників малого та середнього бізнесу, загострення питання захисту прав власності, захисту інтелектуальних прав, скорочення обсягів виробництва на підприємствах, провідних галузей, суттєве зниження платоспроможного попиту населення; правова небезпека і соціальна нестабільність (відсутність довіри до влади, соціальна незахищеність більшої

частки населення, упередженість судових рішень, безкарність представників влади) та ін. [6]

Таким чином, у 2018 р. як й у минулих роках дуже гострим залишиться питання покращення економічної ситуації, у т.ч. завдяки зростанню експорту високотехнологічних товарів, яке без рішучих реформ щодо стабілізації та модернізації економіки України не будуть вирішено.

Література:

1. Анатолий Марциновский. Год торможения реформ. Что изменил 2017-й на пути Украины в ЕС. / Электронное издание "Европейская правда", выпуск от 28 декабря 2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2017/12/28/7075565/> – Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 25.03.2018).
2. Александр Гущин. Что ждет экономику Украины? / Электронное информационно-аналитическое издание о Евразийском регионе «Евразия. Эксперт», выпуск от 08.01.2018 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eurasia.expert/chto-zhdet-ekonomiku-ukrainy/>. – Назва з екрану мовою оригіналу (дата звернення 18.03.2018).
3. Доповідь "Про соціально-економічне становище України за 2017 рік" / Збірник Державної служби статистики України за ред. І. Є. Вернера [Текст] // Державна служба статистики України, Київ, 2018, с.74. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/soc_ek/2017/publ_12_2017_u.html (дата звернення 17.03.2018).
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення 21.03.2018).
5. Україна та Угода про асоціацію: моніторинг виконання з 1 грудня 2016 року до 1 листопада 2017 року / Офіційний сайт Українського Центру Європейської Політики (УЦЄП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucerp.org.ua/category/doslidzhennya>
6. Кубах Т. Б. Інвестиційний клімат держави: теоретичний та практичний аспект / Т. Б. Кубах // Ефективна економіка, вип. № 12, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2604> (назва з екрану)

Mostova A.D.

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer
Alfred Nobel University, Ukraine

BALANCED SCORECARD FOR STRATEGY OF FOOD SECURITY OF THE STATE

Мостова А.Д.,

к.е.н., старший викладач

Університет імені Альфреда Нобеля, Україна

ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ СТРАТЕГІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

The article proposes a balanced scorecard for implementation of the state food security strategy. The components of the balanced scorecard of food security strategy are developed, the stages of development of a balanced scorecard of food security strategy of the state are proposed.

Keywords: *food security, food security strategy of the state, system of strategic goals, balanced scorecard, strategic map, strategic priorities*

У статті запропоновано збалансовану систему показників для реалізації стратегії продовольчої безпеки держави. Розроблено складові стратегічної карти продовольчої безпеки, запропоновано етапи розробки збалансованої системи показників продовольчої безпеки держави.

Ключові слова: *продовольча безпека, стратегія продовольчої безпеки держави, система стратегічних цілей, збалансована система показників, стратегічна карта, стратегічні пріоритети*

Питання формування стратегії продовольчої безпеки держави потребує системності та сучасних інструментів стратегічного менеджменту, спрямованих на встановлення залежності між окремими стратегічними цілями. Ефективна державна стратегія має стратегічні цілі, які тісно між собою пов'язані, а тому успіх стратегії залежить від їх взаємодії. Концепція збалансованої системи показників (далі – ЗСП), авторами якої є вчені Р. Каплан і Д. Нортон, є ефективним аналітичним інструментом стратегічного управління комерційною організацією [1; 2]. При цьому результативність ЗСП у стратегічному плануванні доведена і в практичній діяльності підприємств державного сектору та некомерційних організацій. Застосування концепції ЗСП для розробки теоретико-методологічних підходів до формування та реалізації стратегії продовольчої безпеки на загальнодержавному рівні є перспективним завданням, що може дати високі результати. Складові ЗСП продовольчої безпеки доцільно розробити таким чином, щоб вони відповідали інструментам реалізації стратегії у розрізі складових продовольчої безпеки, представлених у наукових публікаціях автора [5]:

1. Фінансове забезпечення аграрної політики;
2. Соціальне забезпечення населення;
3. Інфраструктурне забезпечення внутрішнього ринку;
4. Державне управління та ресурсне забезпечення продовольчої безпеки.

Етапи розробки ЗСП продовольчої безпеки визначимо наступним чином:

1. Визначення стратегічних цілей забезпечення продовольчої безпеки;
2. Побудова стратегічної карти продовольчої безпеки;
3. Обґрунтування значень цільових показників і критеріїв їх досягнення;
4. Розробка стратегічних заходів по кожній складовій ЗСП.

Формування складових ЗСП продовольчої безпеки починається з визначення ключової стратегічної цілі на основі виявлених проблем, та її розподілу на уточнені стратегічні цілі по кожній складовій, спрямовані на забезпечення достатнього рівня продовольчої безпеки та її укріплення. Конкретизовані стратегічні цілі відповідають подальшим стратегічним напрямкам реалізації стратегії продовольчої безпеки по кожній її складовій. Побудова стратегічної карти здійснюється на основі виявлених конкретизованих стратегічних цілей в межах кожної складової ЗСП продовольчої безпеки. На карті зображується перелік цілей та взаємозв'язок між ними, а також результуючий вплив на складову ЗСП.

Перша складова ЗСП – аграрна політика у контексті забезпечення продовольчої безпеки, формування якої передбачає визначення ключової стратегічної цілі аграрної політики та її окремих конкретних цілей нижчого рівня. Ключова стратегічна ціль *фінансового забезпечення формування аграрної політики* для забезпечення продовольчої безпеки пов'язана з вирішенням пріоритетної стратегічної проблеми та має дати відповідь на питання: які цілі необхідно поставити перед аграрним виробництвом для забезпечення достатнього рівня продовольчої безпеки та створення передумов для її підтримання на достатньому рівні. Фрагмент ЗСП продовольчої безпеки – розроблена стратегічна карта для фінансового забезпечення аграрної політики показана на рис. 1.

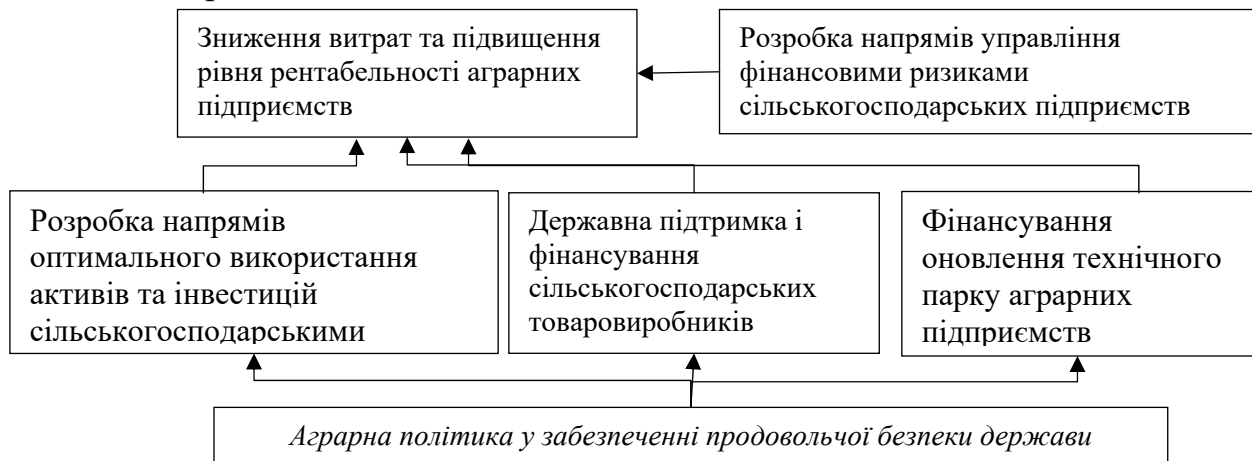

Рис. 1. Стратегічна карта фінансового забезпечення аграрної політики

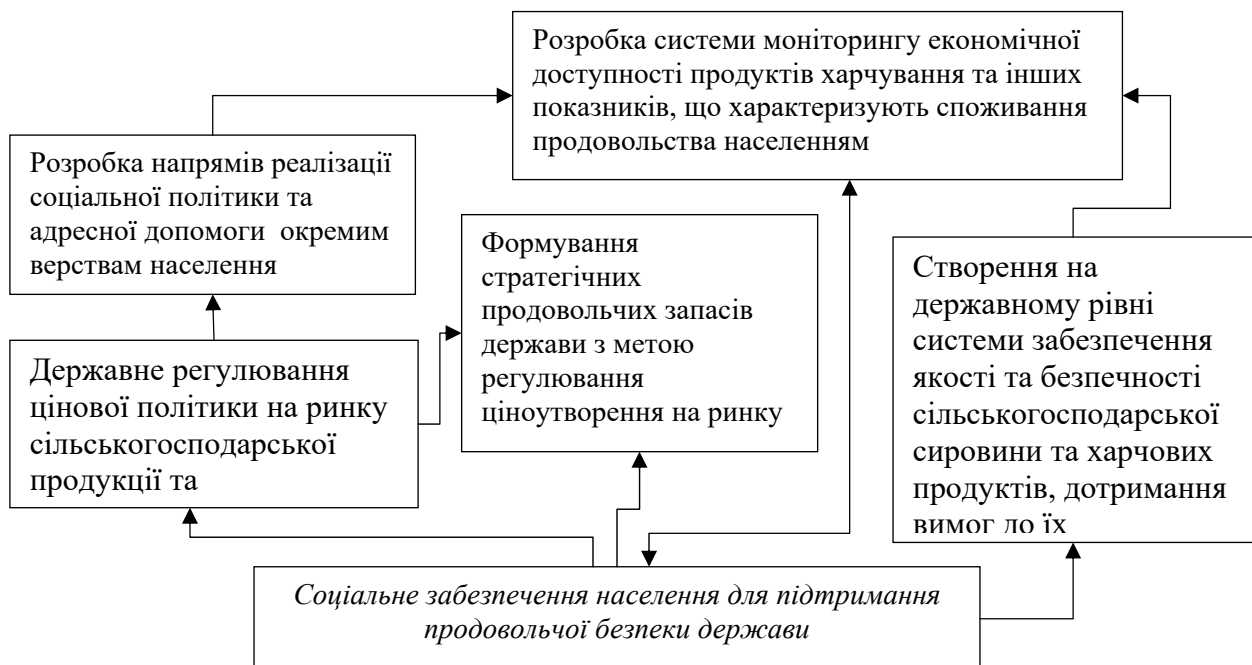

Рис. 2. Стратегічна карта соціального забезпечення

Складова *соціального забезпечення населення* має бути спрямована на підтримання економічної доступності продовольства для населення, яка в свою чергу залежить від цін на продовольчі товари та реальних доходів споживачів.

У цьому полягає залежність стратегічних цілей продовольчої безпеки від соціального забезпечення населення. Фрагмент ЗСП продовольчої безпеки – розроблена стратегічна карта для соціального забезпечення населення показана на рис. 2.

Складова регулювання внутрішнього ринку та інфраструктурного забезпечення ЗСП продовольчої безпеки орієнтована на мінімізацію витрат у логістичному ланцюгу з метою забезпечення ринкового регулювання ціноутворення на продовольство в країні.

Фрагмент ЗСП продовольчої безпеки – розроблена стратегічна карта для регулювання та інфраструктурного забезпечення внутрішнього ринку представлена на рис. 3.

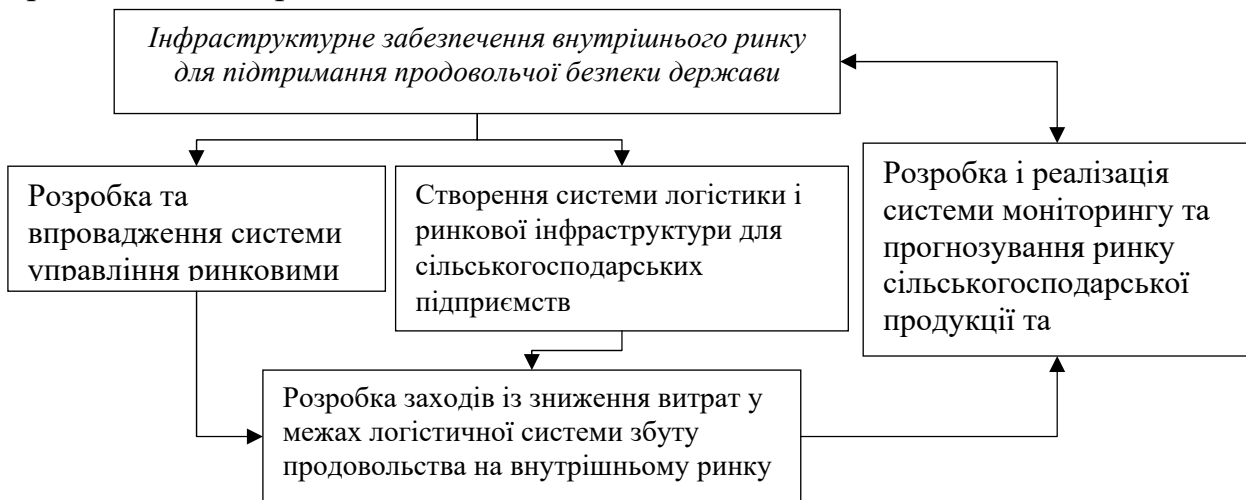

Рис. 3. Стратегічна карта регулювання внутрішнього ринку та його інфраструктурного забезпечення

Складова державного управління та ресурсного забезпечення ринку у ЗСП продовольчої безпеки спрямована на формування стратегічних продовольчих запасів продовольства та забезпечення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства відповідно до вимог продовольчої безпеки та можливості реалізації експортного потенціалу. Фрагмент ЗСП продовольчої безпеки – розроблена стратегічна карта для державного управління та ресурсного забезпечення ринку показана на рис. 4.

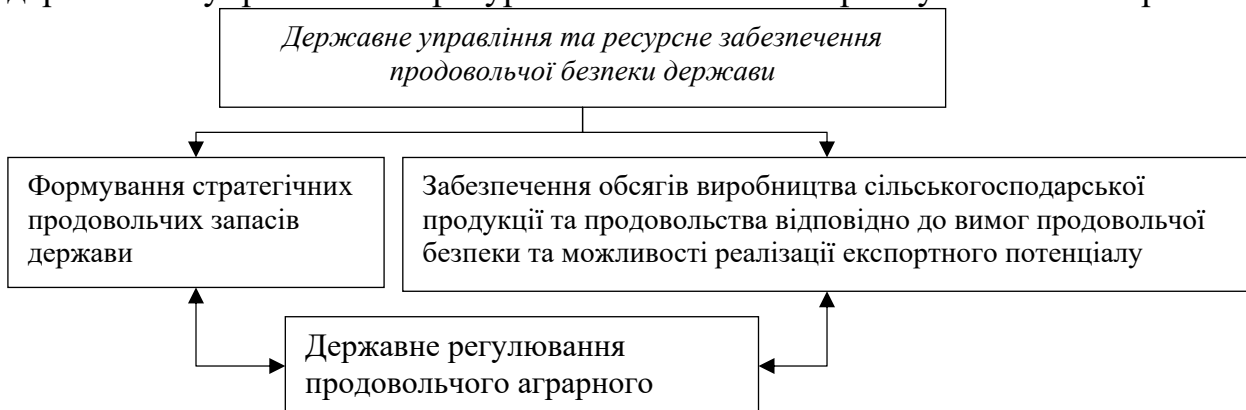

Рис. 4. Стратегічна карта державного управління та ресурсного забезпечення ринку

Таким чином, побудована ЗСП продовольчої безпеки надасть можливість на стратегічному рівні здійснювати ефективне планування, реалізацію та контроль показників, які впливають на стан продовольчої безпеки. Система складових ЗСП, ключових стратегічних цілей та стратегічних пріоритетів спрямована на виявлення напрямів державної стратегії продовольчої безпеки та ефективної продовольчої політики.

Література:

1. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / пер. с англ. М.: ЗАО «ОлимпБизнес», 2006.
2. Внедрение сбалансированной системы показателей / Horvath & Partners; пер. с нем. М.: Альпина Бизнес Букс, 2006.
3. Гершун, А. Сбалансированная система показателей / А. Гершун, Ю. Нефедьева // Контроллинг в России. – 2003. – № 5.
4. Ольве, Н.-Г. Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей / Н.-Г. Ольве, Ж. Рой, М. Веттер; пер. с англ. – "Вильяме", 2004. – 304 с.
5. Мостова А.Д. Удосконалення методичного забезпечення аналізу стану продовольчої безпеки країни / А.Д. Мостова // Економіка та держава. 2017. – № 10. – С. 42-47.

2. WORLD ECONOMY

Ovchar P.A.

Candidate of Science in Public Management,

Honored Worker of Transport of Ukraine

National University of Bio-Resource and nature use of Ukraine

EVALUATION OF INTERACTION WITH AUTOMOTIVE TRANSPORT WITH OTHER MODES OF ECONOMIC ACTIVITY

Овчар П.

кандидат наук з державного управління,

заслужений працівник транспорту України

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ З ІНШИМИ ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

The recent research focuses of the study of auto transport in the economic field of knowledge in the article were generalized. The consideration of its place in the structure of the economy was made. The essence of the concepts of «structure», «national economy» were identified. Features of considering the place of auto transport in the economy, depending on the structural criterion (sectoral, territorial, technological), were substantiated. Types of economic activity, forming the sphere of auto transport according to the CTEA-2010, was systematized. Their distribution at different levels was carried out.

Key words: *auto transport, national economy, structure, branches of economy, types of economic activity.*

У статті узагальнені актуальні підходи дослідження автомобільного транспорту в сфері економіки знань, в тому числі здійснено розгляд його місця в структурі національної економіки. Обґрунтовано особливості розгляду місця автомобільного транспорту в економіці в залежності від структурного критерію - галузевого, територіального, технологічного. Систематизовані види економічної діяльності, які формують сферу автомобільного транспорту згідно КВЕД-2010.

Ключові слова: *автомобільний транспорт, національна економіка, структура, галузі економіки, види економічної діяльності.*

Автомобільний транспорт можна охарактеризувати як доволі синергетичну сферу. Його значення для розвитку будь-якої економіки дуже високе. Він слугує як індикатором рівня економічного розвитку країни, так і потужною детермінантою прогресивних змін. Чітке розуміння місця автомобільного транспорту в структурі національної економіки є дуже важливим. Воно дозволяє обґрунтовувати пріоритети його державного регулювання та забезпечення стратегічного розвитку. Тому актуальною темою наукових досліджень є оцінювання взаємозв'язку автомобільного транспорту з іншими видами діяльності. Їх доцільно розділяти на рівні: 1) види економічної діяльності, що надають транспортні послуги (перевезення); 2) суміжні види економічної діяльності першого рівня – сфери надання транспортних послуг іншими видами транспорту; 3) суміжні види економічної діяльності другого рівня – виробництво автомобільних транспортних засобів, їх ремонт і

матеріально-технічне забезпечення, вантажно-розвантажувальні роботи, пакування та ін.; 4) види економічної діяльності, що забезпечують конкурентні позиції сфери – фінансове забезпечення (страхування, кредитування); інформаційне забезпечення (рекламна, консалтингова діяльність); наукові дослідження та розробки; програмне забезпечення та ін.; 5) базові галузі, що формують попит на транспортні послуги – промисловість, сільське господарство, торгівля, туризм.

Дану публікацію присвячено вивченню особливостей оцінювання взаємозв'язку автомобільного транспорту з іншими видами економічної діяльності, зокрема з'ясуванню його місця у галузі транспорту.

Найтісніші взаємозв'язки сфери автомобільного транспорту виникають з іншими видами транспорту. Такі взаємодії є необхідними. Фахівці констатують, що всі види транспорту – автомобільний, залізничний, водний, повинні бути інтегровані в єдину систему транспортування; для цієї мети повинні бути встановлені раціональні функціональні зв'язки між різними видами транспорту, беручи до уваги обсяг і безпеку товару, а також терміни і вартість транспортування [2, с. 4].

Організація взаємодії автомобільного транспорту з іншими видами транспорту дуже важлива в контексті забезпечення комфортного переміщення населення. Зокрема, для зменшення очікування пасажирів в пересадочних вузлах забезпечується підв'язка між маршрутами залізничного, автомобільного та міського транспорту з необхідними інтервалами пересадки з одного виду транспорту на інший (відповідно до положень, витрати часу на здійснення пересадок у транспортно-пересадочних вузлах не повинні перевищувати 10 хвилин, з урахуванням часу на очікування) [3, с. 150]. Можливість пересадки пасажирів особливо важлива в контексті переміщень на великі відстані, у тому числі з варіативністю вибору за критеріями комфорту, вартості, тривалості, безпеки, особистого фізіологічного сприйняття тощо.

Аналіз взаємодії автомобільного виду транспорту з іншими транспортними видами потребує розуміння рівня їх розвитку та структурних співвідношень. Це дозволяють визначити статистичні дані. Орієнтуючись на державну статистику України, внутрішню структуру транспортної галузі з визначенням місця в ній автомобільного транспорту можна досліджувати за складовими [4]:

1) наземний та трубопровідний транспорт: вантажний залізничний транспорт; інший пасажирський наземний транспорт; вантажний автомобільний транспорт, надання послуг перевезення речей; трубопровідний транспорт;

2) водний транспорт: вантажний морський транспорт; пасажирський річковий транспорт; вантажний річковий транспорт;

3) авіаційний транспорт.

Бачимо, що у внутрішній структурі транспортної галузі автомобільний транспорт виділяється в групі наземного та трубопровідного транспорту, як і при розподілі КВЕД-2010. Окремо виділяється залізничний транспорт як специфічна сфера з високим рівнем державного монополізму та особливими

потребами інфраструктурного забезпечення. Усі інші, не залізничні, перевезення відносяться до таких, що передбачають здебільшого використання автомобільних транспортних засобів.

Існують також інші показники аналізу внутрішньої структури транспортної галузі з визначенням місця в ній автомобільного транспорту (рис. 1). Зокрема, доцільно досліджувати внутрішню структуру транспортної галузі за участю в експортно-імпортних операціях:

- послуги морського транспорту (пасажирського, вантажного, транспортно-експедиційні, пов'язані з забезпеченням морської транспортної інфраструктури, послуги агентування та фрахтування морського флоту);
- послуги річкового транспорту (пасажирського, вантажного, транспортно-експедиційні, пов'язані з забезпеченням річкової транспортної інфраструктури, послуги агентування та фрахтування річкового флоту);
- послуги повітряного транспорту (пасажирського, вантажного, транспортно-експедиційні, пов'язані з забезпеченням повітряної транспортної інфраструктури, послуги агентування та фрахтування повітряного флоту);
- послуги залізничного транспорту (пасажирського, вантажного, транспортно-експедиційні, пов'язані з забезпеченням залізничної транспортної інфраструктури);
- послуги автомобільного транспорту (пасажирського, вантажного, транспортно-експедиційні, пов'язані з забезпеченням автомобільної транспортної інфраструктури);
- послуги трубопровідного транспорту.

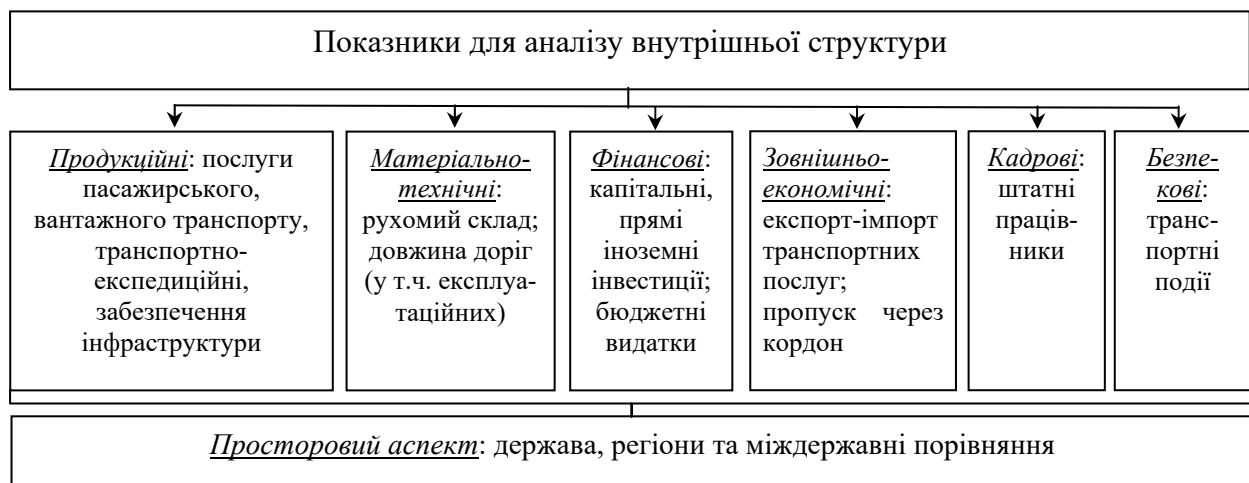

Рис. 1. Показники аналізу внутрішньої структури транспортної галузі з визначенням у ній місця автомобільного транспорту

* Джерело: узагальнено автором

Найбільш актуальними показниками аналізу внутрішньої структури транспортної галузі з визначенням місця в ній автомобільного транспорту є: перевезення вантажів (вантажооборот); перевезення пасажирів (пасажирооборот); експортно-імпортні операції; прямі іноземні інвестиції та капітальні інвестиції тощо. Щодо структури перевезення пасажирів автомобільним транспортом доцільно також співставляти дані показники до

обсягів перевезень тролейбусним, трамвайним і метрополітенівським видами транспорту, а також у розрізі різних видів сполучень – міжміських, приміських, внутрішньоміських. Така інформація дозволить виявити рівень навантаження населення на згадані види транспорту для перевезень та визначити вплив автомобільного транспорту на довкілля (відомо, що електротранспорт активно підтримується у розвинутих державах, незважаючи на переважну його нерентабельність, з огляду на його нешкідливість для довкілля).

Ефективна взаємодія різних видів транспорту потребує чіткого планування. Його основою має слугувати аналіз такої взаємодії. Основним та найбільш ефективним способом планування цієї взаємодії є застосування інформаційного забезпечення: на кожному територіальному рівні слід проводити моніторинг перевезень як пасажирських, так і вантажних із застосуванням центральних серверів та із залученням відповідного спеціалізованого програмного забезпечення [1, с. 103]. Така практика вимагає реалізації послідовної транспортної політики та політики просторового розвитку. Її поширеність свідчить про рівень розвитку державного управління у сфері переміщень населення та їх моніторингу, взірцем чому є інформаційні бази провідних країн світу. У наступних працях автора планується вивчати досвід інших держав щодо моніторингу переміщень у міському і міжміському просторі з рекомендаціями розширення переліку показників для вітчизняної системи транспортної статистики.

Література:

1. Барановський Д. Н. Забезпечення інформаційної взаємодії різних видів транспорту із застосуванням моніторингу перевезень та їх планування / Д. Н. Барановський, О. М. Жоган, О. М. Яблунівська, І. М. Калайда // Вісник КДПУ ім. М. Остроградського. – 2009. – Вип. 6/2009 (59). Ч. 1. – С. 99–104.
2. Горецький О.А. Вибір оптимального маршруту транспортування вантажів при взаємодії різних видів транспорту з використанням методів математичного моделювання/О.А. Горецький, Р.С. Щербина//Мир науки и инноваций.-№1(2).-С.3-12.
3. Мацюк В. І. Дослідження стану та тенденцій розвитку технологічної надійності пасажирських перевезень / В. І. Мацюк, В. О. Горбатюк, О. А. Горецький // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2017. – № 4. – С. 150–154.
4. Транспорт / Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ8_u.htm

Sukhorukova Olga

Ph.D., Associate Professor

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic institute"

FACTORS OF COMPETITIVENESS OF THE US MEDIAINDUSTRY ON THE WORLD MARKET

Сухорукова О.А.

к.е.н., доцент

НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МЕДІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ США НА СВІТОВОМУ РИНКУ

The contribution of the media industry to the development of the US economy is considered, and the factors of the competitiveness of US media companies in the world market are determined.

Keywords: *mediaindustry, competitiveness, strategy, resources, clusters, corporations*

Розглянуто внесок медіаіндустрії у розвиток економіки США, визначені чинники конкурентоспроможності медійних підприємств США на світовому ринку.

Ключові слова: *медіаіндустрія, конкурентоспроможність, стратегія, ресурси, кластери, медіакорпорації.*

Формування інформаційного суспільства, економічна та культурна глобалізація, розвиток сучасних комунікаційних систем та технологій, обумовлюють зростання медійного сектору світової економіки. За даними консультативної фірми Price Waterhouse Cooper (PWC), частка продукції медіаіндустрії у світовому ВВП до 2021 рр. складатиме 2,39%. Темпи приросту галузі у 2016-2021 р. уповільняться до 4,2% [1], проте залишатимуться вищими, ніж очікувані темпи приросту світової економіки (на рівні 3,9%)[2] Найпотужніші медійні індустрії за обсягом доходів сформовано у США, КНР та Великобританії[1].

Розглянемо статистику американської медіаіндустрії за методикою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO). Згідно неї оцінюється комплекс індустрій, що здійснюють виробництво та поширення продукції, захищеної авторським правом (т.зв. Copyright Industries). В цілому у 2015 р. медіаіндустрія у США виробила кінцевої продукції на суму 2097,2 млрд. дол. Розподіл обсягів випуску між сегментами індустрії подано у табл.1.

Далі розглянемо лише «ядро» (Core copyright), як сегменту медіаіндустрії, що безпосередньо створює та виробляє медійну продукцію у індустріальних масштабах. Його частка у ВВП США у період 2012-2015 рр. зросла з 6,58% до 6,88%. Середні темпи приросту медіапродукції у 2012-2015 рр. склали 4,81% (середні темпи приросту ВВП за цей період склали лише 2,11%). Частка зайнятих у виробництві медійної продукції складала 3,87% загальної частки зайнятості у 2015 році. Темпи приросту чисельності зайнятих у медіаіндустрії у 2012-2015 рр. склали 6,9%, в цілому про економіці - 5,8%. Рівень оплати праці у

медійному виробництві був вищим ніж у середньому по економіці у 1,35 рр. у 2012 р., у 1,38 рр. у 2015 р. [3].

Таблиця 1

Характеристика сегментів медіаіндустрії та обсяги випуску

Сегмент медіаіндустрії (англ.)	Характеристика сегменту	Обсяг виробництва, млрд. дол.	Питома вага сегменту у заг.обсязі випуску, %
Core copyright	Підприємства, що здійснюють створення, виробництво та поширення продукції, захищеної авторськими правами (видавнича справа, кіно- та телевиробництво, телебачення та радіомовлення, звукозапис, програмне забезпечення)	1235,6	58,9
Partial copyright industries	Підприємства, що виробляють продукцію, у якій лише її частина захищена авторським правом (ювелірна промисловість, випуск дитячих іграшок тощо)	38	1,8
Non-dedicated support industries	Підприємства, що забезпечують постачання споживачам медійної продукції (транспортна, телекомунікаційна, торговельна інфраструктура)	416,6	19,9
Interdependent industries	Підприємства, що виробляють та продають устаткування, необхідне для використання (відтворення, тиражування тощо) продукції «ядра» (виробництво телевізорів, персональних комп'ютерів тощо)	407	19,4

Складено за [3]

Показники внеску медіасектору у розвиток економіки США були вищими ніж у інших країнах світу [4]. З 30 найбільш медіакомпаній світу за рівнем рекламних доходів у 2016 році 20 компаній є американськими [5].

Темпи приросту доходів від експорту окремих видів медійної продукції (аудіовізуальна продукція, програмне забезпечення, друкована продукція) у 2014-2015 рр. досягли 7,68%, а сума доходів від їх експорту у 2015 р. (177 млрд. дол.) перевищувала доходи від експорту продукції хімічної промисловості (135,8 млрд.дол.), аерокосмічної промисловості (134,6 млрд.дол.) [3].

За оцінкою Департаменту торгівлі при Управлінні міжнародної торгівлі США (U.S. Department of Commerce International Trade Administration) найбільш привабливими для здійснення зовнішньоекономічної діяльності є ринки Китаю (середні темпи приросту – 10%), Великобританії (3,4%), Канади (3,6%), Індії (11,4%), Бразилії (6,3%). Ключовими зростаючими сегментами визнані: аудіо та відеострімінг, цифрове освітнє книговидання, звукозапис, кіберспорт. [6]

В Україні наразі спостерігаються негативні тенденції розвитку підприємств медійної індустрії. У 2010-2016 рр. кількість видавничих підприємств зменшилася з 3865 до 2685 од., кількість підприємств, що здійснюють виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання

звукозаписів - з 1367 до 765, кількість телерадіокомпаній - з 1105 до 902, кількість підприємств, що надають рекламні послуги – з 6208 до 4458. Від'ємними були темпи зростання обсягу випуску видавничих підприємств та підприємств, що здійснюють виробництво кіно- та відеофільмів [7]. Найбільшу активність на медійному ринку України американська медіаіндустрія проявляє у сегменті кінопрокату (частка касових зборів від прокату американських кінофільмів в Україні за 2010-2016 рр. складала не менше 70%) та відеоігор.

З огляду на недостатній розвиток медіа в Україні та їх значення у формуванні інформаційного простору, актуальною науково-практичною проблемою є оцінка економічних передумов міжнародної конкурентоспроможності медіаіндустрії. На нашу думку ефективність діяльності медійних підприємств США на міжнародному ринку може бути пояснена з допомогою теорії конкурентних переваг М.Портера: чинниками конкурентоспроможності індустрії є поєднання внутрішнього попиту, факторних умов, стратегії підприємств та кластеризації.

Формування ємного медійного ринку у США історично обумовлене розвитком потужної економічної системи, взаємодією промислового та рекламного сектора з одного боку та зростанням добробуту населення і поширенням індустрії вільного часу та розваг, з другого боку. Поруч з економічними факторами, відзначимо високий рівень загальної освіти, культурні традиції та розвиток авторського середовища, а також політичний вплив ЗМІ, що забезпечують громадський контроль.

Сталий попит на медійну продукцію в сучасних умовах забезпечується величиною ринку, прихильністю споживачів до продуктових медійних інновацій У США, як і у інших країнах світу, триває перехід від традиційних до цифрових способів виробництва, дистрибуції та споживання медійної продукції. Так, згідно дослідження [8] у США соціальні медіа у якості джерела новин використовують 50% опитуваних, друковані засоби лише 25%. Значною залишається частка споживачів продукції телебачення та радіомовлення. Платні новини отримують лише 9% опитаних, 25% користувачів блокують рекламу, з чим зв'язане активне випробування американськими ЗМІ нових комбінованих моделей монетизації доходу.

Ключовим **ресурсним чинником** для медіаіндустрії є висококваліфікований творчий персонал. У США зосереджений потужний креативний потенціал (3 з 10 найбільших центрів інновацій за чисельністю патентних заявок у 2011-2015 р. знаходяться у США, а саме - у штаті Каліфорнія (м. Сан Дієго та м.Сан-Хосе-Сан-Франциско) та у штаті Масачусетс (м. Бостон) [9]. Основним напрямом поданих заявок є цифрові комунікації та комп'ютерні технології, що забезпечують бурхливий розвиток медіаіндустрії. Зокрема, залучення цифрових технологій у кіновиробництво змінило технології та умови створення продукції, взаємодії з виконавцями, позитивно вплинуло на економічні результати роботи. Розвиток нових медіа ґрунтується на використанні досягнень у галузі розробки комунікаційних технологій, штучного інтелекту, обробки великих масивів даних тощо.

Позитивний вплив на розвиток культурного, наукового, освітнього потенціалу країни чинить географічна зосередженість працівників творчих професій та медійних підприємств, що створює передумови для формування **медійних кластерів** [10]. За дослідженнями Р.Флориди «...міста з великими популяціями креативного класу займають перші місця серед центрів інноваційної та високотехнологічної продукції». Серед географічних центрів США з високим індексом креативності ним виділені зокрема Сан-Франциско, Вашингтон-Балтимор, Нью-Йорк Лос-Анджелес [11], в яких сконцентрована і медійна галузь США [12].

Висока конкуренція на географічному ринку трудових ресурсів стимулює їх до підвищення кваліфікації, активізації у висуненні ідей, створює синергійний ефект творчої взаємодії. У медійній індустрії США спостерігається високий рівень мобільності трудових ресурсів через те, що працівники творчих професій можуть бути затребуваними у різних галузях медіа-сфери, що послаблює негативні наслідки технологічного безробіття, зв'язаного з згортанням традиційних сегментів медіа.

Стратегія медійних підприємств в сучасних умовах включає високий ступінь диверсифікації медійних ідей та використання конвергентної стратегії як на внутрішньому так і на міжнародному рівнях. На сьогодні у медіаіндустрії йдеться про формування фільера - комплексного ланцюжка створення та розповсюдження контенту, що поєднує фірми з різних сегментів медіаіндустрії (наприклад, фільер аудіовізуального контенту)[13].

Медійна індустрія у США є висококонцентрованим бізнесом. За окремими оцінками у 2011 році 90% медійного ринку США знаходилося під контролем 6 корпорацій[14]. Їх економічними перевагами є: використання можливостей вертикальної та горизонтальної інтеграції, в т.ч. за рахунок фільерів, зниження витрат та максимізація прибутку; розширення економічного, політичного та культурного впливу на інші країни світу.

На міжнародному ринку спостерігається прагнення американських медіакорпорацій до уніфікації медійних ідей, оформлення і стилю, створення глобалізованого масового продукту, що продаватиметься в усьому світі, підпорядкування дистрибуції медійної продукції визначеним умовам.

З метою зниження ризиків діяльності до реалізації великих медійних проектів залучаються сторонні малі та середні медійні підприємства на засадах субконтрактації, аутсорсингу, налагодження коопераційних зв'язків. Іншими поширеними стратегіями зниження ризиків є реалізація пакетів з кількох медійних продуктів у вигляді музичних альбомів, книжкових серій, пакетів програм; створення системи «зірок»; постійна інноваційна діяльність у продуктивній сфері (оновлення зірок, продуктів); формування тимчасових творчих команд [13].

В той же час характерною рисою сучасного підходу до управління медіакорпораціями є дезінтеграція та надання більшої самостійності підрозділам та філіалам з метою подолання негативного ефекту масштабу. Міжнародні медійні корпорації ефективно проникають на регіональні ринки,

забезпечуючи адаптацію медійних продуктів до місцевих правових та культурних особливостей.

Важливим чинником, що впливає на функціонування медійної індустрії США на міжнародному ринку, є державна підтримка. В цілому для медійного ринку характерна ліберальна модель регулювання економічної діяльності. Головним органом, що здійснює регулювання медійної індустрії у США є Федеральна комісія з комунікацій (FCC). До її завдань входить моніторинг дотримання монопольного законодавства у медіаіндустрії, моніторинг розміщення рекламних звернень, робота з зверненнями громадян, забезпечення рівного доступу до медійних каналів під час виборчої компанії. Ліцензування та реєстрація медійних каналів телебачення та радіомовлення покладені на комісію та інші державні або місцеві органи [15].

Спеціальне регулювання медіабізнесу у США застосовується з метою протистояння монополії та концентрації засобів масової інформації: встановлена заборона на одночасне володіння однією газетою та радіо- і телестанцією в одному географічному або інформаційному ринку, обмеження на володіння кросмедійними компаніями для американських та іноземних підприємств [16].

Для захисту інтересів медійної індустрії у 1984 р. створено Міжнародний альянс інтелектуальної власності (англ. International Intellectual Property Alliance (ІІРА)), метою якого є підтримка та просування інтересів підприємств, діяльність яких зв'язана з використанням інтелектуальної власності, в т.ч. на міжнародному ринку. До альянсу входить сім асоціацій, кожна з яких представляє окремий сегмент авторсько-правової спільноти США. Альянс тісно співпрацює з Офісом торгового представника США при складанні щорічного «Спеціального звіту 301», в якому визначаються країни, які недостатньо захищають права інтелектуальної власності.

Розглядаючи домінування США на медійному світовому ринку слід зазначити, що зовнішня політика США тривалий час була спрямована на підтримку доктрини «вільного потоку інформації», наслідками якої за оцінками В.Шиллера та Н.Гарнема стали глобалізація, нав'язування культурної продукції промислово розвинених країн іншим країнам, політичне і ідеологічне домінування, що діє через економічні механізми та владні відносини [13].

Через відсутність у багатьох країнах матеріальної бази для масового виробництва альтернативних медійних продуктів, високі бар'єри входу (зокрема, необхідність здійснення масштабних інвестицій у локальні медійні проекти, недостатність досвіду персоналу, недостатню кількість каналів розподілу продукції для нових фірм-конкурентів), слабкий рівень державної підтримки локальної медіаіндустрії, місцеве конкурентне середовище стає вразливим до впливу більш потужної індустрії США. Хоча в багатьох країнах світу й сформовано потужні медійні індустрії, проте за обсягами виробництва та можливостями глобального поширення, вони значно поступаються американським медіакомпаніям.

Таким чином, в умовах глобалізації медійного ринку постає важлива задача формування виваженої державної політики, спрямованої на захист

національного виробника медійної продукції, підтримку його функціонування на міжнародному ринку, підвищення ділової та інноваційної активності вітчизняних медійних підприємств. Позитивним досвідом, що має впроваджуватися у вітчизняній медіаіндустрії, є формування потужних медійних об'єднань; дотримання стратегій та методів конвергенції, диверсифікації медійних ідей, управління ризиками; розвиток дієвої системи захисту авторських прав на основі активної співпраці учасників індустрії.

Література:

1. Perspectives from the Global Entertainment and Media Outlook 2017–2021 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.pwc.com/gx/en/entertainment-media/pdf/outlook-2017-curtain-up.pdf>.
2. Перспективы развития мировой экономики [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.imf.org/ru/Publications/WEO/Issues/2018/01/11/world-economic-outlook-update-january-2018>.
3. Copyright Industries in the U.S. Economy: The 2016 Report is the sixteenth report on the U.S. copyright industries prepared for the International Intellectual Property Alliance (ИПА) since 1990 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://iipa.org/files/uploads/2018/01/2016CpyrtRptFull-1.pdf>
4. WIPO Studies on the Economic Contribution of the Copyright Industry [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/performance/pdf/economic_contribution_analysis_2014.pdf.
5. The Top Thirty Global Media Owners report is Zenith's [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.zenithmedia.com/product/top-thirty-global-media-owners-2017>
6. 2017 Top Markets Report Media and Entertainment Sector Snapshot [Електронний ресурс]. - Спосіб доступу: <https://www.trade.gov/topmarkets/pdf/Top%20Markets%20Media%20and%20Entertainment%202017.pdf>].
7. Діяльність суб'єктів господарювання. Статистичний збірник. – К., Державний комітет статистики, 2016. - С. 455- 519.
8. Reuters Institute Digital News Report 2016 [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/Digital%20News%20Report%202016.pdf?utm_medium=referral&utm_source=digitalnewsreport.org
9. Десять самых горячих точек инноваций в мире [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.wipo.int/econ_stat/ru/economics/news/2017/news_0005.html.
10. Media Clusters: Spatial Agglomeration and Content Capabilities edit Charlie Karlsson, Robert Picard/ - Cheltenham UK Northampton USA 2011.
11. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее. — М., Классика-XXI, 2007. — 430 с.
12. The Geographic Concentration of the Media [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/view/articles/2016-09-08/the-geographic-concentration-of-the-media>.
13. История и теория медиа. Кирия И.В., Новикова А.А. - Москва, Изд. дом Высшей школы экономики, 2017.- с. 366-391.
14. These 6 corporations control 90% of the media in America [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/these-6-corporations-control-90-of-the-media-in-america-2012-6>)
15. Petros Iosifidis. Global Media and Communication Policy. - PALGRAVE MACMILLAN, UK, 2011.
16. Малінін В. С. Монополізація та концентрація ЗМІ [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1390>.

3. ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT

Hotlib Irina

Ph.E., Associate Professor

Odessa National Economic University (Ukraine, Odessa)

FORMATION OF THE INNOVATIVE STRATEGY OF COMPETITIVE ABILITY GROWTH OF COMPANY

Готліб І. Г.

канд. екон. наук, доцент

Одеський національний економічний університет

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

The addressing issues of overcoming the low innovation productivity of enterprises were reviewed and substantiated in the article.

Key words: *innovations, innovation activity, competitiveness of enterprises, consulting, management.*

У статті розглянуто та обґрунтовано рішення питань подолання низької інноваційної сприятливості підприємств.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність підприємств, консалтинг, менеджмент.*

В світовому рейтингу конкурентоспроможності економік, який щорічно складає Швейцарський інститут управління, Україна за підсумками 2016 року посіла 59 місце з 61 країни, які увійшли до рейтингу [1].

Даний приклад говорить про те, що: або якість досліджень з управління конкурентоспроможністю насправді низька, оскільки результати цих досліджень мають низький ступінь практичного застосування в бізнесі та не надають декларованого ефекту керівникам; або, якщо припустити, що якість досліджень дійсно висока – тоді відсутній двосторонній зв'язок науки та практики управління і, наукові розробки, які могли б бути корисними для бізнесу не знаходять своєї реалізації. З певною часткою впевненості можна стверджувати, що мають місце обидві вищезазначені ситуації. При цьому, якість наукових досліджень як і конкурентоспроможність будь-якого підприємства – не є величиною сталою, раз і назавжди заданою чи досягнутою, а перебуває в постійному русі, і виступає, скоріше показником ефективності роботи, аніж її передумовою [2, с. 135]. Це означає, що рівень якості наукових досліджень перебуває в прямій залежності від професійності виконання управлінської роботи в самій системі науки менеджменту – фундаментальної та прикладної. Якщо в категорію «управління конкурентоспроможністю» вкладати дослівний зміст – це все одно, що управляти часом, успіхом, знаннями тощо і незважаючи на те, що бізнес-спільнота вже давно призвичаїлася до подібних категорій та виразів – це все ж таки, певною мірою аматорський

підхід до менеджменту. Менеджмент – це завжди управління людьми. В будь-якому разі, незалежно від галузевої специфіки бізнесу все зводиться до керування людьми: до реалізації певних функцій менеджменту за допомогою методів менеджменту, до вибору оптимальної організаційної структури та її налаштування і до прийняття відповідних управлінських рішень [3, с. 86].

Звичайно, що окрім зазначених проблем методологічного, внутрішньо-наукового характеру є чимала низка чинників-проблем міжгалузевої, макроекономічної природи, які хоч, на перший погляд і опосередковано, але на практиці суттєво впливають на ситуацію з дослідженням та управлінням конкурентоспроможністю на практиці. Серед них можна виділити основні:

1. Низький рівень професійної управлінської компетенції керівників, як в системі управлінської науки та освіти, так і серед керівників підприємств. У менеджменті некомпетентний початок управлінського процесу завжди дає негативний результат і лише первинна компетентна взаємодія надає змогу вивести управлінську діяльність в русло дійсної результативності. Це означає, що в усій структурній ієрархії управлінської діяльності повинні створюватися умови для максимальної концентрації професійної компетенції управлінських кадрів [4, 78].

2. Високий рівень монополізації багатьох галузей економіки, який, в свою чергу, є наслідком високого рівня корумпованості в системі державного управління економікою. Незважаючи на офіційний статус країни з ринковою економікою реальний стан справ, особливо в окремих галузях є фактично, близьким до домінування одного великого підприємства. Це унеможливорює ринкову конкуренцію з усіма негативними наслідками цього. Можна констатувати, що первинною причиною такого явища в українській економіці є особисті інтереси політично-олігархічних кіл, які мають відношення до бізнесу в тій чи іншій галузі.

3. Відсутність відповідної інфраструктури: транспортної, банківсько-фінансової, освітньої тощо. Будь-якому підприємству, навіть за умови професійного менеджменту, складно розраховувати на високий сталий рівень конкурентоспроможності якщо в регіоні, країні відсутня, як мінімум, мережа автомобільних доріг з якісним покриттям та мережа надійних банківських установ для проведення розрахунків.

4. Низький рівень інноваційності бізнесу. Оскільки саме інновації – джерело конкурентоспроможності, без професійного підходу до управління інноваціями на будь-якому підприємстві, можна лише випадковим чином розраховувати на певні конкурентні позиції на ринку.

Вищевикладені тези щодо проблематики теорії та практики управління конкурентоспроможністю вказують на необхідність змін в існуючих підходах до даного питання, причому, як на рівні науки та освіти, так і в площині практичних аспектів управління конкурентоспроможністю. Зміни повинні характеризуватися, насамперед, інноваційністю, джерело якої – нове знання. Місце генерації, акумуляції та подальшої дифузії нового знання – менеджмент-освіта й наука. На сьогодні управлінська освіта в професійному сенсі цього слова знаходиться в кризовому стані. Більшість університетів України

розглядають підготовку менеджерів як певну кон'юнктурну діяльність із невизначеними орієнтирами наукової, аналітичної і практичної бази професійних знань [4, 169]. За таких обставин актуальним є залучення певних інноваційних елементів, які змогли б сприяти інтеграції управлінської науки з практикою. Одним з таких елементів може бути управлінський консалтинг, який потрібно визначати як процес передачі незалежним консультантом керівнику організації-клієнта спеціальних знань у вигляді професійних консалтингових продуктів. Оскільки, як в менеджменті, так і в менеджмент-консалтингу не існує готових стандартних рішень для більшості ситуацій – консультант повинен щоразу формувати це нове знання, на основі своїх управлінських знань та компетенції аналітика. Тому практично виходить так, що консалтинг і є тим елементом, який інтегрує науку управління (і науку загалом) з сектором бізнесу.

В багатьох економічно розвинутих країнах Європи та Світу доцільність застосування менеджмент-консалтингу як засобу підвищення конкурентоспроможності бізнесу не потребує обґрунтування. Україна наразі значно поступається за кількісно-якісними показниками ринку консультаційних послуг не лише найактивнішим європейським країнам-користувачам з консалтингу, як-от Великобританії, Німеччині, Чехії, а й іншим країнам Європи, в яких ця галузь знаходиться на стадії розвитку. В зв'язку з цим, корисною була б практика запозичення українськими підприємствами європейського досвіду розвитку ринку консалтингу. Ефект від консалтингу можна оцінити шляхом порівняння відповідних показників до та після запрошення консультанта.

Незалежно від вибору методу клієнти консалтингових компаній часто не враховують головного ефекту від залучення консультанта – переданих персоналу знань та навичок. Після закінчення проекту персонал компанії-клієнта повинен розвинути навички самостійного вирішення схожих проблем в майбутньому. Якщо передачі знань не сталося і персонал не здобув додаткового навичку, клієнт може потрапити в сталу залежність від консультанта. Дану ситуацію багато хто з експертів вважає однією з причин низького попиту на послуги консультантів. Іноземний досвід засвідчує популяризацію особливої моделі консультування – супроводжуючого навчального консалтингу. Застосування даної моделі може бути особливо актуальним для українського бізнесу, який характеризується дефіцитом спеціальної управлінської підготовки керівників.

Основний висновок, який слід зробити з даного дослідження полягає в тому, що розвиток інституту управлінського консалтингу повинен стати, з одного боку об'єктом державної політики, оскільки на сьогодні в Україні не повністю використовуються професійні можливості менеджмент-консультування як інструменту дифузії інновацій та як з'єднувальної ланки між наукою й практикою управління, бізнесом і державою, освітою й бізнесом. Для цього консалтинг має всі потрібні ознаки та властивості, а насамперед, системний інноваційний характер діяльності. З іншого боку, для того, аби залучати професійних консультантів до питань управління, керівники діючих

підприємств самі повинні бути носіями достатньої управлінської компетенції, яка дозволила б визначити потребу в консультанті, обрати дійсно професійного консультанта тощо. Це означає, що менеджмент-освіта, як і менеджмент-консалтинг в Україні мають великий потенціал розвитку, а дослідження даних питань є особливо перспективними.

Література:

1. Рейтинг конкурентоспроможності економік країн світу // Електронний ресурс / Режим доступу– <https://tsn.ua/groshi/ukrayina-trohi-pokraschila-rezultat-u-reytingu-konkurentospromozh-nosti-ekonomik-664393.html>
2. Готліб І. Г. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкуренто-спроможності підприємств: монографія //Одеса: Атлант, 2017. – 514 с.
3. Бир С. Наука управління: пер. с англ. / Предисл. С.В. Емельянова. Издание 3-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2010. – 112 с.
4. Кузнецов Е.А. Професіоналізація управлінської діяльності: система, механізм та інноваційна динаміка: монографія / Е.А. Кузнецов // Одеса: Наука і техніка, 2015. – 368 с.

Lidiia Karpenko,

Doctor in Economics, Professor of Business Economics

Anastasia Borschavetskaya

Master's Degree Student

Institute of Business, Economy and Information Technologies

Odessa National Polytechnic University, Ukraine

FEATURES OF THE STRATEGIC PLANNING OF THE ENTERPRISE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT COORDINATES

Abstract. *In the article the questions research of the features of the strategic planning of the enterprise foreign economic activity in the sustainable development coordinates is offered. The objective of research consists in defining methodological basic concepts for modeling of functioning of enterprise development strategy in the external market. The main stages of the implementation of the process of planning of foreign economic activities were presented in the article. The strategy of foreign economic activity is one of the important components of the strategic plan of the enterprise and the system of strategic management.*

Key words: *strategic planning process, foreign economic activity, foreign economic strategy, strategic planning, models planning, methods planning.*

The problem statement. At the current stage of development of the enterprise foreign economic activity, the strategic planning process and its realization on foreign markets takes a significant place. Planning of foreign economic activity of the enterprise has its own peculiarities. Typically, the plan for foreign economic activity of the enterprise is only part of the general plan of enterprise development, but in the current realities of globalization and changes in the structure of the world market, this is a prerequisite for the effective operation of the enterprise as a whole.

Rationalization of the planning system of enterprise foreign economic activity allows receiving an additional profit, optimally utilizing available and finding new

non-standard sources of resources, expanding international integration processes and taking advantage of its benefits [1].

The latest researches and publications analysis. Research of potential strategy in the external market, its structure and methods for evaluation, innovation investment into enterprises development features of the strategic planning of the enterprise foreign economic activity were conducted in the studies by foreign and domestic scientists: O.Amosha, V.Andriychuk, I.Blank, M.Bondar, I.Boyarko, L.Hrytsenko, V.Grinova, E.Dobrovolsky, N.Ilysheva, S.Krylov, L.Karpenko, V.Koyuda, D.Pierce, O.Suharev, F.Fabozzy, N.Hrusch, P.Voronzhak, A.Yakovlyev, O.Yastremskaya, V. Zakharchenko and others. Analysis of the recent scientific materials indicates the results of comprehensive research on the development and implementation of the innovation and investment mechanism elements, improvement of the investment climate, some economic and statistic calculations, in total modeling of functioning of enterprise development strategy in the external market.

Problem Formulation. The objective of research consists in defining methodological basic concepts for modeling of functioning of enterprise development strategy in the external market; examine features of the strategic planning of the enterprise foreign economic activity in the sustainable development coordinates.

Key research findings. Planning is an important part of the management of the enterprise foreign economic activity (FEA), its main function. The essence of planning can be defined as the ability to predict the purpose of the enterprise, the results of its activities and the resources needed to achieve this goal. In the area of foreign economic activity planning also means the ability to define the purpose of foreign economic activity as a part of the overall internal planning system. The main purpose of foreign economic activity should not be different from the general purpose of the enterprise, but should be aimed at their successful implementation at the expense of external factors of economic growth. Planning helps answer the most important questions [2]:

1. Where the enterprise is currently, what its economic position, including in the external sphere.

2. How, with the help of which resources can be achieved the goal of the enterprise, including on foreign economic activity, and how foreign economic activity can be used for its successful socio-economic development.

Depending on the degree of uncertainty in planning, the time orientation of planning ideas, planning boundaries, etc., in the world practice, different types of foreign economic activity planning are used. For example, depending on the time period covered by the plans drawn up at the enterprise, planning is divided into three types: long-term, medium-term, short-term.

The whole process of planning foreign economic activity can be divided into two stages:

1. Development of the foreign economic strategy (strategic planning);
2. Determination of implementation tactics of the developed strategy (operational or tactical planning).

Strategic planning is not a function of time, but primarily a directional function. It not only focuses on this period of time, but also includes a set of global

ideas of enterprise development, including in the field of foreign economic activity. FEA planning is objectively necessary for any foreign enterprise [3, p.188].

Companies operating on an international scale require strategic planning to a much greater extent than companies whose activities are limited to their own country. This is based on the fact that the enterprises of foreign economic activity face such problems and obstacles as the need to take into account future fluctuations of exchange rates, cost differences between countries, trade policy of governments, international competition, and so on.

Planning is an important component of the foreign economic strategy. Planning is to develop a system of economic activity key determinants that covers all areas of the organization: production, sale, procurement of raw materials, materials and goods, finances, inventories of goods and materials, labour, etc.

Table 1

**Stages of the process of planning the enterprise's foreign economic activity
in the sustainable development context**

<i>Stage</i>	<i>The stage characteristic</i>
1. Setting goals and objectives of the enterprise's foreign economic activity in the context of sustainable development	Statement and substantiation of directions and main tasks of enterprise development. Substantiation of the selected goals of the enterprise foreign economic activity in the context of sustainable development
	2. Statistical observation. Internal and Insider Information. Formation of information support foreign economic activity of the enterprise, evaluation and an analysis of the factors that influence the implementation of this activities.
3. Development of forecasts and forecast estimation	Prediction of the future state of the enterprise at comparison of actual performance with the past, collection systematic information on qualitative and quantitative information characteristics of the entity's development. Providing a forecast assessment of the enterprise development state.
4. Justification of application methods planning	There is an alternative development of methods options planning when choosing the optimal combination of available resources, which will give an opportunity to get full return technology and efficiently organize the technological process.
5. Formation of conceptual models planning	Implementation of the proposed model of the plan into a practical enterprise activity and systematic implementation control over its implementation, so achievement of the planned ones indicators. This stage creates the possibility of the feedback existence.
6. Support implementation of the enterprise development strategic model in the context of the compliance function control.	Implementation of the Strategic Planning Program of the enterprise development in the context of maintaining the control function at the stages of the planning process of the enterprise's foreign economic activity.

Source: systematized by the authors [on the base 1,4,5]

The enterprise Foreign-economic activity is carried out according to the following main directions [3, p.218]: access to the external market; export-import

deliveries of goods, services and capital; monetary and financial and credit operations; creation and participation in joint ventures; international marketing; monitoring of national economic policy and economy of world economic relations.

The market strategy of the company involves comparing all alternative options in the sphere of foreign economic activity and substantiating the optimal solution. The main stages of the implementation of the process of planning of foreign economic activities will be presented in Table 1.

The process of strategic planning is a continuous annual cycle of work, which involves virtually all divisions of the enterprise. As a rule, the final version of the plan and budget is considered by the Strategic Planning Committee, and the plans are approved by the top management.

Conclusions. The process of planning FEA is a very important component management, since it is the planning that is the fundamental basis for the future development of both the enterprise as a whole, and the sphere of foreign economic activity in particular. Since this process is long-term and energy-intensive, it also includes. For a certain number of stages, we have reviewed each level in detail FEA planning and its features. The process of planning foreign economic activity can be divided into three levels: strategic, current and tactical.

Strategic level is characterized by the establishment of strategic goals. Foreign economic activity and the definition of the main directions of activity.

Implementation of the strategic planning process requires the availability of qualified and competent specialists who will be engaged in its implementation, that is, it is necessary: to create an appropriate management structure; to develop rules for its functioning; to select and motivate staff; organize information support. An international manager must formulate the firm's strategy based on industry specifics and conditions of competition, its market position and capabilities, and the prospects for creating value on an international scale.

References:

1. Edvin J. Elton, Martin J. Gruber. Modern Portfolio Theory and Investment Analysis. – 7-th Edition. – USA: New York University, 2014. – 728 pages.
2. Frank J. Fabozzi, CFA Investment management / Frank J. Fabozzi. – 2nd ed. – USA, New Jersey 07458, 2008. – 837 pages.
3. Karpenko L.M. Metodichni pidkhody do otsiniuvannia rivnia konkurentospromozhnosti pidpriemstva / L.M. Karpenko // Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen: Zb. nauk. pr. – Odesa, 2013. – Vyp. 3 (50), Ch. 2. – S. 24-31.
4. Voronzhak P.V. Features of the organization and establishment of the budgeting management at the enterprise in globalization changes conditions / L.M.Karpenko, P.V.Voronzhak, N.O.Sapron // Science and practice: an innovative approach: Collection of scientific articles. – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2017. – pp. 110-116.

Kucherenko A.V.

postgraduate student, fourth year

The State Higher Educational Establishment

«Kyiv national university of trade and economics», Ukraine

**INNOVATIVE POTENTIAL OF FINANCIAL MANAGEMENT FOR
ENTERPRISES OF REAL SECTOR OF ECONOMY IN UKRAINE**

Кучеренко А.В.

аспірант четвертого року навчання

ДВНЗ «Київський національний торговельно-економічний університет», Україна

**ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

In academic theses it is considered the place of the innovation component of financial management. According to the European experience, there were outlined main indicators of effectiveness and efficiency of innovation activity by the leading European countries, as well Ukrainian comparative indicators were shown. There have been presented the results of the survey on prerequisites for financial engineering introduction into the system of financial management of the enterprises of the real sector of the Ukrainian economy.

Key words: *financial innovation, financial management, financial technology, financial engineering.*

У наукових тезах розглянуто місце фінансово-інноваційної складової фінансового менеджменту, з урахуванням європейського досвіду. Виокремлені основні показники результативності та ефективності інноваційної діяльності та інноваційної активності підприємств провідних європейських країн, також відображені відповідні порівняльні показники України. Наведені результати опитування передумов впровадження фінансового інжинірингу в систему фінансового менеджменту підприємств реального сектору економіки України.

Ключові слова: *фінансова інновація, фінансовий менеджмент, фінансова технологія, фінансовий інжиніринг.*

У нинішніх конкурентних умовах, економіко-технологічний розвиток вітчизняних підприємств залежить від ефективності впроваджених інновацій. Інновації взаємодіють з соціальними, економічними, технологічними процесами. Результативність та ефективність їх використання є предметом аналізу як менеджменту компаній, так і інституційних одиниць вітчизняної та Європейської юрисдикції. Централізований моніторинг має безумовну превентивною та стимулюючу дію. Відтак, у 2016 році було вжито заходів завдяки яким Україну було приєднано до Європейського звіту про розвиток інновацій. Саме тому, вивчення інноваційного потенціалу в контексті інноваційного управління, на перевагу провадження інноваційної діяльності, є актуальним питанням для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі значну увагу приділено дослідженням інноваційного потенціалу підприємства та його впливу на інвестиційну привабливість підприємства. Зокрема, визначають сучасні підходи до оцінки ефективності оцінювання інновацій та методичне

забезпечення інноваційної діяльності. Вивчення та дослідження даної проблематики є предметом наукових здобутків таких вітчизняних вчених, як Ю. Бажал, В. Бридун, А. Гальчинський, Н. Гончарова, В. Гусєв, Б. Данилишин, В. Ільчук, С. Кіреєв, В. Онищенко, В. Семиноженко, С. Шкарлет та інші. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць і досліджень, питання перспективної адаптації інноваційних підходів в фінансовому менеджменті підприємств реального сектору України на сучасному етапі потребує чіткого науково-методичного обґрунтування.

Метою дослідження є дослідження потенціального впровадження фінансових інновацій та фінансових технологій в систему фінансового менеджменту підприємствами реального сектору економіки в рамках Євроінтеграції економіки.

Результати дослідження. Інноваційний потенціал комплексно характеризує можливості будь-якого підприємства здійснювати інноваційну діяльність. [1] Аналіз та управління інноваційним потенціалом є одним із основних науково обґрунтованих завдань на будь-якому підприємстві, адже ефективність діяльності на ринку в умовах жорсткої конкурентної боротьби залежить перш за все від спроможності нарощувати й активно використовувати організаційні, технічні, маркетингові, фінансові та інші інвестиційні можливості, які складають інноваційний потенціал.

В контексті інноваційного оновлення економічного потенціалу, наближення умов функціонування бізнесу в Україні до стандартів ЄС важливу роль відіграє формування правових умов захисту технологічних та наукових інновацій, зокрема реформування державної системи охорони інтелектуальної власності. В цьому напрямку Міністерство економічного розвитку істотно активізувало свою діяльність, результати якої викладено у відповідному звіті [4]. Зазначимо, що у 2016 було вжито заходів завдяки яким Україну приєднано до Європейського звіту про розвиток інновацій (Innovation Union Scoreboard). Обов'язковість такого звітування безумовно матиме стимулюючий макроекономічний ефект щодо розвитку інноваційної складової економіки.

Інвестиційно-фінансова складова, як структурний елемент інноваційного потенціалу, є домінантом за реалізацією інноваційного потенціалу та провадження інновацій у сфері фінансів та підтримки, згідно з результатами дослідження Європейської комісії, що викладені у «Європейському табло інновацій за 2017 рік» [5]. Відповідно до європейського звіту про інновації, інвестиційна складова інноваційного розвитку у своїй структурі має фінанси та корпоративні інвестиції, для аналізу яких потребує формалізації бізнес-індикаторів. Відтак, до підрозділу фінанси увійшли такі бізнес-індикатори: науково-дослідні витрати у публічному секторі та венчурні капітали. До підрозділу корпоративні інвестиції увійшли наступні бізнес-індикатори: науково-дослідні капіталовкладення у бізнес(приватний) сектор, інші інноваційні витрати та витрати на підвищення кваліфікації персоналу з предметної області інновацій. Останні дали найвище значення фактору впливу.

Подібний формат моніторингу інноваційної активності та діяльності дозволяє також виокремити ефективність від впроваджень та використання, яка корелює із фінансовими результатами досліджуваної сукупності підприємств.

На прикладі результатів Бельгії, як сильного агента новаторства серед країн-партнерів, можна відзначити приріст інноваційної складової у 2016 році на 1,4% (до результатів 2010 року). Основними позитивними бізнес-індикаторами інноваційної практики компаній (які використовують інновації та інноваційні методи управління) стали:

- Приріст показників оборотності капіталу у 2016 році порівняно з 2010 роком: серед малих підприємств на 24%, середні підприємства 39%, великі підприємства 36,8%;
- Збільшення частки таких підприємств на 0,4 % у 2016 році порівняно з 2010 роком;
- Збільшення частки інноваційного ВВП на душу населення.

На прикладі результатів Німеччини, як лідеру новаторства серед країн-партнерів, можна відзначити приріст інноваційної складової у 2016 році на 3,7% (до результатів 2010 року). Основними позитивними бізнес-індикаторами інноваційної практики компаній (які використовують інновації та інноваційні методи управління) стали:

- Приріст показників оборотності капіталу у 2016 році порівняно з 2010 роком: серед малих підприємств на 11,3%, середні підприємства 36,1%, великі підприємства 52,5%;
- Збільшення частки таких підприємств на 0,6 % у 2016 році порівняно з 2010 роком;
- Збільшення частки інноваційного ВВП на душу населення.

Безумовними лідерами у порівнянні систем інновацій та інноваційного впливу у 2016 році стали такі країни як: Швейцарія, Швеція та Данія. При цьому, Україна дебютувала у вищезгаданому міжнародному звіті із статусом «стриманий новатор» та показником зниження інноваційної складової у 2016 році порівняно з 2010 роком на - 4,2%.

В рамках нашого дисертаційного дослідження, опитування вибіркової сукупності підприємств реального сектору економіки (будівельна галузь) на предмет передумов впровадження фінансового інжинірингу у фінансовий менеджмент показали, що:

- 21% опитаних будівельних компаній впроваджують фінансові та інші інновації у операційну та фінансову діяльність підприємства з певними ефектами, але, на жаль, без результату, серед них 14% впроваджують без ефекту та результату;
- 97% опитаних будівельних компаній стежать за інституційними та нормативно-правовими нововведеннями;
- 71% опитаних будівельних компаній не має відповідного структурного підрозділу для впровадження фінансових та інших нововведень;
- 100% опитаних будівельних компаній зазначили, що державне фінансування буде мати позитивний стимулюючий ефект для

впровадження та використання фінансових та інших інновацій з відповідним економічним зростанням підприємства; серед них 42% респондентів зазначили, що до стимулюючих чинників також додають: економічні кластери та факторинг.

Таким чином, результати проведеного анкетування та світовий досвід беззаперечно доводять, що державне фінансування та підтримка науково-дослідної діяльності та інноваційної активності, по-перше, відіграє важливу роль для добробуту країни в цілому, а по-друге, має позитивний вплив у економічному зростанні підприємств різних галузей. Проте, наявність державної підтримки й розвинені фондові біржі не є панацеєю у використанні фінансових інновацій та фінансових технологій. Оскільки бізнес поступово відходить від практики ведення операцій пов'язаних із посередниками.

Висновки: Отже, інноваційна модифікація існуючого інструментарію фінансового менеджменту обґрунтована позитивним досвідом країн ЄС. Вбачаючи перспективу подальшої інтеграції українських підприємств реального сектору економіки у Європейську та міжнародну економічну спільноту, доцільно розвивати та укріплювати внутрішній корпоративний апарат. Відтак, управлінське рішення щодо реалізації інноваційного потенціалу фінансового менеджменту набуває першочергового стратегічного значення у Євроінтеграційному розвитку та підвищення конкурентоспроможності.

Література:

1. Чоботар. С.В. Інноваційний потенціал підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/Okt/18_Chebot.htm
2. Іванова К. В. Технологія оцінки гармонійності складових інноваційного потенціалу підприємств [Текст] / К.В. Іванова, Я.А. Громова // Вісник Хмельницького нац. ун. – 2009. – № 6. – Т. 3. – С. 233–237.
3. Гарматій Н.М. Сутність інноваційного капіталу та необхідність його застосування в галузі телекомунікацій / Н.М. Гарматій // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 42–46.
4. Звіт про діяльність Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=5ab7e1e4-e9a5-4c0c-b53a-69d1788c327a&tag=ZvitiProDiialnist>
5. Європейське табло інновацій 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en

Lapina Y.D.

Student, magistr

Scientific director: Ioda Y.V.

Candidate of economic nats, associate professor

Lipetsk State Technical University, Russia

ANALYSIS OF THE COMPANY'S OWN CAPITAL AND THE DETERMINATION OF ITS EFFECTIVENESS

Лапина Ю.Д.

магистрант

Научный руководитель: Иода Ю.В.

кандидат экономических наук, доцент

Липецкий государственный технический университет, Россия

АНАЛИЗ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА ОРГАНИЗАЦИИ И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ

In article considers the need to analyze equity accountants, as one of the most important characteristics of the performance and efficiency of the organization. It is clear that the valuation of equity capital will not only data on the company's own funds, but also the degree of their dependence on borrowing. It is important to create in the minds of accountants that their job is not only fixation of certain accompli affairs of the organization, but also an analysis of its state at the moment. One of the main advantages of the subject of equity the results of his research will form the basis of the analysis of the enterprise, and will have a significant impact on the view of not only the accountants, but possibly banks, investors, experienced auditors.

Keywords: *equity analysis, efficiency, equity indices, organization, assets, own funds, the study of changes in equity, borrowed funds, the structure of the enterprise.*

Статья посвящена осмыслению необходимости проводить анализ собственного капитала бухгалтерам, как одну из наиболее важных характеристик работоспособности и эффективности организации. При этом ясно, что оценка собственного капитала покажет не только данные о собственных средствах фирмы, но и о степени зависимости их от заемных источников. При этом важно сформировать в сознании бухгалтеров, что в их обязанности входит не только фиксация определенных совершившихся дел деятельности организации, но и анализ его состояния в настоящий момент. Одно из главных достоинств данной темы собственного капитала – результаты его исследования лягут в основу анализа всего предприятия и окажут существенное влияние на мнение не только самих бухгалтеров, но возможно и банков, инвесторов, опытных аудиторов.

Ключевые слова: *собственный капитал, анализ, эффективность, показатели собственного капитала, организация, имущество, собственные средства предприятия, изучения движения собственного капитала, заемные средства, структура предприятия.*

Понятие «капитал» уже многие столетия исследуется учеными и является одной из ключевых экономических категорий. Термин «капитал» в переводе с латыни означает: «основное», «главное» и впервые был введен философом Древней Греции Аристотелем в IV веке до н.э. Источниками формирования имущества являются собственные средства, которые имеют все предприятия без исключения. Собственный капитал является неотъемлемой частью

функционирования предприятия, так как в отличие от заемного капитала, которого в редких случаях может и не быть, наличие собственного капитала обязательно.

По мнению С.Н.Поленовой и Н.А.Миславской: «Капитал - источник формирования имущества организации» [3; с.145]. Вне зависимости ООО, ЗАО или ОАО, или другие организационно-правовые формы фирмы, собственный капитал является необходимым критерием определения работы предприятия. В первую очередь с начала функционирования новой организации руководство должно обеспечить его стартовым капиталом, а при последующих отчетных периодах так же должно заботиться и о состоянии собственного капитала. По мнению Т.Р.Рахимова: «Капитал фирмы в самой простой интерпретации представляет собой деньги, пущенные в оборот и приносящие доход владельцу»[2; с.239].

Всю важность правильной трактовки состояния собственного капитала знают аналитики, имеющие опыт в изучении всех структур предприятия. При этом немало важно определить с чего начать само изучение. Н.Н.Ильшева считает: «Анализ начинается с изучения движения собственного капитала организации в целом и ведется в разрезе основных факторов, определяющих его поступление и выбытие, в сравнении с данными предыдущего года» [2; с.69].

Так же следует обратить внимание, что выбытие и поступление средств собственного капитала, необходимо разбирать по отдельности. Н.Н.Ильшева утверждает: «По итогам аналитических расчетов делается вывод об основных факторах, обусловивших поступление и выбытие собственного капитала организации, и их влияние на изменение его величины в отчетном году в сравнении с данными предыдущего года» [2; с.69]. Этот вывод позволяет определить динамику движения собственного капитала. При анализе собственного капитала аналитики используют определенные коэффициенты и показатели. Они так же важны при формировании выводов о деятельности собственного капитала. Приоритетный показатель сложно выявить, в отличие от других бухгалтерских элементов, таких как, например, материальные запасы, где важны их количественное измерение.

Т.А.Пожидаев считает, что помимо простейших процедур оценки динамики собственного капитала и отдельных его элементов, рассмотренных выше, следует ниже рассчитать показатели движения капитала [3; с.137]:

1) коэффициент поступления собственного капитала ($K_{\text{постск}}$) показывает, какую часть собственного капитала (СК) от имеющегося на конец отчетного периода составляют вновь поступившие средства:

$$K_{\text{постск}} = \text{СК}_{\text{поступивший}} / \text{СК}_{\text{на конец периода}} \quad (1)$$

2) коэффициент использования собственного капитала ($K_{\text{исп СК}}$) – оказывает, какая часть собственного капитала, с которым предприятие начинало деятельность в отчетном периоде, была использована в процессе деятельности хозяйствующего субъекта:

$$K_{\text{постск}} = \text{СК}_{\text{использованный}} / \text{СК}_{\text{на начало периода}} \quad (2)$$

По мнению Т.А.Пожидаевой: «Если коэффициент поступления больше коэффициента использования, то это означает, что в организации идет процесс наращивания собственного капитала, и наоборот». Важно обратить внимание на то, что величина собственного капитала, умноженного на два и уменьшенного на внеоборотные активы, должна быть больше оборотных активов. Выполнение данного условия говорит о том, нормальная финансовая устойчивость у предприятия или же нет.

Понять и изучить источники формирования имущества предприятия помогают данные об анализе собственного капитала. Не смотря на то, что данный источник имущества предприятия находится в пассивах, а в них, как известно, записаны обязательства предприятия, он не является таковым [2; с.99]. На самом деле собственный капитал лишь формально можно назвать обязательствами компании, так как он является источником финансирования предприятия, который создали вкладчики или акционеры. Однако в состав собственного капитала входит заемный капитал, который как раз является обязательством.

Существуют следующие показатели определения эффективности собственного капитала, которые присутствуют в научных трудах И.Т.Абдукаримова и Л.Г.Абдукаримовой [1; с.17]:

Таблица 1

Показатели эффективности собственного капитала

Показатели	Формула	Значение
Рентабельность собственного капитала	$R_{СК} = ЧП / СК_{ср} * 100$	Характеризует долю чистой прибыли на 1 рубль собственного капитала
Окупаемость собственного капитала	$Окуп.ск. = СК_{ср} / ЧП$	Характеризует в течение какого временного промежутка денежные средства, которые были вложены путем инвестирования в собственный капитал, смогут окупиться
Фондоотдача собственного капитала	$ФО_{СК} = В / СК_{ср}$	Характеризует долю произведенной и реализованной продукции на 1 рубль собственного капитала
Коэффициент капитализации	$КК = \text{Заемный капитал} / \text{Собственный капитал} (<1,5)$	Характеризует, какая величина заемного капитала приходится на 1 рубль собственного капитала
Коэффициент обеспеченности собственными источниками финансирования	$Коб.с.ср. = (СК - ВНА) / ОА (>0,1)$	Характеризует долю собственных оборотных средств в оборотных активах
Коэффициент независимости (автономии)	$Кавт. = СК / (\text{Валюта баланса}) (>0,4)$	Характеризует долю собственных источников в общей величине капитала предприятия
Коэффициент финансирования	$Кфинан. = \text{Собственный капитал} / \text{заемный капитал} (>0,7)$	Характеризует величину собственного капитала, которая приходится на 1 рубль заемного капитала
Коэффициент финансовой устойчивости	$Кфин.уст. = (СК + ДО) / \text{Валюта баланса}$	Характеризует, какая часть устойчивых источников формируется в общей величине капитала

Наступает время и главный бухгалтер оценивает финансовое состояние и финансовую устойчивость предприятия, в котором он работает. Именно

получение данных о собственном капитале является наиболее важным, так как он может показать не только капиталы образованные в начале деятельности, но и нераспределенную прибыль, как капитал полученный как результат деятельности в течение определенного отчетного периода. Эти данные помогут понять бухгалтеру, насколько собственные источники независимы от заемных источников. Данные о собственном капитале, это наиболее приоритетная часть для анализа ее экономической деятельности и изучения финансового состояния фирмы.

Литература:

1. Абдукаримов И.Т., Абдукаримова Л.Г. Изучение состояния и использования собственного капитала предприятия на основе бухгалтерской отчетности // Социально-экономические явления и процессы - 2015 - №3 - С. 918.
2. Ильшева Н.Н. Анализ финансовой отчетности[Текст]: учеб.пособие для студентов вузов, обучающихся по спец. «Бухгалтерский учет, анализ и аудит, «Финансы и кредит» / Н.Н. Ильшева, С.И. Крылов. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2016. - 431 с.
3. Миславская Н.А. Бухгалтерский учет[Текст]: Учебник / Н.А. Миславская, С.Н. Поленова. - М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2016. - 592 с.

Sardak H.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

State Organization of Higher Professional Education «Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhaylo Tugan-Baranovsky»

RESEARCH OF THE CONCEPTIONS BY STRATEGIC MANAGEMENT OF THE PERSONNEL

Сардак Е.В.

д.э.н., профессор

ГО ВПО «Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского»

ИССЛЕДОВАНИЕ КОНЦЕПЦИЙ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ

In the article the groups of a conceptions by strategic management of the personnel are selected; their features are specified. The problems of domestic enterprises in the field of strategic management of the personnel are exposed. Author interpretation of the term «strategy of the personnel management» is offered. The terms of success by introduction of the conception by strategic management of the personnel in activity of enterprises are specified.

Keywords: *personnel, strategy, strategic management, conception, approach.*

В статье выделены группы концепций стратегического управления персоналом; освещены их особенности. Выявлены проблемы отечественных предприятий в сфере стратегического управления персоналом. Предложена авторская трактовка термина «стратегия управления персоналом». Уточнены условия успешности внедрения концепции стратегического управления персоналом в деятельность предприятий.

Ключевые слова: *персонал, стратегия, стратегическое управление, концепция, подход.*

Понятие «стратегия управления персоналом» возникло в странах Западной Европы в результате ухудшения экономической ситуации на предприятиях этих стран в начале 80-х гг. XX в. Это, в свою очередь, обусловило необходимость разработки нового стратегического подхода к управлению персоналом, его развития и внедрения в деятельность предприятий.

По результатам проведенных исследований можно выделить четыре группы существующих концепций стратегического управления персоналом, в частности:

- концепции стратегического доминирования, отражающие доминирование стратегического управления персоналом над общекорпоративным стратегическим управлением (научные подходы: Маслова В.И. [1], Сорокиной М.В. [2], Бузырева В.В., Гусаровой М.С., Чикишевой Н.М. [3]);

- концепции стратегической субординации; они основываются на принципе подчинения стратегического управления персоналом общекорпоративному стратегическому управлению (подходы таких ученых, как: Кибанов А.Я. [4], Базаров Т.Ю., Еремин Б.Л. [5], Родионова Н.В., Крылов А. А. , Цыпкин Ю.А. [6]);

- концепции стратегической нейтральности, не отражающие связь стратегического управления персоналом предприятия с общекорпоративным стратегическим управлением (научные подходы: Хмеля Ф.И. [7], Армстронга М. [8]);

- концепции стратегического паритета; они демонстрируют паритет стратегического управления персоналом и общекорпоративного стратегического управления. К данной группе можно отнести подходы таких ученых, как: Балабанова Л.В. [9], Лукичева Л.И. [10], Вашурина Е.В. [11].

Существуют также концепции, в рамках которых стратегия управления персоналом определяется из нескольких позиций. Например, в подходе Дураковой И.Б. [12] данное понятие рассматривается с трех сторон (в зависимости от степени связи с бизнес-стратегией):

- как стратегический менеджмент персонала (кадровая стратегия как самостоятельная функциональная стратегия);

- как менеджмент персонала, ориентированный на стратегию (обособленная стратегия персонала);

- как стратегически ориентированный менеджмент персонала (стратегия персонала, ориентированная на ресурсы).

Идея доминирования стратегии управления персоналом, характерная концепциям стратегического доминирования, подчеркивает роль человеческих ресурсов (значительно возрастающую в последние годы), актуализирует вопросы, связанные со стратегическим управлением персонала и т.п. Однако, доминирование стратегического управления персоналом над общекорпоративным стратегическим управлением нельзя считать логичным и оправданным.

На данном этапе наиболее распространенными и разработанными являются концепции стратегической субординации, демонстрирующие зависимость стратегического управления персоналом от общекорпоративного стратегического управления. Эту особенность можно считать позитивной чертой данной группы концепций. Наряду с этим, в отдельных научных подходах (Базарова Т.Ю., Еремина Б.Л., Ищенко И.Г., Богдана Н.Н., Могилевкина Е.А.) указывается подчиненность стратегии управления персоналом его политике, что можно считать нецелесообразным, поскольку разработанная стратегия должна выступать основой для формирования политики управления персоналом.

В научных подходах в рамках концепции стратегической нейтральности сосредоточено внимание исключительно на стратегических направлениях, решениях и целях работы персоналом без учета их связи с общекорпоративным стратегическим управлением, что не является рациональным.

Наиболее полными, а также отвечающими современным условиям деятельности отечественных предприятий следует считать концепции стратегического паритета, согласно которым акцентируется внимание на объединении общих целей предприятия и целей в сфере управления персоналом.

В настоящее время можно выделить ряд проблем в сфере стратегического управления персоналом предприятий, в частности:

- применение стратегий управления персоналом, не согласованных с корпоративными и бизнес-стратегиями предприятия;
- низкая квалификация специалистов в сфере стратегического управления;
- отсутствие гибких стратегий управления персоналом;
- ориентация стратегий управления персоналом на достижение экономической эффективности при недостаточном внимании к социальной эффективности в сфере управления персоналом;
- отсутствие комплексного подхода к разработке стратегий управления персоналом;
- недостаточный уровень ресурсной поддержки.

Эти проблемы обусловлены не только низким уровнем компетентности менеджеров по персоналу. Они также являются следствием непонимания руководителями предприятий места и роли стратегии управления персоналом в решении общих задач, достижении целей предприятия. Так, во многих отечественных предприятиях применяется пассивная кадровая политика, которая базируется на традиционном понимании роли персонала как одного из факторов трудового процесса. В практику кадровых служб практически не внедряются научные методы набора, оценки, расстановки и обучения кадров, что снижает как экономическую, так и социальную эффективность управления персоналом.

В современных условиях стратегию управления персоналом целесообразно рассматривать как обобщающую модель стратегического поведения предприятия, которая определяет план и направленность

управленческих действий в сфере HR-деятельности, нацеленных на перевод предприятия в желаемую позицию на рынке труда и достижение его стратегических задач.

Стратегия управления персоналом является функциональной стратегией по отношению к стратегиям корпоративного и бизнес-уровней и разрабатывается для наиболее эффективного достижения целей, поставленных на этих уровнях.

С целью практического внедрения концепции стратегического управления персоналом в деятельность отечественных предприятий целесообразно обеспечить ряд условий, в частности:

- осознание руководством предприятий роли стратегического управления и отказ от формального отношения к нему;
- изменение структуры работ специалистов служб управления персоналом, снижение удельного веса функций, связанных с делопроизводством и расширение спектра функций в области привлечения, оценивания, развития, мотивации персонала;
- привлечение консультантов по стратегическому управлению персоналом или новых работников, владеющих современными знаниями, умениями, формами и методами работы;
- анализ системы целей, потребностей и интересов работников, степени их удовлетворенности трудом;
- более широкое применение практики делегирования полномочий;
- внедрение гибких систем организации работ;
- разработка развитой системы адаптации к внешнему и внутреннему рынку труда (подготовка и переподготовка персонала, планирование карьеры, стимулирование профессионального роста кадров и т.д.);
- определение условий для обеспечения баланса между экономической и социальной эффективностью управления персоналом предприятия;
- функционирование действенной системы внутриорганизационных коммуникаций.

Литература:

1. Маслов В. И. Стратегическое управление персоналом в условиях эффективной организационной культуры : учебник / Е. В. Маслов. – М. : Финпресс, 2004. – 288 с.
2. Сорокина М. В. Теория и методология стратегического управления персоналом в торговле / М. В. Сорокина. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2005. – 203 с.
3. Бузырев В. В. Кадровые стратегии в управлении персоналом / В. В. Бузырев, М. С. Гусарова, Н. М. Чикишева. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2001. – 128 с.
4. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации : стратегия, маркетинг, интернационализация : учеб. пособие / А. Я. Кибанов, И. Б. Дуракова. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 301 с.
5. Управление персоналом : учеб. для вузов / под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ, 2002. – 560 с.
6. Руководство сотрудниками фирмы / Н. В. Родионова [и др.] ; под ред. А. А. Крылова, Ю. А. Цыпкина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 352 с.
7. Хміль Ф. І. Управління персоналом : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2006. – 488 с.

8. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами : пер. с англ. / М. Армстронг. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 328 с. – (Серия: Менеджмент для лидера).
9. Балабанова Л. В. Стратегічний маркетинг : навч. посіб. / Л. В. Балабанова. – Донецьк : Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2008. – 551 с.
10. Лукичева Л. И. Управление персоналом : учеб. пособие / Л. И. Лукичева; под ред. Ю. П. Анискина. – 4-е изд., испр. – М. : Омега-Л, 2008. – 263 с. – (Библиотека высшей школы).
11. Вашурина Е. В. Вопросы стратегического развития персонала / Е. В. Вашурина // Университетское управление. – 2005. – № 4. – С. 87-97.
12. Управление персоналом : учебник / И. Б. Дуракова [и др.] ; под общ. ред. И. Б. Дураковой. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 570 с. – (Высшее образование).
13. Полонская Л.А., Гасило Е.А. Контроллинг персонала как фактор обеспечения эффективности деятельности предприятий // ECONOMICS, MANAGEMENT, LAW: INNOVATION STRATEGY Collection of scientific articles. Science editor: Drobyazko S.I.. 2016. С. 73-76.

Olena Suhina,

Cand. of Econ. Sci., Senior Sci. Researcher,

Public Institution “Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Nataliia Nechyporenko,

The teacher of biology,

The Rohoziv secondary school of the I-III grades of Boryspil district of the Kyiv region, Ukraine

Mykola Solovei *

The pupil of the 8th class,

The Rohoziv secondary school of the I-III grades of Boryspil district of the Kyiv region, Ukraine

METHOD OF DETERMINATION OF THE AMOUNTS OF THE CORRELATION COEFFICIENTS OF THE ACCOUNT OF ASSIMILATIVE PROPERTIES OF ECOSYSTEMS IN UKRAINE

Abstract. *Concrete formalized methodological approaches to determination the accounts of the correlation coefficients of accounting for the assimilative properties of ecosystems for differentiation of the values of compensation for economic damage from environmental contamination are developed. The determination of the amounts of the coefficients of ecosystem assimilation and corrective coefficients for them is formalized, that is novelty of research.*

Keywords: *method, assimilative properties of ecosystems, differentiation of the amounts of compensation for economic damage from pollution of the environment, corrective coefficients.*

In Ukraine development as methodology of an estimation of economic damage from pollution of the nature in view of the ecosystem approach, and a method of determination of the amounts of correlation coefficients of the account of assimilative properties of ecosystems for differentiation of the amounts of compensation of economic damage from pollution of an environment is expedient. We provide a method for determining the amounts of correlation coefficients to take into account

assimilation properties of ecosystems of Ukraine for the differentiation of the amounts (fees) of compensation of economic losses from environmental pollution.

Such correlation coefficients are proposed on the basis of known research: scientists have determined that the world's largest assimilation potential has forests (including tropical ones) (often they use a correlation coefficient of 1,0, i. e., 100 % assimilation – 100 % but more than 1,0 can not be). In Ukraine these coefficients will fluctuate within: from 0,2 (the microclimate of the sand mass “Oleshkovsky Sands” is semi-arid) to 0,95 (forest ecosystems) [1].

The assimilation rate is defined as the ratio of the amount of emissions (emissions into the atmosphere, discharges into water bodies, formation of waste) assimilated to the total amount of emissions (discharges, waste) or volume of emissions (discharges, waste) that can neutralize the corresponding ecosystem (i-th type of emissions (discharges, waste)) (formula 1):

$$k_a = \frac{OB_a}{OB_3} (\times 100\%); \quad (1)$$

where k_a – coefficient of assimilation, *units (or percentages)*;

OB_a – volume of emissions (discharges, waste) of the i-th type assimilated, *g (kg or tons)*;

OB_3 – total amount of emissions (discharges, waste) of the i-th type, *g (kg or tons)*.

To differentiate the amounts of the reimbursement of economic damage from pollution of the environment, these indicators will be quite high and the amounts of the losses will be inflated, therefore we are proposed to introduce correction factors for the coefficients of assimilation of ecosystems of Ukraine ($\times 0,1$) for the territory of Ukraine: from 0,02 to 0,095 (Table 1, 2).

In order to differentiate the amounts of the compensation of economic damage from pollution, it is expedient to use the correction factor for taking account of assimilation properties of ecosystems. To determine their amounts, it is expedient to use coefficients-factors (formula 2):

$$k_k = 1 + k_a; \quad (2)$$

where k_k – correction factor for assimilation potential of ecosystems, *units*;

k_a – coefficient of assimilation, *units*.

Correlation coefficients of taking assimilation properties of ecosystems into account for differentiation of the amounts of compensation of economic losses from pollution of the environment can be used in the author's formula for assessing losses from loss of ecosystem of assimilation properties (formula 3):

$$\Delta 3\bar{\sigma} = (BP_{AIIHec} - BP_{AIIDec}) \cdot k_k; \quad (3)$$

where $\Delta 3\bar{\sigma}$ – economic loss from loss of ecosystem of assimilation properties (*UAH*);

BP_{AIIHec} – the cost of “work” of the assimilation potential of the unmoderated ecosystem (which is in its original state) (*UAH*);

BP_{AIIDec} – the cost of “work” of the assimilation potential of the degraded ecosystem (which is in the secondary state) (*UAH*).

Table 1

Correction coefficients for to factors of assimilation of ecosystems *

Coefficients of assimilation of ecosystems	Correction coefficients	Coefficients of assimilation of ecosystems	Correction coefficients
0,9	0,09	0,5	0,05
0,8	0,08	0,4	0,04
0,7	0,07	0,3	0,03
0,6	0,06	0,2	0,02

* Source. It is developed by the author of article Cand. of Econ. Sci., Senior Sci. Researcher Olena Suhina on the basis of research of the scientific economic literature.

Table 2

Correlation coefficients taking into account assimilation properties of ecosystems for differentiation of the amounts of compensation of economic damage from pollution of the natural environment *

Types of ecosystems with assimilative properties	Coefficient of assimilation of ecosystems	Correlation coefficients of the account of assimilative properties of ecosystems
<i>Terrestrial ecosystems with assimilation properties</i>		
Forest (mixed, coniferous) ecosystems	0,80-0,95	1,080-1,095
Forest-steppe ecosystems	0,6	1,060
Steppe ecosystems	0,4	1,040
Semideserts	0,2	1,020
Ecosystems of mountain forests	0,85	1,085
<i>Fresh-water ecosystems with assimilative properties</i>		
River ecosystems	0,75	1,075
Lake ecosystems	0,7	1,070
Marsh ecosystems (wetlands)	0,8	1,080
<i>Marine ecosystems with assimilation properties</i>		
Ecosystems of water areas of the seas	0,85	1,085
<i>Soil ecosystems, including rhizosphere</i>		
Soil ecosystems (including rhizosphere)	0,80	1,080
<i>Atmosphere as an element of the global ecosystem</i>		
Atmospheric air as a component of the global ecosystem	0,35	1,035
<i>Anthropogenically-natural (artificial) ecosystems with assimilative properties</i>		
Horticultural, park, garden, field ecosystems, ecosystems of forest plantations	0,45	1,045
Ecosystems of artificial reservoirs (channels, storage reservoirs)	0,50	1,050

* Source. It is developed by the author of article Cand. of Econ. Sci., Senior Sci. Researcher Olena Suhina on the basis of research of the scientific economic literature, of data of geographic maps, own author's conclusions and taking into account the proposals of experts in sphere of environmental economics, Cand. of C.Sc. (Engineering), Sci., Senior Sci. Researcher, Leading Sci. Researcher Matyukha V. and candidate of economic sciences, senior researcher, associate professor Klinovyj D.V. (Department for Complex Evaluation and Management of Natural Resources of Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine").

The author of the article Suhina O.M. on January 8, 2018, there was already a second letter from the European Environmental Agency with gratitude for activity, for registering and participating in the survey on the improvement of Common International Classification of Ecosystem Services (CICES), and that version 5.1 has already been released CICES. In addition, the European Environment Agency also

expressed gratitude to those who participated in the survey (200 specialists) to improve the CICES on the pages of the Instruction to CICES V5.1 [2] (the author of the article Suhina O.M. also participated in this survey at 2016).

Conclusions. Thus, for the differentiation of the amounts of the compensation of economic losses from pollution of nature, it is necessary to develop a method of determination of the amounts of the correlation coefficients to take into account the assimilative properties of ecosystems. Such a technique is presented in the article, which is **novelty of the research**. The formalized determination of the amounts of the coefficients of assimilation of ecosystems and correction coefficients to them shows the mechanism of formation of such coefficients.

* *Within participation in The Ukrainian competition of research works for pupils of 6-8 classes of comprehensive schools of the National Center "The Minor Academy of Sciences of Ukraine (MAcS, the Academy)" in the nomination "Landfills and the environment". Scientific adviser is the Candidate of Economic Sciences, Senior Scientific Researcher Suhina O.M.; pedagogical adviser is the teacher of biology Nechyporenko N.S. Solovei M.V. is winner of stage I of the corresponding competition in 2016.*

References:

1. Сухіна О.М. Екосистемний підхід до вартісної оцінки збитків від забруднення навколишнього природного середовища / О.М. Сухіна // Економіка України. – 2018. – № 1. – С. 54–70.
2. Common International Classification of Ecosystem Services (CICES) V5.1. Guidance on the Application of the Revised Structure (European Environment Agency) [Electronic resource]. – By Roy Haines-Young and Marion Potschin Fabis Consulting Ltd. The Paddocks, Chestnut Lane, Barton in Fabis, Nottingham, NG11 0AE, UK. – January 2018. – 32 p. – Access mode: <https://www.dropbox.com/s/z1g2ph2705jrjsg/Guidance%20V51%2001012018.docx?dl=0>

Trushkina N.V.

Candidate of Economic Sciences, Researcher

The Institute of Industrial Economics of the NAS Ukraine, Kiev, Ukraine

THEORETICAL FOUNDATIONS OF LOGISTICS ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Трушкина Н.В.

кандидат экономических наук, научный сотрудник

Институт экономики промышленности НАН Украины, г. Киев, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

The article systematizes the list of processes and types of logistics activity in the enterprise. The purpose, principles and concept of logistics activity are formulated.

Keywords: *enterprise, logistic activity, process, type, purpose, principles, concept.*

В статье систематизирован перечень процессов и видов логистической деятельности на предприятии. Сформулированы цель, принципы и концепция логистической деятельности.

Ключевые слова: предприятие, логистическая деятельность, процесс, вид, цель, принципы, концепция.

На данном этапе очень актуальным является уточнение содержания понятия «логистическая деятельность предприятий» с учетом особенностей развития разных отраслей в современных условиях хозяйствования.

Анализ и обобщение специальной литературы по логистике [1-12] свидетельствует о существовании различных точек зрения относительно определения термина «логистическая деятельность предприятия». По мнению некоторых исследователей, логистическая деятельность носит интегрированный характер и простирается от момента возникновения потребности в продукции до момента удовлетворения данной потребности.

Ряд авторов выделяют два аспекта логистической деятельности на предприятиях: первый связан с понятием индустриального инжиниринга и касается проблем эксплуатации складов и транспортных средств, выбора и использования погрузочного оборудования, средства упаковки, функционирования информационных систем. Второй аспект касается организации и управления материальными потоками на макро- и микроуровне и сводится к анализу влияния различных факторов в процессе функционирования логистической системы.

К логистической деятельности относят транспортировку, складирование, обработку материалов, защитную упаковку, контроль запасов, выбор места размещения производства и складов, заказы на производство продукции, прогнозирование спроса, маркетинг, обслуживание потребителей. Эта деятельность охватывает перемещение, транспортировку и складирование имущества; контроль запасов; реализацию заказов и процессы закупки; прогнозирование спроса; планирование производства; выбор технологий и оптимизацию специализаций; обслуживание клиента на соответствующем уровне; локализацию производств и складов; удовлетворение рекламаций; доставку запасных частей; рециклинг отходов.

Логистическая деятельность направлена на создание эффективной сети материального и информационного потока, состоящего из различных логистических цепочек. Относительно промышленного сектора речь идет о логистизации потоков товарной продукции на всем пути ее движения от производителя к конечному потребителю. При этом в контексте развития промышленности решаются такие задачи, как формирование оптимальной производственной программы логистической системы предприятия; разработка алгоритма ее изменения при колебаниях потребительского спроса при ресурсных ограничениях; оптимизация запасов на каждом уровне логистической системы; оптимизация времени движения материальных и информационных потоков; оптимизация общих затрат при организации и перемещении материальных и информационных потоков.

Таким образом, логистика не разделяет единый хозяйственный цикл предприятия на сферы производства и обращения, исходя из временного фактора и их роли в хозяйственной деятельности. Такой подход показывает, что материально-техническое снабжение и сбыт не сопутствующие производству, а равные ему стратегические факторы эффективного функционирования предприятия. По мнению ряда ученых, стратегической задачей логистической деятельности является обеспечение оптимального баланса уровня обслуживания потребителей и затрат, необходимых для его достижения, с целью максимизации доходности предприятия в целом.

Для осуществления логистической деятельности важно определиться с сущностью и перечнем ее процессов. Так, одни авторы к процессам логистической деятельности относят материально-техническое обеспечение, формирование запасов продукции, складирование, процессы транспортировки; другие – организацию материально-технического обеспечения, процессы производства, использования отходов и вторичного сырья, транспортировку, реализацию готовой продукции; третьи – поставки, складирование, контроль запасов, транспортировку, переработку отходов.

Логистическая система предприятия эффективно работает тогда, когда такие основные элементы системы, как закупка, производство, хранение, транспортировка и распределение функционируют как единый механизм. При этом под логистическим процессом понимается упорядоченная во времени последовательность логистических операций, направленная на обеспечение потребителей продукцией соответствующего ассортимента и качества в необходимом количестве, времени и месте.

К основным составляющим логистического процесса включено: складирование готовой продукции у предприятий-изготовителей; операции, осуществляемые на данной стадии товародвижения, заканчивающие процесс производства продукции и начинающие ее перемещение за пределами производства; перевозки товаров; складирование и хранение товаров; разгрузка и прием товаров у потребителей.

К процессам логистической деятельности относятся: обслуживание потребителей; прогнозирование спроса; управление запасами; логистические коммуникации; грузопереработка; обработка заказов; упаковка; поставка запчастей и гарантийное обслуживание; выбор места расположения производственных и складских мощностей; снабжение; логистика обратных потоков; транспортировка; складирование и хранение.

Исходя из вышеприведенного, можно сделать следующий вывод. Одни ученые к процессам логистической деятельности включают обработку заказа, управления запасами, складирование, транспортировку и упаковку; другие – закупку и поставку продукции, планирование производства, складирование и хранение продукции на складе, сбыт продукции; третьи – физическое распределение, поддержку производства и поставки. Анализ показал, что существует многообразие определений процессов логистической деятельности на предприятии. Это свидетельствует о необходимости уточнения их перечня.

В данной статье автором определен перечень процессов логистической деятельности на предприятиях, которые должны осуществляться в едином комплексе (табл. 1).

Таблица 1

Процессы логистической деятельности предприятия

Процесс	Характеристика процесса
Материально-техническое снабжение	разработка норм и нормативов; анализ производственных запасов; разработка планов материально-технического обеспечения; контрактная работа по материально-техническому обеспечению; оформление заявок и заключение контрактов с поставщиками на приобретение материальных ресурсов; организация завоза материальных ресурсов на склады; учет, анализ и контроль за движением, хранением и использованием материальных ресурсов; контроль оплаты за приобретенные материальные ресурсы;
Производство продукции	оптимизация планов производства продукции; контроль процесса производства продукции; анализ затрат, связанных с процессом производства продукции; утилизация отходов производства
Складирование продукции	хранение продукции на складах; расчет складских затрат; ведение отчетности и учета; организация транспортировки продукции; контроль за выполнением заявок на поставку продукции
Формирование запасов	планирование запасов, расчет затрат на хранение запасов на складах, размещения запасов на складах и контроль за их состоянием, оформление соответствующей документации, ведения учета и отчетности, минимизация рисков и потерь от накопления запасов
Организация движения материальных, информационных, финансовых и транспортных потоков	разработка предложений по оптимизации материальных, информационных, финансовых и транспортных потоков; выбор средств и маршрутов транспортировки продукции; обеспечение транспортом подразделений предприятия; определение условий оплаты и заключение контрактов на аренду транспортных средств; расчет транспортных затрат; транспортировка продукции; оформление транспортных накладных; контроль своевременной оплаты за аренду транспортных средств; регулирование движения потоков
Процесс обслуживания потребителей	оформление заявок на поставку продукции; определение условий оплаты; заключение контрактов с потребителями на поставку продукции
Сбыт готовой продукции потребителям	анализ конъюнктуры рынков; прогнозирование спроса; анализ конкурентов и потребителей; проведение SWOT-анализа; разработка стратегий и формирование плана маркетинга; сбыт продукции потребителям; контроль оплаты за отгруженную продукцию
Управление рисками	планирование возможных рисков; разработка мероприятий по оптимизации рисков, связанных с организацией логистической деятельности предприятия

Авторская разработка.

В результате исследования установлено, что при формулировании содержания понятия «логистическая деятельность предприятия» целесообразно применять комплексный подход. Поэтому предлагается рассматривать весь

перечень процессов логистической деятельности в едином комплексе, а именно: материально-техническое обеспечение, транспортировка и складирование материальных ресурсов, процесс производства продукции, формирование производственных и складских запасов, транспортировка продукции потребителям, процесс обслуживания потребителей и сбыт готовой продукции. Таким образом, под термином «логистическая деятельность предприятия» понимается вид хозяйственной деятельности, реализация которой требует осуществления последовательных процессов логистической деятельности в едином комплексе, что позволяет минимизировать затраты и убытки предприятия с учетом влияния разных рисков (политических, институциональных, рыночных, финансовых, экономических, сбытовых, информационных, а также связанных с процессами материально-технического обеспечения).

После определения содержания термина «логистическая деятельность предприятия» необходимо уточнить перечень ее видов. Существует множество подходов ученых к формированию видов логистической деятельности. По мнению некоторых ученых, виды логистики классифицированы по таким признакам: функциональная дифференциация – закупочная, производственная и распределительная логистика; ресурсная – материальная, финансовая, информационная и трудовая логистика; отраслевая – логистика материального производства, непромышленной сферы, информационная логистика; уровень локализации – микро-, мезо- и макрологистика; степень интеграции – маркетинговая логистика, логистический менеджмент, логистический сервис; масштабы диверсификации – предпринимательская, коммерческая и виртуальная логистика.

Анализ научной литературы показал, что большинство авторов говорит не о видах логистической деятельности, а о видах логистики. Так, одни ученые под видами логистики понимают логистику запасов, транспортную, закупочную, сбытовую (распределительную), информационную логистику, логистику производственных процессов, складирования, сервисного обслуживания, финансов и менеджмента; другие – поставки или закупки, транспортные перемещения и грузовые перевозки, прием товаров, размещение их на складе, контроль запасов, обработку возвращенной продукции; третьи – логистику снабжения, транспорта, складирования, производственную логистику и логистику маркетинга; четвертые – информационную, транспортную, производственную, закупочную, распределительную логистику, логистику запасов, складирования, сервиса; пятые – логистику снабжения, производственную, распределительную, складскую логистику; шестые – транспортную и складскую логистику.

На основе обобщения вышеприведенного материала, а также основываясь на определении «логистическая деятельность предприятия», автор данной статьи пришел к выводу: когда речь идет о предприятии, то нельзя говорить о видах логистики, поскольку это наука, а следует определять виды логистической деятельности. В связи с этим автором уточнен перечень видов логистической деятельности на предприятиях (*рис.*).

Анализ научной литературы свидетельствует об актуальности уточнения целей, задач и концепции логистической деятельности. Так, ряд ученых утверждает, что цель логистики достигается за счет интеграции функциональных звеньев логистики (физического распределения, поддержки производства и снабжения) и ее компонентов (транспорт, запасы, склады и т.д.) на основе общих затрат; скоординированности в совокупности интегрированных функциональных звеньев логистики предприятия в единый материальный поток; взаимосвязанности и согласованности логистической политики предприятия с его общей экономической политикой (маркетинг, производство, финансы, кадры).

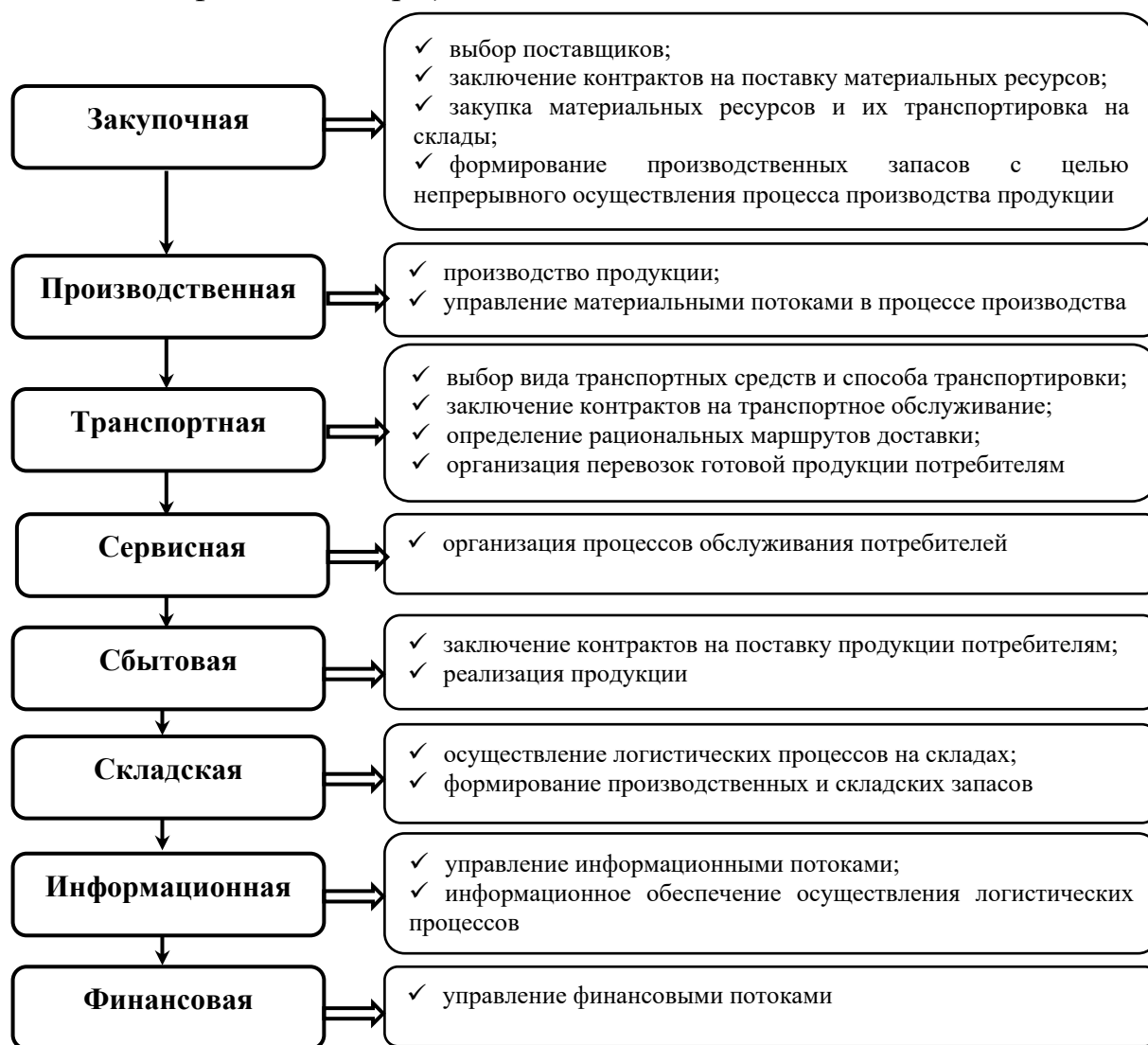

Рис. 1. Виды логистической деятельности на предприятии
(авторская разработка)

По мнению некоторых авторов, задачи логистики заключаются в координации физического перемещения запасов, материалов, полуфабрикатов, комплектующих и готовой продукции по цепочке 5П «поставщики – посредники – предприятие – посредники – потребители» с целью рационализации затрат на транспортировку, складирование, погрузку-

разгрузку. Другие считают, что задачами логистики являются планирование производства на основе прогноза потребностей в готовой продукции; разработка плана-графика производственных задач, графика запуска-выпуска продукции; установление нормативов незавершенного производства; оперативное управление производством и организация выполнения производственных заданий; контроль за количеством и качеством изготовленной продукции; контроль за себестоимостью выпускаемой продукции.

В отличие от существующих подходов автор данной работы считает, что цель логистической деятельности состоит в осуществлении всего перечня ее процессов в едином комплексе, что будет способствовать минимизации затрат, улучшению уровня сервиса и качества обслуживания потребителей, а также максимизации прибыли.

Согласно научным позициям некоторых ученых на предприятии необходимо разрабатывать концепцию логистики, которая должна базироваться на следующих принципах: рассмотрение движения материальных ресурсов от первичного источника, то есть производителя сырья, до конечного потребителя как единого материального потока, который характеризуется совокупностью таких процессов, как транспортировка, загрузка, разгрузка, перемещение, складирование, хранение; применение организационно-управленческих механизмов координации, которые позволяют достичь эффекта благодаря четкой слаженности в действиях специалистов различных служб, участвующих в управлении материальным потоком.

Ряд авторов утверждают, что концепция логистики имеет принципиальные отличия от традиционного менеджмента в сфере снабжения и сбыта и характеризуется следующими основными чертами: минимальными (нулевыми) запасами; короткими производственными (логистическими) циклами; небольшими объемами производства готовой продукции и пополнения запасов (поставок); отношениями по закупке материальных ресурсов с небольшим количеством надежных поставщиков и перевозчиков; эффективной информационной поддержкой; высоким качеством продукции и логистического сервиса. Сущность концепции логистической деятельности заключается в управлении (планировании, организации и контроле) материальными, информационными и другими потоками, ориентированном на эффективное использование потенциальных возможностей, средств и усилий для решения комплекса задач по физическому перемещению продукции внутри предприятия и во внешней среде с целью удовлетворения потребностей потребителей в транспортно-экспедиционных услугах и снабженческо-сбытовых работах.

Обобщая подходы разных научных школ, основные положения концепции логистики автор статьи сформулировал таким образом: системный подход к организации логистической деятельности на предприятии; установление высокого уровня обслуживания потребителей; осуществление анализа логистической цепи; выбор вариантов логистической системы на основе сравнения их технико-экономических показателей; расчеты стоимости

каждой логистической операции для технико-экономического обоснования решений по организации грузопотока; учет затрат, связанных с осуществлением логистических процессов; учет потребностей рынка при разработке процедуры организации материального потока; планирование объемов реализации продукции; проектирование звеньев логистической цепи; анализ влияния изменений в одном звене логистической цепи на материальный поток и результаты логистического процесса; создание и поддержка партнерских взаимоотношений между участниками логистической системы; соответствие решений по планированию и организации материальных потоков общей стратегии предприятия.

На основе обобщения теоретических положений разных научных школ и собственных исследований автор считает, что концепция логистической деятельности должна основываться на следующих принципах: комплексный подход к организации логистических процессов на предприятии; сокращение затрат на их осуществление; постоянное улучшение уровня сервиса и качества обслуживания потребителей; увеличение прибыльности предприятия от реализации продукции.

Исходя из вышеприведенного, можно сделать вывод, что в современных условиях хозяйствования предприятий разных отраслей особую актуальность приобретает логистическая деятельность, осуществление которой позволит получить значительный экономический эффект.

Литература:

1. Кристофер М. Маркетинговая логистика / Мартин Кристофер, Хелен Пэк; пер. с англ. – М.: ИД «Технологии», 2005. – 200 с.
2. Сток Дж. Стратегическое управление логистикой / Дж. Сток, Д. Ламберт. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 669 с.
3. Перебийніс В.І. Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування: монографія / В.І. Перебийніс, О.В. Перебийніс. – Полтава: Полтавський ун-т споживчої кооперації України, 2006. – 207 с.
4. Ламбен Ж.-Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок / Ж.-Ж. Ламбен; пер. с англ.; под. ред. В.Б. Колчанова. – СПб.: Питер, 2007. – 800 с.
5. Кислий В.М. Логістика: теорія та практика / В.М. Кислий, О.А. Біловодська, О.М. Олефіренко, О.М. Смоляник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.
6. Пономаренко В.С. Логістичний менеджмент / В.С. Пономаренко, К.М. Таньков, Т.І. Лепейко; за ред. В.С. Пономаренка. – Харків: ІНЖЕК, 2010. – 440 с.
7. Таньков К.М. Логістика / К.М. Таньков, Ю.О. Леонова, О.В. Бахурець. – Харків: Харківський нац. економічний ун-т, 2011. – 132 с.
8. Логістичний менеджмент фармацевтичного виробництва: монографія / О.В. Посилкіна, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, Г.В. Загорій та ін.; за заг. ред. О.В. Посилкіної. – Харків: Нац. фармацевтичний ун-т, 2011. – 272 с.
9. Економіка логістики / Є.В. Крикавський, О.А. Похильченко, Н.В. Чернописька та ін.; за заг. ред. Є.В. Крикавського, О.А. Похильченко. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2014. – 640 с.
10. Сумець О.М. Теоретико-методологічні засади логістичної діяльності підприємств агропродовольчого комплексу: монографія / О.М. Сумець. – Харків: Друкарня «Мадрид», 2015. – 544 с.

11. Бауэрсокс Доналд Дж. Логистика: интегрированная цепь поставок. – 2-е изд. / Доналд Дж. Бауэрсокс, Дейвид Дж. Клосс; пер. с англ. – М.: Издательство «Олимп-Бизнес», 2017. – 640 с.
12. Мерфи Пол Р. Современная логистика. – 8-е изд. / Пол Р. Мерфи, Дональд Ф. Вуд; пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2017. – 720 с.

Cherchata Anzhela,

Ph.D., Associate Professor

State Higher Educational Institution «Prydniprov's'k State Academy of Civil Engineering and Architecture» (Ukraine, Dnipro)

Andrusiv Uliana

Ph.D., Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine, Ivano-Frankivsk)

REENGINEERING OF BUSINESS-PROCESSES OF ENTERPRISE AS AN INSTRUMENT OF THEIR IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT

Черчата А.О.,

канд. екон. наук, доцент

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Андрусів У.Я.

канд. екон. наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

The article deals with the main issues related to process-oriented management at enterprises. The feasibility of using reengineering to improve business processes is substantiated. The author's vision of the definition of "reengineering" is given. The procedure of selection of business processes subject to reengineering at the enterprise is developed.

Key words: *process-oriented management, business processes, reengineering of business processes.*

У статті розглянуто основні питання, що пов'язані з процесно-орієнтованим управлінням на підприємствах. Обґрунтовано доцільність застосування реінжинірингу з метою вдосконалення бізнес-процесів. Наведено авторське бачення дефініції «реінжиніринг». Розроблено процедуру вибору бізнес-процесів, що підлягають реінжинірингу на підприємстві.

Ключові слова: *процесно-орієнтоване управління, бізнес-процеси, реінжиніринг бізнес-процесів.*

В сучасних умовах господарювання здійснюється переорієнтація з функціонального управління до процесного, оскільки діяльність підприємств не обмежується межами функціональних підрозділів. Питання процесного управління розкрито у роботі Мазура І.І. та Шапіро В.Д., які визначають процесний підхід як орієнтацію діяльності підприємства на бізнес-процеси, а

системи управління підприємства – на управління кожним бізнес-процесом окремо та на підприємств в цілому [1].

Для забезпечення ефективного процесного управління значна увага приділяється оптимізації бізнес-процесів, що забезпечують діяльність підприємств та здійснюються з метою вчасного постачання матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів на вході основних процесів та вчасної доставки новоствореної цінності продукту чи послуги до кінцевого споживача на виході [2].

Основним інструментом вдосконалення бізнес-процесів в сучасних умовах більшість науковців [3, 4, 5,6, 7] вважають реінжинірінг бізнес-процесів, який визначають як фундаментальне переосмислення та радикальне перепроєктування бізнес-процесів для досягнення істотних змін в основних показниках діяльності підприємства [3, с. 54]. Однією з основних особливостей реінжинірінгу бізнес-процесів (від англ. BPR – *business-process reengineering*) є орієнтація цього засобу не на функції, а на процеси. На теоретичному рівні необхідно зазначити, що в аналізі наукових досліджень названих вчених трапляється велика різноманітність трактування поняття реінжинірінгу бізнес-процесів, але єдиної точки зору на даний процес до цього часу не визначено. Реінжинірінг бізнес-процесів (РБП) – це новий підхід до формування системи управління та організаційної структури, заснований на переході від функціональних підрозділів до команд фахівців, відповідальних за певний бізнес-процес [8]. Управління матеріальними ресурсами на основі РБП означає посилення процесного підходу до його організації, перенесення акценту з функціонального на процесне управління. Впроваджується поняття «бізнес-процес» як сукупність послідовних дій, що націлена на досягнення конкретного результату, скоординованого з результатами інших бізнес-процесів.

Вивчаючи теоретичні надбання зарубіжних та вітчизняних вчених, які стосуються проблем теорії реінжинірінгу [3, 7, 9, 11], можна констатувати, що це безперервний процес, але важливо уточнити, що йдеться не про перепроєктування різних бізнес-процесів, а про постійне удосконалення цього бізнес-процесу, який підлягав цій кардинальній перебудові. Узагальнюючи наведені визначення, характеризуючи та інтегруючи думки авторів [6, 7, 10, 11], стверджуємо, що реінжинірінг – це інструмент виявлення «вузьких місць» досліджуваних бізнес-процесів та їх вдосконалення шляхом координованої інтеграції досліджуваних бізнес-процесів з метою оптимізації організаційної структури підприємства. Ступінь кардинальності вдосконалення бізнес-процесів залежить від їх початкового стану, та галузі, у якій функціонує підприємство.

Узагальнююче вищенаведене, авторами розроблено процедуру вибору бізнес-процесів, що підлягають реінжинірінгу. Етапи реінжинірінгу бізнес-процесів на підприємстві наведено на рис. 1.

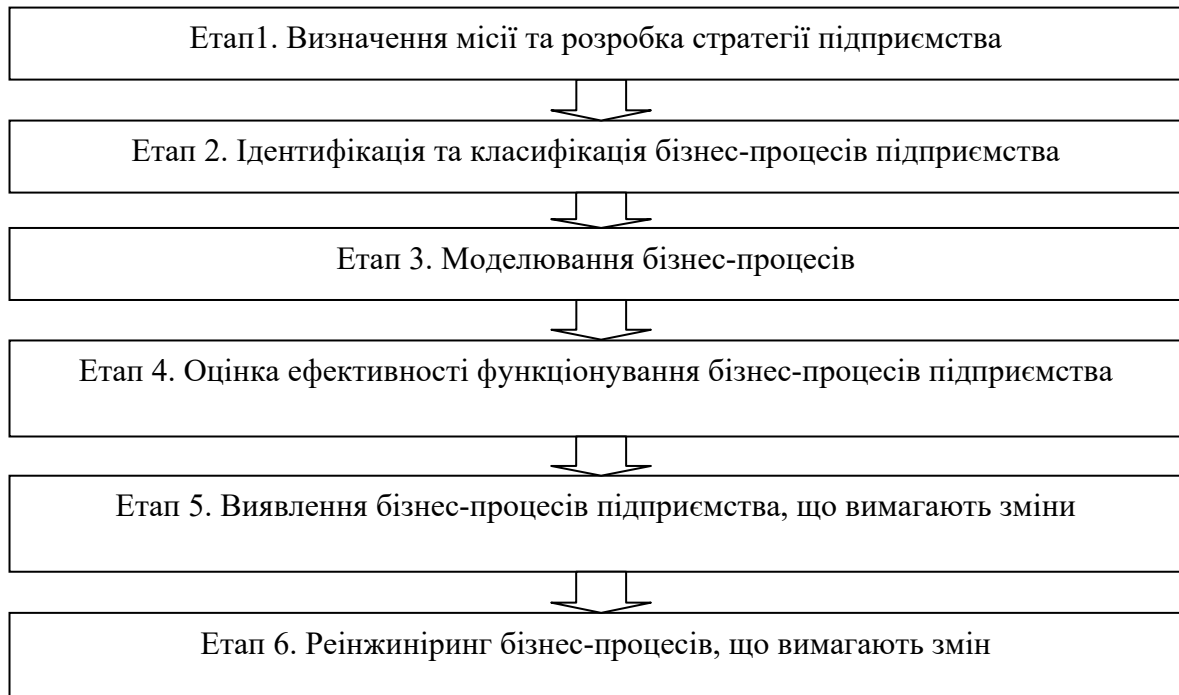

Рис. 1. Етапи реінжинірингу бізнес-процесів підприємства

Таким чином, вибір бізнес-процесів, що підлягають реінжинірингу, здійснюється в наступній послідовності:

1) Визначення місії та розробка стратегії підприємства є важливим етапом, оскільки зміни, що здійснюються на підприємстві, повинні відповідати його місії, яку ми пропонуємо визначати як надання якісної продукції або послуг. З урахуванням місії підприємства розробляється його стратегія.

2) Ідентифікація та класифікація бізнес-процесів підприємства. При цьому здійснюється виявлення операційних бізнес-процесів, до яких відносяться основні бізнес-процеси (пов'язані з операційною діяльністю підприємства).

3) Моделювання бізнес-процесів, що дозволяє графічно описати бізнес-процеси з визначенням завдань, відповідальних та входів і виходів певних бізнес-процесів.

4) Оцінка ефективності бізнес-процесів підприємства, що дозволяє визначити проблемні бізнес-процеси та бізнес-процеси, що виконуються ефективно.

5) Виявлення бізнес-процесів, що вимагають зміни, до яких слід відносити бізнес-процеси, що виконуються неефективно.

6) Реінжиніринг бізнес-процесів, що виконуються неефективно.

Таким чином, процесно-орієнтоване управління, зокрема реінжиніринг бізнес-процесів, визначається як один із дієвих інструментів управління підприємствами. Запропонована процедура є подальшим розвитком прикладних аспектів застосування реінжинірингу з урахуванням галузевої специфіки підприємств. Тому в майбутньому треба залучати механізми діагностики ефективності бізнес-процесів, що дозволить своєчасно виявити «вузькі місця» в роботі підприємства та причини їх появи, а також

стимулювати ініціативу працівників щодо участі в розробки та запровадження проектів реінжинірингу та підтримувати концепцію постійних змін у господарській діяльності, що сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємства та забезпеченню його конкурентоспроможності.

Література:

1. Мазур И. И. Эффективный менеджмент: Учеб. пос. для вузов/ Мазур И. И., Шапиро В. Д., Ольдерогге Н. Г. – М.: Высш. школа, 2003. – 555 с.
2. Менеджмент процессов / [Й. Беккер., Л. Вилков., В. Таратухин., М. Кугелер., Н. Роземанн]. – М.: Эксмо, 2007. – 384 с.
3. Хаммер М. Реинжиниринг корпорации. Манифест революции в бизнесе / Майкл Хаммер, Джеймс Чампи; пер. с англ. Ю. Е. Корнилович. – [2-е изд.] – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2007. – 288 с.
4. Робсон М. Реинжиниринг бизнес-процессов. Практическое руководство; пер. с англ. / М. Робсон, Ф. Уллах. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 160 с.
5. Тельнов Ю. Ф. Реинжиниринг бизнес-процессов: компетентная методология / Ю. Ф. Тельнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 320 с.
6. Шеер А. В. Моделирование бизнес-процессов; пер. с англ. / А. В. Шеер. – М.: Весть-МетаТехнология, 2010. – 205 с.
7. Виноградова О. В. Реінжиніринг бізнес – процесів у сучасному менеджменті: монографія / О. В. Виноградова – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2005. – 196 с.
8. Тоцький В. І. Організаційний розвиток підприємства: навч. посіб. / В. І. Тоцький, В. В. Лаврененко. – К. КНЕУ, 2005. – 250 с.
9. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования / Бьерн Андерсен; пер. с англ. . – М.: РИА «Стандарты и качество», 2003. – 272 с. – (Серия «Практический менеджмент»)
10. Елиферов В. Г. Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов / В. Г. Елиферов, В. В. Репин. – М.: Стандарты и качество, 2009. – 408 с.
11. Реинжиниринг бизнес-процессов / [Н. М. Абдикеев, Т. П. Данько, С. В. Ильдеменов, А. Д. Киселев]. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 592 с.

4. PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Ainur A. Adieva,

Professor, Doctor of Economic Sciences,

Ainura F. Maxyutova

PhD student

International University of Kyrgyzstan, Bishkek, Kyrgyz Republic

LABOR MARKET AND LABOR MIGRATION OF THE EURASIAN ECONOMIC UNION: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES

***Abstract.** The present article examines the current situation of labor market in the Eurasian Economic Union and discusses its problems and opportunities. The major labor market peculiarities of the EAEU are scrutinized. On the basis of data information of official resources, the general picture of labor market and labor migration in the EAEU countries is analyzed.*

***Key words:** employment, unemployment, labor market, active policy.*

The general labor market within the framework of the Eurasian Economic Union (further - EAEU) is often lost on the background of such topics as trade dynamics, changes in customs tariffs or negotiations on free trade zones. Meanwhile, for some Member States, removing barriers on the labor market is even more important issue than the freedom of movement of goods, services and capital. Moreover, in terms of international comparisons, the creation of a common labor market is a great achievement: there are only two in the world – in the European Union (further – EU) and in the EAEU.

In terms of work places shortage, high unemployment and poverty, labor migration and remittances by migrants are the major factors for the economy of Kyrgyzstan. Among the countries of the Union of Soviet Socialist Republics (further – USSR), the highest unemployment rate in relation to the economically active population is in Armenia - about 18%. The Kyrgyzstan is on the second place (7.2%). Moreover, the highest level of poverty in the EAEU is in these two countries: 25.4% of the population lives below the poverty line in Kyrgyzstan and 29.4% in Armenia (for 2016). In Russia, this figure was equal to 13.5% in 2016, in Belarus - 5.5% and in Kazakhstan - 4.9%.

The able-bodied population from countries with fewer opportunities for employment and earnings is attracted by countries that have a need for labor resources and offer more attractive conditions. This is primarily Russia. According to the data of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, 826.6 thousand Kyrgyz citizens, 631.7 thousand Armenian citizens, 545.6 thousand citizens of Kazakhstan and 345.8 thousand Belarusian citizens were registered with the migration in Russia in 2016 [1].

The importance of labor migration and the overall labor market for Kyrgyzstan is very crucial. The government of the republic considers labor migration as a positive factor, which reduces the level of unemployment and social tension.

Labor migration allows citizens leaving their country with the working purpose to support their families and households in their home countries by remittances. In

some countries, cross-border transfers reach significant volumes on the scale of the national economy, often being the only source of income for hundreds of thousands of citizens. Thus, as the Table 1 shows, according to the World Bank, the volume of remittances to Kyrgyzstan in relation to the country's GDP in 2014 was 30.3%, to Armenia - 19.1% [2]. According to the Center for Integration Studies of the Eurasian Development Bank, in 2015 the volume of remittances to Kyrgyzstan decreased to 25.7% of GDP, to Armenia - to 14.1%, which had a negative impact on the economic growth and consumption of households.

This is confirmed by the data of the Central Bank of Russia on remittances from Russia to Armenia and Kyrgyzstan, which declined sharply in 2015. The main reason - the devaluation of the Russian currency in which foreign workers take their salary and then convert rubles into dollars for remittance. However, in 2016, the decline in the amount of remittances from Russia decreased, and if we look at the amount of cross-border transfers, in Kyrgyzstan in 2016 they even showed growth, which, apparently, is associated with a noticeable increase in the number of Kyrgyz workers in the Russian Federation.

According to the assessments of the Central Bank of the Republic of Armenia, 35% of the country's population are beneficiaries of foreign remittances. Their amount in 2012-2013 exceeded 20% of GDP. Most of the transfers come from Russia, whose percentage in the revenue structure in 2012-2014 exceeded 73%. At the same time, substantial amounts of funds - about \$ 0.8-0.9 billion in a year – Armenian citizens expelled from the country and Russia's percentage here is also high (in 2008-2015 it averaged 26% and in 2016 exceeded 40%) [3].

According to the data of the CIS Interstate Statistical Committee for 2016, the highest percentage of self-employed people in the EAEU is found in Kyrgyzstan and Armenia (45 and 43% of the total number of employed, respectively) including employers, self-employed workers, people who work without payment at family enterprises, members of production cooperatives. Moreover, according to data for 2015, in Armenia, 29% of workers have higher education and 20% - secondary vocational education, in Kyrgyzstan - 21 and 10% respectively [4]. This description of labor resources could be used by both states as an advantage, especially taking into account the needs of the EAEU in increasing the level of entrepreneurial activity of the population. In the rest of the EAEU member states, the overwhelming majority of employed people work for hire: in Kazakhstan - 74%, in Belarus and Russia - 93%. The additional advantages and disadvantages of labor migration should be also noted.

The advantages include the fact that on returning home, migrant workers bring with them the luggage of new skills, abilities, knowledge, business contacts, which in the future can be an additional driver of growth of the national economy.

The disadvantages include the problem of the qualified staff outflow from the less developed to the more developed countries. Statistics on the volume of migration flows to Russia we cited earlier. However, this problem cannot be solved except through the creation of new work places in countries - donors of labor resources, attractive working conditions, the reorientation of the education system to the training of advanced staff for the sectors of the national economy that are most in need of development and possess high production and export potential.

It also should be mentioned the opportunities for the employees of the EAEU Member States.

According to the EAEU Treaty (section XXVI), employees of member states have the right to work in any state of the Union and to receive basic social guarantees for themselves and their family members. The basis for staying on the territory of another state of the Union is the existence of a labor or civil law contract concluded with the employer. The contract term of validity determines the period of temporary stay of the employee and members of his family in the territory of that country.

The registration of additional documents and the passage of procedures necessary for citizens from countries that are not members of the Union is not required. Employees from the EAEU member states are given 90 days from the date of entry into the territory of another member state to resolve all employment issues (that is, 30 days before migration registration and another 60 days after), while citizens of other countries are given only 30 days for everything. At the same time, the EAEU countries undertake not to apply restrictions to protect the national labor market, unless they are dictated by the need to ensure national security and public order.

The absence of such restrictions is also beneficial for employers who are free in the matter of attracting workers from any member state of the EAEC. However, the cases when employers themselves impose restrictions, for example, denying citizens of certain nationalities in employment, are still exist. This is a violation of legal norms. Moreover, states of the EAEU on a reciprocal basis guarantee to the workers the equal rights with their citizens to receive free medical assistance for them and their family members (including in urgent forms), education for their children and other rights. In addition, the labor experience of these employees is included in general experience of service for social security purposes, including pension benefits.

It is expected that all these measures will contribute to the improvement of working conditions in the territory of the Union and the legalization of migratory flows, since all the advantages described previously are available only to those employees who work under official labor or civil law contracts. Ultimately, this is beneficial to the states of employment: the legalization of labor migrants is an additional flow of funds to the budgets due to the payment of income taxes by workers.

It should be mentioned, that, since 2012, in the framework of the “Integration Barometer of the Eurasian Development Bank” the annual surveys of the population of a number of countries of the CIS region on a wide range of issues are carrying out. In 2016, the “Integration Barometer of the Eurasian Development Bank” showed the following: from 70 to 87% of the citizens of the EAEU member states (depending on the country) support freedom of movement, education, employment and residence within the Union [5].

Thus, the picture of the labor market in EAEU is very ambiguous. On the one hand, the countries of the Union possess considerable labor forces with a sufficiently high qualification. There are both in the EAEU, countries that are in dire need of foreign workers and countries where a surplus of labor resources and a shortage of work places exist. At the same time, there are problems that need to be addressed in

order to make the union labor market truly attractive and self-sufficient. It is necessary to continue improving the supranational labor legislation and mechanisms for the social protection of foreign workers from neighboring countries in the Union. A great work is going to be done both to increase labor productivity in existing enterprises that attracts foreign workers, and to create new work places not only in recipient countries, but, primarily, in the countries of the labor force.

References:

1. The Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation, official website - <https://xn--blaew.xn--plai/Deljatelnost/statistics/migracionnaya/2>
2. The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?>
3. Central Bank of the Republic of Armenia, official website - <https://www.cba.am/en/sitepages/acstrategy.aspx/pspsremittancesystems.aspx>
4. International Labor Organization, official website - <http://www.ilo.org/moscow/lang-en/index.htm>
5. Interstate Statistical Committee, official website - www.cisstat.com/eng
6. Integration Barometer of the Eurasian Development Bank, <http://www.eabr.org/en/analytics/integration-research/cii-reports/integratsionnyy-barometr-eab>

5. MONEY, FINANCE AND CREDIT

Barbora Drugdová

Department of Insurance, Faculty of National Economics,
University of Economics in Bratislava, Slovakia

THE COMMERCIAL INSURANCE MARKET AND COMMERCIAL INSURANCE IN THE SLOVAK REPUBLIC

Abstract. *The article is concentrated on the Slovak commercial insurance market. Commercial insurance market in the Slovak Republic is well-developed. There were 21 commercial insurance companies, and they were all associated in the Association of Slovak Insurance Companies and they operated in the Slovak Republic until December 31, 2016. Development of insurance in the area of life insurance in recent years is more dynamic than in non-life insurance. Commercial insurers offer a wide variety of insurance products.*

Keywords: *insurance, insurance market, premiums written, commercial insurance company, indicators the insurance market,*

JEL Classification: 23

1. Introduction

The Slovak insurance sector has gone through a period that has significantly affected its development by economic changes, mainly by the introduction of a market economy and the privatization of stateowned property. The development of the insurance market in Slovakia accelerated after 1990, when Slovenská poisťovňa lost its monopoly position. An important landmark in the insurance field was the adoption of the Act of the National Council of the SR No. 24/1991 Zb. on Insurance, as amended by subsequent legislation. Slovenská štátna poisťovňa was first turned into a stateowned company, and as of January 1, 1992 it became a jointstock company with the name Slovenská poisťovňa, a.s. In the process of demonopolization of the insurance business, other insurance companies, in the form of jointstock companies, were formed (Kooperativa, Otčina, Union, and so forth). Also, several foreign insurance companies obtained a license to operate on the territory of Slovakia, usually founding subsidiaries here.

The Act No. 24/1991 Zb. created conditions for the democratization of the insurance business, enabled the entry of foreign capital and thereby the formation of a competitive environment in the insurance market. In this Act, the supervision over insurance businesses has been established. The position of the authority supervising the insurance business has been delineated by the Act No. 25/1991 Zb.

Another legislative step was the adoption of the Act of the NC SR No. 306/1995 Zb., amending Act No. 24/1991 Zb. on Insurance Business. The transition from special insurance funds to reserves has been made thereunder. A solvency tool for insurance companies conforming to the standards in place in developed countries has been introduced.

Another legislative step was Act No. 95/2002 Zb. on Insurance Business, Act No. 8/2008 Zb. on Insurance Business and Act No. 39/2015 Zb. on Insurance Business.

2. The commercial insurance market.

The insurance market is the place at which supply and demand for insurance protection meet. Insurance services, i.e. services of insurance protection, are specific goods sold on the insurance market. A need for insurance protection arises in each society due to the existence of different risks. Such risks have objective and subjective character and are divided accordingly.

The insurance sector, as one of the branches of the national economy, offers its respective goods (money services, i.e. insurance) on the insurance market. Insurance helps to resolve the main problems that may arise as a result of extraordinary and unexpected events. By this token, insurance performs the function of stabilizing the economic standard of business entities and the standard of living of private persons and has an irreplaceable part to play in the financial management of businesses and family budgets. The basis of insurance lies in the objective existence of risks that pose a danger to nature and any human activity. Humans should naturally strive to reduce the risks and the likelihood of losses caused thereby. Nevertheless, if we were to take the population of Slovakia, being the main market entity, as a whole, we would find out that insurance ranks the lowest in their personal consumption ladder. It needs to be mentioned that the proportion of life assurance to nonlife insurance is unsatisfactory in Slovakia compared to developed economies. As an example, this proportion in Japan is 78 to 22, in England it is 67 to 33 and in France 61 to 39 (Insurance Europe, 2016). In Slovakia, the proportion of life assurance to nonlife insurance is 52 to 48.

Depending on the line of its business, an insurance company may carry out two different types of activities, namely those in the insurance market itself i.e. matching insurance supply and demand, and in the investment insurance market, being a part of the financial market i.e. investing free funds.

Business objects pursued by an insurance company in the insurance market proper consist of insurance, reinsurance and other associated activities.

The investment insurance market is based on the fact that insurance operates on the principle of raising reserves to eliminate the negative financial impacts of random events on the insured. Each insurance company must try to behave as a business entity and to invest temporarily free funds so as to make profit. The insured, in their role of indirect market participants, must believe that their insurance company will find the right spot in the financial market in which to place money.

The insurance market in developed economies is populated by many insurance companies. Each of them gets involved in this market by offering different insurance products and is interested in covering the widest possible segment (insurance market coverage). Competitor insurance companies keep track of the size of the insurance market covered and try to gain as large a share in it as possible by offering new types of insurance products.

Numerous commercial insurance companies operate on the commercial insurance market in advanced economies. Each of them participates in this market with a different offer of insurance products and attempts to cover the largest possible space (insurance field). As at 31 December 2016 as mentioned before, as many as twenty-one commercial insurance companies operated on the Slovak insurance

market; all of them were associated in the Slovak Association of Insurers and recorded technical insurance premium indicators as shown in Table 1: The total of Technical Premium as at 31 December 2016 in thousand of Euros.

Table 1

**Technical Premium in total in commercial insurance companies as
at 31 December 2016 in thousand €**

No	Commercial Insurance company	Technical premium total for all insurance products
1	AEGON Life Insurance company	46 609
2	Allianz – Slovenská Insurance company, a. s.	552 397
3	ČSOB insurance company, a. s.	85 404
4	ERGO Insurance company, a.s.	10 895
5	Generali Slovakia Insurance company, a. s.	208 983
6	NN Life Insurance	74 523
7	KOMUNÁLNA Insurance company, a. s. VIG	188 135
8	KOOPERATIVA Insurance company, a. s., VIG	460 686
9	MetLife insurance company, a.s.	124 738
10	Cardif Slovakia, Insurance company a.s.	23 630
11	Insurance company of the Poštová Banka, a. s.	13 127
12	Insurance company of the Slovenská Sporiteľňa, a. s., VIG	89 202
13	UNION insurance company, a. s.	49 248
14	UNIQA insurance company, a. s.	113 602
15	Wüstenrot insurance company	58 554
16	AXA, Life Insurance company	58 298
17	AXA company	0
18	BASLER company	4 674
19	Collonade Insurance	6 586
20	D.A.S.	2 855
21	Groupama insurance	6 227
22	Slovak Insurers Office	12
	Total	2,168, 876

Source: www.slaspo.sk

The total of technical insurance premium for all insurance products in the year 2016 was 2,168,876 thousand Euros. Table 1 entitled “Technical Premium in total and insurance in commercial insurance companies as at 31 December 2016 in thousand €” shows also the succession of commercial insurance companies on the Slovak insurance market in the year 2016. The primacy in insurance on the Slovak insurance market was held by Allianz – Slovenská Poist’ovňa, a. s., with

25 %, which accounted for 552 397 thousand Euros. The second place was occupied by KOOPERATIVA insurance company, a.s., VIG with 21 %, which accounted for 460 686 thousand Euros, and the third place Generali Slovakia Insurance company, a. s. with 10 %, which is equal to 208 983 thousand Euros.

In the countries of the European Union, insurance businesses and the insurance sector represent a very important part of their economies. The main and core principle of the European insurance market is to make arrangements so that each

insurer encounters the same conditions across the whole territory of the EU when pursuing insurance business. This requires that the classification of insurance companies and classes of insurance be adjusted in all the member countries.

Conclusion

In conclusion it is possible to note that the insurance business, both worldwide and in Slovakia, undergoes development and changes all the time, to which the insurance market participants must constantly adjust. One of such changes consists of the unification of the European insurance market.

The Slovak insurance is well-developed. As many as 21 commercial insurance companies, of this number 21 associated in the Association of Slovak Insurers, operated in the Slovak Republic until 31 December 2016. The primacy in insurance on the Slovak insurance market was held by Allianz – Slovenská Poist'ovňa, a. s., with 25 %, which accounted for 552 397 thousand euros.

Development of insurance in the area of life insurance in recent years is more dynamic than in non-life insurance.

References:

1. DRUGDOVÁ, B.: Non- Life Insurance. Bratislava.2017, ŠEVT.ISBN 978-80-8106-072- 4
2. SCHWARC, D.: Transparently Opaque: Understanding the Lack of Transparency in Insurance Consumer Protection. 2012 [online 27.2.2015]
<http://www.uclalawreview.org/pdf/61-2-3.pdf>
3. WAUGHAN,E.J.: Fundamentals of Risk and Insurance. New York: John Wiley and Sons, Canada, Limited 1992. ISBN 0-471-54553-8
4. www.slaspo.sk
5. www.nbs.sk
6. www.eurostat.com

Lyubenova A.,
Phd
Bulgaria

THE NEED TO APPLY FINANCIAL METRICS IN THE ACCOUNTING ANALYTICAL MODELS OF AGRICULTURAL HOLDINGS

Любенова А.,
К.Э.Н.,
Болгария

НЕОБХОДИМОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ В БУХГАЛТОРСКИХ АНАЛИТИЧЕСКИХ МОДЕЛЯХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ХОЗЯЙСТВАХ

Each agricultural enterprise needs to improve the efficiency of its financial management based on the application of financial models in accounting analytical activity. The benefits of applying financial metrics in accounting analytical models have been explored, in the light of the specificity of the industry. It has been found that most of the farms analyzed use only financial accounting without analyzing, evaluating and regulating their liquidity and profitability, which necessitates the successful application of financial models in their operations in order to obtain

short-term liquidity and long-term financial sustainability . However, very few farms would apply these models because they require certain attitudes and competencies of the subjective factor, as well as an assessment of the need to apply them for effective financial management.

Keywords: *financial metrics, accounting analytical models, agricultural holdings.*

Каждое сельскохозяйственное предприятие должно повысить эффективность своего финансового управления на основе применения финансовых моделей в бухгалтерской аналитической деятельности. Преимущества применения финансовых показателей в аналитических моделях были изучены с учетом специфики отрасли. Было установлено, что большинство проанализированных ферм используют только финансовый учет без анализа, оценки и регулирования своей ликвидности и прибыльности, что требует успешного применения финансовых моделей в их операциях с целью получения краткосрочной ликвидности и долгосрочной финансовой устойчивости, Тем не менее, очень немногие фермы будут применять эти модели, поскольку они требуют определенных взглядов и компетенций субъективного фактора, а также оценки необходимости применения их для эффективного финансового управления.

Ключевые слова: *финансовые показатели, бухгалтерские аналитические модели, сельскохозяйственные хозяйства.*

Каждое сельскохозяйственное предприятие должно повысить эффективность своего финансового управления на основе качественного учета хороших финансовых результатов. Это можно сделать на основе финансовых показателей, используемых в аналитических моделях бухгалтерского учета в практике сельскохозяйственных холдингов.

В практике сельскохозяйственных ферм в Болгарии применяются только основные финансовые показатели, основанные на информации из финансовой отчетности, подготовленной в соответствии с национальными стандартами финансовой отчетности малых и средних предприятий и международными стандартами финансовой отчетности. Анализ этих показателей является основой аналитической модели учета. На основе информации из финансовой отчетности применяется система показателей финансового анализа, в том числе - коэффициенты оборачиваемости активов и пассивов, показатели структуры капитала и показатели рентабельности и эффективности (анализ эффективности бизнеса). Сельскохозяйственные анализы сельскохозяйственных холдингов не применяют финансовые показатели как инструмент бухгалтерской аналитической деятельности, что приводит к тому, что не предписывается желаемая «медицина» для поддержания и улучшения стабильного финансового состояния сельскохозяйственных хозяйств.

Цель статьи - обосновать необходимость применения некоторых финансовых моделей в качестве инструментов бухгалтерской аналитической деятельности сельскохозяйственных холдингов.

С этой целью будут решены следующие задачи:

- Изучение преимуществ применения финансовых показателей для учета аналитических моделей;
- Изучение специфики сельскохозяйственной деятельности при применении некоторых учетных аналитических моделей.

В последние годы все чаще используются финансовые модели, в том числе показатели для оценки финансового положения компаний из различных секторов экономики, которые устраняют некоторые недостатки анализа коэффициентов. Среди недостатков анализа коэффициентов выполняется для определения финансового положения и финансовых результатов хозяйственной деятельности предприятия можно выделить следующие:

- Коэффициенты для финансового анализа отражают эффективность бизнеса за прошедший период и могут быть использованы в качестве надежной основы для прогнозирования будущих событий;
- разнообразие финансовых показателей часто затрудняет принятие управленческих решений, так как коэффициенты характеризуют отдельные страны от финансового состояния предприятия;
- Финансовые коэффициенты представляют вопросы развития предприятия, спрос ответов и стимулировать спрос на них.

Таким образом, за последние несколько лет ищет ответ на вопрос: Как финансовые показатели в качестве инструмента, чтобы сбалансировать аналитическую модель?

Для достижения цели и выполнения этих задач в статье исследована практика 74 ферм в районе Русе и Тырговиште [2] и около 34 ферм в городе Силистра. К сожалению, следует отметить, что ни один из них не применяются финансовые модели для оценки финансового положения в целях предотвращения несостоятельности, и даже в некоторых хозяйствах не слышал о них. Большинство тестируемых ферм производится только текущую отчетность хозяйственных операций, годовой бухгалтерской отчетности, сжигали отчеты и оперативный контроль, и части анализа коэффициентов. Используется в основном финансовой отчетности, которая относится к экономическим явлениям и процессам, которые уже произошли и не могут быть изменены. Отсутствие осведомленности среди фермеров об использовании различных финансовых моделей в их бизнесе. Препятствовала их способность поддерживать ликвидность и оборачиваемость активов в краткосрочной и долгосрочной перспективе устойчивого роста на основе эффективности и платежеспособности. А именно необходимость достижения финансового равновесия и безопасности ферм определяет применение определенных финансовых показателей в своей практике, рациональное использование ресурсов. Применение некоторых моделей в аналитической деятельности ферм позволяет гибко, комплексную и разнообразную информацию в определенный момент времени, который является основой для решения финансовых проблем.

При применении некоторых финансовых моделей для оценки ликвидности и рентабельности сельскохозяйственного холдинга и его устойчивости в ближайшей и отдаленной перспективе необходимо учитывать специфику сельскохозяйственного производства и определенные проблемы, связанные с ним. Несколько видов продукции производятся из одного и того же биологического актива, что значительно усложняет информацию о расходах, соответственно. расходы. Биологическая природа некоторых ресурсов

усложняет их управление, поскольку они уязвимы для болезней, бедствий и вредителей. Сельскохозяйственная продукция, полученная из биологических активов, производится в разное время. Некоторые виды продукции производятся непрерывно в течение определенного периода времени, что дает определенные промежутки времени. Существует дисбаланс в понесенных затратах и полученных доходах и других [5]. Поэтому при применении финансовых моделей в учетной аналитической деятельности сельскохозяйственных холдингов он должен учитывать специфику сектора.

После адаптации некоторых моделей финансового анализа в учетной аналитической деятельности сельскохозяйственных холдингов с учетом различий между производственным процессом в сельскохозяйственном секторе и других секторах экономики могут применяться различные модели.

Например, модель финансового равновесия учитывает взаимосвязь между капиталом, приобретением долгосрочных и краткосрочных активов, чистым оборотным капиталом и финансовым рычагом. В целях установления финансового положения сельскохозяйственных хозяйств применяются различные критерии, в том числе элементы балансового отчета, упомянутого выше. В зависимости от наличия или отсутствия дефицита капитальных ресурсов, приобретения новых активов и расширения производственной базы; есть ли положительный или отрицательный чистый оборотный капитал; наличие слабой или сильной задолженности, которая гарантирует финансовую независимость холдинга, рассматривает четыре вида финансового состояния холдинга: стабильный, хороший, напряженный и кризисный. Эта модель будет предоставлять информацию, основанную только на балансе, который имеет отношение к поддержанию устойчивой структуры капитала ферм. Чтобы иметь оптимальную структуру капитала фермерских хозяйств, следует также учитывать факторы, которые влияют на его поддержание на стабильном уровне: процентная ставка по кредитам, рентабельность капитала, средневзвешенная стоимость капитала как предмет минимизации, финансовый риск и различия в налоговом режиме процентов и дивидендов.

С точки зрения поддержания финансовой стабильности и платежеспособности хозяйств, необходимо применять модифицированный и факторный анализ рентабельности собственного капитала, закрепленное в модели Du Pont, иллюстрирующий соотношение между коэффициентами ликвидности, доходности и структуры капитала. Именно благодаря этой модели фермеры будут исследовать рентабельность роста цен на сельскохозяйственную продукцию и снизить себестоимость продукции. Недостатком предлагаемой модели является то, что она также не учитывает стоимость капитала, что создает иллюзию, что она свободна. Но это не потому, что его цена является самой высокой в случае собственного финансирования бизнеса, что указывает на то, что финансовый рычаг не применяется.

Финансовая устойчивость - это способность фермы поддерживать структуру капитала для обеспечения ликвидности и платежеспособности, чтобы обеспечить доход, превышающий затраты, и свободно маневрировать наличными. Используя общие коэффициенты рентабельности капитала, общий

коэффициент ликвидности и мульти-взвешенный коэффициент финансовой независимости в модели оценки платежеспособности Дурана, определяется финансовая устойчивость холдинга с точки зрения несостоятельности.

Эти модели дают четкое представление о долгосрочной прибыльности и платежеспособности, но не дают четкого представления об эффективном управлении оборотным капиталом и поддержании хорошей ликвидности в течение более короткого периода в соответствии с определенной структурой компонентов оборотного капитала. Совершенствование управления оборотным капиталом ферм требует сведения к минимуму размера фермы с целью достижения ликвидности в соответствии с определенной структурой и хорошим оборотом. Управление оборотным капиталом требует, чтобы была предложена оптимальная потребность в оборотном капитале и источниках финансирования постоянной и временной потребности в оборотном капитале с различными подходами.

Анализ некоторых финансовых показателей для учетной аналитической деятельности сельскохозяйственных хозяйств с учетом специфики сектора позволяет сделать следующие выводы:

- Многие анализируемые фермы используют только финансовый учет без анализа, оценки и регулирования своей ликвидности и прибыльности;
- некоторые из предлагаемых бухгалтерских аналитических моделей могут быть успешно применены на фермах для получения краткосрочной ликвидности и долгосрочной финансовой устойчивости в будущем, с учетом специфики отрасли;
- Однако очень немногие фермы применяют эти модели, потому что они требуют определенных взглядов и компетенций субъективного фактора (например, через различные обучающие семинары для фермеров).

Необходимо провести углубленное изучение отношения субъективного фактора и степени, в которой он оценивает необходимость применения финансовых показателей в качестве инструмента для учета аналитических моделей в практике фермерских хозяйств в их эффективном финансовом управлении.

Литература:

1. Касировна С., Финансовый анализ, изд. Новый болгарский университет, София, 2013.
2. Любенова А., Исследование необходимости совершенствования финансов сельскохозяйственных предприятий, журнал Экономика и управление сельским хозяйством, т. 2/2011.
3. Любенова А., Финансы предприятия, учебник, Р., 2016.
4. Любенова А., Руководство по упражнениям по финансовому анализу, S., 2017.
5. Рупска Т., О необходимости применения моделей управленческого учета в практике аграрных предприятий, Журнал новых знаний, Болгария.

Svitlychna Viktoria

PhD, Associate Professor

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (Ukraine, Kharkiv)

CREDIT PROCESSES IN THE ACTIVITY OF BANKS: ORGANIZATION AND WAYS OF IMPROVEMENT

Світлична В.Ю.

канд. економ. наук, доцент

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

КРЕДИТНІ ПРОЦЕСИ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

The aspects of functioning of the banking sector are explored. Problems of «creditability» category essence are analyzed. Basic aspects of creditability in international banking practice and practice of domestic banking institutions assessment are studied. Main ways of optimization mechanism of enterprises - bank borrowers' creditability assessment are proposed.

Key words: bank, credit process, creditworthiness, banking sector, credit assessment methodology, solvency.

Досліджуються аспекти функціонування банківського сектору. Аналізуються питання сутності категорії «кредитоспроможність». Вивчаються основні аспекти здійснення оцінки кредитоспроможності як в міжнародній банківській практиці, так і практиці вітчизняних банківських установ. Пропонуються основні напрямки оптимізації механізму оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників банків.

Ключові слова: банк, кредитний процес, кредитоспроможність, банківський сектор, методика оцінки кредитоспроможності, платоспроможність.

Банківські установи виступають одним із елементів грошово-кредитної системи країни. Надійність банківського сектору економіки та ефективність його діяльності значним чином забезпечують успішність розвитку всієї економіки держави. Функціонування банківського сектору, у свою чергу, залежить від ефективності організації кредитних відносин банківських установ та підприємств-позичальників. Виступаючи одним з джерел додаткових фінансових ресурсів підприємства, банківське кредитування, одночасно, є й джерелом отримання прибутку самих банків. Ефективність та успішність кредитного процесу безпосередньо залежить від правильно здійсненої оцінки кредитоспроможності позичальників. Окрім того, аналіз кредитоспроможності під час укладення кредитних угод обґрунтовує кінцеве рішення про надання кредиту банком. Дослідженням проблем оцінки кредитоспроможності позичальників банку присвячено роботи таких науковців та практиків, як: Андрушків Т., Лаврушин О., Бордюг В., Галасюк В., Дутченко О., Корнієнко Т., Венгреневич Н., Єпіфанов А., Тридід О., Чайковський Я. [2; 4; 5, 9-10; 13; 15; 17; 23] Однак, і до нині залишається багато спірних питань, які потребують подальшого вивчення.

Здійснення кредитного процесу банківськими установами складається з наступних етапів: отримання та розгляд кредитної заявки; безпосередня

співбесіда з потенційним позичальником; оцінка кредитоспроможності; підготовка до складання кредитного договору та його укладання; моніторинг і контроль якості виданих кредитів.

Саме на етапі оцінки кредитоспроможності існують дискусійні та проблемні аспекти: відсутність єдиного підходу до розкриття сутності категорії «кредитоспроможність»; відсутність уніфікованої, загальноприйнятої методики оцінки кредитоспроможності позичальників банків; відсутність рекомендацій з обґрунтування вибору показників оцінки кредитоспроможності позичальника, виходячи із стану економіки країни в цілому, кон'юнктури споживчого ринку, прогнозних очікувань грошової політики держави тощо; недостатність дослідження проблем адаптації зарубіжних методик оцінки кредитоспроможності позичальника до вітчизняних умов господарювання. [3; 6; 12; 16; 18-19; 24].

Розглянемо більш детально перелічені питання.

Численні підходи до визначення сутності категорії «кредитоспроможність» умовно можна згрупувати наступним чином:

– перша група: кредитоспроможність – це спроможність позичальника погасити свої боргові зобов'язання за рахунок вторинного джерела застави [19]. Визначення даної групи практично ідентичні, а різняться тим, що в одних з визначень мова йде про спроможність «розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями», а в інших – про здатність «залучати» і «повертати» капітал; про спроможність «залучати позиковий капітал» і «обслуговувати свій борг»; про передумови «отримання» кредиту та здатність «повернути» його [5].

– друга група: кредитоспроможність – сукупність матеріальних і фінансових можливостей отримання кредиту у рамках певної суми та надійність й здатність позичальника оплатити та повернути кредит у строк і в повному обсязі [8; 10];

– третя група: кредитоспроможність – це такий фінансово-господарський стан підприємства або організації, який дає упевненість в ефективності використання позикових засобів, здатності й готовності позичальника повернути кредит відповідно до умов кредитного договору.

Результати аналізу численних підходів до визначення сутності досліджуваної категорії дозволяють зробити висновок, що найбільш точним та змістовним вважаємо наступне її трактування: «кредитоспроможність – це спроможність позичальника залучити позиковий капітал та за конкретних умов кредитування в повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, що генеруються позичальником у ході звичайної діяльності» [5].

Наступне актуальне питання – вибір методу оцінки кредитоспроможності. Загалом, прийнято виділяти численні підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників, які використовуються у світовій банківській практиці: CAMPARI, правило «5C», кредитний скоринг, PARTS, бально-рейтингові, PARSER, метод коефіцієнтів, аналіз грошових потоків, COPF, метод дослідження грошових потоків, метод дискримінантних показників, CAMELS [11; 14; 20; 22].

В процесі оцінки кредитоспроможності передбачено п'ять класів позичальників: клас А, Б, В, Г, Д. Незважаючи на послідовний порядок оцінки кредитоспроможності позичальників, тим не менш в даному напрямку існують та залишаються дискусійним наступні проблемні питання [19; 2-3; 5; 9-10; 12; 20; 24]: завищення класу позичальника, спірність обґрунтування значення коефіцієнтів, інформація фінансової звітності не завжди об'єктивно відображає дійсну ситуацію позичальника.

Таким чином, в практиці аналізу кредитоспроможності підприємств-позичальників банками України існує нагальна необхідність розробки шляхів удосконалення даного процесу. Спираючись на дослідження [2; 5-6; 8-10; 12; 15; 17; 19; 23] вважаємо, що найбільш ефективними кроками, спрямованими на подолання перелічених проблемних аспектів оцінки кредитоспроможності, можуть виступати:

1. Врахування галузевої специфіки підприємств-позичальників.
2. Приділення значної уваги (окрім кількісного розрахунку коефіцієнтів) і якісним показникам, таким як: контрагенти позичальника.
3. Ретельний перегляд основних підходів до визначення кредитоспроможності позичальників в процесі валютного кредитування.
4. Створення рейтингових агентств, діяльність яких буде спрямовано на відбір позичальників банків та сприятиме зниженню кредитних ризиків при оцінці їх кредитоспроможності.

Отже, в організації кредитних відносин банківського сектору економіки України залишається велика кількість проблемних питань та аспектів. Запропоновані автором шляхи подолання даних проблем потребують законодавчого їх запровадження та побудови механізму їх реалізації. І саме таке коло напрямків виступає предметом досліджень подальшого вдосконалення кредитних відносин банків та підприємств-позичальників.

Література:

1. Про затвердження Змін до Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: постанова Правління НБУ від 6 липня 2007р. №248 // Офіційний вісник України. – 2007. – №54. – С.137.
2. Андрушків Т. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників в управлінні кредитним ризиком банку / Т. Андрушків // Світ фінансів. – 2008. – №2 (15). – С.113-118.
3. Андрушків Т. Перспективи розвитку фінансово-кредитної системи / Т. Андрушків, Н. Андрушків // Наука молода. – 2008. – №10. – С.91-95.
4. Банковское дело: современная система кредитования: учебное пособие / О.И. Лаврушин, О.Н. Афанасьева, С.Л. Корниенко; под ред. засл. деят. науки РФ, д-ра экон. наук, проф. О.И. Лаврушина. – 3-е изд., доп. – М.: КНОРУС, 2007. – 264с.
5. Бордюг В.В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку / В.В. Бордюг // Проблеми розвитку банківської системи в сучасних умовах: Вісник університету банківської справи НБУ. – 2008. – №3. – С.112-115.
6. Брітченко І. Оцінка кредитоспроможності емітента корпоративних облігацій / І. Брітченко, Р. Перепелиця // Вісник Національного банку України. – 2005. – №11. – С.52-56.

7. Васильева А.С. Основы управления рисками кредитования предприятий в современных условиях / А.С. Васильева // Финансы и кредит. – 2008. – №38 (326). – С.45-49.
8. Вишняков И.В. Методы и модели оценки кредитоспособности заемщиков / И.В. Вишняков. – СПб.: Изд-во СПбГИЭА. – 2005. – 354с.
9. Галасюк В.В. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників / В.В. Галасюк, В.В. Галасюк // Вісник Національного банку України. – 2004. – №11. – С. 42-47.
10. Дутченко О. Проблеми використання методик оцінки кредитоспроможності позичальника з урахуванням галузевих особливостей / О. Дутченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dspace.academy.sumy.ua/handle/123456789/1432>.
11. Захараш Н.В. Особливості оцінки кредитоспроможності підприємств / Н.В. Захараш // Вісник Національного банку України. – 2007. – №9. – С.29-31.
12. Кондратюк О.Г. Управління кредитоспроможністю підприємства та критерії її оцінювання / О.Г. Кондратюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.www.rusnauka.com>.
13. Корнієнко Т. Методика визначення класу позичальника для розрахунку розміру резерву відшкодування втрат за кредитними операціями / Т. Корнієнко // Вісник НБУ. – 2000. – № 3. – С. 35-37.
14. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посібник / В.Д. Лагутін. – К.: Знання, КОО. – 2000. – 215с.
15. Мних Є.В. Можливості банківських установ у стимулюванні підприємництва в Україні / Є.В. Мних, Н.Р. Венгреневич, Ю.О. Самура // Вісник Львівської комерційної академії. – Серія економічна, випуск 6. – Львів: Коопосвіта, 1999. – С.116-121.
16. Олійник О.О. Оцінка кредитоспроможності позичальника при довгостроковому банківському кредитуванні / О.О. Олійник // Економіка, фінанси, право. – 2007. – №8. – С. 10-13.
17. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: Монографія / А.О. Єпіфанов, Н.А. Дехтяр, Т.М. Мельник, І.О. Школьник та ін.; За ред. д-ра екон. наук А.О. Єпіфанова. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 286с.
18. Потійко Ю.А. Аналіз кредитоспроможності підприємств в умовах ринкової економіки / Ю.А. Потійко // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 118-123.
19. Смоляк В.А. Проблеми удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника банку / В.А. Смоляк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.www.rusnauka.com>.
20. Тарасюк С.Г. Визначення кредитоспроможності позичальника / С.Г. Тарасюк // Економіка АПК. – 2004. – №4. – С.87-93.
21. Тридід О.М. Порівняльний аналіз методик оцінювання кредитоспроможності позичальника / О.М. Тридід // Науковий вісник БДФА. – 2009. – №1. – С.32-35.
22. Хрестинин В.В. Финансовое состояние как фактор кредитоспособности предприятия / В.В. Хрестинин // Вестник Московского университета. – 2006. – №6. – С.3- 24.
23. Чайковський Я. Удосконалення методики комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників / Я. Чайковський // Вісник Національного банку України. – 2003. – №11. – С. 30–34.
24. Чайковський Я. Аналіз кредитоспроможності позичальника банківської установи / Я. Чайковський // Журнал європейської економіки. – 2009. – №3. – С.328-346.

6. ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT

PRACTICAL ASPECTS OF APPLICATION AND ACCOUNTING OF TRANSFER PRICES IN ENTERPRISES OF UKRAINE

Kalabukhova Svitlana

PhD, Professor

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Ukraine

EARNINGS PER SHARE FACTOR ANALYSIS PROCEDURE

Калабухова С.В.

канд.екон.наук, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ПРОЦЕДУРА ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ НА АКЦІЮ

In the article necessity of information disclosure about earnings per share in financial statements has been substantiated; analytical table for calculation weighted average common shares outstanding based events market share issue for cash has been designed; the idea of financial ratios multivariate modeling has been disclosed; the factor analysis procedure of earnings per share indicator in the reporting period for a three-factor multiplicative model has been proposed.

Keywords: *earnings per share, weighted average common shares outstanding, financial ratios pyramid, multiple factor analysis, absolute differences method*

У статті обґрунтовано необхідність розкриття інформації про прибуток на акцію у фінансовій звітності; розроблено аналітичну таблицю для розрахунку середньозваженої кількості простих акцій, що перебували в обігу у звітному році, з урахуванням події ринкової емісії акцій за грошові кошти; розкрито ідею багатофакторного мультиплікативного моделювання фінансових коефіцієнтів; запропоновано процедуру факторного аналізу показника чистого прибутку на акцію у звітному періоді за трьох-факторною мультиплікативною моделлю.

Ключові слова: *прибуток на акцію, середньорічна кількість простих акцій в обігу, піраміда фінансових коефіцієнтів, мультиплікативний факторний аналіз, прийом абсолютних різниць*

Показник прибутку на акцію (*Earnings per share, EPS*) традиційно є одним із найбільш важливих показників оцінки ефективності операційної діяльності суб'єкта господарювання, що забезпечує корисною інформацією власників про зростання їх добробуту та збереження їх капіталу. Визначати та розкривати інформацію про прибуток на акцію необхідно для того, щоб покращити зіставність показників діяльності різних суб'єктів господарювання у тому самому звітному періоді, а також того самого суб'єкта господарювання у різних звітних періодах.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 33 «Прибуток на акцію» вимагає розкриття інформації про *EPS* суб'єкта господарювання у Звіті про сукупний дохід [1]. За Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 24 "Прибуток на акцію" чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію (*EPS*)

визначається діленням різниці між сумою чистого прибутку (збитку) ($ЧП$) і сумою дивідендів на привілейовані акції після оподаткування ($Д^{ПА}$) на середньозважену кількість простих акцій, які перебували в обігу протягом звітного року (Q) (формула 1) [2]:

$$EPS = \frac{ЧП - Д^{ПА}}{Q} \quad (1)$$

Використання для розрахунку середньозваженої кількості простих акцій, які перебувають в обігу протягом звітного року, відображає той факт, що сума акціонерного капіталу може змінюватися внаслідок здійснення операцій з акціями суб'єкта господарювання. Середньозважена кількість простих акцій, що перебувають в обігу протягом звітного року, є кількістю простих акцій в обігу на початок періоду, скоригованою на кількість викуплених або випущених простих акцій протягом звітного періоду, помножена на часовий зважений коефіцієнт [1]. Часовий зважений коефіцієнт є часткою від ділення загальної кількості днів (місяців), протягом яких акції перебували в обігу, на загальну кількість днів (місяців) у звітному році [2].

Таблиця 1

Аналіз операцій для розрахунку середньозваженої кількості простих акцій, що перебували в обігу у звітному році, з урахуванням події ринкової емісії акцій за грошові кошти

Дата операції	Часові інтервали, місяці (ЧІ)	Зміст основних господарських операцій	Акції в обігу після здійснення операції, штук	Часовий зважений коефіцієнт ($K^{ЧІ} = ЧІ/12$)	Зважена кількість акцій на дату операції, штук (Q)
1.01	4	Залишок на початок звітного періоду	A_0	$K^{ЧІ}_0 = 4/12$	$A_0 \times K^{ЧІ}_0$
1.05					
1.07	5	Перепродаж викуплених акцій (ПА)	$A_2 = A_1 + ПА$	$K^{ЧІ}_2 = 5/12$	$A_2 \times K^{ЧІ}_2$
1.12	1	Додаткова емісія акцій за грошові кошти (ЕА)	$A_3 = A_2 + ЕА$	$K^{ЧІ}_3 = 1/12$	$A_3 \times K^{ЧІ}_3$
31.12	x	Залишок на кінець звітного періоду	A_3	x	x
Разом	12	Середньозважена кількість простих акцій, що перебували в обігу у звітному році	$\sum_0^3 A_t \times K^{ЧІ}_t$		

Отже, для обчислення прибутку на акцію спочатку необхідно зосередити увагу на знаменнику формули 1. Розрахунок середньозваженої кількості простих акцій, що перебувають в обігу, для визначення EPS уможлиблюється завдяки аналізу операцій з акціями суб'єкта господарювання та потребує коригування залишку акцій в обігу на початок звітного періоду з урахуванням певних подій. До основних подій, що впливають на зміну середньорічної кількості простих акцій в обігу, у МСБО 33 віднесено: 1) ринкова емісія за

грошові кошти; 2) пільгова емісія або дроблення акцій (без оплати); 3) випуск прав на покупку простих акцій за пільговою ціною (нижче ринкової ціни акції).

Таблиця 2

Процедура факторного аналізу чистого прибутку на акцію у звітному періоді

Показники	Звітний період, (1)	Попередній період, (0)	Абс. відх., Δ
Підготовка необхідної фінансової інформації			
1. Чистий прибуток, тис.грн.	11021	34816	-23795
2. Середньозважена кількість простих акцій в обігу	703332392	703332392	0
3. Сер. власний капітал, тис.грн.	524924	502005	+22919
4. Сер. активи, тис.грн.	744672	800849	-56177
Розрахунок додаткових відносних показників (коефіцієнтів):			
5. Чистий прибуток на одну просту акцію – <i>EPS (Earnings Per Share)</i> , грн. (п.1 / п.2)	0,0157	0,0495	-0,0338
6. Балансова вартість однієї простої акції - <i>BVS (Book Value of Share)</i> , грн. (п.3 / п.2)	0,7463	0,7138	+0,0325
7. Чиста рентабельність активів – <i>ROA (Return on Assets)</i> , % (п.1 / п.4)	1,48	4,35	-2,87
8. Коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт фінансової справедливості) – <i>EM (Equity Multiplier)</i> (п.4 / п.3)	1,419	1,595	-0,176
Побудова 3-х факторної мультиплікативної моделі <i>EPS</i>:			
$EPS = BVS \times ROA \times EM$			
Розрахунок впливу факторів на зміну <i>EPS</i> прийомом абсолютних різниць:			
Розрахунок впливу фактору 1 - зміни балансової вартості однієї простої акції: $\Delta EPS_{(Ф1)} = \Delta BVS \times ROA_{(0)} \times EM_{(0)}$	+0,0325 × 4,35 × 1,595 = + 0,0023 (позитивний вплив)		
Розрахунок впливу фактору 2 – зміни чистої рентабельності активів: $\Delta EPS_{(Ф2)} = BVS_{(1)} \times \Delta ROA \times EM_{(0)}$	0,7463 × (-2,87) × 1,595 = -0,0342 (негативний вплив)		
Розрахунок впливу фактору 3 – зміни коефіцієнту фінансової справедливості: $\Delta EPS_{(Ф3)} = BVS_{(1)} \times ROA_{(1)} \times \Delta EM$	0,7463 × 1,48 × (-0,176) = -0,0019 (негативний вплив)		
Перевірка достовірності розрахунків впливу факторів:	-0,0338 = (+ 0,0023) + (-0,0342) + (-0,0019)		
Формулювання аналітичного висновку:			
У короткостроковій перспективі <i>EPS</i> підприємства має негативну тенденцію (-0,0338) та свідчить про зменшення грошового запасу добробуту власників акцій. Найбільший негативний вплив на зміну <i>EPS</i> (-0,0342) спричинила зміна чистої рентабельності активів (на -2,87%), тому управлінському персоналу необхідно провести поглиблений аналіз ефективності витрачання фінансових ресурсів власників акцій на формування активів підприємства. Проте, у довгостроковій перспективі позитивний вплив здійснило зростання балансової вартості однієї простої акції за рахунок нагромадження середньорічної вартості власного капіталу через тезаврацію нерозподіленого прибутку, що свідчить про позитивну тенденцію у посиленні стійкості економічного зростання підприємства.			

Для розрахунку середньозваженої кількості простих акцій, що перебували в обігу у звітному році, з урахуванням події ринкової емісії акцій за грошові кошти рекомендується такий формат аналітичної таблиці (табл.1).

Ідеї облікової школи багатофакторного моделювання (Multivariate Modelers School) при проведенні аналізу фінансової звітності базуються на детермінованому мультиплікативному взаємозв'язку окремих коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан і ефективність поточної діяльності компанії. У 70-х роках ХХ ст. представниками американської школи мультिवаріантних аналітиків починають розроблятися піраміди фінансових коефіцієнтів, в яких за кореневу результативну ознаку, від якої будувалося «дерево» коефіцієнтів, обирався коефіцієнт *EPS* [3, с.251-252]. Така піраміда фінансових коефіцієнтів починалася з мультиплікативного зв'язку (формула 2):

$$EPS = ROE \times BVS \quad (2)$$

де *ROE* – показник чистої рентабельності власного капіталу підприємства, що визначається співвідношенням чистого прибутку до середньорічної вартості власного капіталу (*BK*); *BVS* - балансова вартість однієї простої акції (*Book Value of common Share*), що визначається як співвідношення середньорічної вартості власного капіталу (*BK*) до середньозваженої кількості простих акцій підприємства в обігу (*KA*).

Процедуру факторного аналізу *EPS* суб'єкта господарювання у звітному періоді за мультиплікативною трьохфакторною моделлю, що уможливило отримання знань інвесторами та кредиторами про короткострокові перспективи прибутковості акцій підприємства та довгострокові перспективи стійкості економічного зростання, запропоновано у табл. 2.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 33 (МСБО 33) «Прибуток на акцію» [Електронний ресурс] / IASB; Міжнародний документ від 01.01.2012. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_064
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 "Прибуток на акцію" [Електронний ресурс] / Мінфін України; Наказ від 16.07.2001 № 344 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0647-01>
3. The History of Accounting: An International Encyclopedia / edited by M.Chatfield, R.Vangermeersch. – New York, 1996. - 1573 p.

7. TAXATION AND ACCOUNTING SYSTEM

Ryabenko Galina,
Ph.D., Associate Professor

Gryb Andriy,
master

Vetrova Anastasiia
master

Mykolayiv National Agrarian University (Ukraine, Mykolayiv)

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE SIMPLIFIED SYSTEM OF TAXATION OF UKRAINIAN AGRICULTURAL PRODUCERS

Рябенко Г. М.

канд. екон. наук, доцент

Гриб А. М.

магістрант

Ветрова А. В.

магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ АГРОВИРОБНИКІВ

The article analyzes the retrospective analysis of the simplified system of taxation of Ukrainian agricultural commodity producers. The features of the simplified system are revealed and pointed out by the disadvantages of a single tax ..

Key words: *tax, taxation, tax policy, tax system, fixed agricultural tax, single tax.*

У статті досліджено ретроспективний аналіз спрощеної системи оподаткування українських сільськогосподарських товаровиробників. Виявлено особливості спрощеної системи й вказано на недоліки єдиного податку.

Ключові слова: *податок, оподаткування, податкова політика, система оподаткування, фіксований сільськогосподарський податок, єдиний податок.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення виникає проблема формування такої податкової політики, яка сприяла б, з одного боку, виконанню державою своїх функцій, з другого – не перешкоджала формуванню у суб'єктів підприємництва необхідного обсягу власного капіталу і на цій основі створювала б умови для розвитку усіх галузей вітчизняної економіки. Найбільшій підтримки з боку держави потребують агровиробники, оскільки їх діяльність залежить від природних умов та сезонності виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інструментів стимулювання розвитку сільського господарства займалися такі вчені: К. О. Ващенко, А. Д. Діброва, В.М. Жук, Т.О. Коваленко, Л. Д. Тулуш, С. В. Юшко, та ін. Основна увага вчених приділялася оцінці впливу фіксованого сільськогосподарського податку на ефективність господарювання у сфері сільського господарства, дослідженню спеціальних режимів як

елементів системи державної підтримки та розгляду підходів до реформування системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Метою статті є ретроспективний аналіз спрощеної системи оподаткування українських сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу. Часті зміни у системі оподаткування сільського господарства призвели до його неплатоспроможності. З метою зниження податкового тиску на сільськогосподарських товаровиробників в Україні з 1 січня 1998 р., у порядку експерименту, Законом України «Про фіксований сільськогосподарський податок» було запроваджено фіксований сільськогосподарський податок (ФСП) на період 1999 - 2003 років. Проте, враховуючи позитивні результати його функціонування, дію цього податкового режиму подовжено.

Запроваджений ФСП сплачувався у рахунок таких основних податків та податкових платежів: податку на прибуток підприємств; плати за землю; податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів; комунального податку; збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету; нарахування на фонд оплати праці у вигляді внесків до Пенсійного фонду, Фонду ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, на обов'язкове соціальне страхування; збору до державного інноваційного фонду, збору на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України; плати за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності; збору за спеціальне використання природних ресурсів (щодо користування водою для потреб сільського господарства) [3].

Об'єктом оподаткування ФСП є площа сільськогосподарських угідь, що перебуває у власності, користуванні або оренді сільськогосподарських товаровиробників. Базою оподаткування є вартість сільськогосподарських угідь.

З 2005 року до платників ФСП віднесли господарства, що займаються розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах. Водночас, починаючи з 2004 року, з метою недопущення зловживань у сфері справляння ФСП та зменшення кількості випадків несанкціонованого користування пільгами, мінімальну одержану від реалізації сільськогосподарської продукції частку доходу, необхідну для підтвердження статусу платника ФСП, було збільшено з 50 % до 75 %, а з 2005 року стало неможливим зареєструватися платником фіксованого сільгосподатку у момент створення підприємства.

З 2005 року внески до загальнодержавних соціальних фондів, які становили найбільше податкове навантаження на агротоваровиробників, сплачуються на загальних підставах. Нарахування на фонд оплати праці до Пенсійного фонду здійснювалося поступово: 20 % від основної ставки з подальшим щорічним збільшенням на 20 %. У 2010 році платники ФСП сплачували до Пенсійного фонду 100 % від діючої ставки.

Значно скоротився перелік податків, у рахунок яких сплачувався ФСП: з 12 до 3 податків, серед яких дійсно обтяжливим для агротоваровиробників є тільки один – податок на прибуток.

З 2015 році ФСП трансформовано до четвертої групи платників єдиного податку (далі – ЄП), як і раніше, сільськогосподарські товаровиробники можуть обрати спеціальний податковий режим. Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування та сплати таких податків: податку на прибуток підприємств, податку на майно (у частині земельного податку), рентної плати за спеціальне використання води.

У відповідності з п. 292.2 ПКУ базою оподаткування податком для платників ЄП четвертої групи є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, з урахуванням коефіцієнта індексації.

Ставки податку для платників єдиного податку четвертої групи значно виросли. Як і раніше, їх розмір залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та у відповідності з пп. 293.9 ПКУ становить (у відсотках бази оподаткування) у 2018 році: для ріллі, сіножатей і пасовищ - 0,95; для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях - 0,57; для багаторічних насаджень – 0,57; для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях – 0,19; для земель водного фонду – 2,43; для сільськогосподарських угідь, що знаходяться в умовах закритого ґрунту – 6,33 [1].

Відповідно до ст. 291.5 ПКУ не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи [2]:

- суб'єкти господарювання, у яких понад 50 % доходу, отриманого від продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, становить дохід від реалізації декоративних рослин (за винятком зрізаних квітів, вирощених на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, та продуктів їх переробки), диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра;

- суб'єкти господарювання, що провадять діяльність з виробництва підакцизних товарів, крім виноматеріалів виноградних, вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції, а також крім електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії (за умови, що дохід від реалізації такої енергії не перевищує 25 % доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) такого суб'єкта господарювання);

- суб'єкт господарювання, який станом на 1 січня базового (звітнього) року має податковий борг, за винятком безнадійного податкового боргу, який виник внаслідок дії обставин непереборної сили (форс-мажорних обставин).

У поточному році нарахований єдиний податок сільськогосподарських товаровиробників сплачується щоквартально (раніше – щомісячно) у I, II кварталах – по 10 %, у III кварталі – 50%, у IV кварталі – 30 %.

Збільшення нормативної грошової оцінки одного гектара сільськогосподарських угідь та безпосереднє підвищення ставок, призвело до збільшення навантаження більш, ніж у десять раз.

Висновки. Таким чином, зміни, що відбулися у механізмі спрощеної системи оподаткування, фактично повертають сільськогосподарську галузь на

загальні умови оподаткування. Подовження дії спрощеної системи оподаткування вигідне лише прибутковим підприємствам. Галузь сільського господарства вимагає побудови нової системи оподаткування. Варіанти можуть бути різні, але незмінним має залишитися обов'язкове поєднання у цій системі елементів земельного і прибуткового оподаткування, що дозволить поставити виробників у рівні умови і створити максимальні стимули для ефективного господарювання. Необхідно усвідомлювати, що якою б досконалою не була система оподаткування, за невіршених проблем диспаритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, недосконалого фінансово-кредитного механізму, нерегульованих земельних правовідносин вона не зможе стати дійсно ефективною і забезпечити гармонійне поєднання інтересів держави і товаровиробників.

Література:

1. Єдиний податок і ЄСВ – 2018: що зміниться [Електронний ресурс] / Офіційний сайт МФУ. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/>
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Юшко С.В. Фіксований сільськогосподарський податок: історія та перспективи застосування. – Режим доступу : <http://readbookz.net/articles/article>

8. ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Gorban I.,

Candidate of Economic Sciences

Mykhalitska N.,

Candidate of Science in Public Administration

Vereskliia M.

Candidate of Pedagogical Sciences

Lviv State University of Internal Affairs

INSTRUMENTATION OF DIAGNOSTICS FLEXIBILITY OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT STRATEGY IN THE CONTEXT OF ENSURING ECONOMIC SECURITY

***Abstract.** The methodological provisions for the formation of the audit mechanism for managerial actions regarding the planned enterprise development strategy are considered. It is established that the actions of the enterprise management can be qualified by two schemes: unsatisfactory - when the deviation exceeds the established limit (10% in our case) is satisfactory - when the deviation value does not exceed the established limit.*

***Keywords:** formation of audit mechanism, flexibility of enterprise development strategies, optimal ratio of own and borrowed funds*

Formulation of the problem. The main drawback of most common quantitative methods of audit is their static nature (valuation is carried out by examining the financial condition of the enterprise on a certain date of the financial report). As a result, outside the field of researchers view remain the processes of changing the most important financial indicators in time, their direction and speed. Do not forget that any balance is only an instantaneous characteristic the «health» of the enterprise, the result of a certain «work», the consequence of the accounting and balance policies of the enterprise. Already the next day the situation can drastically change both for the better and for the worse.

Taking into account this circumstance, the audit diagnostics toolkit has recently been supplemented with methods and technics of analysis, based on a study of the performance at the enterprise for a certain period of time. Today the issue of the formation of methodological support for audit decisions acquires special significance in connection with the wide introduction of automated information systems (AIS) and computer-oriented technologies for the implementation of managerial tasks of enterprises, regardless of the product-functional orientation.

The purpose of this work is to investigate and form a mechanism for auditing the flexibility of an enterprise development strategy by developing an economic formulation of the problem and an algorithm for its solution as part of computer-oriented control technology.

Statement of the main material. As you know, financial flexibility means the ability of top management to distribute profits in such way that a balance remains between the payment of dividends to shareholders and the reinvestment of income in the development of production. The need for such balancing can be explained as follows. Unreasonable direction of profit on the development of production can be

disastrous (dangerous) for the company through the unexpected urgency in its re-profiling (or changes in the product program, conversion). The reorientation of production to a new type of product occurs for various reasons (competition, the emergence of new technologies, the overproduction of a certain type of products, etc.). On the other hand, the share of income in the form of dividends (owners and shareholders) is unreasonably high leads to a slowdown in the development of the enterprise. Therefore, before the audit is the task - to assess the actions of top management in the reporting period on the distribution of state revenue for the production development fund (PDF) and the dividend payment fund (DPF).

Consider the formulation of this problem and the algorithm for solving it in conditions of using computer technology [4]. The optimal ratio of own and attracted funds, as is known [7], ensures the maximum profitability of the enterprise, the effective use of own funds (OF). The optimal profitability of own funds (POF) determines the upper limit of the potential development of production, which provides a certain profit. The share of the POF, is absorbed by the payment of dividends, the second - development (or necessity of development) of production. The problem lies in the correctness of such a distribution, which at this time occurs on the basis of the so-called. «Norms of distribution» (ND), adopted at a particular enterprise. If you use the profitability of the enterprise as the basis for making the optimal decision, then the purpose of the audit for this task can be formulated as follows: could the enterprise achieve the same results with smaller own resources? Or else: is the rate of distribution in the previous period correctly established? (to achieve the same results in the reporting period). Let us consider the formal formulation of the problem, relying on such statements. The balance profit can be defined as follows:

$$BP=PDF+DPF \quad (1)$$

where: PDF is a production development fund, which is used to renew its own funds; DPF is the dividend payment fund. Own funds in the reporting period are equal

$$OF^r = OF^p + PDF^r \quad (2)$$

where: OF^r , OF^p - own funds in the reporting and past periods; PDF^r - production development fund in the accounting period.

Turning the expression of balance profit, that we get

$$(PDF/BP)+(DPF/BP)=1 \quad (3)$$

As the PDF / BP ratio is the norm of profit distribution, rewriting expression (3), we get

$$PDF= (1-ND)* BP \quad (4)$$

where ND is the norm (standard) of the distribution. In this case, obviously, there exists such a restriction: $0 \leq ND \leq 1$. In case if all profits are reinvested, then $ND = 0$, otherwise - $ND = 1$. The audit task consists precisely in the analysis of this indicator: the distribution value (ND) was correctly established in the previous period. First of all, it is necessary to establish whether the enterprise had an opportunity to pay more dividends from profit. This option can be represented as follows:

$$BP = (PDF - \Delta) + (DPF + \Delta)$$

or leave more money for development, i.e:

$$BP = (PDF - \Delta) + (DPF - \Delta)$$

In the first case, this can be achieved by increasing the HP as follows:

$PDF' = PDF - \Delta$; $PDF' = (1 - ND) * BP - \Delta = BP - ND * BP - \Delta$; $PDF' = BP - (DPF + (\Delta/BP)) * BP$
where PDF' is the new norm of profit distribution (ND'). Hence we get:

$$PDF' = BP - ND' * BP = (1 - ND')BP \quad (5)$$

Accordingly, own funds are reduced by the same amount

$$OF_1^r = OF^m + PDF' = OF^r - \Delta$$

To ensure the functioning of the enterprise in the reporting period, it is necessary to increase the OF by Δ , since its amount and borrowed funds (BF) form the capital of the enterprise (C)

$$OF + BF = C \quad (6)$$

Having rewritten the visa (6), it is rejected

$$C_1 = (OF^r - \Delta) + (BF + \Delta)$$

where: OF^r , BF^r - own and borrowed funds in the reporting period. Otherwise - more funds for development - a decrease in ND will increase the PDF :

$$PDF' = PDF + \Delta = BP - (DPF - \Delta / BP) * BP$$

where $(DPF - \Delta / BP)$ - new norm of distribution (ND'). The amount of own funds available to the company increases:

$$OF_1^r = OF^m + (PDF + \Delta); OF_1^r + OF^m + PDF' = OF^0 + \Delta$$

Thus the size of the capital, as before, will be equaled

$$C_1^r = (BF^r - \Delta) + (OF^r + \Delta)$$

As indicated in the works [1, 7], the ratio BF / OF is one of the most important indicators by which the actions of top managers of enterprises are qualified. According to [4, 5], this indicator is in the range

$$0,75 \leq BF / OF \leq 1,5 \text{ or } BF_1^r / OF_1^r \leq 1,5 \text{ or } (BF^r - \Delta) / (BF^r + \Delta) \leq 1,5$$

In a similar way, we can derive the relation for the opposite case (increase in the PDF):

$$BF_1^r / OF_1^r \leq 1,5 \text{ or } (BF^r + \Delta) / (BF^r - \Delta) \leq 1,5$$

Solving the inequality, we get

$$\Delta \pm (1,5 OF^r - BF^r) / 2,5 \quad (7)$$

From expression (7), one can draw an important conclusion, if Δ acquires a negative value, then the enterprise reduces the requirements for these funds in the reporting period, indicating an overestimated distribution rate (ND). In the case of a positive value of Δ , the enterprise «extra» own funds, which it would be better to send to the dividend payment fund (DPF). Therefore, the value of Δ is closer to zero, the more correct actions of top managers in the distribution of profits.

The value of Δ allows us to calculate a new rate of profit distribution, which would ensure the achievement of the same indicators in the reporting period:

$$ND_1^1 = (DPF + \Delta) / BP \text{ or } ND_2^1 = (DPF - \Delta) / BP; ND_1^1 = ND + (\Delta / BP) \text{ or } ND_2^1 = ND - (\Delta / BP) \quad (8)$$

where ND' , ND , - new and passed the norms of profit distribution in the reporting period. In the methodology of controlling, the rate of return, own and borrowed funds, the profitability is tied into one sequence [Khan]. At the same time

this connection we propose to analyze it as follows. We determine the economic profitability by formula

$$EP=(BP/(FA+WC))*100 \quad (9)$$

where BP is the balance profit; FA - fixed assets; WC - working capital.

The denominator (9) is equivalent to (FA + WC), as it is a balance passive, then it is replaced

$$EP^0=(BP^0/(WC^0+FA^0))*100$$

where the identifier «0» indicates the reporting period. As shown above, the optimal ratio of OF / BF influences the profitability of own funds (POF), since

$$POF=(1-TF)(EP+(EP-AIL)BF/OF)$$

where TR - the tax rate; AIL is the average interest rate for a loan. The average interest rate for a loan should be calculated as a weighted average for each type of borrowed funds.

Thus, based on the above ratios, the mechanism of audit of the flexibility of enterprise development strategy (assessment of internal management actions) can be represented by a set of six such operations:

- determine the value of Δ by formula

$$\Delta=(1,5OF^r-BF^r)/2,5$$

- calculate the increments for OF and BF

$$OF^r_1=OF^r-\Delta; BF^r_1=BF^r-\Delta$$

- determine the leverage of the financial leverage (LFL)

$$LFL=BF^r_1/OF^r_1$$

- calculate profitability of own funds

$$POF=(EP^r+(EP^r-AIL^r))BF^r_1/OF^r_1$$

- determine the rate of profit distribution

$$ND^p=ND^p+(\Delta/BP^p)$$

to assess the actions of the enterprise management to take advantage of inequality

$$|(OF^r - OF^r_1) / OF^r_1| * 100 \leq 10$$

which shows the proportion of deviation of the actual value of own funds from the optimal value.

Conclusions and recommendations. As a result of the calculations performed on the expressions (1-6), the actions of the enterprise management can be qualified by two schemes: unsatisfactory - when the deviation exceeds the specified limit (10% in our case); satisfactory - when the deviation value does not exceed the specified limit.

Recommendations for the next period can be provided if one is crooked by another indicator - internal growth rates (IGR), which is understood as an increase in the value of the OF, as a necessary condition for increasing turnover (sales proceeds). Its use forms two cases of judgments: 1) $EP^r > EP^{r-1}$, which means growth of economic profitability in the reporting period in comparison with the previous one (the management of the enterprise made rational decisions); 2) $EP^r < EP^{r-1}$, which means a decrease in profitability in the reporting period (the internal management of the company needs to achieve its increase by a certain amount).

References:

1. Adams R. Basis of Audit: Per. with English. Ed. L.V. Sokolova. / R. Adams// - Moscow: Publishing house «Audit», UNITY, 1995. - 364 p.
2. Dodge R. A short guide to the standards and norms of auditing: Tr. with English. / R. Dodge // - L. : «Finance and Statistics», UNITI, 1994. - 424 p.
3. Sakharov A.A. The concept of constructing and implementing information systems based on data analysis /A.A. Sakharov // SYBO. - 1996. - No. 4. - P. 55-70.
4. Systems and technologies for decision support: training. help. / M.I. Nikitina. - Krasnoyarsk, 2005. - 131 c.
5. Stoyanov E.A. Expert diagnostics and audit of the financial and economic situation of the enterprise / E.A. Stoyanov, E.S. Stoyanov // - Publishing house «Aurum», 1999. - 284 c.
6. Sevruk V.T. Analysis of credit risk /V.T. Sevruk // Accounting, 1999. - No. 10. - P. 15-19.
7. Bilukha N.T. Course of audit. / N.T. Bilukha //- Znanie, 1998. - 428 p.
8. Goncharuk Y.A. Audit: training. posibn. - 3rd ed./ Y.A. Goncharuk, V.S. Rudnitsky. - Publishing house «Znanie», 2007. - 443 p.
9. International standards for auditing, providing assurance and ethics. 2004. - 538 p.

9. MATHEMATICAL METHODS IN ECONOMY

Grygorova Zoia

Ph.D., Associate Professor

*National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",
(Kiev, Ukraine)*

MODERN MODEL OF MEDIA INDUSTRY OF UKRAINE

Григорова З.В.

к.е.н., доцент,

НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СУЧАСНА МОДЕЛЬ МЕДІАІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

The article considers the model of the modern media industry of Ukraine, describes the characteristics of its main components and identifies the tendencies of further development.

Keywords: *media industry, television, radio, print media, new media.*

В статті розглянуто модель сучасної медіаіндустрії України, наведено характеристику її основних складових та визначено тенденції подальшого розвитку.

Ключові слова: *медіаіндустрія, телебачення, радіо, друковані видання, нові медіа.*

Медіаіндустрія відіграє важливу роль у житті суспільства – вона є потужним засобом впливу на політичне життя, культуру, національну самосвідомість, формування світогляду людини і суспільства. Разом з тим, медіаіндустрія є суттєвою частиною національної економіки, виготовляючи, за різними підрахунками, від 2 до 4% світового валового продукту. [1]

Незважаючи на значну увагу до медіаіндустрії, у фахових виданнях відсутній єдиний підхід до визначення її структури. До медіаіндустрії входять галузі економіки, що беруть участь в процесі генерації, трансформації контенту, перенесенні його на відповідний медіаносій і подальшого поширення через відповідні медіаканали. Дуже часто автори до складу медіаіндустрії включають і ті сфери діяльності, в яких здійснюється виключно генерація контенту (спорт, образотворче мистецтво, мода тощо). Контент, що генерується даними сферами діяльності поширюється за допомогою прямої (немедіатизованої) комунікації, тому авторське середовище, здебільшого, доцільно відносити до «креативної» індустрії, до складу якої, серед інших, входить і медіаіндустрія. Також окремі дослідники включають до медіаіндустрії галузі, що забезпечують лише поширення контенту (оператори зв'язку та кабельних мереж, пошта тощо) або роблять можливим його споживання (галузі електроніки). Для даних галузей робота саме з контентом не є основною, тому їх доцільно відносити до суміжних з медіаіндустрією галузей.

До складу видавничої галузі входять організації, що займаються виготовленням друкованих і електронних видань (книги, ЗМІ, картографічна, нотна, образотворча продукція тощо). До медіаіндустрії також можна включити

частину поліграфічної галузі, що здійснює тиражування видавничої продукції та виготовлення друкованої реклами.

<i>Розробники «первинного» контенту Креативна індустрія</i>	<i>Вид контенту</i>	<i>«Похідний» контент Медіаіндустрія</i>	<i>Носії контенту</i>
<ul style="list-style-type: none"> - політика; - спорт; - наука; - мистецтво (му-зична індустрія, театр, образотворче мистецтво, архітектура, література, мода тощо); - окремі люди та їх групи - тощо 	<ul style="list-style-type: none"> - символний - звук - відео - зображення - мультиме-дійний. 	<ul style="list-style-type: none"> - видавнича галузь; - мовна індустрія (радіо і телебачення); - телевиробництво і кіноіндустрія, - індустрія звуко-відеозапису; - агенції новин; - рекламна індустрія - комп'ютерна індустрія і мережа Інтернет 	<ul style="list-style-type: none"> Аналогові (папір, пластик, плівка, тощо); Цифрові (магнітні, оптичні)
<i>Суміжні галузі</i>			
<ul style="list-style-type: none"> - індустрія телефонного зв'язку - пошта - дистрибуція - індустрія електроніки тощо 			

Рис. 1. Модель сучасної медіаіндустрії

Виготовлення друкованих товарів народного споживання (шпалери, паперово-білові вироби тощо) не можна віднести до складу медіа. Медіаіндустрія також включає всі види телебачення (ефірне, кабельне, супутникове, онлайн мовлення) та радіо (дротове, бездротове, онлайн мовлення); компанії, що здійснюють відео і аудіозапис та його тиражування; інтернет індустрію та компанії з виготовлення і тиражування комп'ютерних програм, ігор, баз даних на відповідних носіях.

Як свідчать результати соціопитування, проведеного компанією Research & Branding Group, сьогодні найбільш популярним серед українців медіа є телебачення, яке за популярністю майже вдвічі обходить Інтернет (рис.2).

Сучасний телевізійний ринок України представлений мовними телеорганізаціями, що здійснюють телетрансляцію програм (в основному, універсальними, які поєднують власне телевиробництво і мовлення); продюсерськими фірмами (що займаються виготовленням програм для телебачення) та дистриб'юторами (посередники між телевиробниками та мовниками). За даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення у 2017 році в Україні функціонувало 30 каналів, що здійснюють загальнонаціональне телевізійне мовлення, 72 канали регіонального мовлення та 120 супутникових каналів [3] Понад 75 % телевізійного ринку належить чотирьом найбільшим медіахолдингам: StarLightMedia (СТБ, ICTV, Новий канал, М1, М2 і ОТВ), InterMediaGroup («Інтер», «НТН», «Ентер-фільм»,

«Піксель», «К1», «К2», «Мега» і «MTV Україна»), 1 +1 Media («1 +1», «2 +2», ТЕТ, «Плюсплюс» та «Уніан-ТВ»), MediaGroupUkraine («Україна», «Футбол»). Найбільш популярними телеканалами є 1+1, Канал Україна, ICTV, СТБ, Інтер [4]. За даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення найбільш популярними телеканалами за тематичними групами є канали загального перегляду, розважальні та дитячі. [5]

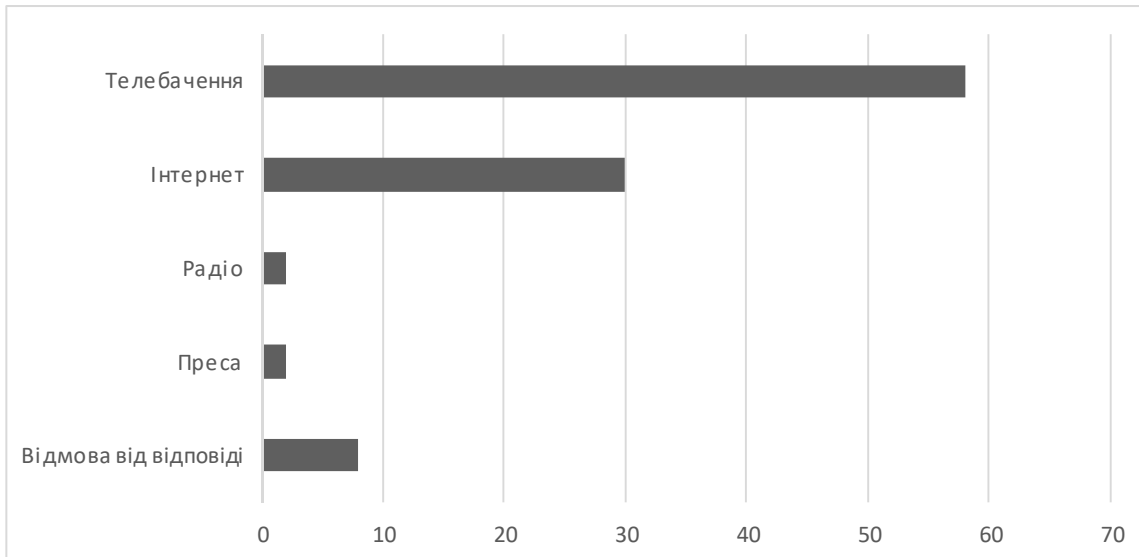

Рис. 2. Розподіл медіа в Україні за популярністю [2]

Особливістю вітчизняного телевізійного ринку є наявність великої кількості безкоштовних каналів. Експерти пояснюють таку ситуацію тим, що більшість власників медіа насамперед цікавлять, як засіб політичного та інформаційного впливу, а не як бізнес-проекти.

Популярність мережі інтернет невинно зростає і в Україні і в світі. За даними дослідження Connected Consumer Study у 2017 році загальна кількість користувачів інтернету серед мешканців України протягом останніх років збільшилась на 40% і становить 66% (у світі цей показник знаходиться на рівні 82%). Дослідники відзначають, що поведінка українців в інтернеті збігається з глобальними тенденціями. Так, українські онлайн-користувачі, в першу чергу, розважаються (82%), шукають в Інтернеті інформацію (74%) і виконують поставлені завдання онлайн (38%), а також розміщують онлайн-контент (22%), допомагають іншим, показуючи, як щось зробити онлайн (27%). [6] Рейтинг популярності сайтів в українському інтернет-сегменті очолює Google.com. До п'ятірки лідерів також входять Youtube.com, Facebook.com, OLX.ua, Wikipedia.org. [7] Інтернет стає все більш вагомим джерелом контенту завдяки можливості потокового його споживання і необмеженості у обсягах, просторі, формі комунікації. В традиційних медіа споживання контенту відбувається дискретно (газета або передача має певний час випуску; доступ до інформації обмежений типом носія і його властивостями (обсяг газетного видання, час ефіру); місцем видання і розповсюдження). Тепер обсяг, час і місце більше не

мають значення – комунікація і споживання інформації можливі в будь-який час в будь-яких обсягах в різноманітних формах без географічних обмежень.

З розвитком телебачення і інтернету популярність радіо дещо знизилась. Але, незважаючи на це, щотижнево радіо слухають понад 80 % українців (у США цей показник становить 92 %). За даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення у 2017 році в Україні налічується 16 радіостанцій, що здійснюють загальнонаціональне ефірне радіомовлення, 45 станцій, що здійснюють регіональне ефірне радіомовлення. [3] Більша половина радіоринку належить трьом великим холдингам: «ТАВР Медіа» («Русское радио – Україна», «Хіт FM», Kiss FM, «Мелодія», «ROKS» та «Relax») і «UMH» («Авторадіо», «Наше радіо», «Петро FM», «Europa Plus», «Голос столиці», «Джем FM», «Lounge FM» та «П'ятниця»), «Business Radio Group» («Шансон», «Любимое радио», «DJFM», «Перець FM», «Бізнес радіо» та «Рабинович FM») [] Найбільш популярними радіостанціями у 2017 році є "Хіт FM", "Радіо П'ятниця", "Шансон", "Люкс FM", "Русское радио Украина". [8] За тематикою, що викликає найбільший інтерес слухачів, переважають музичні програми. Також цікавими для слухачів є передачі політичної і пізнавальної спрямованості, випуски новин, розважальні передачі. [9]

Телевізійний і радіоринок характеризуються

Друковані видання є одним з найдавніших видів медіа. Станом на 01.01.2018 р. до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 6589 суб'єктів видавничої справи. [10] За статистичними даними у 2017 році в Україні було видано близько 22 тис. назв книжок, видавалось понад 3200 періодичних видань.

Таблиця 1

Статистичні дані про випуск друкованої продукції за 2017 р.

Книги та брошури		Газети		Періодичні і продовжувані видання (крім газет)	
Кількість видань	Загальний тираж, тис. пр.	Кількість видань	Загальний тираж, тис. пр.	Кількість видань	Загальний тираж, тис. пр.
22047	45127,2	1 506	870 906,8	1715	40 517,0

Найпопулярнішими тематичними розділами серед книг за кількістю виданих назв є видання з політичних і соціально-економічних наук, освіти, педагогіки, культури та художньої літератури [11], а серед друкованих ЗМІ переважають універсальні видання. Найбільш популярними друкованими ЗМІ в Україні є газети «Сьогодні» (Холдинг "Медіа група Україна"), «Вести» (холдинг "Вести"), «Аргументы и факты Украина» (холдинг UMH), «Факты и комментарии», «Експрес».

Медіаіндустрія України пройшла значний шлях свого становлення з часів здобуття незалежності. Протягом останніх 26 років значно збільшилось число учасників медіаринку, розширився асортимент медіапродуктів, відбулось роздержавлення галузі і знищення цензури. Медіаринок України

характеризується високим рівнем концентрації (особливо це стосується телебачення і радіо).

Сучасний етап розвитку медіаіндустрії визначається досягненнями цифрових технологій. Відбувається диверсифікація медіапродуктів, каналів і пристроїв, за допомогою яких споживається контент. За даними досліджень в Україні і в світі споживання традиційних медіа скорочується, а кількість часу, що проводиться онлайн, зростає. [12] Нові медіа становлять значну конкуренцію традиційним, що змушує їх трансформуватися і шукати нові рішення і форми подачі інформації. Простежується тенденція активного розвитку онлайн порталів друкованих ЗМІ, радіостанцій і телеканалів. Онлайн аудиторія популярних видань/каналів/станцій часто перевищує число споживачів традиційних версій даного медіа. Значну конкуренцію контенту, створеному професійними журналістами, становить контент згенерований користувачами, значущість і популярність якого невинно зростає. Все більшим попитом користується персоналізований контент. Все це створює нові виклики перед медіаіндустрією і зумовлює її подальшу трансформацію.

Література:

1. Основы медиабизнеса : учебник для студентов вузов / под ред. Е.Л. Варгановой / Е. Л. Варганова, А. В. Вырковский, В. Л. Иваницкий и др. — Аспект Пресс Москва, 2014. — С. 400.
2. Найбільш популярними серед українців ЗМІ є телебачення та Інтернет – Research & Branding Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detector.media/infospace/article/123866/2017-03-07-naibilsh-populyarnimi-sered-ukraintsiv-zmi-e-telebachennya-ta-internet-research-branding-group/>
3. Звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/reports/>
4. Топ-канали [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tampanel.com.ua/rubrics/canals/>
5. Загальний рейтинг телеканалів за тематичними групами серед користувачів IPTV та ОТТ (жовтень 2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nrada.gov.ua/zagalnyj-rejtyng-telekanaliv-za-tematychnymy-grupamy-sered-korystuvachiv-iptv-ta-ott-zhovten-2017-r/>
6. Загальна кількість користувачів інтернету збільшилась в Україні за рік на 5% [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detector.media/rinok/article/130543/2017-10-03-zagalna-kilkist-koristuvachiv-internetu-zbilshilas-v-ukraini-za-rik-na-5/>
7. Топ-25 найпопулярніших сайтів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espresso.tv/news/2017/11/02/top_25_naupopulyarnishykh_saytiv_v_ukrayini
8. "Хіт FM" в 2017 г. возглавила рейтинг украинских радиостанций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/telecom/477180.html>
9. RBG: отношение украинцев к радио и радиопередачам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mresearcher.com/2017/05/rbg-otnoshenie-ukraintsev-k-radio-i-radioperedacham.html>
10. Узагальнені дані Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції станом на 01.01.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=140827&cat_id=97933
11. Випуск видавничої продукції в Україні у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2017.htm

12. Украинцы тратят 346 минут на потребление медиа в день [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mmr.ua/show/ukraincy-tratjat-346-minut-na-potreblenie-media-v-den/44577#328861341.1518903222>

10. STATE ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND GOVERNMENT SERVICE

Juraev Zafar,

PhD. Associated Professor

Nishonov Vohobjon,

master student

Abdurahimov Jamshid

student

Andijan Machine-Building Institute, Andijan, Uzbekistan

METROLOGY SERVICE IN THE FIELD OF MEDICINE

Abstract. *In the article Healthcare System of Uzbekistan, importance of medical devices that are used in every sector of Healthcare, metrology service that permits to provide accuracy of medical devices are discussed. In order to develop quality of metrology service in the field of medicine, circumstance of metrology service was learned and according to the results, recommendations are given.*

Key words: *measurement, principles of measurement, life span of medical devices, Clinical Engineering.*

INTRODUCTION

Healthcare in Uzbekistan is one of the foreground directions of the inclusive social policy implementation which experienced major reform over the past two decades. Uzbekistan has a single statutory health care system, which includes public, private and other forms of non-public actors.

Today over 1,000 inpatient health institutions, 4,000 polyclinics and outpatient institutions, 501 rural outpatient posts, 2,606 rural health clinics (RHC) and other health institutions are providing qualified public health services.

The priorities of the Government of Uzbekistan, focused on comprehensive modernization of health system, continued gradual and targeted work on further reforming and developing of healthcare system. More attention is being paid to the protection of public health and strengthening of economic and technical base of medical institutions, as well as rendering high-quality medical services at modern requirements. With the purpose of improving the quality of laboratory services, improving the metrological service, improving the efficiency and security of medical services to the population on the basis of improvement of the system of medical equipment maintenance and testing in medical organizations, the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan formed the decision № 112 on February 15, 2018 “On measures for improving metrological control of medical laboratory and diagnostic equipment”.

NEED FOR THE MEDICAL DEVICE

The country features high natural demographic growth rates, which total 1-1.5% per annum according to the projections. Approximately 615,000 newborns are expected annually in the next five years, whereas, 607,800 are expected annually in 2015-2020, and 596,700 annually in 2020-2025. Also absolute growth of the number of the elderly is expected thanks to the improvement of health services and better living standards.

These factors lead to higher demand for new technologies, modern equipment and high quality medications essential for treatment of pediatric diseases, mandatory vaccination of newborns and children, and treatment of diseases typical for the elderly – cardiovascular, oncologic, and neurological diseases.

To carry out any kind of activity, it is very important to follow certain rules and norms to ensure safety, reliability and do no harm to anyone. Healthcare and the production of medical equipment belong to those areas that must always take into account regulatory and legal acts that regulate it. Coming to a medical institution, we want to receive reliable information about our health, and when receiving this or that kind of treatment, we must be sure that therapeutic or surgical medical equipment is tested, meets all characteristics and is safe.

To assure adequate space system performance, it is essential that technical requirements be developed, defined and documented carefully. Clearly defined measurement requirements lead to the high reliability and quality needed to assure successful system performance and mission achievement. Thus, today metrology permeates all spheres of life. Even a newborn, not yet given a name, immediately becomes an object of measurement. In the first minutes of life with the help of instruments, determine its height, mass and body temperature. In everyday life, we are also constantly confronted with quantitative assessments. We estimate the temperature of the air on the street, watch the time, decide how profitable and rational is practically any of our actions. With the measurements, human activity is connected in any enterprise. Metrology has become a science, without knowledge of which can not do any specialist in any industry.

METROLOGY SERVICE IN THE FIELD OF MEDICINE

Measurements are essential in medical diagnosis and the prevention and treatment of diseases, risk assessment and monitoring of patients. Moreover, as the measurement results become more important in medicine they should be accurate, actual and comparable in different locations over time. Only then, it will be possible optimize patient care and efficient management of funds applied to health care. The use of medical devices with measuring function should not pass outside the qualification process. However, at the present time in some situations, the standards requirement for the metrological traceability is neglected. Thus, as a part of accredited/certified activities, the measuring instruments must demonstrate compliance with metrological traceability chain through the evidence of their certificates of calibration/verification on the basis of voluntary or policy regulation. These certificates will be valid if issued by a laboratory accredited for the activities

concerned, or by a national metrology laboratory (both assigned the mutual recognition agreement).

International Organizations such as WHO and the European Commission itself, identify in many areas of health, medical technology and medical devices as a key input to the collective health through its contribution on reducing disease and improving health patients. Simultaneously, training of health professionals has become an essential point.

However, as a fundamental pillar of this issue, is the consolidation of knowledge on the medical device that should be a permanent organization's strategy. The development of this culture and consequent applicability on safety and instruments performance require long-lasting actions with a widespread of monitoring. Probably, these aspects of cultural dissemination are as important as the concern about technical and legal regulate framework [3]. We analyzed circumstance of knowledge of specialists of medical device in the clinics, diagnostic centers and hospitals of Uzbekistan. According to the research questionnaire, it's founded that there is lack of clinical engineers among uzbek clinics, diagnostic centers and hospitals. From this point of view we recommended to develop Clinical Engineering program for the master students between medical and technical HEI's of Uzbekistan.

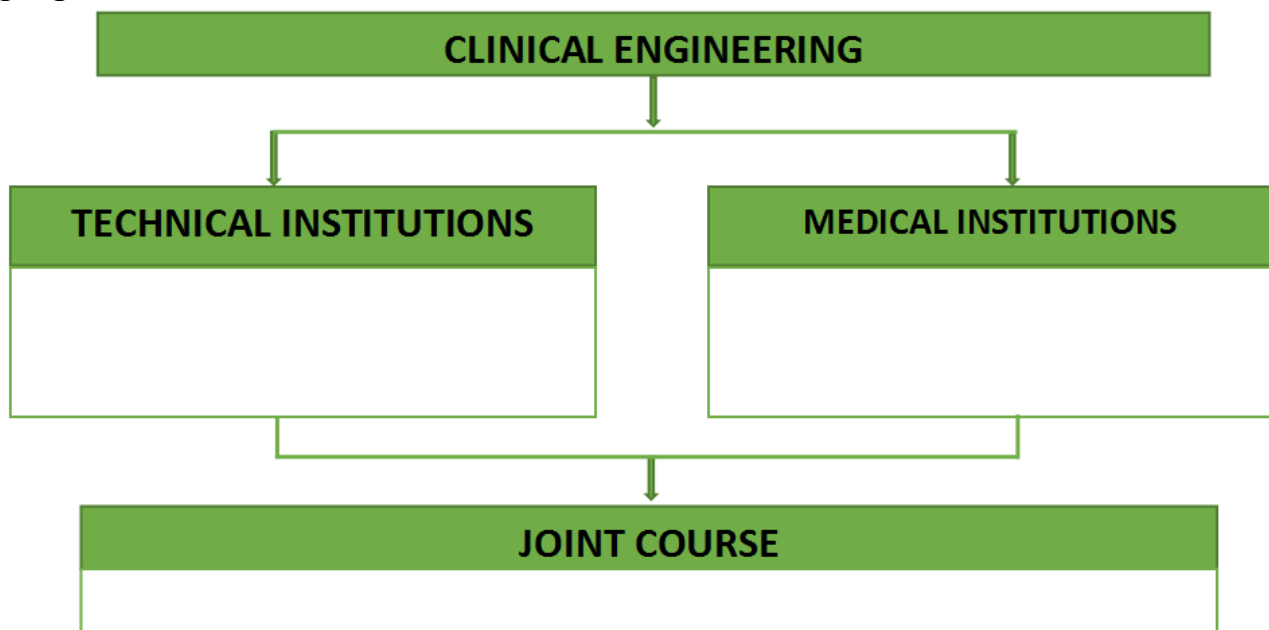

Figure 1. Clinical Engineering program between medical and technical HEI's

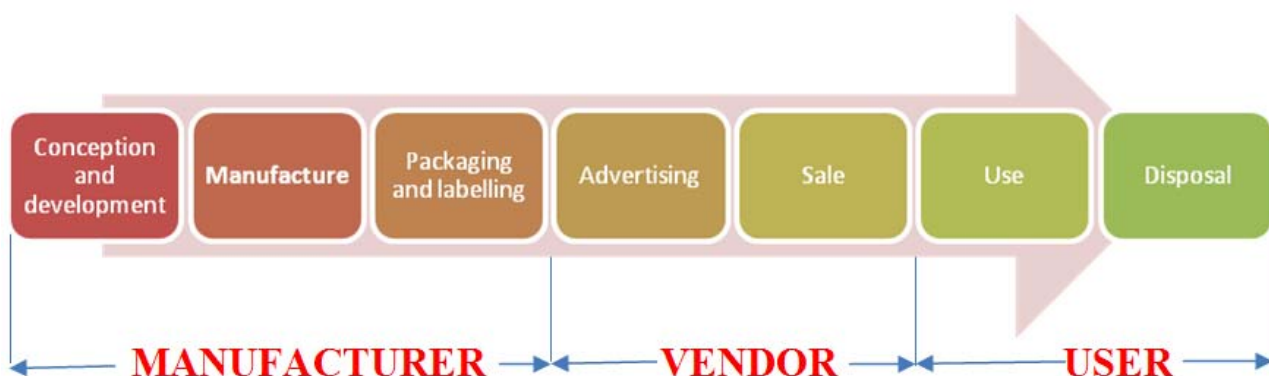

Figure 2. Major phases in the life span of a medical device

Clinical Engineers act as a catalyst in the life span of medical device (Figure 2). It is important to recognize that any of these phases can affect the safety and performance of a medical device. For example, the development phase includes development planning, design verification/validation, prototype testing and clinical trials [2]. Thus, each target groups (manufacturer, vendor, user) should have basic knowledge on the Clinical Engineering.

CONCLUSION

Metrology helps to determine how the device functions as well as its ability to provide reliable results. Devices have been evaluated to learn how they function. It is important to know the device limitations than to know how it performs against standard specifications. All devices have limitations, and the limitations must be identified prior to adopting the devices, to reduce the risks. Medical measurements are present in everyday life and are fundamental processes in the prevention, diagnosis and treatment of diseases. Therefore, it is crucial to provide accuracy of medical devices. But it doesn't depend on only metrological inspection or testing, it also depends on manufacturers, vendors and users. From this point of view, in order to develop metrology service in the field of medicine, skills and abilities of clinical engineers, manufacturers, vendors, users should be improved.

References:

1. H.T.Castrup, W.G.Eicke and others "Metrology - Calibration and Measurement Processes Guidelines", NASA Reference Publication, June 1994, 316 page
2. Aruna Ranaweera, "Medical Device Risk Management: Practical Overview & Challenges", October 2, 2012 – San Francisco, CA
3. M. do C'eu Ferreira "The role of metrology in the field of medical devices" Int. J. Metrol. Qual. Eng. 2, 135–140 (2011)
4. Chi'ao et al., Metrology and Standards Needs for Some Categories of Medical Device, J. Res. Natl. Inst. Stand. Technol. 113, 121–129 (2008)

Pasichnyk D. S.

Ph.D. student of Political Science and Philosophy Department,
Kharkiv Regional Institute for Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

THE ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF NATIONAL IDENTITY CONCEPT

Abstract. *The article covers the analysis of the notions of 'nation' and 'national identity' as a social phenomenon and an attempt to unify the separate concepts of national identity to gain more complete understanding of the mechanisms of its formation in different socio-political conditions.*

Key words: *nation, identity, national identity, mechanisms of identity formation.*

Problem statement. National identity is one of the reference points of modern politics. Nevertheless, the existing definitions of ‘national identity’ and approaches to understanding the mechanisms of its formation in different socio-political conditions often look contradictory, although they complement each other. Research from different fields of science, such as history, anthropology, sociology, political science helped to clarify the concept of the nation and led – besides the dispersions that characterize them - to the construction of a discursive field. As a result, today the nation is perceived as both a real formation and an ‘imagined community’. Despite the objective differences of these approaches the value of national culture persists in modern states, manifesting itself, on the one hand, via symbolic lines, and on the other hand, through social and political institutions. This is due to the fact that national identity is built on a certain value series, which includes the concepts of ‘national affiliation’, ‘freedom’, ‘cultural awareness’, and the level of national identity is generally considered as an integrative phenomenon, rationally designed using political and ideological mechanisms, forming a cultural basis to people living in the same territory. It follows that to understand the mechanisms of origin and development of the sense of national identity, it is necessary to move beyond the contradictions of existing approaches and focus not so much on the historical appearance of nations, but on the connection of national identity with ‘imagination’, ‘habitus’ and strategies of social agents.

Recent research and publications analysis. The sources of this study were the research by B. Anderson, A. D. Smith, K. Deaux, E. Gellner and others.

Previously unsolved parts of the generic problem. Despite the large number of studies dedicated to the phenomenon of national identity, the practice and mechanisms of its formation in contemporary reality remains understudied, which suggests the future research needs.

Research objective. The purpose of the article is analysis of the notions of ‘nation’ and ‘national identity’ as a social phenomenon and an attempt to unify the separate concepts of national identity to gain more complete understanding of the mechanisms of its formation in different socio-political conditions.

Statement of basic materials. Despite the active process of globalization, the “time without nations” predicted by some researchers has not come. Today, the political stage fluctuates between contradictory trends of multiculturalism, “melting pot”, localization, glocalisation and differentiation. In a quest of monoculturalism, countries with similar cultures form a durable political, social and economic unions, often leaving people of other cultures outside these cooperatives because of their differences. All of this causes uncertainty about the future and leads to the appearance of new contradictions, thereby increasing identity crisis.

In the research of sociologists and psychologists identity is described through different levels of connections between society and the individual [□]. Thanks in large part to the work of Erik Erickson identity has turned from being a purely scientific term into one of the most important philosophical categories, becoming on a par with the concepts of class and social equality [□, p. 17]. Identity is a description or, in other words, a definition of existence and belonging. The formation of identity

partly occurs through the recognition or negation of this affiliation. With the object of building an individual identity in the social dimension, an individual usually identifies himself with someone through attempts to implement the norms and values of the society in which he lived. In this sense, the process of identity formation begins through the interaction of 'Self' with 'Other' or against 'Other', defining belonging through the category of identifier and identified. As argued by Derrida: "All identities can possibly exist with their 'difference'. There is no culture or cultural identity which does not have its 'other' of the 'self'" [□, p. 128].

Regardless of the type of identity (universal, group or individual), the interaction between 'Self' and 'Other' can be based either on recognition and non-acceptance of the 'other'. In the former case, identity develops within a framework of cultural pluralism, conduces to the blurring of distinction between 'Self' and 'Others' and the perception of diversity not as a threat, but as a reality necessary for the dialogue. In the latter case, definition of one's identity entirely through 'the other' leads to a quite tense situation, where differences and distinctive features are emphasized, and everything in common is ignored, which eventually generates contradictions, open or hidden confrontation and even hostility. There is also an alternative of incomplete or incorrect acceptance of 'Self' by 'Others', the consequences of which are the restriction or distortion of self-identification. "The right of people to be recognized publicly as what they really are" is a definition of the phenomenon of authenticity given by Taylor [□, p. 149].

To define the national identity, it is advisable to refer to the concept of the nation.

In the philosophical literature, the category of 'nation' is most often interpreted simultaneously as a political, legal and cultural community of people living on a certain territory, speaking the same language, sharing the single system of economic and cultural values, etc.

B. Anderson pointed at three paradoxes of the nation as a concept. The first, in his opinion, is that the nation is objectively a modern phenomenon for historians, but subjectively ancient for nationalists. The second is the universality of nationality as a socio-cultural concept and the particularity of its specific manifestations. And the third is the co-existence of political power of nationalism with its philosophical poverty [□, p. 5].

The definition of a nation, its characteristics and their amount are not constant, and described in diverse ways by different authors. For example, depending on certain methodological approach, the term 'nation' is associated either with the category 'ethnicity' (people) or with the category 'citizenship' (nation-state). The ongoing discussions are caused precisely by the complexity and specificity of this phenomenon. However, traditions, history, language and culture can be classified as the fundamental categories for most definitions.

The nation is a product of certain historical circumstances and as such circumstances B. Anderson selects "print capitalism" [□], and E. Gellner – "industrialization" [□]. Despite objective differences between Anderson's and Gellner's theories, their studies rather complement than contradict each other. They

show how the growth of literacy, mass distribution of printed materials, standardization of culture, language and education leads to the formation of special, previously unknown unities. That allows Anderson to define nation as “an imagined political community – and imagined as both inherently limited and sovereign. It is imagined because the members of even the smallest nation will never know most of their fellow-members, meet them, or even hear of them, yet in the minds of each lives the image of their communion” [□, p. 6].

Gellner notes that modern communities identify with the state through the nation. On the one hand, national identification becomes a precondition for the citizenship and, on the other hand, it is in fact granted by the state in the form of nationality as a supplement to be a citizen. According to Gellner, we are all now citizens, and nationalism is an accepted ideology that connects us with the state. So, the national identity is inherent to each of us, and the existence of this identity does not depend on person’s desire or individual characteristics [□].

Thus, the phenomenon of national identity consists in the simultaneous ‘naturalness’ of its origin and the fact that it is also a dynamic structure, which is formed and developed by the state in accordance with the current situation.

Anthony D. Smith speaks about the fact that the concept of national identity correlates with a sense of political community, which implies common institutions and a specific territory to which members of this community belong. That concept of identification, which is based on the legal or political society, historic territory, legal and political equality, a developed civic culture and ideology he calls Western or civil and put non-Western or ethnic, characterized by the genealogy and relations based on lineage, national mobilization, national languages, customs and traditions up against it [□].

National identity draws on its legitimacy from resources that can be conditionally divided into materiality and practices. The first category includes that sort of characteristics: geographical (such as territory and climate), biological (such as phenotype), economic and demographic. Practices are social and discursive; accordingly, they relate to behaviour, habits, customs, symbolic models (e.g. religious beliefs), discursive resources (e.g. language) and organizational mechanisms (e.g. legal) and culture in general. In the sense of Pierre Bourdieu, they represent a ‘habitus’: the trends of interaction that people develop when they encounter and experience the material and symbolic structures that determine their social and cultural practices. [□, p. 88]

According to David Miller “nations exist only when their members recognize one another as fellow citizens and when they believe that they share relevant characteristics”. Therefore, he identifies five basic structural elements of national identity: common belief and commitment, historical continuity, ‘active identity’, whereby members of all nations live and work together to achieve certain goals; the geographic region and a common culture [□, p. 21-27].

Therefore, groups of people linked together and living in the same place do not yet constitute a nation, because it requires a sense of community based on non-biological characteristics, such as a common culture, history and language. Otherwise

it would lead to racism. It is logical to assume that, apart from these five factors, there is the sixth one – perhaps the most important – known as a sense of national belonging, which indicates that the essence of a nation must be found in its cultural nature.

The process and practices of the formation of national identity depend on the chosen approach, and it is very important to distinguish the primordialistic approach from the constructivist or instrumentalist one. Primordialism is one of the scientific directions that considers the ethnos as the original and unchanged association of people ‘by blood’. Its main characteristics are fixed and permanent, which is essentially irrational. According to that, national identity is represented as a firm, unchanged category. In fact, people very often have several national identities. Primordialism plays the role of a link between the confrontation ‘as – them’ and ethnic solidarity: the stronger the conflict, the stronger the ‘blood brotherhood’. Situation in modern Ukraine provides an opportunity to apply this approach. In the context of strong contrasts between the regions of the country, the use of the ‘opposition model’ could conduce to the fastest building of national identity. However, in the process of such differentiation there would be an obstacle in the form of ‘undeclared’ identity of the South-East residents due to the territorial proximity of Russia, common historical roots and similarity of long-term interests of some population groups.

Moreover, national identity is not always the most important identity. Many people tend to accentuate other types of identity as major ones.

In 2016, there was a research conducted by sociological service of the Razumkov Centre in all regions of Ukraine except Crimea and the occupied territories of Donetsk and Lugansk regions to enhance understanding the peculiarities of some aspects of citizens’ identity, namely civil and socio-cultural, for the purpose of determining the nature of the impact of the processes that took place in Ukraine in 2014-2016 on the self-identity, as well as the perception of problems and prospects of consolidation of Ukrainian society in modern conditions. The hierarchy of identities is shown in graph 1.

Fig. 1. The hierarchy of identities of the citizens of Ukraine

For one, the most important indicator was the marital status – 59% in the first, second and third samplings. By the sum of the first, second and third samplings 2-4 places are divided between that identities: current or previous profession of the respondents, age group and gender (34-36%). Self-identification as a citizen of Ukraine occupies only the fifth position in this hierarchy (29% in the amount), sixth and seventh positions (21-22%) are held by nationality and belonging to Ukraine as “to the country I live”. The last places in the hierarchy of identities are taken by class position (17%), religious affiliation or attitude to religion (11%) and political leanings (7% in the amount of 1-3 samplings) [□].

In contrast to the primordialistic approach, the instrumentalist approach considers the national identity as a variable category. The emotional sphere is minimized here, thereby defining national identity as a kind of group of interests created for pragmatic reasons. P. Salins showed this approach in action, describing the events of the early twentieth century, namely, as the First World War stimulated an increase in the number of ‘Spaniards’ among residents of the service age of the valley of Cerdania in Catalonia, divided by the Franco-Spanish border [□].

Constructivist approach as a dominant paradigm in modern science is not as radical as the first two, representing a synthesis of certain aspects of the instrumentalist and primordial direction. According to this approach, national identity is built throughout the entire lifespan and characterized by strong and constant connections. It also has two features: flexibility and the extrinsic source.

The concept of primordialism is also opposed by the situationists approach, which emphasizes the role of social significance for the formation and preservation of identity, and functionalist approach, adherents of which believe that national identity has certain functions for the individual and society.

In summary, prospects, continuity and dynamism of national identity reflect its pluralistic nature, and its multidimensional and multicultural nature is realized through the interaction or confrontation of people or groups. At the same time, the existing traditional approaches, as shown by the conceptual analysis of theoretical disputes, do not reflect the complexity of this multifaceted social phenomenon. First of all, this is due to the uncertainty, instability of the modern social landscape, inconsistency and divergence of trends in the development of modern civilization (national unity and multiculturalism, globalization and localization, etc.). In this situation, it seems promising to fall back upon the category of national identity to challenge the rapidly changing social reality, as well as to search intensively for new forms of relations between people of different nationalities and new approaches to national policy issues. In this process, the development of a modern social and philosophical concept of nations and national identity is methodologically important.

References:

- Anderson B. *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism* / B. Anderson. – London: Verso – London, 1989 – 240 p.
- Bourdieu P. *Practical Reason: on the theory of action* / P. Bourdieu. –Stanford University Press – Stanford, California, 1998 – P. 88.
- Deaux K. *Bridging identities* / K. Deaux, P. Burke // *Social Psychology Quarterly*. – Vol. 73, No. 4, December 2010 – P. 315–320.
- Derrida J. *Writing and Difference* / J. Derrida. – University of Chicago. – Chicago, 1978. – P. 128.
- Ericson E. *The Problem of Ego Identity*. In *Identity and Anxiety* / E. Ericson // New York: The Free Press/ Ed. M. R. Stein. – N.Y., 1967 – P. 17.
- Gellner E. *Nations and Nationalism* / E. Gellner. – Cornell University Press – N.Y., 2008 – 152 p.
- Miller D. *On Nationality* / D. Miller. – Clarendon Press – Oxford, 1995 – p. 21-27
- *Consolidation of Ukrainian society: ways, challenges, prospects* / Razumkov Centre // Information and analytical materials for Professional discussion. – Kiev, 2016, 16 December. – [Internet resource]. – Access Mode: <http://old.razumkov.org.ua/upload/Identi-2016.pdf>
- Sahlins P. *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees* / P, Sahlins // Berkeley: University of California Press – Berkeley, 1989 – 372 p.
- Smith A. D. *National identity* / A. D. Smith. – University of Nevada Press. – Reno, 1991 – P. 11-36.
- Taylor C. *Sources of The Self: The Making of the Modern Identity* / C. Taylor. – UK: University of Cambridge Press – Cambridge, 1994a. – P. 149.

11. LAW

Vernydubov I.V.,

Candidate of Law, assistant professor

Belikova S.A.

Candidate of Law

The National Academy of Public Prosecutor of Ukraine, Ukraine

IMPLEMENTATION PROCEDURAL GUARANTEES FOR THE PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS

Вернидубов І.В.,

к.ю.н., доцент

Белікова С.О.

к.ю.н.

Національна академія прокуратури України, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

The article deals with procedural guarantees for the protection of property rights. The analysis of the main criteria for the implementation of civil procedural and criminal procedural guarantees is given.

Keywords: *property right, procedural guarantees.*

В статье рассмотрены процессуальные гарантии защиты права собственности. Дается анализ основных критериев реализации гражданско-процессуальных и уголовно-процессуальных гарантий её защиты.

Ключевые слова: *право собственности, процессуальные гарантии.*

Захист права власності є однією з основних функцій держави, гарантованих Конституцією України.

Поняття «захист права власності» охоплює комплекс правових засобів, які застосовуються судом і уповноваженими державними органами або самим власником для забезпечення реалізації та поновлення порушеного права власності.

Статтею 13 Основного Закону України закріплено право органів державної влади та органів місцевого самоврядування від імені Українського народу здійснювати в межах, визначених Конституцією України, права власника.

Власність – це відносини між людьми щодо речі. З одного боку цих відносин – власник, який ставиться до певної речі, як до своєї, з другого – не власники, всі інші особи, які зобов'язані ставитися до цієї речі, як до чужої. Привласнюючи конкретну річ, власник тим самим усуває від неї всіх інших осіб, вступаючи в такий спосіб у відносини з ними [1, с. 83].

Цивільним кодексом України Український народ визначений суб'єктом права власності та від його імені права власника здійснюють органи державної

влади і органи місцевого самоврядування, а також уповноважені ними державні органи.

При наявності порушень права власності виникає необхідність його правового захисту. З цивілістичного погляду захист права власності являє собою сукупність передбачених законом цивільно-правових засобів, які з одного боку гарантують забезпечення захисту відносин власності в її непорушеному стані, а з другого – поновлення порушених правовідносин власності, усунення будь-яких перешкод, що заважають їх нормальному функціонуванню, а також відшкодування збитків, заподіяних власнику. Метою такого захисту є відновлення порушеного права та повернення його до попереднього майнового стану.

Невипадково право власності знаходиться під захистом законодавства України, а для його реалізації необхідне ефективне судочинство.

Судовий захист права власності Українського народу здійснюється шляхом розгляду справ за певними категоріями позовів, зокрема, про визнання права власності на землі водного фонду та інші природні ресурси, про витребування майна із чужого незаконного володіння, про визнання недійсними правочинів, відшкодування збитків, завданих доквіллю, скасування або визнання незаконним рішення відповідного органу місцевого самоврядування та інше.

Розглядаючи кримінально-процесуальні гарантії захисту права власності Українського народу, необхідно зазначити, що під процесуальними гарантіями розуміють систему встановлених кримінально-процесуальним законом правових засобів забезпечення належного здійснення кримінального провадження [2, с. 104].

Конституційно закріплене право власності Українського народу на землю, її надра, водні та інші природні ресурси займає важливу роль у структурі відносин власності, а його реалізація на сьогодні є складною юридичною та практичною проблемою.

Так, поширений і системний характер мають факти незаконного відчуження земель природно-заповідного, водного, лісового фондів, рекреаційного, історико-культурного призначення. Не вирішеними є й проблеми, пов'язані з використанням лісових ресурсів. І таких порушень доволі багато.

Незаконне відчуження природних об'єктів не тільки обмежує право Українського народу на користування ними в установленому законом порядку, але й завдає збитки державі та спричиняє значної непоправної шкоди природним ресурсам.

Реалізацією цивільно-процесуальних гарантій захисту права власності Українського народу є не тільки пред'явлення відповідними державними органами позовних заяв в порядку цивільного, господарського та адміністративного судочинства, адже і прийняття законодавчих та нормативно-правових актів, спрямованих закріпити додаткові гарантії непорушності права такої власності.

Зокрема, досі на розгляді у Верховній раді України перебуває проект закону № 4521 від 25.04.2016 «Про внесення змін до Цивільного кодексу України (щодо позовної давності)» про внесення змін до ч. 1 ст. 268 ЦК України стосовно строків позовної давності на вимогу про визнання незаконним та застосування наслідків визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, яким порушено право власності або інше речове право на природні об'єкти права власності Українського народу [3].

Відсутність даної законодавчої норми позбавляє державу в особі її органів забезпечити повноцінний правовий захист від неправомірних посягань на об'єкти права власності Українського народу, оскільки загальний строк позовної давності у три роки (ст. 267 ЦК України) іноді є недостатнім для виявлення даного роду правопорушень та звернення до суду.

Засобами реалізації кримінально-процесуальних гарантій захисту права власності Українського народу слід окреслити наступне: право кожного громадянина щодо доступу до органів кримінальної юстиції з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення та отримання від них відповідної інформації про результати його розгляду або хід досудового розслідування; пред'явлення цивільного позову у кримінальному провадженні про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; застосування заходів забезпечення позову у кримінальному провадженні шляхом накладення арешту на майно підозрюваного, обвинуваченого та його інші види; призначення і проведення судових експертиз з метою визначення розмірів збитків або шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; підтримання державним обвинувачем державного (публічного) обвинувачення під час судового розгляду справи тощо.

Між іншим, кримінально-правовий вплив здатний відігравати вагому роль у природоохоронній діяльності, причому ця роль може бути як позитивною, так і негативною. Обґрунтоване законодавче регулювання заходів кримінально-правового впливу й ефективна правозастосовна діяльність здатні підвищити рівень дотримання і виконання кримінально-правових норм. Недостатньо продуманий та помилковий підхід законодавчих або правозастосовних органів у цій сфері, навпаки, здатний блокувати або значно ослабити потенціал кримінально-правової заборони у запобіганні злочинним заволодінням природними ресурсами [4, с. 15].

Водночас, законодавцем передбачена кримінальна відповідальність за злочини проти довкілля, зокрема, незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (ст. 239-2 КК України), порушення правил охорони або використання надр (ст. 240 КК України), незаконна порубка лісу (ст. 246 КК України), умисне знищення об'єктів природно-заповідного фонду тощо (ст. 252 КК України) у вигляді штрафу (серед інших покарань) як основної міри покарання, що являється досить м'якою та не усуває негативних наслідків, спричинених довкіллю.

Отже, цивільно-процесуальні та кримінально-процесуальні гарантії захисту права власності взаємопов'язані між собою та складають загальну систему заходів правового захисту. Водночас, посилення цивільно-правової та кримінально-правової відповідальності за порушення, спричинені доквіллю і природним ресурсам лише підвищить систему гарантій захисту права власності Українського народу.

Література:

1. Борець Т. О. Захист права власності /Т.О.Борець //Захист права власності Українського народу: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід для України: матеріали I Щорічної міжнародної науково-практичної конференції (22 вересня 2016 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2016. – С. 83-84.
2. Мазур О. С. Баулін О. В. Забезпечення прав та законних інтересів особи, яку затримано за підозрою у вчиненні злочину: навч. посіб. /О.С.Мазур, О.В.Баулін. – Луганськ: СПД Резников В.С., 2011. – 204 с.
3. Про внесення змін до Цивільного кодексу України (щодо позовної давності): проект закону № 4521 від 25.04.2016 [Електронний ресурс]. – http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=58861
4. Малярєнко В. Т. Проблемні питання відповідальності за злочини проти доквілля / В.Т. Малярєнко // Захист права власності Українського народу: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід для України: матеріали I Щорічної міжнародної науково-практичної конференції (22 вересня 2016 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2016. – С. 13-16.

Prudnikov A. S.,

Honored Lawyer of the Russian Federation, Doctor of Law, Professor,
Professor of the Chair of Constitutional and Municipal Law
Moscow University of the Ministry of Internal Affairs of Russia. V. Ya. Kikotia,
Moscow, Russia

Mayurov N. P.,

Honored Lawyer of the Russian Federation, Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of State and Administrative Law
University at the Interparliamentary Assembly of EURASEC, Saint-Petersburg,
Russia

TOPICAL ISSUES OF IMPROVING LEGISLATION IN THE FIELD OF MIGRATION

Прудников Анатолий Семенович

Заслуженный юрист Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор,
профессор кафедры конституционного и муниципального права
Московский Университет МВД России им. В.Я. Кикотя, г. Москва, Россия

Мауров Николай Петрович,

Заслуженный юрист Российской Федерации, доктор юридических наук, профессор,
заведующий кафедрой государственного и административного права
Университет при МПА ЕвразЭС, г. Санкт-Петербург, Россия

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ МИГРАЦИИ

Abstract: *this article describes the current state and some aspects of improving the legislation in the field of migration.*

Key words: *Legislation, migration, administrative and legal regulation, codification, migration relations.*

Аннотация: *в настоящей статье раскрывается современное состояние и некоторые аспекты совершенствования законодательства в сфере миграции.*

Ключевые слова: *Законодательство, миграция, административно-правовое регулирование, кодификация, миграционные отношения.*

В сфере социально-политических, экономических и правовых проблем глобального масштаба лежат миграционные вызовы, влияющие на все сферы деятельности государства и происходящие в них процессы. Миграция населения, как правило, относится к категории естественных явлений, а миграционные процессы подчиняются универсальным законам социального развития, приобретая вместе с тем определенную специфику в зависимости от исторического времени и места. Она способствует развитию стран за счет привлечения трудящихся-мигрантов, но и влияет на социальную сферу в том числе и на экономическую. В связи с этим регулирование миграций (внешней и внутренней) в любом государстве является одной из важных задач, отражаемых в законодательстве в сфере миграции на современном этапе.

Изучение практики показало, что в Российской Федерации сформирован обширный массив нормативных правовых актов, регулирующих миграционные отношения [1]. Вместе с тем сложившаяся ситуация требует внедрения качественно новых механизмов для его совершенствования, в том числе основанных на использовании кодификационных способов систематизации законодательных и иных подзаконных актов.

Общей характерной чертой законодательства в сфере миграции в последние два десятилетия являются высокие темпы его развития. Причинами такого разнопланового развития послужили как внутренние, так и внешние факторы, влияющие на изменение основных векторов государственной миграционной политики.

При относительной стабилизации внешних и внутренних угроз на сегодняшний день в качестве проблемных направлений реализации задач государства в области обеспечения миграционных процессов можно выделить два основных вектора этой деятельности.

Во-первых, это обеспечение режима внешней трудовой миграции при приоритете привлечения высококвалифицированных специалистов.

Во-вторых, это противодействие нежелательным (вынужденным) миграциям внутри страны.

Так, в послании Президента Российской Федерации Федеральному Собранию Российской Федерации [2] 01.03. 2018 г., он отметил, что: «Ситуация в сфере миграции, прежде всего нелегальной, связана с повышенными рисками

и требует самого пристального внимания. Наша цель – приобрести как можно больше равноправных партнеров – как на Западе, так и на Востоке, мы ни при каких обстоятельствах не собираемся сворачивать наши отношения с Европой, с Америкой. Потребуется «умная» миграционная политика, построенная на четких требованиях и критериях, исключающая потенциальные этнокультурные и другие риски. В первую очередь за счет привлечения на постоянное жительство в Россию наших соотечественников, проживающих в ближнем и дальнем зарубежье, квалифицированных иностранных специалистов, перспективной молодежи».

Выступая на заседании Совета Безопасности Российской Федерации в марте 2016 года, Президент Российской Федерации одной из актуальных проблем обозначил проблему, связанную с повышением эффективности государственной миграционной политики в интересах национальной безопасности [3]. По его словам, «от профессиональных, продуманных действий в этой сфере прямо зависит обеспечение общественной стабильности, межнационального мира и согласия в нашей стране».

А в выступлении министра внутренних дел Российской Федерации на заседании Правительства Российской Федерации в ноябре 2017 [4] г. было отмечено, что «приоритетом остаётся международное сотрудничество в сфере противодействия незаконной миграции».

Необходимо отметить, согласно статистическим данным Главного управления по вопросам миграции МВД России за 2017 [5] год на миграционный учет в Российской Федерации поставлено свыше 15 млн. иностранных граждан, в том числе зарегистрировано по месту жительства свыше 630 тыс. человек, поставлено на учет по месту пребывания свыше 14 млн. человек. Подразделениями по вопросам миграции территориальных органов МВД России за 2017 [6] год выявлено свыше 474,8 тыс. административных правонарушений, связанных с пребыванием и проживанием иностранных граждан и лиц без гражданства в Российской Федерации, трудовой деятельностью иностранных работников.

На развитие законодательства в сфере миграции существенное влияние оказали события на Украине (2014-2017 гг.), вызвавшие масштабные потоки беженцев в Россию. Это стало причиной изменений миграционного законодательства, касающихся, прежде всего установления упрощенного порядка предоставления временного убежища. Одновременно, вынужденное переселение граждан Украины предопределило коррективы правовой регламентации вопросов добровольного переселения в Россию соотечественников из-за рубежа. Определенные изменения за последние годы произошли и в сфере образовательной миграции иностранных граждан, что нельзя сказать относительно безвозвратных выездов россиян за рубеж.

Наконец, в целях предотвращения конфликтов на межнациональной основе законодателем было усилено внимание к проблемам адаптации и интеграции мигрантов, их социализации в окружающую инонациональную среду. Произведено разграничение полномочий между органами власти

различных территориальных уровней в сфере миграции. Одновременно, в целях противодействия незаконной миграции был предпринят ряд мер, связанных как с предотвращением незаконной миграции, так и с усилением ответственности за незаконный въезд и незаконное нахождение на территории Российской Федерации. Изменения коснулись также расширения оснований для административного выдворения, депортации, более четкой регламентации вопросов реадмиссии.

Совершенно очевидно, что совершенствование законодательного регулирования общественных отношений в сфере миграции должны быть решены как в целях обеспечения прав и свобод граждан, так и для повышения эффективности реализации государственной миграционной политики. При этом совершенствование правового регулирования в рассматриваемой сфере, может быть осуществлено по двум направлениям.

Во-первых, за счет внесения изменений и дополнений в действующие законодательные акты.

Во-вторых, посредством проведения системной переработки миграционного законодательства, в основе которой должен лежать комплексный подход к его построению и юридико-техническому оформлению. Одним из способов такой систематизации является кодификация и его совершенствование.

Эти обстоятельства свидетельствуют о потребности в совершенствовании миграционного законодательства. Именно совершенствование даст определенную политическую установку на правотворческий процесс, осуществляемый законодательными органами государственной власти Российской Федерации, подзаконное правотворчество органов исполнительной власти Российской Федерации и субъектов Российской Федерации в сфере миграции.

К объективным условиям, от которых зависит процесс совершенствования законодательства в сфере миграции, можно отнести:

1) объективную потребность совершенствования правового обеспечения реализации миграционной политики Российской Федерации;

2) динамичное развитие общественных отношений в сфере миграции, влекущее формирование обособленного элемента российской правовой системы;

3) необходимость устранения пробелов правового регулирования общественных отношений в сфере миграции.

4) реальную потребность населения (потенциальных мигрантов) в четком и ясном процессе реализации норм миграционного законодательства.

Приведенные факторы и условия свидетельствуют о реальной потребности государства и населения совершенствовании законодательства в сфере миграции, в основе которой должны лежать новые подходы к его построению и юридико-техническому оформлению в том числе и в будущем форме кодифицированного акта.

Правотворческая, правоприменительная и правоохранительная практика создает условия для необходимости уточнения теоретико-методологического понимания миграции и миграционных процессов и совершенствования их правового регулирования.

Раскрытие природы, содержания и логики правового регулирования миграции и миграционных процессов на стыке международного, теоретико-правового, конституционного и административно-правового понимания способствует уточнению природы, сущности данных явлений в современных условиях на основе правовой науки и позволяет сделать следующие выводы:

Представляется целесообразным рассмотреть возможности полноценного участия Российской Федерации в следующих актах Совета Европы:

- Конвенции Совета Европы о противодействии торговле людьми 2005 года [7], под которой Россия как государство-член Совета Европы, не поставила свою подпись.

- Европейском соглашении о передаче ответственности в отношении беженцев 1980 года [8]. В условиях, возрастающего использования территории России в качестве транзитной для потоков беженцев из стран Ближнего Востока и других государств, представляется целесообразным рассмотреть перспективы присоединения к данному соглашению.

Нормативной основой Евразийского экономического союза (ЕАЭС) предусмотрено, что в отношении трудящихся ЕАЭС не будут применяться ограничения, установленные законодательством государств-членов в целях защиты национального рынка труда. Представляется необходимым принять Договор о пенсионном обеспечении трудящихся государств – членов Евразийского экономического союза, что позволит повысить уровень социальной защищенности населения данных стран.

Исходя из международно-правовых обязательств Российской Федерации, касающихся вопроса предоставления защиты беженцам, при совершенствовании нормативных правовых актов в сфере миграции следует руководствоваться следующими принципами:

- принцип недопустимости дискриминации беженцев,
- принцип содействия воссоединению семей беженцев,
- принцип добровольной репатриации беженцев,
- принцип запрещения высылки беженцев или их принудительного возвращения в страны, где их жизни или свободе угрожает опасность (принцип non-refoulement).

В целях соблюдения положений Международной конвенции о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей от 18 декабря 1990г. [9] необходимо закрепить в нормативных правовых актах дополнительные права трудящихся мигрантов, в частности: об информировании государством работы по найму, о всех условиях их пребывания и оплачиваемой деятельности, которой они могут заниматься, а также относительно требований, которые они должны соблюдать в государстве работы по найму.

При принятии на внутригосударственном уровне норм в области внешней трудовой миграции необходимо учитывать Рекомендации Международной организации труда № 86 [10] и Рекомендации МОТ № 151 [11] в которых отражен принцип единства семьи. В соответствии с ними для облегчения скорейшего воссоединения семей каждое государство-член МОТ должно в рамках своей политики жилищного строительства учитывать потребности трудящихся-мигрантов и их семей и оказывать им содействие в получении жилья в соответствии с законодательством.

Доминирующая роль в регулировании миграционных процессов выражается в следующем: а) их нормами определяются объекты регулирования и правовые режимы использования и охраны; б) закрепляется правовой статус МВД России и иных уполномоченных органов как основных субъектов по контролю над передвижением граждан и лиц без гражданства в обществе, и созданием условий для их жизнедеятельности; в) устанавливается административная ответственность за правонарушения в сфере миграции. Результаты анализа реализации норм и правоприменительной практики административно-правового регулирования миграционных процессов как показатель полноты и качества осуществления государственной политики в данной сфере характеризуют данный процесс как показатель эффективности и совершенствования с точки зрения реализации функций государства.

Представляется необходимым продолжить работу по передаче несвойственных функций органам внутренних дел Российской Федерации, функций:

- связанных с вынужденными переселенцами;
- по предоставлению государственной поддержки в виде субсидий из федерального бюджета на софинансирование расходов бюджетов субъектов Российской Федерации на реализацию региональных программ переселения и по методическому обеспечению разработки региональных программ переселения;
- по поддержке и развитию информационного ресурса «Автоматизированная информационная система «Соотечественники»;
- по предоставлению бюджетам субъектов Российской Федерации иных межбюджетных трансфертов на финансовое обеспечение мероприятий по социально-бытовому обустройству граждан и лиц без гражданства, прибывших на территорию Российской Федерации в экстренном массовом порядке и находящихся в пунктах временного размещения.

Литература:

1. Сандугей А.Н. Правовые и организационные проблемы обеспечения миграции населения при чрезвычайных ситуациях. Монография. – М.: ВНИИ МВД России, 2008. – 118 с.
2. Официальный сайт Президента РФ. Электронный ресурс: www.kremlin.ru
3. Официальный сайт Министерства внутренних дел. Электронный ресурс: www.mvd.ru
4. «Конвенция Совета Европы о противодействии торговле людьми» (CETS № 197) [рус., англ.] (Заключена в г. Варшаве 16.05.2005). Электронный ресурс: www.garant.ru

5. «Европейское соглашение о передаче ответственности за беженцев» (ets n 107) [рус., англ.] (Заключено в г. Страсбурге 16.10.1980. Электронный ресурс: www.garant.ru)
6. «Конвенция Совета Европы о противодействии торговле людьми» (CETS № 197) [рус., англ.] (Заключена в г. Варшаве 16.05.2005). Электронный ресурс: www.garant.ru
7. «Европейское соглашение о передаче ответственности за беженцев» (ets n 107) [рус., англ.] (Заключено в г. Страсбурге 16.10.1980. Электронный ресурс: www.garant.ru)
8. «Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей» (Заключена 18.12.1990). Электронный ресурс: www.garant.ru
9. Рекомендация № 86 Международной организации труда «О трудящихся-мигрантах (пересмотренная в 1949 году)» (Вместе с «Типовым договором о временной и постоянной миграции трудящихся, включая миграцию беженцев и перемещенных лиц») (Принята в г. Женеве 01.07.1949 на 32-ой сессии Генеральной конференции МОТ) Электронный ресурс: www.garant.ru
10. Рекомендация № 151 Международной организации труда «О трудящихся-мигрантах» (Принята в г. Женеве 24.06.1975 на 60-ой сессии Генеральной конференции МОТ). Электронный ресурс: www.garant.ru
11. Маюров Н.П., Маюров П. Н. Конституционные права человека в России и их обеспечение правоохранительными органами: теоретико-правовой аспект. // Современни проблеми на регионалното развитие: Събрани статии. Т. 2. - Академично издателство на Аграрния университет Пловдив, България, 2014. С. 229-236.
12. Маюров Н.П., Маюров П. Н. Государственное принуждение в Российской Федерации и его обеспечение органами внутренних дел. // Socio-economic aspects of economics and management: Collection of scientific articles. Vol. 2 - Aspekt Publishing, Taunton, MA, United States of America, 2015. С. 263-271.
13. Маюров Н.П., Правомерное ограничение прав человека в Российской Федерации: теоретико правовой аспект. Правозащитная деятельность в современной России: проблемы и пути их решения. // Сборник научных трудов Международной научно-практической конференции. СПб у-т управления и экономики. СПб, 2015. С. 205-216.
14. Прудников А.С., Маюров Н.П., Рычков Ю.А. и др. Организация и деятельность миграционных органов (служб) государств – участников содружества независимых государств. Учебное пособие // Под общей редакцией доктора юрид.наук., профессора Н.П. Маюрова, А.С. Прудникова СПб., МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2015. С.423.
15. Прудников А.С. Маюров Н.П., Правовое регулирование миграционных процессов в современной России. // Проблемы и перспективы евразийской экономической интеграции: сб. ст. из материалов Евразийского научного форума 24 ноября 2016 г. / Общ. научн. ред. М.Ю. Спириной. Часть III.—СПб.: МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2016. С. 115-121.
16. Маюров Н.П., Варячева Т.В. Проблемы защиты прав трудящихся в государствах Евразийского экономического союза. // Проблемы и перспективы евразийской экономической интеграции: сб. ст. из материалов Евразийского научного форума 24 ноября 2016 г. / Общ. научн. ред. М.Ю. Спириной. Часть II.— СПб.: МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2016. С. 219-225.
17. Прудников А.С., Маюров Н.П., Учебная миграция: вопросы теории и практики (на примере стран Евразийского экономического союза). // Интеграция науки и образования как основа эволюции Евразийского экономического союза: сб. ст. из материалов Евразийского научного форума 08 декабря 2017 г. / Общ. научн. ред. М.Ю. Спириной. Часть I.— СПб.: Университет при МПА ЕврАзЭС, 2017. С.326 -337.
18. Прудников А.С., Маюров Н.П., Шилова А.Е. Особенности административно-правового регулирования миграционных процессов в ряде государств-членов

Европейского Союза (Федеративной Республики Германия, Французской Республике, Итальянской Республике, Греческой Республике). Коллективная монография. // Евразийская интеграция: истоки, проблемы, перспективы Том 1 СПб.: Университет при МПА ЕврАзЭС, 2017. С.139-171.

12. TOURISM ECONOMY

Parusheva T. P.

PhD of Economics, Professor

Department “Economics of Tourism”, Scientific Secretary
University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria

INFLUENCE OF CULTURE AND IDENTITY ON TOURISM IN DESTINATION

Парушева Т. П.

Доктор экономических наук, Профессор

Кафедра „Экономика туризма”, Научный секретарь

Университет национального и мирового хозяйства, София, Болгария

ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРЫ И ИДЕНТИЧНОСТИ НА ТУРИЗМ В НАПРАВЛЕНИЯХ

This article aims to analyze and discuss the impact of culture and identity on tourism in destinations. The research interest focuses on the relationship between culture and tourism. The factors of demand and supply of cultural tourism are considered. Special attention is paid to the symbiosis – culture, identity, tourism. An emphasis is placed on the threats related to culture and identity. The results of the European Capital of Culture project are highlighted. Examples of cultural communities that have suffered from globalization in tourism are outlined. The principles for an integrated approach to the development of sustainable cultural tourism are discussed. The role of diversity of cultures and national identity is emphasized. The author defends the thesis that, in order to be able to preserve national values in today's globalized world, we need to develop and practice sustainable cultural tourism.

Key words: *culture, identity, tourism, symbiosis, destinations.*

Данная статья призвана проанализировать и обсудить влияние культуры и идентичности на туризм в местах назначения. Исследовательский интерес сосредоточен на отношениях между культурой и туризмом. Рассмотрены факторы спроса и предложения культурного туризма. Особое внимание уделяется симбиозу – культуре, самобытности, туризму. Акцент делается на угрозах, связанных с культурой и самобытностью. Выделены результаты проекта „Европейской столицы культуры”. Изложены примеры культурных сообществ, пострадавших от глобализации в туризме. Обсуждаются принципы комплексного подхода к развитию устойчивого культурного туризма. Подчеркивается роль разнообразия культур и национальной идентичности. Автор защищает тезис о том, что для того, чтобы сохранить национальные ценности в современном глобализованном мире, нам необходимо развивать и практиковать устойчивый культурный туризм.

Ключевые слова: *культура, идентичность, туризм, симбиоз, туристические направления.*

Введение

В настоящее время культурная идентичность и туризм неразрывно связаны. В глобализованном мире единых ценностей мы определяем туризм как возможность культурного обмена с другими людьми и культурами. Туристы путешествуют, потому что ищут новый опыт, отличающийся от своей повседневной жизни. Они хотят узнать что-то новое о себе и окружающем их

мире. Одной из целей культурного туризма является устойчивое использование культурной самобытности как туристического ресурса.

Связь между культурой и туризмом

Чтобы проанализировать взаимосвязь между культурой и туризмом, мы рассмотрим определения этих двух концепций. Согласно докладу ЮНЕСКО, **культура** – это „комплекс особых духовных, материальных, интеллектуальных и эмоциональных характеристик общества или социальной группы, которые охватывают искусство и литературу, образ жизни, уклад совместного проживания, системы ценностей, традиции и верования” [12]. **Туризм** – это „комплекс специальных деловых мероприятий: путешествия, культурные мероприятия, формы и другие мероприятия, осуществляемые на туристических объектах и направленные на создание, предложение, реализацию и потребление товаров и услуг, составляющих туристический продукт” [1].

На протяжении большей части XX века туризм и культура рассматривались как отдельные аспекты. Культурные ресурсы считаются частью культурного наследия направлений, связанных с местной и национальной идентичностью. С другой стороны, туризм считается рекреационной деятельностью, отделенной от повседневной жизни и культуры местного населения.

В конце XX века была отмечена роль культуры в привлечении туристов. Более конкретно, с 1980 года, культурный туризм признан одним из **основных источников экономического развития для многих направлений**. Растущая связь между культурой и туризмом стимулируется **многочисленными факторами** [10]:

Спрос

- Повышенный интерес к культуре, в основном как источник идентичности и дифференциации в контексте глобализации.
- Рост уровня культурного капитала, вызванного увеличением уровня образования.
- Желание прямых контактов (“life seeing” – знакомство с повседневной жизнью местных жителей, а не “sightseeing” – осмотр достопримечательностей).
- Повышенная мобильность, обеспечивающая более легкий доступ к другим культурам.

Предложение

- Развитие культурного туризма для стимулирования рабочих мест и доходов.
- Культурный туризм воспринимается как растущий рынок и качественный туризм.
- Рост предложения культуры в результате регионального развития.
- Расширение доступа к информации о культуре и туризме с помощью новых технологий.

Культура воспринимается как **один из аспектов туристического продукта**. Синергия между туризмом и культурой рассматривается как одна из самых важных причин для поощрения более прямой связи между этими двумя элементами.

Культурный туризм привлекателен из-за обилия преимуществ, которые он приносит местным общинам. Согласно Национальному фонду сохранения исторических данных США [6], эти **преимущества** включают:

- Создание рабочих мест и бизнеса.
- Диверсификация местной экономики.
- Привлечение посетителей, интересующихся историей и ее сохранением.
- Увеличение доходов от исторических достопримечательностей.
- Сохранение местных традиций и культуры.
- Создание местных инвестиций в исторические ресурсы.
- Увеличение осведомленности о важности места или района.

Страны и регионы должны постоянно конкурировать за привлечение посетителей и инвестиции. Менеджеры должны открывать и продвигать свои **уникальные конкурентные преимущества**. Для туризма самые важные условия для **привлекательности** туристического направления делятся на **две категории: унаследованные факторы** (природные ресурсы, такие как пляжи, климат) и **созданные факторы** (такие как культурные достопримечательности, события и т.д.). Культура важна для туризма, его привлекательности и конкурентоспособности. Наиболее успешными направлениями являются те, которые создают положительную **синергию между культурой и туризмом** [7].

Почти каждый слышал о проекте „Европейская столица культуры”. Это чрезвычайно полезная программа, которая на протяжении многих лет играла определенную роль в развитии разных направлений. Благодаря этому мы наблюдаем сильный экономический рост, бум путешествий и позитивные изменения в окружающей среде в некоторых городах.

Мы еще не стали свидетелями результатов участия **Пловдива** в качестве „Европейской столицы культуры 2019 года”. Это, безусловно, будет сильным годом не только для города, но и для Болгарии. Ожидания связаны с созданием многих новых рабочих мест, получением доходов и ростом туристических поездок [2]. Ключевыми факторами успеха вышеупомянутого проекта являются **культурная самобытность и национальная идентичность**. Города-участники участвуют в обновлении своих культурных памятников, организуют множество фестивалей и мероприятий, таким образом, открывая для своих посетителей свою историю, традиции и обычаи [13].

Этот проект напоминает нам о важности сохранения национальной культуры и самобытности. Их обаяние и красота обусловлены их **подлинностью**. Однако в условиях **глобализации** люди не понимают, как они постепенно теряют свое богатство, ища прибыль. Если культурные сообщества продолжают менять свои **традиции и обычаи** на ожидания и интересы туристов, то человек может получить тот же опыт из дома [8].

Угрозы культуре и идентичности

В контексте глобализации в некоторых обществах существует множество угроз для культуры. Туризм может изменить или потерять местную идентичность и ценности, вызванные тесно связанных **влияний** [9]:

Коммерсиализация

Туризм может превратить местные культуры в продукты, когда религиозные и традиционные этнические обряды и праздники сокращаются и адаптируются для удовлетворения ожиданий туристов. Этот процесс приводит к так называемой **реконструированной этнической принадлежности**. Священные места и объекты не могут быть защищены, если они рассматриваются как товары.

Стандартизация

Существует риск стандартизации в направлениях в процессе удовлетворения потребностей туристов в подобных туристических объектах. Пейзаж, проживание, питание и напитки должны отвечать потребностям туристов для нового и неизвестного. Туристы часто ищут узнаваемые объекты в незнакомой обстановке, такие как известные рестораны быстрого питания и гостиничные сети.

Потеря подлинности и поэтанная подлинность

Государства часто адаптируют свое культурное выражение в соответствии с вкусами туристов. Они создают так называемую **организованную подлинность**. Хотя туристы просто хотят видеть местную жизнь, но без знания или реального интереса к культуре, игра будет неизбежной.

Адаптация к туристическому спросу

Туристам нужны сувениры, искусство, товары ручной работы и культурные проявления. Во многих туристических направлениях люди, производящие изделия ручной работы, ответили на растущий спрос и внесли изменения в свой дизайн продукта, чтобы приблизить их к новым вкусам клиентов. Причиной культурной эрозии является **коммерциализация культурных ценностей** [8].

Культурные сообщества потеряли свои национальные ценности в результате туризма

Моллас – это блузки, которые носят женщины Куна в **Колумбии**. Это искусство начинается с дизайна, который символизирует концепцию мира, природу и святую жизнь нации Куны. Сегодня „**моллас**” потеряли свою священную ценность под влиянием туризма. Дизайн определяется интересами туристов, и женщины Куна постепенно теряют знание старых интерпретаций и значений.

Согласно верованиям племени хассасупай, причиной их существования является их миссия быть „**Хранителями Каньона**”. Говорят, что Творец дал им **Гранд-Каньон**, чтобы сохранить его. Каждый год прибывают 4 миллиона посетителей, большинство из которых чрезвычайно любопытны. Их **святые**

места недооцениваются многими туристами, скаутскими группами и авантюристами, которые спускаются на дно Гранд-Каньона. Племя Хавасупай также страдает от шума, вызванного многочисленными вертолетами и самолетами, пролетающими над каньоном [5].

Другим примером безразличия к местным привычкам и ценностям является **Каталония**. Это мировая держава в индустрии туризма. Однако способ продвижения, основан на **солнце, веселья и питья**. Люди, прибывающие в страну не интересуются местными ценностями. Они кричат на улицах, пьют алкоголь весь день и ломают окна магазинов [8].

Знаменитый танец **Кечак**, выполненный индуистской общиной на **Бали** во время некоторых специальных мероприятий, был вырезан и проводился ежедневно **вне религиозного контекста**. Свидетели этого ритуала становятся иностранными туристическими группами. Туристы могут чувствовать себя обманутыми таким неистинным событием [3].

Для того, чтобы избежать потери ценностей, культуры и самобытности, мы должны обратиться к практике устойчивого культурного туризма. Он направлен на защиту окружающей среды, культурного разнообразия, обеспечение рабочих мест и процветание. Устойчивое развитие является универсальной целью для всех стран мира.

Устойчивый культурный туризм

Принципы, которые приведут нас к **комплексному подходу** к развитию устойчивого культурного туризма, являются следующие [4]:

- Приоритет следует отдавать формам культурного туризма, которые уменьшают выбросы углерода, сохраняют редкие и ценные ресурсы, в частности воду и энергию, и избегают образования отходов.
- Культурный туризм должен сохранять подлинность, уважать достоинство, права и верования местных культур.
- Все местные заинтересованные стороны, включая муниципальные администрации, местные сообщества и предприятия, должны участвовать в развитии культурного туризма.

Из рассмотренных принципов можно сделать вывод, что культурный туризм должен обеспечивать **высокий уровень качества** опыта посетителей. Для защиты окружающей среды, культурный туризм должен сопровождаться устойчивым транспортом. Культурный туризм будет развиваться непрерывно, и его руководство должно реагировать на изменения.

Заключение

Самое большое богатство в мире разнообразия культур, национальных самобытностей и ценностей. В современном мире глобализации этим ценным традициям и обычаям угрожают многочисленные процессы. Чтобы иметь возможность сохранить другие ценности, нам необходимо развивать и практиковать устойчивый культурный туризм.

Литература:

1. Закон за туризма (2015). <http://www.lex.bg>
2. Янев, Р., Културният туризъм в България. Примерни маршрути. Черноморски туристически форум – Варна, „Славена”, 2017, с. 253-263.
3. Bâc (Ed.) (2014). The impacts of tourism on society. <http://steconomiceuoradea.ro>
4. Guidelines for Sustainable Cultural Tourism in Historic Towns and Cities (2016). <http://www.historictowns.org>
5. McLaren (Ed.) (2016). The History of Indigenous Peoples and Tourism. <https://www.culturalsurvival.org>
6. National Trust for Historic Preservation (2015).
7. Parusheva, T. (2017). Role of Cultural Resources for the Attractiveness of Destinations, Scientific Journal “Economics and Finance”, Science and society: Collections of Scientific Articles. – Roma, Italy, 2017, pp. 323-327.
8. Parusheva, T. (2017). Trends in Cultural Tourism Market, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Geography of Tourism Department, International Scientific Conference “Contemporary Tourism – Traditions and Innovations”, 19 – 21 October 2017, Sofia, pp. 336-342.
9. Plüss (Ed.) (2016). Negative Socio-Cultural Impacts from Tourism. <http://www.unep.org>
10. Richards (Ed.) (2014). The Impact of Culture on Tourism. <https://www.academia.edu>
11. Socio-cultural impacts (2016). <http://www.coastlearn.org>
12. UNESCO (Ed.) (2015). Cultural diversity. <http://www.unesco.org>
13. Yanev, R., Cultural Tourism and Transboundary Cooperation. Scientific Papers. Series “Management, Economic, Engineering in Agriculture and Rural Development”, Vol. 7, ISSUE 4, PRINT ISSN 2284-7995, pp. 373-379.

13. MANAGEMENT

Kairbekuly Aidyn

Postgraduate

International University of Kyrgyzstan, Kyrgyz Republic

USE OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Каирбекулы Айдын

Докторант PhD

Международный университет Кыргызстана, Кыргызская Республика

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

The theoretical and practical aspects of the formation of professional anti-crisis management of enterprises in the Republic of Kazakhstan and the use of international experience in cooperation of state bodies with self-regulating organizations in the field of bankruptcy are considered in the article.

Keywords: *crisis management, bankruptcy institute, crisis management of enterprises, macroeconomic state strategy.*

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты особенностей становления профессионального антикризисного управления предприятиями в Республике Казахстан и использования международного опыта по сотрудничеству государственных органов с саморегулируемыми организациями в сфере банкротства.

Ключевые слова: *кризис- менеджмент, институт банкротства, антикризисное управление предприятиями, макроэкономическая государственная стратегия.*

В настоящее время проблемы антикризисного управления остаются актуальными, поскольку существование социально-экономических систем всегда представляло собой циклический процесс, для которого характерна закономерность наступления и разрешения кризисов.

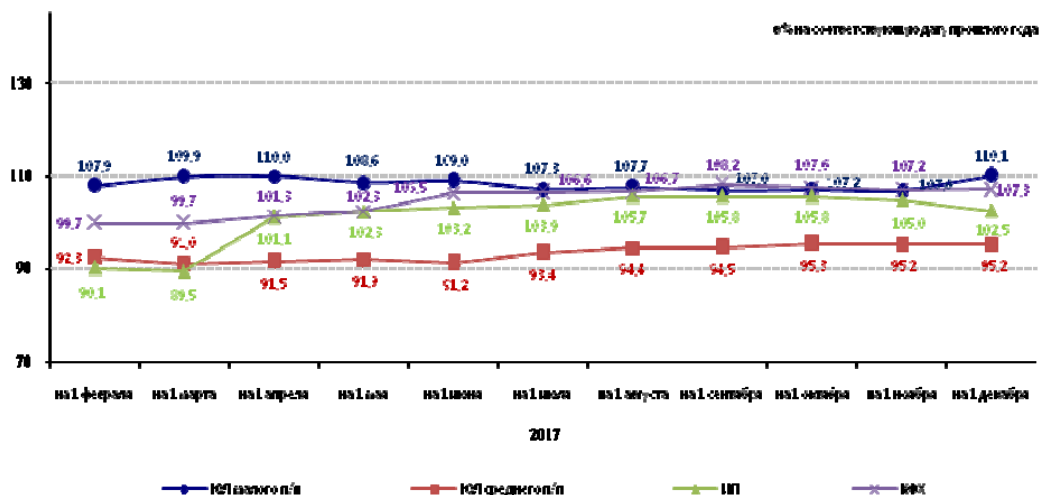
В научной литературе кризис всегда представляет крайнее обострение противоречий в социально-экономической системе (предприятии), угрожающее ее жизнестойкости в окружающей среде. Как правило, кризис можно рассматривать как очередной этап в развитии социально-экономической системы, который необходим для устранения напряжений и возникшей неуравновешенности.

В этой связи на первый план выступает институт банкротства, который осуществляет макроэкономическую государственную стратегию, тем самым помогает сохранить имеющийся производственный потенциал государства и является создающей силой.

Тем не менее, опыт Казахстана, показывает, что большинство субъектов предпринимательства практически не видят в процедуре банкротства основного механизма оздоровления сложившейся ситуации. В последние годы лишь от 2 до 5% несостоятельных предприятий-должников проходят

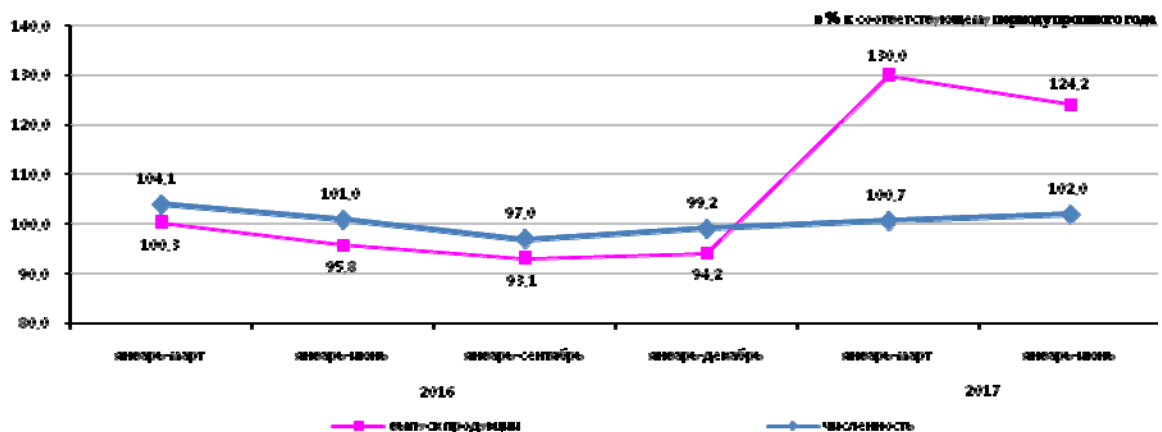
процедуру реабилитации, в основном, многие из них самоликвидируются. Фактические данные за последний год лишь подтверждают подобную тенденцию. По состоянию на 1 декабря 2017 года количество действующих субъектов МСП по сравнению с соответствующей датой предыдущего года увеличилось на 4,5%. В общем количестве субъектов МСП доля индивидуальных предпринимателей составила 65,4%, юридических лиц малого предпринимательства – 18%, крестьянских или фермерских хозяйств – 16,4%, юридических лиц среднего предпринимательства – 0,2%. (график 1)

Изменение количества действующих субъектов МСП

*Источник. Данные <http://www.stat.gov.kz/>

Изменение основных показателей деятельности субъектов МСП

*Источник. Данные <http://www.stat.gov.kz/>

И тем не менее, по официальным статистическим данным КНД МФ РК на 01.12. 2017 г. по республике из всех несостоятельных предприятий, оказавшихся в судебных процессах:

- 184 хозяйствующих субъекта находятся на стадии реабилитации, что составляет всего 5,7% от их общего числа;

- 1897 хозяйствующих субъекта на стадии ликвидации - около 75% от общего числа,

- и лишь 508 хозяйствующих субъекта были ликвидированы путем использования процедуры банкротства - 19 % от общего числа.

Кроме того, на графике 2 мы можем видеть изменение основных показателей деятельности субъектов малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан, свидетельствующий уменьшение ими выпуска продукции.

В соответствии с чем, возникает вопрос, от чего не реализуются задачи Института банкротства? На наш взгляд, необходимо сосредоточиться на существующих проблемах эффективного использования антикризисного управления в Республике Казахстан:

1) проблема формирования позитивного отношения общества к процедурам института несостоятельности (банкротства);

2) проблема создания системы регулирования деятельности управляющих в процедурах несостоятельности;

3) проблема профессиональной деятельности антикризисных управляющих.

Установлению целей и задач управления в сфере несостоятельности данного института способствует ясное осмысление терминологии, применяемой в данной сфере. Основной причиной отрицательного отношения общества и предпринимательских структур являются неправильное осмысление понятия «банкротство» из-за его неоднозначности, искажения в осмыслении проблемы антикризисного управления предприятием.

В РК на практике широкое распространение нашло понимание «банкротства» только как процедуры ликвидации должника, тем самым вызвав к нему негативное отношение со стороны общества и предприятий, т.к. изначально словосочетания «crisis management» было переведено с английского языка на русский, как «антикризисное управление». Что нанесло негативный оттенок, поскольку определение «кризисный» было дополнено приставкой «анти». И соответственно это способствовало искажению сути проблемы антикризисного управления, вызвав тем самым отрицательное отношение.

В западных странах объектом «crisis management» является сам кризис как ситуация или процесс и не представляется как нечто такое, что неизбежно повлечет за собой катастрофу. Тогда как в странах постсоветского пространства, в том числе и в РК объектом антикризисного управления считается предприятие, которое переживает кризис или которой он угрожает, т.е. представляется как смертельно-опасная угроза.

Таким образом, в концепции «crisis management» («антикризисное управление») ключевым термином является «кризис» и от того, какое содержание будет вложено в его понятие, напрямую зависит и содержание антикризисного управления.

Термин «антикризисное управление» возник сравнительно недавно. Считается, что причина его появления заключается в реформировании

казахстанской экономики, постепенном вхождении Казахстана в зону кризисного развития. Не многие ожидали, что результатом реформ станет кризис, но многие сегодня понимают, что из кризиса экономику способен вывести только качественно новый тип управления, который бы способствовал решению двух взаимосвязанных проблем - распознанию кризиса и его предотвращению.

В концепции антикризисного управления, в последние годы в мировой практике все более тесно используют методы антикризисного управления и управления рисками предприятий, при этом кризисом считается возникшая или развивающаяся опасная нестабильная ситуация, которая требует незамедлительного реагирования, а риском считается любая вероятная угроза. Отсюда можно констатировать, что область антикризисного управления расширяется, при этом предпочтение уделяется профилактике кризисов, а именно превентивной реализации мер по недопущению рисков. Термин «антикризисное управление» возник сравнительно недавно. Считается, что причина его появления заключается в реформировании казахстанской экономики, постепенном вхождении Казахстана в зону кризисного развития. Не многие ожидали, что результатом реформ станет кризис, но многие сегодня понимают, что из кризиса экономику способен вывести только качественно новый тип управления, который бы способствовал решению двух взаимосвязанных проблем - распознанию кризиса и его предотвращению.

В систему антикризисного управления можно отнести: оценку рисков потенциальных кризисов, меры по снижению вероятности кризисов, разработку планов антикризисных действий, выявление признаков развития кризисов, ликвидацию последствий кризисов и недопущению кризисов в планируемой перспективе. Типология антикризисного управления предприятиями используемая в западных странах выделяет две основные большие группы:

- *корпоративный кризисный менеджмент*, осуществляемый в рамках корпоративного или Гражданского кодекса и никакими специальными нормативными актами не регламентируется;
- антикризисное управление в процедурах несостоятельности предприятий, а именно банкротства.

К сожалению, в экономике РК до сих пор сохраняется основная нацеленность антикризисного управления на преодоление кризиса и устранение его последствий.

На наш взгляд, лишь правильное понимание сути института банкротства может способствовать формированию позитивного отношения общества к банкротству как естественного экономического процесса, способствующего оздоровлению экономики страны.

Решением повышения эффективности института банкротства, реабилитации и антикризисного управления может стать создание эффективной системы регулирования деятельности управляющих в процедурах несостоятельности предприятий.

Кроме того, систему регулирования несостоятельности предприятий подобает формировать с участием государства в лице его уполномоченного органа. В настоящее время, в Казахстане таковым является Комитет по делам несостоятельных должников при Министерстве финансов РК. Однако, функции уполномоченного органа государства в области банкротства отдают Налоговому комитету при Министерстве финансов РК. Получается, что государство в лице уполномоченного органа определяет стандарты деятельности управляющих, одновременно при этом, являясь кредитором должника в части погашения налогов, что является бессмыслицей. Опыт зарубежных стран исключает подобное явление. К примеру, в Великобритании уполномоченным органом государства по банкротству является Служба несостоятельности, которая входит в систему Министерства предпринимательства и инноваций.

Классическим примером эффективного государственного регулирования экономической несостоятельности предприятий является передача государством функций по оперативному управлению несостоятельными предприятиями саморегулируемым профессиональным организациям, оставляя за собой только функции контроля и их стимулирования.

Международный опыт по сотрудничеству государственных органов с саморегулируемыми организациями в сфере банкротства осуществляется в таких сферах, как лицензирование специалистов по оценке несостоятельности предприятий, их обучение, разработка профессиональных кодексов и этических норм, принятие дисциплинарных мер, и само назначение специалиста на процедуру банкротства предприятия.

Международный опыт форм сотрудничества государственных органов с саморегулируемыми профессиональными организациями выделяет три категории их сотрудничества.

Государство в лице госоргана привлекает такие организации к осуществлению отдельных функций и полномочий; так роль госоргана в Канаде больше, чем в Соединенных Штатах Америки;

В Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии к примеру роли государственного органа и саморегулируемых профессиональных организаций примерно равнозначны, поскольку закон разрешает делегировать и наделять правом делегирования госорган.

В Австрии, Германии, Нидерландах законом предписывается саморегулируемым профессиональным организациям исполнять определенные функции и полномочия в системе несостоятельности предприятий, в этом случае роль госоргана естественно становится меньше.

Таким образом, можно отметить, что формирование оптимальной формы сотрудничества Государственного органа с саморегулируемыми профессиональными организациями способствует эффективности управления в сфере несостоятельности за счет обеспечения независимости управляющих от различных участников, повышения их ответственности за результаты осуществления процедур банкротства предприятий.

Необходимо отметить, в экономике Казахстана в настоящее время, актуальна проблема отсутствия профессионализма и качества деятельности специалистов по несостоятельности предприятий. С развитием института банкротства в Казахстане увеличивается количество антикризисных менеджеров и соответственно это приводит к усилению конкуренции на рынке труда.

Анализ итогов реформ в Казахстане показывает, что усилия государства должны сосредоточиваться на поиске путей, направленных на максимальное использование имеющегося научно-технического и производственного потенциала, сохранение человеческого капитала, обеспечение широкой социальной поддержки реформ. Должны разрабатываться конкретные методы проведения активной институциональной, промышленной и социальной политики.

Казахстанский опыт антикризисного регулирования показал, что можно эффективно использовать как плюсы, так и минусы в управлении экономикой. С одной стороны, высокая зависимость от спроса на энергоносители на мировом рынке, от цен на нефть усугубляет положение, но ведь именно нефтяные доходы позволили создать резервные фонды, которые дали возможность предпринять столь широкомасштабные меры по поддержке экономики в кризис. И при выходе из кризиса на мировом рынке в первую очередь повышаются цены на энергоносители, что и позволяет экономике Казахстана за счет изменения цен на нефть восстанавливаться. С одной стороны, низкая конкурентоспособность казахстанской экономики - безусловно, негативный фактор, но в кризис ориентация местных, слабоконкурентных на мировом рынке, производств на собственный внутренний рынок позволила избежать более глубокого спада. Провести диверсификацию экономики Казахстана, структурную перестройку, перейти к инновационному пути развития пока не удастся. Все это на фоне таких неблагоприятных и распространенных во всех странах явлений, как падение производства, рост безработицы, падение уровня жизни усугубляет ситуацию. Отличия казахстанских и зарубежных антикризисных мер также связаны с тем, что в Казахстане финансовый сектор слабо развит, и средств на выкуп плохих активов требуется значительно меньше, однако слабость развивающейся экономики отражается в более глубоком спаде в промышленном секторе. Поддержка убыточных предприятий правительствами в Германии, Франции считается нецелесообразной, а в Казахстане правительство вынуждено поддерживать и такие предприятия, для того чтобы избежать массовой безработицы и социальных катаклизмов.

Исходя из вышесказанного, центральная теоретическая проблема развития – баланс государства и рынка. Вопрос сейчас не стоит концептуально: вмешиваться или нет государственной власти в сферу экономики. Мировой опыт подтверждает, что рынок не может развиваться в вакууме, он нуждается в правовой и регулирующей основе. Государство формирует такую основу для развития, защищая и охраняя права собственности, создавая правовые и другие

регулирующие системы, содействуя эффективной предпринимательской деятельности граждан. Воздействие государства может осуществляться в виде регулирования частной активности, принимать форму финансовой поддержки льготного кредитования и т. п.

На наш взгляд, согласно теории современной мировой экономики, обязательно с учетом национальной специфики государства, принципы благополучной организации деятельности профессиональных управляющих в делах о банкротстве должны найти отражение в условиях, создаваемых организационно-правовой и экономической политикой государства Республики Казахстан.

Таким образом, динамика выхода из кризиса, а затем и экономического роста определяется не силой государства, а эффективность косвенного воздействия и регулирования институциональных форм в рыночной среде, стимулирования конкуренции, завершения структурной перестройки экономики. За кризисом, представляющим собой разрушение всего устаревшего и ведущего к пересмотру прежних представлений, важно увидеть основы нового уровня развития национальной хозяйственной системы.

Литература:

1. Конституция Республики Казахстан.
2. Гражданский Кодекс Республики Казахстан (общая часть).
3. Закон Республики Казахстан «О банкротстве» от 14 января 1992 года. Утратил силу Указом Президента Республики Казахстан от 7 апреля 1995 г. №2175 // Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. - 1992. - № 4. -ст. 78.
4. Закон Республики Казахстан «О банках и банковской деятельности» от 31 августа 1995 года № 2444 // Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан. - 1995. - №15-16. - ст. 106; // Ведомости Парламента Республики Казахстан. - 1996. - №2. - ст. 184.
5. Yurieva T. V. Crisis Project Management and its Peculiarities in Modern Economy // Science, Technology and Higher Education: Materials of the II International research and practice conference: In 2 vols. Westwood, April 17th, 2013. Westwood: Accent Graphics communications, 2013. Vol. I. P. 290–295.
6. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. - М.,1978. -157 с.
7. Becker, Gary S. Human Capital. N.Y.: Columbia University Press, 1964.
8. Shultz T. Investment in Human Capital. N.Y., London, 1971,26-28;
9. Williamson The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting. N.Y., 1985;
10. Porter Maikl. Konkurenciya: Vil'yams, 2003; Porter Mai-kl. Konkurentnaya strategiya. - М.: Al'pina Biznes Buks, 2006.
11. Берстембаева Р.К. Методы оценки и прогнозирования банкротства предприятий // Вестник ЕНУ им.Л.Н.Гумилева. - 2011. - № 3. - 328 с.
12. Абрютин М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия: учебно-практическое пособие. - М.: Дело и сервис,
13. Смит А. Исследования о природе
14. www.damu.kz
15. www.stat.gov.kz
16. www.minfin.gov.kz

Denysiuk Serhii,
Dr. Sc., Professor
Vasylenko Vira
assistant

National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

EVALUATION OF ENERGY SAVING ENVIRONMENTS FOR BUDGETARY ORGANIZATIONS AND INSTITUTIONS OF THE CITY DISTRICT IN ENERGY MANAGEMENT SYSTEMS

Денисюк С.П.,
док. техн. наук, професор
Василенко В.І.
асистент

НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

ОЦІНКА ОБСЯГІВ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ДЛЯ БЮДЖЕТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА УСТАНОВ РАЙОНУ МІСТА В СИСТЕМАХ ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ

The article deals with the directions of energy saving management at objects of budget organizations and institutions, the rank parametric distribution of technocenosis according to the parameter of electric and heat consumption is given.

Key words: *energy efficiency, technocenosis, rank analysis.*

У статті розглянуто напрямки управління енергозбереженням на об'єктах бюджетних організацій та установ, наведено ранговий параметричний розподіл техноценозу по параметру електро- та теплоспоживання.

Ключові слова: *енергетична ефективність, техноценоз, ранговий аналіз.*

Основу енергозбереження для бюджетних організацій та установ складається планомірна реалізація комплексу технічних та технологічних заходів та оптимізація енергоспоживання їх окремих елементів на системному рівні. Метою оптимізації є упорядкування енергоспоживання, економія спрямованих на оплату споживаних енергетичних ресурсів, засобів, отриманих, перш за все, за рахунок організаційних заходів.

Вирішити задачі оптимізації управління енергетичною ефективністю можна за допомогою міжнародного стандарту ISO 50001: 2014 Energy management systems – Requirements with guidance for use (ДСТУ ISO 13600-2014 Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання). Стандарт визначає вимоги для системи енергоменеджменту, що дозволяє впровадити системний підхід до безперервного покращення енергоефективності і енергопараметрів (рис. 1) [1].

Відповідно до класичного визначенням Б.І. Кудріна під техноценоз розуміється обмежена в просторі і часі сукупність далі неподільних технічних виробів-особин, об'єднаних слабкими зв'язками. Зв'язки в техноценозі носять особливий характер, який визначається як конструктивною, так і

технологічною незалежністю окремих технічних виробів і різноманітним вирішуваним завданням. Взаємопов'язаність техноценозу визначається єдністю кінцевої мети, що досягається за допомогою загальних систем управління, забезпечення та ін [2].

Рис. 1. Структурна схема системи енергетичного менеджменту в стандарті ISO 50001

Загальна методологія досліджень та впровадження в області енергозбереження, відповідно до введеної в [2, 3] класифікації, може бути умовно розділена на три рівні (рис. 2).

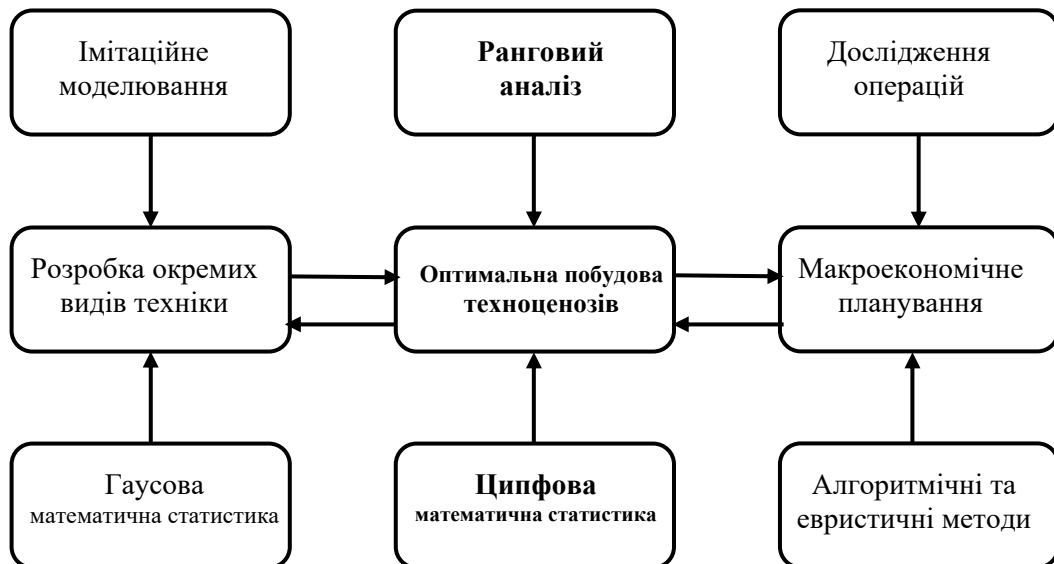
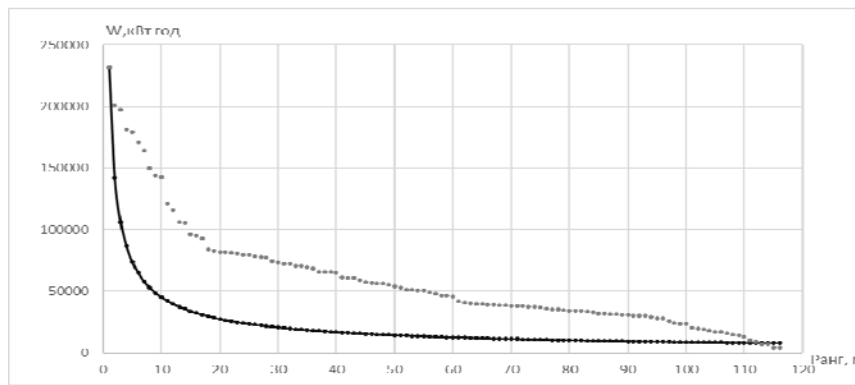

Рис. 2. Рівні дослідження в галузі енергозбереження

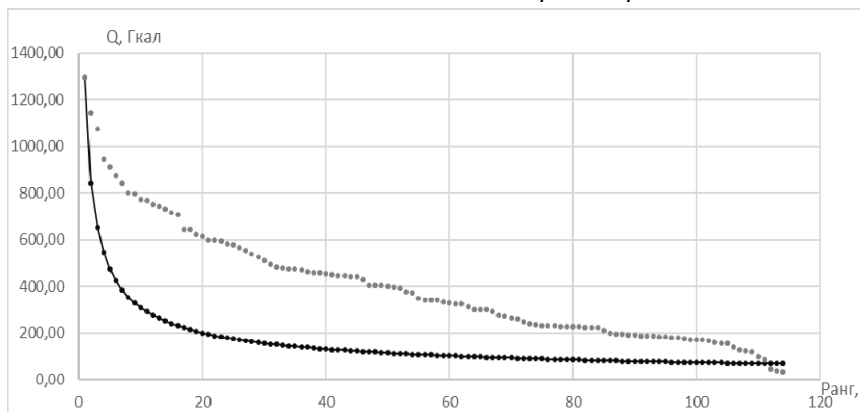
Перший рівень відповідає діяльності, яка націлена на конкретні технічні та технологічні розробки, що сприяють зниженню енергоспоживання (вдосконалення систем тепlopостачання, заміна застарілих світлотехнічних

приладів, впровадження енергозберігаючих частотно-регульованих електроприводів, модернізація внутрішнього устаткування будівель і споруд та ін). З іншого боку, на третьому рівні діяльності здійснюється стратегічне планування та прогнозування на об'єктах бюджетних організацій та установ (маневрування максимального навантаження, зниження втрат у лініях, ефективний контроль та ін).

На другому рівні здійснюється оптимізація енергоспоживання бюджетних організацій та установ в цілому. Як методологічна основа на цьому рівні широко застосовується ранговий аналіз, що ґрунтується на техноценологічному підході, цифрової математичній статистиці і теорії гіперболічних безмежно подільних розподілів [2-6]. З огляду на принципові концептуальні та методологічні відмінності, що лежать в основі досліджень на другому рівні, він розглядається як системний по відношенню до рівня досліджень, що стосуються конкретних технічних і технологічних рішень в галузі енергозбереження [7].

а) по споживанню електричної $W(x) = \frac{W_1}{r^\beta} = \frac{231854}{r^{0,711}} \Rightarrow \beta = 0,711$

б) по споживанню теплової енергії $Q(x) = \frac{Q_1}{r^\beta} = \frac{1297,65}{r^{0,625}} \Rightarrow \beta = 0,625$

Рис. 3. Ранговий параметричний розподіл техноценозу точки – емпіричні дані, суцільна лінія – апроксимальна крива

Основним інструментом техноценологічного підходу в дослідженні складних технічних систем є ранговий аналіз – метод дослідження великих технічних систем, що має на меті їх статистичний аналіз, а також оптимізацію, і

в якому використовується в якості основного критерію форма видових і рангових розподілів. Під ранговим розподілом розуміється спадна послідовність значень параметрів, упорядкована таким чином, що кожне наступне число менше попереднього, і поставлена у відповідність рангу. Ранговий розподіл по параметру дозволяє оцінити оптимальність ценозу в цілому [2]. Площа під кривою рангового H -розподілу по параметру характеризує енергоспоживання бюджетних організацій та установ в цілому:

$$W(x) = \frac{W_1}{r^\beta} \quad (1)$$

де r – ранг об'єкту; β – показник, який визначає ступінь крутизни кривої розподілу; $W_1 = W_{\max}(x)$ – константа, за яку приймається максимальне значення енергоспоживання найбільш крупного споживача енергогосподарства

Найкращим вважається такий стан техноценозу, при якому параметр знаходиться в межах $0,5 \leq \beta \leq 1,5$. Відповідно до зазначеного виразу можна визначити деякий діапазон оптимальних станів системи, відобразивши його у вигляді смуги на графіку рангового розподілу (рис. 3). З рис. 3 видно, що споживання електричної та теплової енергії бюджетними організаціями та установами досить не оптимальне і потребує значного покращення. Параметр H -розподілу β входить в діапазон $0,5 \leq \beta \leq 1,5$, однак крива споживання енергетичних ресурсів значно віддалена від оптимальної апроксимальної кривої, що свідчить про недостатню ефективність роботи системи в цілому.

Перевагою техноценологічного методу та проведення рангового аналізу є оптимальне відображення процесу функціонування об'єктів техноценозу в майбутньому з урахуванням можливих змін технології, інфраструктури, а також використання ресурсів.

Література:

1. ДСТУ ISO 13600-2014 Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання (ISO 50001:2011, IDT)
2. Гнатюк, В.И. Закон оптимального построения техноценозов [Монография] / В.И. Гнатюк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Электронные текстовые данные. – Калининград: [Изд-во КИЦ «Техноценоз»], [2014]. – Режим доступа: <http://gnatukvi.ru/ind.html>
3. Гнатюк В.И., Северин А.Е. Ранговый анализ и энергосбережение. – Калининград: ЗНЦ НТ РАЕН – КВИ ФПС РФ, 2003. – 120 с.
4. Гнатюк, В.И., Лагуткин О.Е. Ранговый анализ техноценозов. – Калининград: БНЦ РАЕН – КВИ ФПС России, 2000. – 86 с.
5. Гнатюк В.И. Лекции о технике, техноценозах и техноэволюции. – Калининград: КВИ ФПС РФ, 1999. – 84 с.
6. Кудрин Б.И., Жилин Б.В. и др. Ценологическое определение параметров электропотребления многономенклатурных производств. – Тула: Приокск. кн. изд-во, 1994. – 122 с.
7. Прокопчик В.В. Повышение качества электроснабжения и эффективности работы электрооборудования предприятий с непрерывными технологическими процессами. – Гомель: ГГТУ, 2002. – 283 с.

14. MARKETING

Oksana Pukalo

L'viv Ivan Franko National University, L'viv, Ukraine

SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE: THEORETICAL PROBLEMS, DYNAMICS AND PERSPECTIVES THROUGH WORLD EXPERIENCE

***Abstract.** Worldwide practice shows that in a developed market economy, small business has a significant impact on the development of the national economy. In Ukraine, its importance grows in the process of becoming a market economy. Small enterprises are able to respond quickly to changes in the market situation, to create new jobs, and therefore they are effective tools for the development of Ukrainian economy. However, the development of small business is slow, and its efficiency is not high. European experience suggests that state-owned institutional and financial support is needed for small business development. Taking into account the above mentioned, the identified problem of small business development is relevant for research and lack of studies. The purpose of the paper is to analyze the tendencies of small business development and the main problems that arise between the participants of this process in order to improve the business climate, the growth dynamics of small business, based on borrowed best practices of other countries of the world. The thesis is dedicated to the complex steps of creating favorable conditions running small business in Ukraine. The given statistics clearly shows that more than half of small business representatives consider the state support of small business in Ukraine as not satisfactory. In particular, the thesis focuses on the difficulties both in tax administration and constant changes in legislation. It is concluded in the article that the state support of small business in Ukraine as important sector of national economy should be key and systematic.*

***Keywords:** small business, managerial activity, dynamics of development, methods of entrepreneurship, foreign experience.*

Introduction. In recent years worldwide experience and practice has convinced that an important element of market economy is the existence and interaction of large, medium and small enterprises. In this case, small business is considered not only as an addition to large-scale production, but as an independent form of functioning. An overview of recent research and publications showed that the problem of small business in Ukraine has found sufficient reflection in scientific literature: I.O. Koshlakov, Vasilieva D.V., Shvets Galina, Kampo H. M., Kuzmin O. Y., Zosymenko T.I., Varnalij Z. S. and many others. The problem of the study has been determined by the factors that negatively influence its development, so ways are suggested to overcome them in modern economic conditions. So, since the 1990s in all developed countries, the share of small businesses was quite significant. In the US, Japan, France, 99% of all enterprises were assigned to small businesses [1,P.230-235]. The accumulated and analyzed foreign experience gives an opportunity to look at the prospects of small business development in Ukraine in a new way.

The subject of research is conceptual and applied principles of small business as the most dynamic element of the structure of the national economy and a significant component of its system in economic relations. An important contribution

to the support and development small business in Ukraine has been carried out by researches of leading foreign scientific schools including: M.Weber, P.Drucker, R.Cantillion, R. Macconell, A.Marshall, D Ricardo, A.Smith, K. Tateisy, J. Shumpeter and others. Small business should be carried out as a leading sector of the market economy, providing the market with goods and services, it is autonomous in the implementation of its business, disposes of finished products and profits, which remains after taxes and other obligations.

Therefore, for the purpose of better functioning of small business, it is necessary to improve the structure of scientific programs on business issues. An important aspect of running small business is the widespread experience of its functioning through the practice of holding conferences, seminars, round tables, forums, international meetings. In view of the processes of decentralization, the creation and efficient use of the network, regional and trust funds for supporting entrepreneurship in local communities, and the introduction of progressive mechanism like credit guarantee and financial assistance is urgent.

The main problem of small business development is an insufficient resource base: both material and technical, and financial. Actually, business development is related to state regulation, which is carried out through the improvement of legislation, development and implementation of targeted programs of financial, technological, informational nature [2, 177-187].

It is noted in the article that for a long period of time, the development of small business is slowing down by the negative factors: the crisis state of domestic commodity production, rising prices, inflation, corruption, etc. In particular, the cumbersome system of accounting, financial and tax system causes additional costs for enterprises. Slow factors for the small business development in Ukraine are the imperfect regulatory mechanism, as well as the labor-intensive process of registration of new small enterprises, which requires significant financial resources. The article focuses on the fact that the maximum simplification of regulatory acts in the sphere of small business would reduce the level of existing corruption, improve the investment climate existing there and create a prospect for its future economic growth.

Materials and methods. Complex analysis carried out a sample of factual material which covers the status and development of small business in Ukraine during 2010 – 2017. The first phase of the study covers the analysis of the main approaches, formulation of operational definitions for categorical and conceptual apparatus. The peculiarities of formation, development and establishment of small business in Ukraine have been described. The purpose of the second stage is to form the research material itself. The source of the material includes the scientific publication, journal and newspaper articles, scientific and theoretical articles.

The analysis of scientific literature on the study reveals the most common scientific approaches to the study of small business development and state support in Ukraine. The article analyzes the methodology, methods, technique and research instruments of small business, the main approaches are also identified. The methodology performs the function of regulating the methods and techniques used in

the learning process. Examining the criteria market for assessing potential of small enterprises they are grouped into two categories: labor and resource. The labor criteria comprise intensity information, level of service, level of differentiation, level of workers' experience and the like. It should be noted that in order to implement the state policy on development and support of small business in 1998 a Presidential Decree "On the Simplified Taxation and Reporting System for Small Business Entities" was introduced [3].

So the empirical basis for study is both theoretical and methodological once, concerning state support and dynamics of small business in Ukraine. The resource criteria include financial, production, marketing, and organizational components of the enterprise potential. The article presents a conceptual tool, methodology, methods and techniques: identifies the differences between them. There also applied methods of induction, deduction, analysis, synthesis, and methods, which examines the current position of economic entities, namely small businesses, their level of economic security and the effectiveness of strategies for future development: regulatory, balance, index, value, factor, and the like. So called "phased method" of study small business in Ukraine is proposed in the article, namely: studied and implemented critical analysis of theoretical sources on the status and functioning of small business in Ukraine

Results. As mentioned above, the article deals with the development and dynamic conditions of small business in Ukraine; moreover factors that negatively influenced on its development are defined, the ways of their overcoming in contemporary conditions of management have been supposed; it is outlined in the article both the principal functions of small business and proposals concerning its including into realization of general strategy of economic growth in Ukraine at this moment. We should also note that small business is the most dynamic element in structure of national economy, and an immanent element in the system of economic relations. Here it is necessary to add that its legal regulation of entrepreneurial activity in Ukraine is ensured by laws and other acts, among which the Laws of Ukraine "On Entrepreneurship" of February 7, 1991 p., "On Enterprises in Ukraine" of March 27, 1991 p., "On Business Associations" of September 10, 1991 (all - with changes and additions) [4].

Notably, small business is a significant sector of national market economy, Ukraine in particular, which provides the market for goods and services and creates a healthy competition in the labor market. Therefore, the Law of Ukraine "On Entrepreneurship" defines the general legal, economic and social principles of entrepreneurial activity (of entrepreneurship) for citizens and legal entities on the territory of Ukraine, establishes guarantees of freedom of entrepreneurship and its state support. Thus, small business is carried out by creating an extensive system of organization of such enterprises. According to the Law of Ukraine "On Enterprises", one of the criteria for assigning to a small enterprise is the number of employees employed there [5].

Slow factors in relation to development of small business in Ukraine are caused by an imperfect operating normative and legal base, and also labor intensive

process of registration new small enterprises, that needs considerable financial resources. It is stressed in the article that maximum simplification of regulations acts would make possible to decline the level of existent corruption, improve an existent foreign investment climate in the field of small business and prospects of its economic growth. The experience of tax instruments for support of small business in the world practice has been analyzed as well as new fiscal instruments for support of small entrepreneurship in Ukraine. Comprehensive steps in solving this problem are proposed by Z. Varnalij who grouped them in order to implement the simplified system of accounting, as well as develop a unified system of registration and legalization of business entities; [6, 58-64].

Also, the article analyzes the development of small business as a separate sector of a market economy with the use of foreign experience. The emphasis is placed on the fact that the system of small business support existing in the developed countries of Europe and the world is relevant to Ukraine. The study of foreign countries' experience becomes important for Ukraine, determines the relevance, theoretical and practical significance of the proposed research. After all, a number of theoretical and practical aspects of using the potential of small business in Ukraine remain unresolved and require comprehensive investigation. It is believed that the creation of reliable tools, state support lies precisely in the area of study and involvement the experience of economically developed countries in Europe and the world.

With a view to the effective development of small business in Europe, the "Small Business Act for Europe" Act, adopted by the Commission of the European Communities in Brussels on 25.06.2008, has been taken into account for promoting small business in our country [7]. It is the basis of the European Union's policy on the functioning of small and medium-sized enterprises and aims at improving the mechanism of small business in Europe, simplifying the regulatory environment for it, and removing obstacles to its development.

The main objective of the article is to investigate and generalize the peculiarities of small business development in Ukraine, through the analysis of advanced foreign experience, its borrowing in order to improve the activity of this important sector of the national economy. The article highlights the features of state support of small business in foreign countries, suggests ways and directions of its development in Ukraine. It is proved that the study of the experience of economically developed foreign countries acquires the key role for globalization processes in Ukraine. An example of successful lending to small and medium-sized businesses can be the experience of neighboring Hungary. The loans granted in this state are divided into three categories:

1. for medium and small businesses;
 2. loans under the RBI program, microcredits;
 3. loans for rehabilitation [8].
- The study found factors influence the development of small business and its role in the market economy comparatively with different countries round the world, thus their positive and negative factors are revealed [9].

It is noted in the article that the important part in the process of small business development belongs to such financial component as accounting, the main function of which is the accumulation of financial information. After all, international accounting standards used in foreign countries, enable stability and confidence of foreign investors in financial statements, reduce the risk of financial costs. Thus, in Ukraine, it is necessary to improve the system of accounting and statistical reporting of small businesses, as well as, train and retrain the staff for entrepreneurship, etc. [10, p. 17; 11;]

The article focuses on the fact that small business in foreign countries develops under conditions of constant and effective state support at the legislative and institutional level, by providing "cheap" loans for the creation and conduct of small business, its expansion and improvement. Therefore, successful development of small business in Ukraine is possible due to tax cuts, bank loan guarantees, the creation of advisory, information and innovation centers, and so on. The adoption of the practice of introducing an international accounting and reporting system in Ukraine would allow more fully to take into account information management needs, facilitate the rapid involvement of foreign capital for business development [12;13;].

It is concluded that the complex analysis and borrowing of the best international experience for the development of small business indicates the necessity of creating an integrated system of state support for this sector of the national economy in Ukraine.

The article describes the stages of small business formation in Ukraine, analyzes the structure of small business entities, the dynamics and the main indicators of its development. The purpose of this article is to clarify issues concerning the dynamics and trends of economic development in small businesses. The functioning of small enterprises confirms its implementation and activities in all spheres and sectors of national economy areas [14 p.21]

It is stressed in the article on the main trend reducing both the number of small enterprises and the number of employees. Therefore, the formation of a state and regional regulatory policy in ensuring the successful functioning of the sphere of small business becomes very significant under the current conditions of the development of the national economy. However, existing political conditions, imperfect legislation, economically unjustified taxation and a number of other issues subject to doubt the possibility of effective functioning and development of small business in Ukraine [15]

Discussion and Conclusion. Scientific approaches to the development of small enterprises as an effective tool of the national economy, and their ability to respond to changes in the market situation, job creation, have been substantiated. A thorough analysis of trends characterizing the development of small business in Ukraine has been carried out. It is stressed in the article that the priorities of small businesses are to improve the mechanisms for stimulating business development, create conditions for increasing competitiveness, state support the regulatory and legal preconditions for tax reform in order to strengthen the financial and economic basis of small enterprises. In our opinion, the introduction of simplified taxation

system for small businesses in Ukraine was one of the options for its support from the state. However, according to researchers, the use of this system also raises shortcomings [16].

Reasons of small business reduction in Ukraine have been specified. An important place in the article covers the analysis of financial instruments which influence on the development of small enterprises. The constant development of the competitive environment, an integral part of which is small business, has become the key to the economic growth of the state, rational and efficient use of its resources. The best practices of foreign countries in the field of small business show that it is extremely important to create a system for supporting this sector of the economy both at the legislative and financial levels. Consequently, today the development of small businesses is much debated precisely in the context of its comprehensive state support, but there are no real changes in terms of concrete assistance to this area. While the development of small business in other countries of the world is at a high pace, it is strongly encouraged and supported at the national level.

Conclusions. It is concluded in the article that the regulation and support of small business consists mainly in the complex creation of relevant legislative and regulatory mechanism, organization of special support bodies, expansion of access to financial resources and innovations, provision of complete and timely information, organization of employees training etc. On the basis of statistical analysis, positive and negative changes were found, also it was proved that the current state of small business development is unstable. To bring to a conclusion, we should confirm that practically in all countries of the world the state actively participates in the formation and development of entrepreneurial activity, support small business in the most appropriate and effective directions. At the stage of introducing market relations in Ukraine, the issue of developing new forms of management becomes of particular importance. World experience shows that one of the leading places in the economic systems of developed countries belongs to small businesses. It is the small business that allows the structural transformation of the economy in the shortest possible time, contributes to saturation of market with goods and services. In the context of economic crisis and domestic economy decline, the problem of objective assessment small business level development is of much importance.

Thus, the complex analysis and borrowing of the best international experience of small business development and support testifies to the necessity of creating an integrated system of state support for the development of this sector of the economy. Thus, small business is an integral part of the market economy, which gives it flexibility, mobilizes financial and production resources, accelerates the pace of scientific and technological progress, solves the urgent problem of employment, and also forms an economically independent and stable middle class.

Therefore, comprehensive support of small business and the construction of a socially oriented economy in the long run should become the main vector of dynamic development and reform of the Ukrainian economy, which will contribute to a stable increase in the standard of living of the population and to strengthen the financial

position of the country as a whole. It is with small business that we relate hope of positive changes in the country's economy and the deepening of market reforms.

References:

1. Large experience of small business development / L.V. Ribun, G. A. Lech, I. M. Vaskovich // Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. - 2016. – Issue 26.2. - P. 230-235.
2. Oksana Kwasnytsa. Features of State Support to Small Businesses in Foreign Countries / O. Kvasnytsa // World of Finance. - 2012. -Issue. 2. - P. 177-187.
3. The President of Ukraine Decree "On the Simplified System of Taxation, Accounting and Reporting of Small Business Entities" dated 03.07.1998, No. 728/98.
4. Law of Ukraine "On an enterprise", № 688-XII, from 07.02.1991.
5. About development and state support of small and middle enterprise in Ukraine: Law of Ukraine [Electronic resource]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
6. Varnalij Z. S. Tendencies of becoming of small enterprise in Ukraine // Market transformations / Z. S. Varnalij Z. S. - K.: - "Knowledge", 2003, pp. 58-64.
7. Small Business Act for Europe: http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/index_en.htm
8. Modernization mechanisms of development small and medium business: monography. / A.I. Butenko, M.P. Voynarenko, V.I. Lyashenko and others; Ukrainian National Academy of Sciences, Institute of Industrial Economics. - Donetsk, 2011. - 326 p.
9. Small business. All international experience. // All about business. (Electronic resource). Mode of access: [http:// probiznes.com.ua](http://probiznes.com.ua)
10. 10.Zosymenko T.I. A role of small enterprise in socio-economic development of a country / T.I. Zosymenko [Electronic resources] –“Effective economics” № 10. - Dnipropetrovsk - 2013.
11. Accounting: systems and procedure / David H. Wever, Edward B. Brover, James M. Smiley & Antony J. Poreca .- 4 edit. - Part 1.- 10 rh, 1982.-280r.
12. "Accounting and taxation of small business entities in foreign countries in conditions of application of international financial reporting standards" - Internet resource: www.irbis-nbuv.gov.ua
13. "New lending opportunities for small and medium businesses" - Internet resource: <https://eeas.europa.eu/ukraine/>.
14. Kampo H. M. “Managing the development of small business in the region”, Abstract of Ph.D. dissertation, The development of productive forces and regional economy, National University of Uzhgorod, Uzhgorod – 2009.
15. Koshlakov I.O. The current state of small business development in Ukraine. / I.O. Koshlakov. Series Economics and Business 2016 p. № 4-5 (91-92).
16. 16.O.O.Fursin, M.V. Lyashko "Leading ways of reforming the simplified system of taxation small business entities in Ukraine"./ Fursin O.O., Lyashko M.V. Series. Economics and Entrepreneurship.2014 No. 2/78.

Shishkina A.V.,
Senior lecturer
Solomashko K.A.
student
South Ural state University, Russia

THE EMERGENCE AND HISTORICAL DEVELOPMENT OF COMMERCIAL DISCOUNTS

Шишкина А.В.,
старший преподаватель
Соломашко К.А.
студент
Южно-Уральский государственный университет, Россия

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ КОММЕРЧЕСКИХ СКИДОК

The article is about the evolutionary development of commercial discounts, from the appearance of the first money and commodity-money relations up to modern days. Have described the features and purposes of applying different types of discounts, which were created at each historical stage. Have made the conclusion about the growing rates of development of commercial discounts.

Keywords: *commercial discount, sale, development of discounts, Frank Woolworth, history of discounts, the the emergence of discounts*

В статье представлено эволюционное развитие коммерческих скидок, начиная с момента появления первых денег и зарождения товарно-денежных отношений до современных дней. Описаны особенности и цели применения различных видов скидок, возникающих на каждом историческом этапе. Сделан вывод о нарастающих темпах развития коммерческих скидок.

Ключевые слова: *коммерческая скидка, распродажа, развитие скидок, Фрэнк Вулворт, история скидок, зарождение скидок*

История возникновения скидок уходит корнями в далекое прошлое. У первобытных людей продажи заменял натуральный обмен, поэтому применение скидок было невозможным. С возникновением товарно-денежных отношений и развитием торговли, как способ сбыть залежалый товар, снизив цену, появились первые скидки. Это произошло, по разным данным, в Египте, Вавилоне, Древней Греции за 3–4 тысячи лет до нашей эры [1, 2] – в тех государствах и в то время, когда появились первые деньги. Долгое время скидки существовали в своей примитивной форме – как результат активного торгового обмена между покупателями и продавцами на рынке.

В XVIII в. в Москве на Гостином дворе произошла история, положившая начало этапу развития скидок. Однажды в конце дня к купцу подошел торговец изюмом и предложил ему скупить остатки товара по сниженной цене. Купцу изюм был не нужен, но торговец настаивал: «Возьмите, сударь, остатки ведь!». Эти слова натолкнули купца на гениальную мысль – продавать различные товары, выдавая их за остатки. Повесив над своей лавкой вывеску «Продажа

остатков по самым дешёвым ценам», купец привлек большое количество покупателей и быстро разбогател. Постепенно «остаточная» торговля охватила всю Москву, включая элитные французские магазины Кузнецкого моста. Считается, что фраза «остатки сладки» родилась именно из этой истории [3].

В XIX в. в Америке появились распродажи. Первая «распродажная мысль», которая предполагала использование скидок и изменила представление о розничной торговле, возникла в 1880 году у Фрэнка Вулворта [4]. В те времена ценников на товарах не было, и продавец должен был сам называть их стоимость, интуитивно оценивая платежеспособность покупателя. Будучи стеснительным и неразговорчивым парнем, Фрэнк Вулворт неохотно общался с посетителями, его торговля была малоэффективной, что вызывало недовольство работодателя. Изменить ситуацию помогло два его изобретения – указание цен на приклеенных к товарам листочках (так появились первые ценники) и снижение обычных цен и назначение одной минимальной цены на весь залежалый товар (объявление распродажи). Позже, в начале XX в., Вулворт создал крупнейшую розничную сеть того времени, активно разрабатывал и внедрял скидки на различные группы товаров.

Имя Фрэнка Вулворта тесно связано с историей развития коммерческих скидок. Его идея предоставлять скидки и устраивать распродажи распространилась и прижилась по всему миру, обозначив новый этап в развитии коммерческих скидок. Его примеру последовали и другие предприниматели. Так, например, в 1890 году производитель макаронных изделий «The Atlantic Macaroni Co» стал выдавать своим покупателям купоны, дававшие им право на получение скидки в один цент [5].

Начиная с 20-х годов XX века развитие и практика применения скидок в США, странах Европы и в России пошли по разным путям. В европейских странах и в Америке коммерческие скидки получили большую популярность, стали активно развиваться способы их применения, разрабатываться новые виды и разновидности, внедряться дисконтные программы. Этот процесс шел непрерывно на протяжении XX века и не прекратился до сих пор.

В советской России скидки не применялись, распродаж не было. Государство обладало монопольным правом устанавливать цены (располагая всей экономической мощью, государство могло назначить как относительно низкие, так и относительно высокие цены), учитывая плановую себестоимость продукции, которая была рассчитана на основе материальных и трудовых затрат. Снижение цены на отдельные товары было возможно только посредством проведения уценки. Обычно уценке подлежал товар, имеющий какие-либо недостатки: производственный брак, помятость, деформацию, нарушенную упаковку и т.д. В отличие от скидки, уценку нельзя было применить к стоимости оказанных услуг или выполненных работ.

В 1990-е годы российская экономика перешла на рыночные отношения, стала развиваться коммерция и предпринимательская деятельность, в страну вернулись скидки и распродажи. Но семидесятилетний перерыв в практике ведения частного бизнеса не мог не сказаться на его результатах. Собственного

опыта и соответствующего образования у предпринимателей не было, потому многим приходилось заимствовать и перенимать опыт ведения бизнеса у зарубежных коллег.

Что такое скидки, каковы цели их использования, продавцы товаров (работ, услуг) понимали, но как грамотно их применить (кому, какую сумму и при каких условиях можно уступить), они знали не всегда. Поэтому часто принимали ошибочные решения, приводящие к убыткам. Не сумев правильно рассчитать экономическую эффективность применения коммерческих скидок и определить параметры выгодной им скидки, продавцы часто шли на обман потребителей, завышая первоначальную цену так, чтобы предоставив скидку, получить желаемую сумму выручки. Раскрыв обман с манипуляциями ценами, потребители стали испытывать недоверие к скидкам, как следствие, применение коммерческих скидок перестало приносить ожидаемый экономический эффект. Скидки, как инструмент маркетинговой политики, стали терять свою актуальность.

В первые годы XXI в., имея возможность получить соответствующее экономическое образование и наработав опыт ведения бизнеса, российские предприниматели возобновили практику применения коммерческих скидок в своей деятельности. Тщательная проработка маркетинговой политики и экономическое обоснование предоставления скидок позволили повысить эффективность их применения без обмана потребителей. Скидки снова стали популярны: сначала в сфере торговли, затем и в других отраслях экономики.

В настоящее время и в России, и в зарубежных странах продолжается стремительное развитие коммерческих скидок. Современные условия экономики побуждают предпринимателей изобретать новые виды и механизмы применения коммерческих скидок, помогая достигать заданных целей (привлечения новых клиентов, поддержания лояльности постоянных покупателей, повышения объема продаж, снижения затрат на хранение и утилизацию залежалого товара и т. д.).

Развитие электронной торговли в сети Интернет также способствовало появлению новых видов скидок. Так, например, в интернет-магазинах сначала появились купоны, которые нужно было распечатать на бумаге и предъявить в магазине для получения скидки на товар. Позже появились виртуальные купоны на скидку, содержащие промо-код, ввод которого при оформлении покупки в интернет-магазине позволял покупателю получить скидку и приобрести товар (или услугу) по более выгодной цене.

Одним из последних новшеств в развитии коммерческих скидок стала разработка отсроченных скидок [6]. Этот вид скидки предоставляется покупателям в виде баллов не в момент покупки товара, как это традиционно принято в розничной торговле, а при последующих посещениях магазина и совершении новых покупок. При этом ни сам товар, ни его цена, ни сумма скидки, ни дата ее предоставления участникам сделки заранее могут быть неизвестны. Применение отсроченных скидок позволило магазинам выйти на более высокий уровень применения маркетинговой политики [6].

Изучив многовековую историю развития коммерческих скидок с момента появления первых денег и зарождения товарно-денежных отношений до современных дней, можно утверждать, что применение коммерческих скидок и сейчас остается актуальным, поскольку скидки, снижая цену товаров (работ, услуг), являются одним из важнейших инструментов конкурентной борьбы. Развитие скидок не ограничивается современным их состоянием, напротив, с течением времени продолжает стремительно набирать обороты.

Литература:

1. Андрианов К.Н. История возникновения денег // Экономический журнал. 2003. №7.
2. Арзуманова Л.Л. История происхождения «денег» // Бизнес в законе. 2011. № 5.
3. Дебликов День Колумба или история появления распродаж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://geektimes.ru/company/pochtoy/blog/294213/>.
4. Кулик А.М., Клиновская Д.А. Теоретические аспекты сезонного и фиксированного изменения цен в сети магазинов «Fix Price» // Инновационная наука. 2017. №3-1.
5. Николаева Т. И. Продажа купонов населению как новое и перспективное направление дистанционной торговли товарами и услугами // Вестник ЮУрГУ. Серия: Экономика и менеджмент. 2014. №1.
6. Шишкина А.В., Дрыга М.Е. Особенности отсроченных скидок в розничной торговле // Инновационная наука как основа развития современного государства. Сборник научных статей по итогам международной научно-практической конференции. 2017. С. 339–340.

15. PSYCHOLOGY, PEDAGOGY AND EDUCATION

Ivayla Stoeva

Assistant Professor, Ph.D.,

University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria

GOVERNMENT IN TIMES OF POPULISM

Abstract. *The rise of populist political parties in Europe is indicative of the emergence of new politics – nativist, protectionist, vested with cultural nostalgia; a world often defined as a world of “post-trust” in which demagoguery and populism are used as key to arouse popular trust and legitimacy. The new European nationalist government is colored with new approaches of negation, using Islamophobia and Euroscepticism. By doing so these political parties employ three rhetoric categories: scapegoating, arousing and capitalizing resentments and paranoia and constructing authority.*

Key words: *new European nationalism, Islamophobia, Euroscepticism, populism rhetoric categories.*

Since 2016, the Brexit, Trump election for president, the electoral result of populist political parties in France, Germany, Austria and most recent in Italy, are indicative of the emergence of new politics – nativist, protectionist, vested with cultural nostalgia; a world often defined as a world of “post-trust”, a world in which demagoguery and populism are the key to be in power. Evidently the EU today is challenged to search for a way out of the situation “EU at a crossroad”, and the answer to the question what the EU future will be is vaguer and problematic.

In regard to the uncertainties of the future of the political project of the EU following the Brexit and the increasing demands for restoring the sovereignty of the member countries streaming from the nationalist parties, we can outline three major lines of dilemmas regarding the future development of the unique European project.

The first line of inquiry is related to the question: who is responsible for the puzzle of the European integration – the European red tape (political and bureaucratic elites) or the European citizens? The economic and financial crisis has mobilized a number of citizens to ask for their place in the political agenda of the EU, thus allowing them to discover the existence of the democratic deficit. Following this, citizens have uncovered and realized that despite all European policies, the division lines between the interests of the elites and the ones of the citizens are not shrinking, but rather expanding. This division provokes increasing mistrust in the EU institutions; the political and the bureaucratic elites are aware why they want and need more Europe, but the lack of solidarity among the European citizens and the persisting feeling of not being represented increases the euroscepticism.

The second dilemma in front of the EU is related to the “common enemy”. Who that might be – the refugees, the terrorists, the USA or Russia? The European solidarity lacks the consolidating factor of the enemy. The use of the so called “soft power” (model of dialogue and negotiations) by the EU can not turn it into an independent geopolitical actor, with its own strategy and therefore it is not able to take the burden of an active and vivid presence in highly polarized and contradictory world.

The next dilemma corresponds to the question: Can the common market cause solidarity and justice? Unfortunately the common market itself can not alone produce politically stable solidarity. In addition, the populist political parties could also further “weaken the EU’s legitimacy. This in turn would prevent Europe from bridging the deep divisions that have emerged between creditors and debtors, north and south, euro-ins and euro-outs, and citizens and elites – and make the European Parliament increasingly irrelevant” [1, p.2].

The systematic crisis in Europe conduced to additional mobilization of the European citizens by means of radicalization of political messages, such as cultural conservatism, xenophobia, racism, populism based on the contradiction among the elite and the people. In other words, the new European nationalism is founded on two basic conflicts: the first is the antagonism “we-they” (we – the Christian Europeans and they – the Muslim, refugees, and immigrants) and the second one is the existing structural cleavage – the conflict between the national and the European [2, p.233].

The dread of the unknown, the lost of identity in the “global village” increases the fear of the Europeans towards the “foreigners”, allowing a number of populist and demagogical political parties to utilize the anti-capitalist, anti-European, anti-immigrant, anti-Islamic rhetoric. The growth in electorate support for far-right (radical) political parties can be explained by a number of factors. The first factor that triggers that growth is the loss of economic security. The second one is the increased migration towards Europe (refugees’ waves and economic migration). The third factor is terrorism – the last two-three years Europe had suffered a number of terrorist attacks, thus provoking people to be afraid of the differences. The fourth, but not the least factor is the crisis of political representation and the gradual decrease of mainstream political parties impact on society. Therefore, the new European nationalism successfully recreates for the citizens a new reality, in which the society is divided to two antagonistic parts: in hierarchy dependence – the “people” vs. the “elite” [3, p.543], and in horizontal – the “people” vs. the “foreigners” [4, p.5].

The above listed premises, according to Jean-Yves Camus lead to the “mutation” of the populist parties in Europe [5], which can be systematized in three groups:

First, far-right political parties, varying from the National front in France to Jobbik in Hungary and “Golden Dawn” in Greece – they all accent on the anti-immigrant rhetoric, cultural racism, stigmatizing the “others”.

Second, political parties that raise the flag of the national sovereignty, such as the Party of Independence in UK and the Alternative for Germany – they concentrate on the themes as identity, immigration and cultural decline, without being burdened with extremist and racist views [5].

Third, the members of the European conservative and reformists in the European parliament that includes the British conservatives and the political party “Right and Justice” in Poland – their nationalism can be defined through David Cameron statement that: „In the name of a state multiculturalism we have encouraged the different cultures to exist separately (...) I think that it is time to break off with the policies of the past, which failed“ [6, p. 183].

The failure to impose multiculturalism in Europe and the following refugee crisis revived the xenophobia, although today it is in a slightly newer aspect seen as islamophobia, a nationalism based on the negativism: no to the refugees, no to the migrants, no to the religion freedom, no to the multiculturalism, no to the European integration. In other words, the new European nationalism cultivates Islamophobia, postulates to differentiate the “roots” of the nations from the immigrants and in particular the non-European, whose right to stay in the country, as well as their economic and social rights should be limited.

The popular success of these populist parties is not possible without the use of the demagogy. The demagogy today is understood as the polemic techniques and means (including the mass media) to lead in delude, aiming to convince the people with his/her rightfulness; so it is an appeal to the emotions of the people rather than the reason, thus provoking racists, religious and class prejudices.

The populist appeals can be classified in three main rhetoric categories:

1) the first one can be defined as scapegoating, or proposing answers where all the problems comes from: By engaging in stereotyping of out groups, the demagogue attempts to justify prejudice against them [7, p. 59].

2) The second category is arousing and capitalizing resentments and paranoia, followed by increased distrust in public authorities: By stoking a sense of outrage, humiliation at a loss of influence, or an obsession with the perceived decline of society, the demagogue is able to compel their followers to renounce due process and rule of law in their rush to marginalize, expel or punish the scapegoated out-group [8, p. 25].

3) The third category is constructing authority – the demagogue proclaims him/herself as a truth keeper.

The first rhetoric category is mainly related to the proposed economic patriotism. It represents a new national alternative to the market globalization, by offering new job positions closed for the foreigners, a state responsible for everything – in other words it is hegemony of the right masked with left rhetoric. The emergence of this economic patriotism has been facilitated by the lack of left alternatives that can fight the income stagnation, the decreased and less and less financed social services. The economic patriotism is clearly visible in the statements of the far-right political parties in the EU. For example, Marine Le Pen, the leader of the National Front, the free movement is “madness” and therefore “we should restore our state borders”. Therefore the new nationalism has been constructed on the division lines: nation state against the European governance; the idea of “one land, one nation” against the multicultural society.

Therefore a distinctive characteristic of the new European populism is the euroscepticism. All far-right (radical) political parties in one way or another doubt the essence of the integration as well as the future development of the EU; they aspire for its dissolution or at least preserving it as a formal structure but restoring the national sovereignty to the member states, exploiting the themes of the cultural decay and the change in the demographic picture of lots of the European states.

The second rhetoric category of the demagogue appeal is visible in the expressions used by the nationalists to arouse and capitalize resentments and paranoia. For this category of importance are the used and abuse metaphors and images of the forbidden golden past, coloured with manifestations of racism, xenophobia, anti-immigrant acts. The electorate is instigated towards fear from the other nationalities, because they can take their jobs, they threaten the ingenious culture and safety. Marine Le Pen argues French citizenship should be "either inherited or merited". As for illegal immigrants, they "have no reason to stay in France, these people broke the law the minute they set foot on French soil" [9].

The terrorist attacks in Europe in addition lead to fortified spaced identification. For example, the radical political party Pegida in Germany have stated that "the attacks in Paris does not come out of the blue; they are a result of the migrant policy across Europe" [10]. Their position has been firmly states on January 1, 2016 in Cologne, when the main slogan of the anti-Islam meeting was „*Rapefugees not welcome*“. In a similar way Orbán opened his anti-immigrant campaign saying that “Today the pledge is Europe, the European way of life, the survival or the extinction of the European values and nations or their transformation to be unrecognizable. We want Europe to be kept for the Europeans” [11].

The third rhetoric category is related to the appeal of creating the demagogue as the true and only authority; the opponents are often discredited in order to be able to control the narrative and negate the opposition. The most recent evidence of this rhetoric category can be seen at the French presidential elections this year. Marine Le Pen, has attacked her centrist rival Emmanuel Macron stating that he is a “hysterical, radical Europeanist” who is weak on jihadi terror [12].

Contrary to the normatively prescribed justice and solidarity, the systematic crisis in the EU challenged the founding values of the Union: solidarity, justice and equality. Facing multiple crisis and perils – migrant and refugee crisis, crisis of democratic legitimacy, political leadership crisis, economic stagnation, high social tensions, dangers of terrorists’ attacks, the future of the EU depends on its ability to oppose the inner and external dangers, to provide for economic growth and social justice and solidarity in a highly heterogenic structure of the union and an increasing economic and social destabilization around the world.

Unfortunately the existing serious institutional imperfections of the EU, the increasing mistrust by the European citizens to the European institutions, the EU itself, the mainstream political parties result in processes of fragmentations and re-nationalization – appeals used by the new European nationalism to address the citizens and gain electorate support.

References:

1. Leonard M. & Torreblanca, J. (2014). The Eurosceptic surge and how to respond to it, ECFR, p. 2, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR98_EUROSCEPTIC_BRIEF_AW_%284%29.pdf (Cited on June 1, 2015).
2. Todorov, A. (2010). Grajdani, izbori, partii. Bulgaria 1879-2009, Iztok-Zapad, Sofia.
3. Mudde, C. (2004) The Populist Zeitgeist. Government and Opposition. 2004, 39 (4), p. 543.

4. Canovan, M. (1999) Trust the People! Populism and the two faces of Democracy. Political Studies. 1999, XLVII, p. 5.
5. Camus, J.Y. (2002). Métamorphoses de l'extrême droite en Europe", <http://www.monde-diplomatique.fr/2002/05/CAMUS/8853> (Accessed on May 12, 2017)
6. Todorov, T. (2013) Intimnite nepriyateli na demokraciata. Sofia.
7. Bronner, St. (2014) The Bigot: Why Prejudice Persists. New Haven: Yale University Press.
8. Benson, Th. (2011) The Rhetoric of Civility: Power, Authenticity, and Democracy. Journal of Contemporary Rhetoric. Vol. 1, No. 1, p. 25.
9. Nowak, M. & Branford, B. (2017) France elections: What makes Marine Le Pen far right?, <http://www.bbc.com/news/world-europe-38321401> (Accessed on June 11, 2017).
10. Hewitt, G. (2015) Paris Attacks: The crisis of Europe's Borders, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34850310> (Accessed on May 30, 2017).
11. Mudde, C. (2015) EU zaglushitelno malchi pred xenophobiata i avtoritarizma na Viktor Orban", Dnevnik, July 31, 2015, http://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2015/07/31/2583086_kas_mude_es_zaglushitel_no_mulchi_pred_ksenofobiata_i/ (Accessed on April 12, 2016)
12. Henlye, J. (2017) Le Pen attacks Macron as she steps aside as head of Front National. The Gardian, April 24, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/24/macron-and-le-pen-to-face-off-for-french-presidency> (Accessed on June 11, 2017).

Inna Vasylivna Knysh,

Doctoral Researcher of the Department of Management
and Innovative Technologies of Socio-Cultural Activity,
National Pedagogical Drahomanov University, Kyiv, Ukraine

EXPLORATION MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF COMPLEXITY

Інна Василівна Книш,

докторант кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна

ЕКСПЛОРАЦІЯ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СКЛАДНОСТІ

***Abstract.** The article highlights the questions of management in the context of complexity during the classical, nonclassical and postnonclassical periods of development of scientific knowledge.*

***Key concepts:** complexity, exploration, classical, nonclassical, postnonclassical, system, network, environment, nomad, neo-nomad, sederant, hyphspace, management, subjectless post/non/management.*

***Анотація.** Висвітлено експлорацію управління у контексті складності впродовж класичного, некласичного і постнекласичного періодів розвитку наукового знання.*

***Ключові поняття:** складність, експлорація, класика, некласика, постнекласика, система, мережа, середовище, номад, неономад, седерант, гіфпростір, управління, безсуб'єктне пост/не/управління.*

Свого часу Стівен Гокінг проникливо зауважив, що наступне (XXI. – I. К.) століття буде добою складності. І, як свідчать реалії сучасного світу, це справді так. Сьогодні не тільки постають проблеми щодо вивчення, пояснення, систематизації, класифікації тощо явища складності, але й актуалізуються

питання щодо управління процесами, які перебігають у складності. Наукова новизна та актуальність нашого дослідження полягає в намаганні співвіднести стадії розвитку складності та процеси управління простими і складними системами, а також середовищем (гіфпростором) із періодизацією розвитку науки, запропонованою Вячеславом Стьопінім [14].

Класичний період розвитку науки характеризується тим, що провідну роль у вивченні та поясненні простого і складного відігравали атомістичні ідеї та аналітичний підхід до вивчення Природи. Базовими об'єктами цієї раціональності й парадигми «суб'єкт – об'єкт» були прості та складні системи. Сумарні властивості їх складників визначали властивості цілого, а зв'язки, що виникали внаслідок їх взаємодії, можна було пояснити лапласівським детермінізмом. Вони були гомеостатичними, з програмою функціонування, що створювала команди управління і корегувала поведінку системи на підставі зворотних зв'язків [9, с. 29–35]. Отже, прості та складні системи, а також питання щодо управління ними обмежувалися дослідженням базових об'єктів класичної наукової раціональності із застосуванням лінійних підходів до їх вивчення і парадигмою «суб'єкт-об'єктних» відносин у межах систем. Вона зводила складність до суми простих речей, що вповні не задовольняло вимоги некласичної наукової раціональності. Вочевидь, відбувався своєрідний апгрейд складності: від систем, за якими ми можемо спостерігати (парадигми «об'єкт – об'єкт» і «суб'єкт – об'єкт»), до спостережних систем (парадигми «суб'єкт – суб'єкт»). Розглянемо це більш докладно.

У **некласичний період розвитку науки** в аспекті вивчення та пізнання феномену складності (як співвідношення складності й організованості) наукові уявлення формувалися на засадах статистичної фізики та кінетичної теорії газів (Рудольф Клаузіус, Джеймс Максвелл, Людвіг Больцман, Джозая Гіббс та ін.). Таким чином, зазначені дослідники, розмірковуючи над проблемами пояснення кінетичної теорії газів, усвідомили потребу в інших методах дослідження, наближаючись до постановки питання і щодо управління цими процесами.

Подальший розвиток складності та управління процесами, які перебігають у зазначених середовищах, пов'язаний зі становленням і розвитком теорії систем та інформації, кібернетики тощо. Так, кібернетика поповнила наукове знання некласичного періоду концепцією *ієрархічності* та *ідеєю рівневої організації систем*. У межах кібернетики «складність системи визначається кількістю елементів системи і характером зв'язків між ними, ступенем і різноманітністю їх взаємодії» [13, с. 162]. Складні системи з великої кількості елементів, що масово і випадково взаємодіють, називаються відносними. Поведінку кожного елемента повністю простежити або наперед визначити (як і проконтролювати) неможливо, проте завдяки відносно статистичним способам опису можна оцінити сукупний ефект взаємодії всіх елементів. Зауважимо, що некласична раціональність урахувала зв'язки між знаннями про об'єкт і характер засобів та операцій діяльності на шляху від парадигми «суб'єкт – об'єкт» до парадигми «суб'єкт – суб'єкт», що зумовило формування уявлень про нові види управління: активними системами [1],

інформаційне [7], рефлексивне [11]), а також проблему «засоби визначають об'єкт» [10].

Таким чином, для неklasичного типу наукової раціональності та базової «суб'єкт-суб'єктної» парадигми управління складністю важливою властивістю об'єктів була їх активність, причому причинність для них не зводилася до лапласівського детермінізму, а доповнювалася ідеями «цільової причинності», що їх можна віднести до розряду активних систем (тих, що саморозвиваються). Специфіка «суб'єкт-об'єктних» відносин за активізації об'єкта-дослідника призвела до визнання їх обмеженості, спрямувавши увагу дослідників на «суб'єкт-суб'єктну» парадигму. Водночас становлення активних систем як базового типу об'єктів управління складністю наперед визначило розвиток кібернетики, коли провідним підходом став міждисциплінарний. Але згодом, з виникненням такого утворення, як кіберпростір, парадигма «суб'єкт-суб'єктних» відносин уже не могла задовольняти потреби дослідників щодо пояснення процесів, які відбуваються у цьому середовищі, що й зумовило постання постнеklasичної наукової раціональності. У кібернетиці відбувся подальший апгрейд – сформувалися кіберпростір (узгоджена галюцинація суб'єктів, що перебувають у світі комп'ютерних мереж) і, зрештою, мережа Internet (зі спостерігачами-неономадами).

Розвиваючись, поняття про складність доповнювалося відкриттями у галузі статистичної фізики та кінетичної теорії газів (як співвідношення складності й організованості) та кібернетиці (*концепція ієрархічності й ідеї рівневої організації систем*). З початком самовідтворення машин і залученням людини (неономада) до кіберпростору постала проблема управління процесами, які паралельно відбуваються в машинно-машинних (об'єкт-об'єктних), людино-машинних (суб'єкт-об'єктних) системах і «суб'єкт-суб'єктних» середовищах.

У *постнеklasичний період розвитку науки* виникають науки про складність, що є яскравими проявами міждисциплінарності: нелінійна динаміка, термодинаміка відкритих систем, синергетика, теорія дисипативних структур, теорія катастроф та ін. Відбувається елімінування пріоритету простоти як домінантного регулятива наукового пізнання. «Світ дуже складний...» [2, с. 9], і в описі природи нова єдина фізична теорія виявиться більш складною за попередні, перш за все, через використання більш витончених та хитромудрих теоретичних моделей простору і часу [4, с. 19]. Так, засновник теорії динамічних систем Анрі Пуанкаре, зробивши докладний математичний аналіз якісно різних типів поведінки систем (взаємопов'язаних нелінійними рівняннями), з'ясовує, що механіка як наука про прості об'єкти окреслює у своїй предметній галузі й у своїх засобах опису *нові (складні) рівні*.

До речі, Грегуар Ніколіс та Ілля Пригожин зазначають, що як елементи складної поведінки можна розглядати нерівноважність, зворотні зв'язки, перехідні явища й еволюцію [12, с. 53, 96]. Така поведінка формується внаслідок далеких від рівноваги біфуркаційних переходів за наявності відповідних нелінійностей, завдяки порушенню симетрії вище за точку біфуркації, а також шляхом створення і підтримки кореляцій макроскопічного

масштабу. І тут, на їх переконання, провідну роль має відігравати синергетика.

Щодо кібернетики як науки, то цей етап її розвитку пов'язаний з уявленням про кіберпростір, що останнім часом зазнає значних видозмін [5]. На цій особливості слушно наголошували Жиль Дельоз і Фелікс Гваттарі у праці «Ризома» («Rhizome», 1976): сам по собі комп'ютер, якщо розглядати його як автономний модуль, поза зв'язками з іншими, не може бути ризоматичним утворенням, оскільки його спроектовано як специфічну ієрархічну структуру, де «вся влада належить пам'яті або центральному блоку» [3, с. 16]. Щодо **кібернетики**, то вона має справу не із системами, а з нелінійним відкритим утворенням – мережею спостережних систем. Проте останнім часом вона також зазнає змін: кіберпростір, що його можна було потрактовувати як ризому, видозмінюється, перетворюючись на гіфпростір. Жиль Дельоз і Фелікс Гваттарі вважали прообразом ризоматичної множинності, що має горизонтальні (міжвидові) та площинні зв'язки, обмежені мережі автоматів, де зв'язок здійснюється від одного суб'єкта до іншого (*комунікативні*). Маршрути наперед не визначено, а всі учасники взаємозамінні, завдяки чому координація локальних операцій і синхронізація кінцевого загального результату досягається без центрального органу [3, с. 17], що характерно, на нашу думку, для «радікса» [6, с. 159] – седеранта, який діє в простій або складній системі.

Тут ми вбачаємо метафоричну невідповідність: для ризоми (кореневища) не характерне поєднання однієї частини з іншою, вона має один вихідний пункт розвитку; саме лінії зв'язку і перехресні посилення (*комунікації*) роблять мережу глобальним гіфікованим простором, а не локально (як кореневище ризоми) розрізною групою комп'ютерів. Цими лініями зв'язку є не кореневища ризоми, як уважали Жиль Дельоз і Фелікс Гваттарі, а саме гіфа, оскільки зазначені атрибути властиві тільки для неї. Принагідно філософи наголошували, що у середовищі, яке існує всередині комп'ютерних мереж, формуються суб'єкт-суб'єктні відносини між номадами (*комунікаційні*) («ризوما» – номад), але, на думку дослідників Жака Атталі, Володимира Кутирьова та ін., до яких приєднуємось і ми, людина, що використовує зовнішній штучний пристрій, стає неономадом. Очевидна невідповідність між сучасним розумінням поняття «номад» і уявленнями Жіля Дельоза та Фелікса Гваттарі, яку можна пояснити рівнем розвитку самої мережі Internet за часів, коли вони її вивчали, станом залучення до неї номад і седерантів, а також перетворенням їх на неономад.

Так кібернетика починає розглядати кіберпростір як складову **гіфпростору**. Цю метафоричну абстракцію можна вживати, коли йдеться про філософію і комп'ютерні технології. Вона являє собою віртуальну реальність, що є складовою Ноосфери. Це світ іншої природи, що його породжено комп'ютерними мережами з активним залученням користувачів, які, мандруючи сайтами, спостерігають за собою й іншими. Не змінюючи розташування свого тіла, вони постійно рухаються сайтами, а тому їх можна назвати неономадами.

Отже, мережа Internet – це складне неономадичне гіфіковане нестале

децентралізоване утворення, що постійно розвивається як у горизонтальній, так і у вертикальній площинах, яким ніхто (поки що, проте, можливо, нам тільки здається, що ніхто) не управляє. Ця мережа самозародилася та продовжує саморозвиватися (чи нам так здається) як інформаційно-комунікаційне номадичне середовище Жилья Дельоза і Фелікса Гваттари, що, видозмінившись у складності, перетворилося на гіфпростір та існує лише за наявності мінімум одного користувача-неономада як суб'єкта пізнання (спостерігача складності за собою й іншими). У середовищах, які розвиваються у складності, створюються передумови для поліваріативності шляхів розвитку і самоорганізації. Це, напевно, в подальшому, вможливить створення середовищ із заздальгідь заданими параметрами, а також управління процесами, що у них відбуваються. Як зауважує Володимир Кутирьов, історія управління рухається до втрати суб'єктивного характеру, до **безсуб'єктного пост/не/управління** [8, с. 198], і нам бракує не знання, а волі до виконання, волі до *самоуправління* [8, с. 200].

Висновки. Розглянувши експлорацію управління у контексті складності на сучасному етапі її розвитку, ми засвідчили апгрейд, що його супроводжує: у класичний період (від систем, за якими ми можемо спостерігати (парадигми «об'єкт – об'єкт» і «суб'єкт – об'єкт»), до спостережних систем (парадигми «суб'єкт – суб'єкт»)), у некласичний період (від систем, за якими ми можемо спостерігати, до теорії спостережних систем (суб'єкт – об'єкт, суб'єкт – суб'єкт), що мають справу власне зі спостерігачами), у постнекласичний період (від спостережних систем (суб'єкт – суб'єкт) до середовища, що саморозвивається (суб'єкт-полісуб'єктного), з обов'язковою присутністю людини (номада та седеранта), до гіфпростору (введення спостерігача-неономада, користувача (користувачів-неономад), суб'єкта (суб'єктів) пізнання в людиновимірні комбіновані мережі (суб'єкт-полісуб'єктне середовище), де зростає людиновимірність (суб'єкт – суб'єкт)) і **безсуб'єктного пост/не/управління** [8, с. 198]. Згодом така поліваріативність можливостей управління середовищем завдяки новим відкриттям у науці дозволить створювати середовища із заздальгідь заданими параметрами, а також управляти процесами, що у них відбуваються. Свою чергою, **гіфпростір** – це метафорична абстракція, яка розвивається у складності та являє собою віртуальну реальність – складову Ноосфери. Це світ, що існує в комп'ютерних мережах із активним залученням *спостерігачів-неономад* (кочівників, що мандрують сайтами Internet-у), тобто суб'єктів пізнання.

Література:

1. Бурков В. Н. Механизмы функционирования организационных систем / В. Н. Бурков, В. В. Кондратьев. – М.: Наука, 1981. – 384 с.
2. Вигнер Е. Этюды о симметрии [Электронный ресурс] / Е. Вигнер; пер. с англ. Ю. А. Данилова, под ред. Я. А. Смородинского. – М.: Мир, 1971. – 318 с. – Режим доступа : <http://www.ega-math.narod.ru/Reid/Wigner.htm>
3. Делёз Ж. Rhizoma [Электронный ресурс] / Жиль Делёз, Феликс Гваттари; в пер. Я. Свирского, с ил. М. Нгуи. – 35 с. – Режим доступа: https://vk.com/doc184482549_189854454?hash=fad6578b6e212adfe0&dl=98694f379ecda7539e – Загл. с экрана.

4. Зельдович Я. Б. Пути и цели науки: Микромир частиц и Вселенная / Я. Б. Зельдович // Наука и жизнь. – 1986. – № 12. – С. 17–23.
5. Книш І. В. Мережевий філософський дискурс стосовно принципів: rhizoma vs radix vs hyrhe / І. В. Книш // Практична філософія. – 2017. – № 1 (63). – С. 53–62.
6. Книш І. В. Філософський дискурс: rhizoma vs radix vs hyrhe [Електронний ресурс] / І. В. Книш // Філософія і політологія в контексті сучасної культури : науковий журнал. – Дніпро: ДНУ, 2016. – Вип. 6 (15). – С. 157–164. – Режим доступу : <https://fir.dp.ua/index.php/FIP/article/view/83>
7. Кононов Д. А. Информационное управление: принципы моделирования и области использования / Д. А. Кононов, В. В. Кульба, А. Н. Шубин // Труды ИПУ РАН. Т. XXIII. – М.: ИПУ РАН, 2004. – С. 5–29.
8. Кутырёв В. А. Бытие или ничто / В. А. Кутырёв. – СПб.: Изд-во «Алетейя», 2009. – 496 с.
9. Лепский В. Е. Рефлексивные аспекты в эволюции представлений об управлении / В. Е. Лепский // Рефлексивные процессы и управление : международный научно-практический междисциплинарный журнал. – М.: Изд-во «Когито-Центр», 2012. – № 1/2. – Т. 12. – С. 26–59.
10. Лефевр В. А. «Естественное» и «искусственное» в семиотических системах / В. А. Лефевр, Г. П. Щедровицкий, Э. Г. Юдин // Проблемы исследования систем и структур : материалы к конференции : сборник. – М.: АН СССР, 1965. – С. 141–149.
11. Лефевр В. А. Конфликтующие структуры [Электронный ресурс] / В. А. Лефевр. – М.: Изд-во «Советское радио», 1973. – 158 с. – Режим доступа : <http://314159.ru/lefebvre/lefebvre1.htm>
12. Николис Г. Познание сложного / Грегуар Николис, Илья Пригожин. – М.: Мир, 1990. – 343 с.
13. Поваров Г. Н. Ступени сложности / Г. Н. Поваров // Управление, информация, интеллект. – М.: Мир, 1976. – С. 161–173.
14. Стёпин В. С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность / В. С. Стёпин // Вопросы философии. – 2003. – № 8. – С. 5–17.

УДК 130.2

Markov S. M.,
 Candidate of sciences (philosophy), Assistant Professor;
Astakhova V. V.,
 Student of medical faculty
Sergeeva I. E.
 student of medical faculty
Far Eastern State Medical University (Russia; Khabarovsk)

CHRISTIAN SYMBOLS IN CHILDREN LITERATURE BY J. ROWLING: REALITY OR ILLUSION?

Марков С. М.,
 канд. философ. наук, доцент
Астахова В. В.,
 студентка лечебного факультета ДВГМУ
Сергеева И. Е.
 студентка лечебного факультета ДВГМУ
Дальневосточный государственный медицинский университет (Россия; Хабаровск)
**ХРИСТИАНСКИЕ СИМВОЛЫ В ДЕТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ ДЖ. РОУЛИНГ:
 РЕАЛЬНОСТЬ ИЛИ ИЛЛЮЗИЯ?**

***Abstract.** In this article there are analyzed Christian themes (theme of divine) in the contemporary fantasy on the example of children`s literature of Joanne Rowling. Also there is considered influence of moral ideas of this literature on the formation of world outlook of children and teenagers. The aim is to show positive influence of Christian themes of contemporary fantasy on the ecology of childhood, to prove that for teenagers reading of such literature is very useful for their spiritual development.*

***Key words:** Christian symbols, fantasy, adolescence literature, ecology of childhood, moral outlook.*

***Аннотация.** В статье, на примере детской литературы Дж. Роулинг, анализируются христианские мотивы («божественное») в современной фэнтези и их морально-ценностные ориентиры, воздействующие на мировоззрение детей и подростков. Цель – показать положительное влияние христианских мотивов современной фэнтези на экологию детства, доказать, что для подростков чтение такого рода литературы не только не вредно, но и полезно.*

***Ключевые слова:** христианские символы, фантастика, подростковая литература, экология детства, нравственное мировоззрение.*

В настоящее время практически во всех кругах общества ведутся оживленные споры на тему места религии в жизни человека, проблем нарастающего притеснения религиозных групп. Однако не так уж много слов уделяется такой, может быть, не острой, но достаточно интересной и актуальной теме как место религии, а именно христианства, в литературе, ориентированной на детей и подростков.

Конечно, как считает О.В. Василенко, сегодня чтение утрачивает лидирующие позиции в способе проведения свободного времени подростков,

однако это не значит, что молодые люди совсем перестали читать, особую популярность приобрели электронные книги, а также аудиокниги [1]. Согласно социологическим исследованиям, в отдельных регионах России распространенность литературных жанров в подростковой среде несколько отличается, но в целом фантастика и фэнтези входят в число наиболее популярных [2]. Таким образом, естественно предположить, что тот посыл, который несет в себе современная молодежная фантастическая литература, имеет значение в воспитании юного поколения. Те ценности, которые автор подросткового бестселлера вкладывает в свое произведение, становятся нормой поведения для многих молодых людей.

Джон Грейнджер (John Granger Cook) известный публицист и богослов, профессор at LaGrange College (Greater Atlanta Area), занимающийся проблемами, которые существуют на стыке литературы, культуры и религии, является автором ряда книг и статей о поиске христианских символов в серии произведений «Гарри Поттер». Также Джон создал веб-сайт с информацией и статьями по той же серии книг. Как он пишет сам в своем труде «Looking for God in Harry Potter», работа в данной области началась с того дня, когда его дочь спросила разрешения прочитать первую книгу саги «Гарри Поттер и философский камень». Джон, наслышанный от коллег по церкви о резонансе, вызванном так называемым оккультизмом этой известной книги, принял решение самостоятельно изучить труд Джоан Роулинг дабы не быть беспочвенным в запрете на чтение такого рода литературы. Однако, закрыв последнюю страницу, Грейнджер не испытал ничего, кроме восторга. По его словам, книга не только не была оккультной, но является глубоко христианской [4].

Действительно, далее в своем первом труде на тему поиска Бога в «Гарри Поттере» Джон Грейнджер приводит интересные доказательства тезиса, заявленного в самом названии грейнджеровской книги. Как пример, единорог, совершенно невинное существо, убить которого может только падший человек, по мнению автора, олицетворяет собой Иисуса Христа [3, с. 118].

В книге «Гарри Поттер и философский камень», по мнению Джона Грейнджера, есть множество христианских символов. Так, допустим, Гарри, Рон и Гермиона олицетворяют соответственно дух, тело и разум. Момент, когда дети, убаюкав трехглавого пса Пушка с помощью флейты подобно Орфею, усыпившему Цербера игрой на лире, спускаются в подвал, нам видится как первый этап очищения их душ, так называемое отречение. В последовательности от плотского к духовному, трое персонажей проходят испытания, проверяющие стойкость их душ. Так, допустим, Рон проявляет храбрость в испытании с шахматами, когда мальчику приходится пожертвовать своей фигурой, то есть собой, для спасения друзей.

Символ всей первой книги, философский камень, как заявляет Грейнджер, означает Христа как результат поиска душ. Получить этот камень из магического зеркала может только тот, кто не желает извлечь из него личную выгоду. Стоящий перед зеркалом должен иметь чистые помыслы.

Почему же Квиррелл не смог забрать у Поттера то, что так долго искал, то, что могло даровать ему бессмертие? Почему он не смог даже дотронуться до мальчика, и каждое прикосновение прожигало руки насквозь? Самый мудрый персонаж произведения, Альбус Дамблдор, объясняет это тем, что мать Гарри, пожертвовав собой во спасение жизни сына, одарила его наивысшей формой любви, той, которую никогда не знал и не мог с ней бороться Квиррелл. Такое объяснение канонично, и Джон Грейнджер видит в нем завуалированную Историю Христа, Историю великой любви и самопожертвования.

Во многих сценах книги заинтересованный читатель сможет найти отсылки к Библии. Подробный разбор христианских параллелей в сюжете произведения «Гарри Поттер и философский камень» Джон Грейнджер приводит в вышеупомянутом труде «Looking for God in Harry Potter», причем богослов исследует не только сюжетную линию книги Роулинг, но и имена персонажей, и многие другие вещи, значимые для общего понимания «духовности» «Гарри Поттера».

В нынешнее время религия и атеизм достаточно часто сталкиваются между собой, причем в острой форме. Можно бесконечно рассуждать на тему наличия или отсутствия Бога, но дело в том, что на этот вопрос нет и, наверное, никогда не будет получен достаточно правдивый ответ. Каждый человек сам для себя решает, верить или нет. Но даже будучи закоренелым атеистом нельзя упускать из виду тот факт, что религия, в данном случае христианство, в своей основе несет совершенно чистые и важные морально-ценностные идеи. Любовь к ближнему – вот что является главной мыслью, канвой, на которой основано то, что, если верить Библии, хотел донести до человечества Иисус Христос. Соответственно, для подростков чтение такого рода литературы не только не вредно, но полезно. То есть, находя в различных молодежных произведениях отражение религии, мы не просто сталкиваемся с достаточно интересным явлением, мы видим важность участия таких произведений в жизни юношей и девушек.

Проанализировав любой художественный труд, можно сделать вывод о наличии в нем завуалированных отсылок к христианству или другой религии. Однако необходимо избегать предвзятости и не пытаться видеть что-то там, где оно как таковое отсутствует. В вопросах, касающихся достаточно субъективного символизма, довольно опасно быть заинтересованным в том или ином результате.

То, что в каждом из всемирно известных фэнтезийных трудов можно найти символ Иисуса Христа, показывает лишь, что невозможно написать книгу, не коснувшись, пусть и бессознательно, этой темы. Религия – важная часть жизни многих людей, независимо от их теизма или атеизма. Человек испытывает естественную потребность в духовной пище и должен удовлетворять её через чтение или даже писательский труд.

Таким образом, можно подытожить вышесказанное тем, что в работе мы, во-первых, выявили популярность у подростков фантастических современных произведений, во-вторых, доказали обоснованность заявления о наличии

христианских символов в фэнтезийной литературе и, в-третьих, установили важность религиозного подтекста в ней, воздействующего на социально-экологическое формирование личности ребенка и подростка.

Литература:

1. Василенко О.В. Чтение в структуре студенческого досуга (по данным социологических опросов) / О.В. Василенко // XX Международная конференция памяти профессора Л. Н. Когана «Культура, личность, общество в современном мире: Методология, опыт эмпирического исследования»; 16-18 марта 2017 г., Екатеринбург. Екатеринбург: УрФУ, 2017. С. 296-302.
2. Самохина М.М. Чтение молодежи: XXI ВЕК (По результатам исследований 2001-2011 гг.) / М.М. Самохина // Информационно-справочный портал Library.ru. Раздел «Страница социолога» / URL: library.ru>1/sociolog/text/article.php...
3. Роулинг Дж. Гарри Поттер и философский камень / пер. И. Оранского / Дж. Роулинг. М.: Изд-во Росмэн, 2006. – 400 с.
4. Granger John. Looking for God in Harry Potter // Published February 17 th 2006 by SaltRiver.

Marphina Zh. V.

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer
Lugansk National Agrarian University, Ukraine

MYTH AS PART OF INFORMATION STRUCTURE OF THE CONCEPT

Марфина Ж.В.,

к. филол. н., доцент

Луганский национальный аграрный университет, Украина

МИФ В СОСТАВЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СТРУКТУРЫ КОНЦЕПТА

The article summarizes fundamental matters of mythological theory, provides an analysis of views on the structure and content of myth as essential phenomenon of collective awareness' mental process. The connection between the image (poetic meaning) and the semantic content in the myth is also observed.

Keywords: *myth, mythologeme, mytheme, concept.*

В статье обобщены фундаментальные положения мифологической теории, дается анализ взглядов на структуру и содержание мифа как фундаментального явления ментального процесса коллективного познания. Прослеживается связь между образом (поэтическим смыслом) и значением в мифе.

Ключевые слова: *миф, мифологема, мифема, концепт.*

Миф представляет собой информационную структуру, которой присуща ассоциативно-образная логика, ориентированная на целостное, синкретическое понимание мира, инвариантность, определяющую существенные признаки мироустройства. Поэтому, как утверждал К.Г. Юнг, «любая настоящая мифологема имеет собственный смысл, который невозможно передать языком науки, поскольку полное свое отражение она находит только в мифологической терминологии» [7, с. 8]. По концепции мифа Э. Кассирера, в нем «образ не

изображает вещь, он и есть вещь» [8, с. 51]. По мнению О. Колесник, *миф* несет код, который взаимодействует как с рациональным, так и со сферой иррационального и является *культурообразующим началом*. Несоответствия знака и значения и создает основу «полностью объективной реальности» [2, с. 37].

Нарратив способен к «сворачиванию», т. е. мысль, воплощенная в мифологическом дискурсе, способна к сгущению. Поскольку миф отождествляется со словом, то, соответственно, при определенных условиях и слово трансформируется в миф [4, с. 271].

Миф, как общеизвестно, – продукт мышления архаического человека, продукт его сознания, мировоззренческий феномен, поставленный между природой и культурой. Мифология слова рождалась из мифологии мировосприятия. Народная фантазия создала ряд злых и добрых духов и соответствующие им названия, объединившиеся в определенную тематическую группу. В центре ядра семиосферы – миф (концепты-мифемы, мифические концепты), т. е. наглядные образы первичного сознания, сохраняемые в структурах памяти того или иного этноса как останки коллективного представления первичных людей. Чтобы смоделировать образование концептуальной системы, нужен отправной концепт, от которого развиваются все другие. В основе такой семантической трансформации лежит образования мифологических концептов, отражающих универсальные ценности взаимодействия человека и природы, межкультурные связи сообществ. Но это информационный, функционально-семантический аспект, аспект знания.

Как писал А. Потебня, «значение относительно образа есть всегда что-то другое, часто даже неоднородное» [5, с. 367], поэтому и дифференцируем в слове значение и представление как внутренний знак первого. Именно представление как основа мифа и является затемненным, таким, что является основой для возникновения новых значений слов. Цитируя А. Афанасьева, А. Потебня отметил, что «слово и выражение сначала были “метафорическим уподоблением” имевшим лишь “поэтический смысл”» [5, с. 430]. Это объясняется и мифической природой человеческого мышления, и характеризует последнее с точки зрения его мифогенности. Мифическое мышление на первых порах игнорировало научное мышление (сознание), которому противопоставлялись поэтические объяснения тех или других явлений природы по типу: туча – это камень, гора, а душа – дыхание, пар, дым, ветер [5, с.447]. Таким образом, мифом становилось сначала то, что было наиболее близко человеку, а потом эти мифы ложились в основу других мифов, более сложных объяснений явлений религиозных, божественных, обрядово-ритуальных бытовых и связанных с ними фольклорных текстов, с изучением которых от середины XIX в. и берет начало мифологическая теория в России (в связи с интересами И. Срезневского, Н. Костомарова, Ф. Буслаева, А. Афанасьева, А. Потебни, А. Веселовского и др.) и символическое, лингвистическое, психологическое направления в ней.

Связь между образом (поэтическим смыслом) и значением в мифе принимается на веру. Однако в мифе образ и значение нетождественны, образ переносится в значение, что и делает его поэтическим. Рождение нового мифа сопряжено с рождением нового слова, в котором реализуется определенный образ, т. е. определенное осознание некоторой части образа в составе значения мифа [5, с.432].

Номинативные единицы, вербализирующие концепты-мифы, являются знаками-«генераторами» («энергейями», по В. фон. Гумбольдту [1, с. 169], носителями «ближайшего этимологического значения слова», по А. Потебне [5, с. 37]) поэтического образа. Это объясняется тем, что кроме традиционных функций (номинативно-репрезентативной, сигнификативной, коммуникативной и прагматической, идентифицирующей), такие знаки задают общее направление информационных (кодовых) взаимодействий в моделируемой реальности, влияют на ход типизированных сценариев, поведение их участников. С ними связана ведущая роль в этнокультурных дискурсивных практиках (преимущественно архаичного периода систем национальных языков), где они могут приобретать признаки вариантивности на фоне пропозитивно закодированных признаков, которые определяют синтагматические и прагматические признаки концепта-мифологема. С такой точки зрения концепт-мифологема, миф, как отмечают исследователи, имеет внутреннюю структуру, подобную фреймовой [2, с. 63].

Слово-миф, миф-концепт в результате адаптации к определенным историческим реалиям, специфике жизни отдельных этносов поддаются динамическому развитию. С одной стороны, в содержании концептов-мифологем развиваются оценочный и ценностный компоненты, превращающие мифы во вторичные концептуальные образования. Имплицитный референт таких концептуальных структур приобретает вид мифологического мотива (повторяющейся модели, ритуала, действия) в текстах. Это порождает алломорфизм мифа, приводит к ремифологизации как постоянным процессам во все исторические эпохи. Под названными процессами понимаем способы семиотизации, расширения концептуальных моделей, мотивирующих создание и функционирование номинативных единиц как знаковых сущностей. Развитие же оценочных сегментов в содержании концептов-мифологем усиливает этнонациональную специфику семиосферы, которая объединяет и воплощает их. С другой стороны, универсально-унитарный вектор развития общества принуждает к расширению семиосферных взаимодействий, т. е. межъязыковых и межкультурных контактов, вследствие чего определенные мифологические модели взаимодействия человека с миром распространяются в других лингвокультурах.

Одно из следствий таких взаимодействий – миграция концептов-мифов, изменения в лексиконах языков, приобретение некоторыми текстами прецедентных качеств.

Кроме отмеченного выше значения мифа как фундаментального явления ментального процесса коллективного познания, как системы традиционных

мифов-символов (фантастического и рационального), стоит отметить и такую его разновидность, как социальный миф, который подразумевает социальное подсознательное, имеющее свои мифомотивы. Социальные мифы передают обществу ощущение желательной целостности, являются подосновой стабильности общих законов бытия и его частей (природа, человек, нация) [6, с. 49]. Такой миф разворачивается в политический, идеологический, экологический, онтологический, религиозный, исторический и др. миф, иллюзорное отражение соответствующей реальности в массовом сознании. Это и объясняет некоторую условность понятия «социальный миф», ибо такова его природа вообще. К подобным мифам прибегает власть, создавая идеологию и воплощая ее в текстах соответствующей культуры, в ее знаках – мифологемах, идеологемах, социологемах.

В процессе эволюции культуры, в том числе и языка, когнитивных усилий, миф уже предстает как часть определенных концептов (мифема, мифологема), занимает свою нишу в эволюционных рядах номинаций, отражающих «трансформационные модели» меняющейся семиосферы. Последняя же, по мнению Ю. Лотмана, является многоуровневой структурой, которая создает «ситуации многообразных переводов и трансформаций за счет различных кодов» [3, с. 250-251].

Обобщая приведенные идеи, обратимся к фундаментальным положениям мифологической теории Ф. Буслаева, А. Афанасьева, А. Потебни и А. Веселовского, которые предложили пять основных значений концепта «миф», а именно:

1. Миф – это специфический способ осмысления природы, при котором внешний образ явления находится в единстве с его символически-мифологическим содержанием.
2. Миф совпадает со словом и рождается в акте наименования предмета. Слово-миф синтезирует реальные свойства предмета, впечатление, произведенное им на человека, и образ предмета, сложившийся в человеческом сознании.
3. Миф представляет собой особое мировоззрение или форму мышления, которое проявляется в первую очередь на ранних стадиях развития человечества.
4. Миф – форма поэтического творчества.
5. Миф – орудие познания, выражения народной мудрости в отношении вопросов, которые ставит человеку природа.

Временные и пространственные изменения, обогащения и сужения семантики, трансформации внутренней формы слова являются отражениям ментальных и психологических изменений в той или другой национальной культуре.

Сложная внутренняя топология концепта-слова по-разному открывается в реальной коммуникации: с различной полнотой и глубиной, в тесной взаимосвязи с другими концептами-словами, между которыми перекрещиваются те или другие уровни их сложной структуры, отражающей

сложный и длительный процесс жизни слова и его усовершенствования вместе с усовершенствованием и усложнением сознания человека – коллективного, индивидуального, которое является одновременно стилистическим, дискурсивным, имеющим и функциональную топологию.

Литература:

1. Гумбольдт фон. В. Язык и философия культуры В. фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – С. 169.
2. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури / О.С. Колесник. – Чернігів: РВВ ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка, 2011. – 312 с.
3. Лотман Ю.М. О метаязыке типологических описаний культуры / Ю.М. Лотман // Труды по знаковым системам. – Тарту: Изд-во Тартуского ун-та, 1969. – С. 460 – 477.
4. Потебня А.А. Слово и миф / А.А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – С. 274. (с.271)
5. Потебня А.А. Эстетика и поэтика / А.А. Потебня. – М.: Искусство, 1976. – С. 434. (37) 367.
6. Ставнича О. Література – міф – суспільство: концептуалізація соціального міфу у прозі 1990 – 2000-х років / О. Ставицька. – К.: Наук. думка, 2017. – С. 49
7. Юнг К. Г. Архетип и символ / Карл Густав Юнг. – М.: Renaissance IV Ewo, 1991. – 212 с. (8)
8. Cassirer E. The Philosophy of Symbolic Forms. – New Haven: Yale University Press, 1955. – Vol. 1 : Language.

Galina Stoikovich,

Candidate of Philology, Professor,

Samara State University of Social Sciences and Education, Samara, Russia

Lilia Stoikovich,

Candidate of Philology, Associate professor

Olga Sapova,

senior teacher,

Samara State University of Economics, Samara, Russia

LINGUA-DIDACTIC ASPECT OF ACADEMIC WRITING IN ENGLISH IN TERMS OF TRAINING CROSS-SECTORAL SPECIALISTS

Abstract. The article considers the issue of academic writing and its peculiarities in HEIs. It focuses on one of the types of academic writing – essay, and related issues of the history of essay writing. It discusses the procedure of preparation for writing an essay and reflects mainly the first steps of its writing such as brainstorming and freewriting.

Key words: academic writing, essay, teaching writing, writing steps, freewriting.

Introduction

The modern global society is changing rapidly and requirements for new specialists and occupations of new society are changing. New qualified specialists have to meet challenges, have to develop constantly, be mobile and flexible, have to fit in new trends of business environment and continuously take new professional trainings to implement new projects to achieve new objectives and deliverables. Of

course, knowing foreign languages are those requirements and “must have” that have to be mastered as early as possible and developed through all productive age.

We would like to consider academic writing in English, on the example of an essay as an inseparable skill of new cross-sectoral specialists in terms of development and training.

In recent years there is more and more attention in linguistics and in teaching foreign languages at all levels to such important type of speech activity as writing. Skills of written language are necessary in the modern world both for a pupil and a student. The relevance of mastering ability and skills of academic writing is caused by society requirements. Why is it necessary to write? We write to express ourselves (resumes, CV, recommendation letter, memo). We write to convince someone (motivating, justification of the project). We write to study and describe the object which is interesting for us (project description). Some authors consider that our thinking develops when we write down thoughts, ideas, which belong to us, which we have heard or read, etc. Thus, the process of writing itself can serve as a tool of training, self-training and studying of a certain material therefore we write to learn writing.

The shortage of classroom time leads to the fact that the most part of work on academic writing is given to independent training and it requires sufficient methodological support. Recently there are new studying guides and recommendations on academic writing development at higher school of both foreign, and domestic authors (R.Caffarella and B.Barnett; W.Sahanaya, J.Lindeck and R.Stewart; R. Murray; E.A. Usilova; T.I. Ryazantseva; etc.). However, it is assumed that it isn't enough, and such methodical materials are necessary for the students of different professional qualifications of all levels, especially for undergraduates.

The academic writing in English has the features that everyone needs to know to master it. It is characterized as clear, accurate, exact, concrete, and direct. Sometimes it is called linear that means that a writer directly puts the statement forward and immediately supports it with arguments and passes to the following statement. We can also note the saturation of academic writing with the words of official and book nature.

One of the most popular and popular forms of academic writing in modern training is essay. Often the essay is used as a form of control and knowledge assessment of pupils and students of the studied subjects. However, unfortunately, training how to write an essay, what type of text it is, what characteristics it has doesn't always precede it. Why is it necessary to be able to write an essay? The scope of the essay application is rather wide now. School graduates write an essay as one of USE tasks in Russian and foreign languages. For students of philology faculties writing of an essay is a fine way to develop skills of academic writing which is necessary further in scientific activity to write course papers, diploma theses and also dissertation theses, to write various reports, articles, etc.

Actually, the structure and basic principles of writing of an essay are the basis of many written documents. Besides, the students of philology faculty who are focused on further work at school need to be able to write and to know the basic

principles of writing of an essay for education and training of school graduates for the Unified State Examination. Also the ability to write an essay is necessary to pass such international examinations as TOEFL, FCE, CAE, CRE. And, certainly, essay is one of the requirements of foreign companies for young employees, one of the components of a portfolio package. There can be also other reasons to be able to write the essay. In this regard, writing of an essay becomes the technology which should be train specially.

There are various understandings and definitions of such type of the text as an essay, in linguistics, literature, language training technique.

We will address the background, word etymology. 'Essay' comes from French 'essai' – 'attempt', going back to the Latin 'exagium' meaning literally 'weighing'. Originally it meant the text of a certain literary genre: the composition in prose of a small size and free in a form and style.

The first essays are noted in the 16th century in France. The most famous English essayists, founders of a genre are S. Johnson, J. Addison, J. Swift, M. Twain. In the 20th century fine samples of the essay were created by B. Shaw, G. Wells, J. Orwell. Certainly, the concept 'essay' changed eventually and now it differs from initial understanding.

In common understanding an essay is a composition, small in volume, in prose, rather free on structure and style, with the emphasis on individual author's opinion on a certain issue. Thus, the original author's opinion comes out in the first place in a modern essay. "An essay is the result of a mind in motion, an idea pursued. We compose essays to test a thesis, to collect our thoughts on a given subject, to try ideas on for size." [3; 886]

According to the content an essay can have philosophical, scientific, historical and biographic, publicistic, critical and also literary character. An essay aims at expressing opinion, comments of events, phenomena, theories and ideas, but not their retelling. However, the author can apply for exact facts to illustrate and explain his ideas. One of the main features of an essay are succinctness and accuracy.

There are different approaches to essay typology. Traditionally essays are divided into descriptive, analytical, critical, essay-opinion, essay-reflection. This division is rather clear, but isn't feasible in practice as there can be different types in one essay.

Division of an essay into two following groups seems to be quite logical: 1) the essay is "subjective", i.e. especially personal character which essence is to discover author's "I", author's credo; 2) the essay is "objective", "serious" in which there is a certain topic, an idea, and author's point of view only supports it.

Due to variety of approaches to the process of essay writing, the Aristotelean triple text structure is considered to be recognized that includes introduction, the main part (body) and the conclusion (conclusion). Besides, it is known that unconditional linear logic is more typical for English, than for any other language. For example, in Russian there are various deviations from this strict structure which can be admissible though recently there is tendency to more strict requirement in this regard.

Certainly, and in the English language culture there are variations in essay structure, in the sequence of writing steps, in technique of development and training in essay writing, however the main steps generally coincide. They can be the following:

- Stage of freewriting,
- Stage of prewriting, "warming" (brainstorming), (the first two stages sometimes are connected, considered as one)
- Stage of paragraph writing (with several steps in this stage),
- Stage of writing of a key sentence (topic sentence) of an essay,
- Stage of creating introduction, prolog,
- Stage of selecting arguments, opinions, facts, creating of essay body,
- Stage of creating the conclusion,
- Stage of correcting.

All of them are very important. However it seems that teachers those who try to master this type of writing don't pay enough attention to the first stage. We will particularize this stage. The aspiration (sometimes excessive) to speech literacy and respectively the requirement to special correctness of written language creates a certain barrier for a writer, especially at the initial stage as it is known that the most difficult thing is to start writing. To start writing correctly is twice more difficult. In this regard the stage of freewriting offered by modern scientists is very relevant and necessary. So, R. Murray offers some ways to overcome fear of starting writing (see in more detail about the technique of "freewriting" in the work R. Murray "How to Write a Thesis" [6], in the work P. Elbou "Writing without Teachers" [4] and etc). Many writers say that they can't write while they have nothing to tell. R. Murray advises to start writing even when you aren't sure, and calls this "freewriting". 'My essay is about ...' can be the first sentence. In the course of writing it is possible to develop the idea. Doing it constantly, it is possible to develop self-confidence. From "uncertainly" written text subsequently the best, correct sentences and ideas are chosen and the worst are rejected. R. Murray also offers the following formulas for so-called freewriting:

- My essay is about ...
- The next step is...
- What I'm interested in finding out is...
- I have identified a problem with...
- Where do my ideas come from?

She considers that process of writing can be used not only to show the knowledge in this or that area, but also as training and thinking tool. R. Kaffarella and B. Barnett also write about it: "Both think-then-write strategies and think-while-you-write strategies have utility in the context of academic writing" 3; 40].

So-called "freewriting" is considered to be a very successful way to develop skills of creative writing as it makes to write and develop confidence. P. Elbou claims that it is necessary to improve writing without demanding quality at the beginning, and but offering to a writer the strategy of speech performance: write freely, easily, generate new ideas, leaving their perfection for later terms. Such writing differs from

traditional structure and style of academic writing. In spite of the fact that a writer starts from the topic relating to the essay, the composition, etc. it is possible to change it, touch upon other issues, to consider the main topic from different perspectives, to come back to the beginning, etc.

It is similar to warm-up (brainstorming). There is only one requirement: write without stop, don't stop for correcting, perfecting and calculating. Continue doing it not less than 5 minutes. Subsequently time can be increased. P. Elbou considers it necessary to be engaged in this type of writing regularly. He refers advantages of writing the following: it can create the experience of "personal success" associated with the process of writing, it can "release" thinking of a writer, it allows a writer to express feelings and emotions (their suppression, as we know, gives negative effect). Summarizing the ideas on freewriting application, R. Murray and P. Elbou call the following reasons which prove the relevance of its use:"

Uses of freewriting:

- As a warm up for writing
- To look for topics
- To write in short bursts
- To get into the writing habit
- To develop fluency
- To clarify your thoughts
- To overcome obstacles by articulating them
- To put the 'personal' voice into impersonal writing.
- To find focus." [6; 87]

R. Murray notes that the freewriting can be a self-studying subject: "What we produce can be a prompt for study of our connections and gaps between our ideas and thoughts. These appear in writing and reflections on them may be fruitful subjects for further writing, discussion and thinking. Freewriting may 'unlock' your thinking and expression. Freewriting frees thinking." [6; 89]

Using of this stage of writing as an experiment at the classes with undergraduates of language faculty shows that it is really effective. One of visible advantages is that students perceive it positively and with interest. It considerably facilitates the initial stage of writing of any work including an essay. The new approach allows students to feel free in the course of writing and to find the necessary solutions of an objective, problem, subject, task attracting the most different background knowledge, arguments, examples from life and literature, causing sometimes very unexpected associations, and at the same time allows focusing on the content, but not on a form which will be improved subsequently. The lack of direct control and feeling of freedom yields positive results. Five minutes at least at each second language class is enough and real, and the reached effect is worth it. Besides, it is desirable that students mastered this type of writing and were engaged into it independently at home. It is represented that for the best results this type of work should be started at earlier levels of a written language.

Certainly, it is only the initial stage, and it doesn't mean that further careful work on correctness of a form, logic of statements, lexical saturation and grammatical

correctness which are necessary criteria of high-quality creative written work. However this stage promotes transition to the beginning of writing of an essay. It is known that good start is the half of a deal.

Following steps of creating the text of an essay as creative written work of a student (writing of a paragraph; presenting key sentence (topic sentence) both paragraph, and essay; work on the prolog (introduction), main part (body), conclusion; correcting, etc.) demand certain detailed analysis.

References:

1. Academic writing: Studying guide for writing practice for third-year students. / E.A. Usilova, etc. – Minsk: Leksis, 2006. – 156 p.
2. Ryazantseva T.I. Practical Guide to Analytical Writing. –Moscow: INFRA-M, 2000.–224 p.
3. Costello J., Tucker A. Forms of Literature. A Writer's Connection. Random House. New York. 1989. – 1050 p.
4. Caffarella R.S. and Barnett B.G. Teaching doctoral students to become scholarly writers: the importance of giving and receiving critiques // Studies in Higher Education, 25(1), 2000. – p. 39-51.
5. Elbow P. Writing with power: Tecniques for and Mastering the Writing Process. Oxford: Oxford University Press, 1981.
6. Konobeev A. Teaching essay writing to EFL students in seven quick steps // Identity, Culture, and Language Teaching. Edited by P.V.Sysoyev: Tambov State University, 2002. - p.143-147.
7. Murray R. How to write a thesis // Open University Press 2002. – 290 p.

Ryzhikov V.S.

Doctor of pedagogical sciences, professor
Kyiv National Taras Shevchenko University

ELABORATION OF TECHNOLOGY AND CONTENT-PRACTICAL COMPONENT OF THE OFFICER'S PSYCHOGRAM

Рижиков В.С.

доктор педагогічних наук, професор
ст. н с. науково-дослідного відділу військово-гуманітарних досліджень
Науково-дослідний центр Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗРОБКИ ТА ЗМІСТОВНО-ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ПСИХОГРАМИ ОФІЦЕРА

Abstract. *In the scientific article, the theoretical foundations and methods for constructing a psychogram of an officer are disclosed. The main psychological components of future officers in weight coefficients are determined which should be formed in the process of professional training future military, namely: personal, intellectual, psychophysiological, physical qualities; emotional-volitional sphere; ability.*

Key words: *officer's psychogram, military training; emotionally volitional sphere; intellectual, psychophysiological and physical qualities.*

Анотація. У статті розкрито теоретичні основи та методика побудови психограми офіцера. Визначено основні психологічні складові майбутніх офіцерів у вагових коефіцієнтах, які повинні бути сформовані в процесі професійної підготовки військових, а саме: особисті, інтелектуальні, психофізіологічні, фізичні якості; емоційно-вольова сфера; здібності.

Ключові слова: професійна підготовка військових, емоційно-вольова сфера, інтелектуальні, психофізіологічні і фізичні якості.

Психограма є основою для побудови психологічного портрета особи офіцера. Принципи побудови психологічного портрета офіцера повинні використовуватися як у процесі профвідбору майбутніх військових, так і в службовій характеристиці самого офіцера. На відміну від звичайних формальних і беззмістовних виробничих характеристик, психологічно обґрунтована характеристика – психологічний портрет особи – може стати надійною підставою для адекватної оцінки особи офіцера і прогнозування його професійної ефективності та можливого прогнозованого кар'єрного зростання.

Відповідно до наукових досліджень К. К. Платонова, взаємодія процесів соціалізації і біологічного дозрівання в розвитку людини приводить до формування її індивідуальності, що «проявляється в рисах темпераменту, характеру, в специфіці інтересів, якостей перцептивних процесів (процеси сприйняття) й інтелекту, потреб і здібностей індивіда» [5; 6]. Виходячи з цих обставин, програма вивчення індивідуальності повинна розкривати всі зазначені його особливості. Обґрунтування програми дослідження психологічних характеристик майбутнього офіцера відбувається з урахуванням:

➤ соціалізації (відношення 1-го порядку або безособове відношення) – діяльності, що реалізується в чотирьох напрямках:

✓ у суспільно-політичній діяльності;

✓ у виробничій або навчальній діяльності (Е.О.Клімов виділяє 5 груп ставлення до діяльності в системах: людина – техніка, людина – художній образ, людина – знакова система, людина – людина) [2]. У військовій сфері у кандидата слід виділити групу характеристик: відношення до навчання, військової служби, фізичної праці, обраної (військової) спеціальності;

✓ в галузі культури (література, мистецтво, музика тощо), побуту (ставлення до грошей, раціональних потреб, моди), споживання матеріальних і духовних цінностей (пізнання, розуміння, етичні і естетичні схильності);

✓ в галузі збереження здоров'я (стосується безпосередньо здоров'я і складніших характеристик системогенезу: сміливість, мужність та ін.) (Клімов Е.).

➤ Міжособових відносин (соціалізація особи, тобто взаємодія через спілкування, так названі відносини 2-го порядку), в які вступає людина у процесі діяльності, і які характеризуються трьома взаємопов'язаними аспектами спілкування:

✓ комунікативним – полягає в обміні інформацією між індивідами, які спілкуються. Виділяють такі характеристики: товариськість – замкнутість,

відчуття співпереживання і прагнення до лідерства, яке пов'язане з самооцінкою;

- ✓ інтерактивним – полягає в організації взаємодії (знання, ідеї, дії) між індивідами, які спілкуються;

- ✓ перцептивним – означає процес сприйняття партнерами по спілкуванню один одного і встановлення на цій основі взаєморозуміння. Виділяють такі характеристики: уміння оцінювати властивості і стани людей;

- ✓ інші якісно різні структури відношення:

- ❖ ставлення до старших. Виділяють такі характеристики: ставлення до старших за віком, ставлення до начальників, ставлення до батьків, ставлення до найближчих родичів;

- ❖ відношення до референтної групи, в якій розвивається людина;

- самооцінки, яка проникає як в структуру безособових відносин, так і в структуру міжособових відносин, створюючи ієрархію мотивів і рішень.

Перераховані вище характеристики описують змістові сторони індивідуальності і не зачіпають формально-динамічних. Йдеться про емоційно-вольові характеристики, інтелектуальні особливості, які можливо сформулювати з допомогою науково-педагогічного методу – бесіди.

Досить важливими поняттями в характерології Лазурского О.Ф. є поняття ендопсихіки і екзопсихіки, введені їм в 1916 р. [1]. Під ендопсихікою він розумів внутрішні механізми особистості, об'єднуючі характер, розумову обдарованість і темперамент. Екзопсихіка - це відносини особистості до зовнішніх об'єктів і середовищі в цілому. У поняття середовища тут входять природа, люди, різні соціальні групи, наука, мистецтво, а також внутрішнє життя індивіда [1].

Аналіз літературних джерел Є.О.Клімов, О.Ф.Лазурський, К.К.Платонов, Р.М.Макаров, Л.В.Герасименко та ін. і результатів особистих досліджень у контексті адаптивної структурно-семантичної моделі людини, дозволяє виділити:

- ✓ характеристики темпераменту: збудливість емоцій, сила емоцій, стійкість емоцій, сценічність;

- ✓ вольові характеристики: рішучість, гнучкість, наполегливість, самостійність, самовладання;

- ✓ продуктивність пам'яті як вищої форми віддзеркалення світу;

- ✓ спостережливість як вищу форму безпосереднього віддзеркалення;

- ✓ уважність як організацію віддзеркалення;

- ✓ психомоторику як об'єктивізацію віддзеркалення [3].

Виокремлення цих елементів пов'язане, з одного боку, з можливостями їх діагностики методом бесіди. З іншого боку, подібний підхід скорочує програму дослідження.

Низка характеристик формується переважно на рівні другої сигнальної системи як засвоєння (інтеріоризація) базисних і надбудовних явищ суспільства (патріотизм, суспільно-політична активність, відношення до рідного краю, до релігії та ін.). Ці характеристики шкалюються за ознакою інтенсивності

спрямованості в її модальності (позитивній – схвалюваній суспільством і негативній – засудженій суспільством). Оцінки «5» і «1» означають, що соціальна установка усвідомлена і реалізується в діяльності як переконання (5 – позитивна, 1 – негативна). Оцінки «2» і «4» означають, що дана характеристика не завжди (але частіше) виявляється в діяльності, що може бути пов'язане з недостатніми знаннями і переконаністю. Оцінка «3» означає, що в діяльності виявляються як позитивна, так і негативна властивість унаслідок недостатніх знань і переконань [3; 6].

У системогенезі низки характеристик, які відображають змістовні особливості індивідуальності, беруть участь інстинкти функції першого сигнального рівня віддзеркалення дійсності, соціалізовані умови розвитку. Внаслідок цього характеристики, що оцінюються на «5» і «1», належать до акцентованих, що відображає крайню межу норми, на «4» і «2» – характерологічних, що виділяє особу з оточення, на «3» – типологічної особистісної характеристики, що не виділяє особу з оточення.

Системогенез емоційно-вольових властивостей здійснюється через включення до них акцепторів дії на першому сигнальному рівні віддзеркалення дійсності і інтериоризованого досвіду в структурі ухвалення рішень для таких властивостей волі, як самостійність, рішучість, гнучкість. На полярних точках шкал (5 і 1) виділяються акцентовані властивості, 4 і 2 – характерологічні властивості, 3 – типологічна особова властивість. Подібне шкалювання опирається на закон зворотного зв'язку між ефективністю діяльності і емоційно-вольовими характеристиками.

Термін «психограма» був введений на початку ХХ ст. німецьким психологом В. Штерном, який розробив методику складання узагальненого психологічного портрета конкретної особи. В. Штерн запропонував також складати часткову психограму, яка відображала не всі сторони особи, а тільки важливі деталі, необхідні для певного практичного завдання. Так склалася психограма особи успішного професіонала, що відображає професійно важливі якості. При цьому йдеться не про особу конкретного фахівця, що працює за професію, а взагалі про типовий портрет успішного професіонала [8].

Психограма є психологічним аналізом структури діяльності і характеристикою вимог, що пред'являються професією до психіки людини. Зміст і обсяг психограми залежать від мети, з якою проводиться вивчення професії. Такою метою можуть бути: профвідбір, профорієнтація і профконсультація, професійне навчання, раціоналізація режиму і умов праці. Психограма офіцера включає повний опис психологічних характеристик і психологічно значущих якостей військовослужбовця в умовах бойової готовності.

Таким чином, викладені положення щодо складання психограм та визначені психічні характеристики офіцера дозволяють перейти до складання психограми офіцера. У наведеній психограмі відображено на підставі експертного висновку вагу кожного із складників професійно важливих якостей майбутнього офіцера.

Психограма офіцера

Зміст діяльності офіцера в умовах максимально наближених до бойових

Різноманітність виконуваних завдань, операційна і емоційна напруженість діяльності, необхідність адаптації до дії несприятливих фізичних чинників, формування нової, незвичної, з погляду еволюції людини, функціональної системи просторового орієнтування зумовлюють надзвичайну різнобічність і високий рівень вимог до психіки офіцера.

Згідно із сучасними поглядами, успішне виконання військової діяльності вимагає гармонійного поєднання особистісних, інтелектуальних, психофізіологічних, фізіологічних і фізичних професійно важливих якостей (ПВЯ) офіцера.

Особистісні якості – 4,1:

- спрямованість на військову службу (основні мотиви стати офіцером-професіоналом, їх вираженість, активність в реалізації) (5);
- психічна стійкість (4);
- риси вдачі: цілеспрямованість, воля, наполегливість, сміливість, рішучість (4);
- самовладання і витримка (3);
- соціальна нормативність (відповідність етичних установок загальноприйнятим нормам поведінки і взаємовідношення з іншими людьми) (2);
- здатність до правильної самооцінки (3);
- етичні якості: почуття обов'язку, чесність, порядність, товарицькість (4);
- соціальні якості: комунікативність, товарицькість, тактовність, терпимість (3).

Інтелектуальні якості – 4,3:

- вербально-логічні здібності (компонент інтелекту, пов'язаний із віддзеркаленням явищ в зрозумілій формі і використанням логічних закономірностей) (4);
- рахунково-математичні здібності (компонент інтелекту, пов'язаний з віддзеркаленням явищ в чисельній формі і використанням кількісних закономірностей) (4);
- пам'ять (компонент інтелекту, що характеризує особливості оперативної і довготривалої пам'яті) (5);
- увага (характеристика обсягу, стійкості, розподілу, перемикування) (5);
- стійкість до напруженої і тривалої розумової діяльності (4);
- розвиненість евристичного, системного і образного типів мислення (4);
- темп психічних процесів (швидкість протікання психічних процесів, що забезпечує здатність до роботи в нав'язливому темпі і в умовах жорсткого ліміту часу) (4).

Психофізіологічні якості – 3,75:

- висока емоційна стійкість (5);
- стабільність діяльності в умовах зростаючої втоми (3);
- стабільність діяльності в умовах дефіциту часу і недостатньої інформації (4);

– здатність опрацювати додаткову інформацію під час основної діяльності (3);

Фізичні якості – 4,33:

– загальний фізичний розвиток (4);

– фізична підготовленість до виконання професійних задач офіцера в екстремальних умовах (5);

– спеціальна фізична підготовка (4).

Емоційно-вольова сфера особистості – 4,68:

– висока емоційна стійкість (4,76);

– наполегливість (4,75);

– рішучість (4,75);

– сміливість (4,73);

– самовладання і витримка (4,71);

– уміння зберігати працездатність в умовах дефіциту часу (4,7);

– уміння зберігати працездатність в умовах зростаючої втоми (4,68);

– уміння зберігати активність при недостатній інформації (4,65);

– цілеспрямованість (4,62);

– активність (4,61);

– врівноваженість (4,6);

– спостережливість (4,8);

– випереджуюча увага (4,8).

Нормативність – 4,63:

– дисциплінованість (4,66);

– старанність (4,62);

– почуття обов'язку і відповідальності (4,61).

Комунікативні – 4,59:

– самотійність (4,67);

– уміння брати на себе відповідальність за ухвалені рішення і дії (4,65);

– авторитет в колективі (4,66);

– товариськість (4,62);

– чуйність (4,58);

– здатність уникати конфліктів (4,57);

– гнучкість (4,56);

– тактовність (4,51);

– терпимість (4,51).

Ставлення до себе – 4,7:

– самоконтроль (4,79);

– самокритичність (4,71);

– здатність помічати та аналізувати власні помилки (4,61);

– уміння стримувати психологічні вибухи та емоції (4,85);

– візуальне приховування власної схвильованості (4,8);

– психологічна витримка в емоційно напружених ситуаціях при сильному психологічному тиску та напрузі (4,78).

Ставлення до праці – 4,68:

– працьовитість (4,69);

- уміння самостійно виконувати завдання (4,67);
- уміння самостійно знаходити потрібні професійні завдання, ставити їх перед собою, виконувати і перевіряти результати (4,68).

Результати наших досліджень представлені у графічній формі (рис. 1).

Здібності – 4,78

Пам'ять – 4,79:

- швидке запам'ятовування зорової інформації (4,84);
- швидке запам'ятовування слухової інформації (4,83);
- запам'ятовування матеріалу, що має внутрішній логічний зв'язок (4,79);
- тривалість збереження інформації в пам'яті (4,77);
- точне відтворення матеріалу після короткого зорового сприйняття (4,71);
- точне відтворення матеріалу після короткого слухового сприйняття (4,7).

Мислення – 4,76:

- уміння оперувати уявою для передбачення змін ситуації, результатів діяльності (4,83);

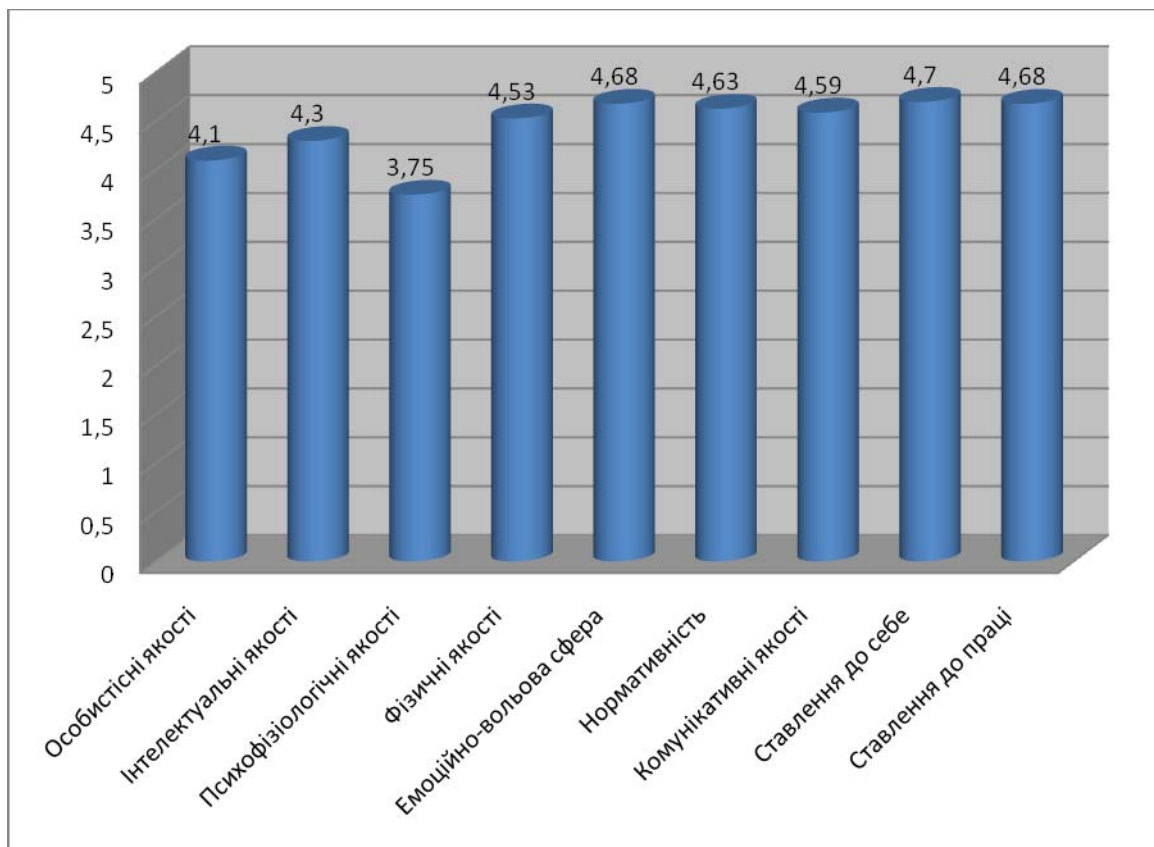

Рис. 1. Психологічні складові відповідності професіоналізму офіцера

- уміння створювати правильне бачення реального процесу за отриманою інформацією (4,81);

- здатність проаналізувати ситуацію і ухвалити рішення на основі наочних зразків (4,8);
- здатність оперувати конкретними поняттями при оцінюванні ситуації і ухваленні рішення (4,79);
- рахунково-математичні здібності (4,76);
- уміння діяти нешаблонно, швидко ухвалювати рішення в ситуації, що змінюється (4,74);
- точність і ретельність при вирішенні розумових завдань (4,71);
- витривалість до напруженої розумової діяльності (4,71);
- здатність встановлювати просторово-часові відношення предметів і явищ у процесі практичної діяльності офіцера (4,7);
- абстрактне і логічне (4,7);
- чіткість та логічність мислення у нестандартних ситуаціях професійної діяльності (4,8);
- моделювання послідовних професійних дій (4,8).

Мовлення – 4,7:

- здатність чітко, лаконічно формулювати свої думки (4,71);
- гарна дикція (4,7);
- здатність мовленнєвого апарату до інтенсивної і тривалої роботи без зривів (4,68);
- бездоганне знання мови (4,7);
- досконале володіння мовою (4,8);
- зрозумілість висловів (4,8);
- зрозумілість мови для співрозмовника (4,8);
- дієвість мовлення (4,8);
- правильно поставлена інтонація мовлення (4,7);
- максимально правильна, стисла та лаконічна (4,7);
- володіння фактичною інформацією та структурною логікою (4,7);
- взаємне порозумінням із співрозмовником (4,65);
- володіння навичками професійної мови (4,8).

Уява (4,7):

- яка відтворює події (4,7);
- наочно-образна уява (4,7);
- точність відображень подій (4,7);
- цільність уявлення по об'єкт (4,7).

Результати досліджень здібностей майбутніх офіцерів в процесі професійної підготовки у ВВНЗ представлені на рис. 2.

Проведений нами дослідження дало змогу встановити, що для організації процесу професійної підготовки військовослужбовців тактичного рівня, адекватної оцінки офіцера, як військового спеціаліста, і прогнозування його кар'єрного зростання (майбутнього просування по службі) необхідно мати ідеальний психологічний портрет офіцера.

Специфікою психограми, яка складається з метою удосконалення професійної військової підготовки, є спрямованість на виявлення тих

професійно важливих якостей, які піддаються найбільшому розвитку у процесі опанування професійною діяльністю.

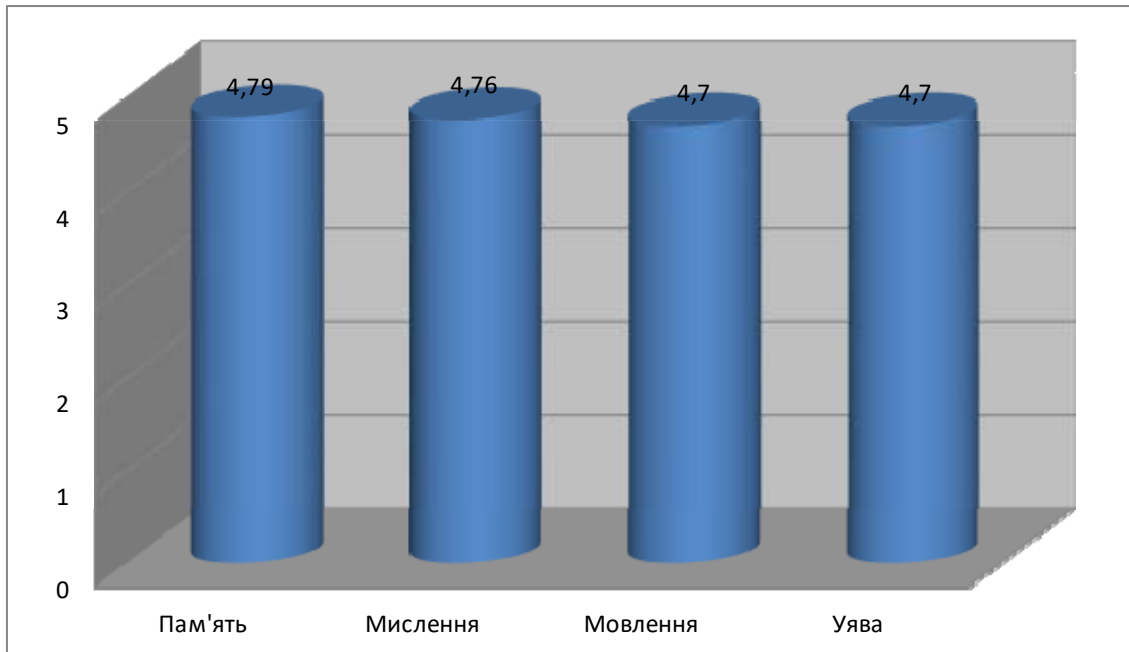

Рис. 2. Рівень сформованості здібностей майбутнього офіцера в процесі професійної підготовки у ВВНЗ (Психограма)

Для дослідження психологічного портрету майбутніх офіцерів на підставі аналізу психолого-педагогічної наукової літератури нами були розроблені психічні характеристики, якими повинен володіти офіцер та визначено, на підставі експертного дослідження складники професійно важливих якостей майбутнього офіцера, що найбільшим чином впливають на ефективність його професійної діяльності військовослужбовця.

Висновки. Для ефективного процесу професійного відбору, ефективної організації цільової професійної підготовки майбутніх офіцерів у військових навчальних закладах, тактичного рівня, адекватної оцінки офіцера як військового спеціаліста та прогнозування його кар'єрного зростання необхідно розробити психологічний портрет офіцера та означити психологічну структуру його діяльності, що втілюються у відповідну психограму. Складання психограми є результатом ретельного та різнобічного вивчення професії в наслідок чого складається функціональна модель роботи психіки професіонала, встановлюються передбачувані професійні якості і необхідний рівень їх розвитку.

В результаті експертного дослідження нами були визначені психічні характеристики офіцера, які повинні бути сформовані у процесі навчання, складено його психограму (психологічний портрет) та виявлено роль різних професійно важливих якостей у майбутній діяльності офіцера.

Перспективи подальших досліджень. Розроблені компоненти психограми офіцера дозволяють науково підійти до формування професійно важливих якостей, які лежать в основі професійної діяльності офіцера. У

переліку професійно важливих якостей, розкритих у психограмі чітко виокремлюється системоутворюючий чинник, що визначає побудову системи професійного навчання військових тактичного рівня у ВВНЗ.

Література:

1. Лазурский А.Ф. Программа исследования личности. – М. : Книга по Требованию, 2012.
2. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : учеб. пособие. – Ростов н/Д : Феникс, 1996. – 512 с.
3. Макаров Р.Н., Герасименко Р.Н. Теория и практика конструирования целевых моделей операторов особо сложных систем управления: [монография]. – М. : Изд. Международной академии проблем человека в авиации и космонавтике, 1997. – 450 с.
4. Петько, Л. В. Виклики ХХІ століття для освітнього простору України // Наукові праці [Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол. : О. П. Мещанінов (голова) [та ін.]. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. – Т. 303. Вип. 291. – С. 10–14.
5. Платонов К.К. Проблемы способностей. – М. : Наука, 1972. – 312 с.
6. Платонов К.К. Структура и развитие личности. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
7. Тернопільська В. І. Толерантність як складова соціально-комунікативної культури особистості // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І.Франка. 2008. № 40. С. 92–95.
8. Штерн В. Дифференциальная психология и её методические основы = Die differentielle Psychologie in ihren methodischen Grundlagen / [Послесл. А. В. Брушлинского и др.]; РАН, Ин-т психологии. – М.: Наука, 1998.
9. Andruschenko I.S., Ternopilska V.I. The motives of technical competence formation in future radio-electronic officers: modern trends // Intellectual Archive. – Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). – 2016. – Vol. 5. – No. 5. – PP. 55–62.
10. Pet'ko L.V. Development of students' cognitive activity in foreign language teaching for professional purposes by using analogy method / L.V.Pet'ko // Actual problems of globalization: Collection of scientific articles. – Midas S.A., Thessaloniki, Greece, 2016. – P. 232–237.
11. Pet'ko Lyudmila. Preparing higher school graduates in foreshortening of leader competencies for 2020 // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017. – P. 467–472.
12. Ternopilska V.I., Andruschenko I.S. Features of formation of future radio-electronic specialists' technical competence // Intellectual Archive. – Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). – 2015. – Vol. 4. – No. 6. – PP. 114–119.

Sembrat Alla,
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Samoilenko Nelia
Ph.D. of Historical Sciences, Associate Professor
Pereyaslav-Khmelnytsky Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University

COMPETENCY APPROACH IN THE CONCEPTUAL FIELD OF FOREIGN AND DOMESTIC HIGHER EDUCATION

Сембрат А.Л.,
канд. пед. наук, доцент
Самойленко Н.І.
канд. істр. наук, ст. викладач
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У КОНЦЕПТУАЛЬНОМУ ПОЛІ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Abstract.** The article defines the basic principles of the competent approach of higher education in the foreign and domestic educational space. The basic characteristics of competence are defined:*

***Key words:** competence approach, competency education, conceptual field, higher education.*

***Анотація.** В статті визначені основні засади компетентісного підходу вищої школи в зарубіжному та вітчизняному освітньому просторі. Визначені основні характеристики компетентності.*

***Ключові слова:** компетентісний підхід, компетентісна освіта, концептуальне поле, вища освіта*

Сьогодні актуальності набуває поняття компетентності майбутнього фахівця, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентність та відповідні їй компетенції, на думку багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, є тими індикаторами, що дозволяють визначити його готовність до життя, подальшого особистісного і професійного розвитку й до активної участі в житті суспільства.

У сучасному концептуальному полі зарубіжної та вітчизняної вищої освіти провідним підходом є компетентісний. Він актуалізований як виклик процесам глобалізації, посилення конкурентності, підвищення мобільності та переходу від індустріальної до інформаційної форми суспільства. Отже, особиствств XXI ст. для ефективної життєдіяльності змушена володіти таким набором якостей, який би сприяв не просто її виживанню, а й ефективній реалізації, індивідуальному та культурному поступу.

Зарубіжні тенденції у становленні та розвитку компетентісного підходу вищої школи (Західної Європи й Америки) досліджували Н. Бібік, О. Локшина, В. Луговий, О. Онопрієнко та ін.

Основними засадами компетентності в зарубіжному освітньому просторі дослідники називають: характеристика особистості; результати навчання особистості; навчально-виховний процес особистості фахівця; інтегрованість; рівень володіння компетентностями і використання різних семіотичних систем особистістю в результаті навчання [5; 7]. Виділяють групи компетентностей: ключові/загальні та предметні/специфічні компетентності [3; 4]. Серед якостей-компонентів компетентності, що найчастіше виділяються в зарубіжних теоріях, такі, як: «знання», «уміння», «здатності»; «ставлення»; «здібності»; «цінності», «ціннісно-орієнтаційні»; «готовність» [1; 6].

Вітчизняні розробки компетентності в освітньому контексті відображені в працях колективу проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному»», Н. Бібіка; А. Кузьмінського, В. Лугового, Г. Малика, Н. Побірченко та інших [1; 2; 4; 5; 8].

Серед основних засад компетентності в педагогічних дослідженнях виокремлено такі: характеристика особистості; результати навчання; навчально-виховний процес; інтегрованість; динамічність компетентностей у цілому. Визначено групи компетентностей: ключові / базові / надпредметні/ основні/ загальні і предметні компетентності. Серед якостей-компонентів компетентності, що домінують у вітчизняних теоріях, такі, як: «знання», «уміння», «ставлення», «здатності», «навички», «досвід» / «досвід діяльності», «поведінкові реакції»/ «поведінкові моделі особистості», «цінності»/ «ціннісно-орієнтаційні» [1;4;8].

Під ключовими компетентностями розуміють універсальні, які необхідні особистості для ефективного функціонування в надпредметних сферах, а до предметних – комплекс компетентностей, що засвідчують оволодіння та використання інформації з певних дисциплін [4; 6; 8].

Відзначимо, що, міжнародні експерти, представники країн Євросоюзу й учасники Ліссабонської конференції (2001 р.) запропонували загальну культуру як одну з ключових компетентностей для навчання впродовж життя [6]. Послідовником цієї позиції виступає й Н. Бібік, який серед ключових компетентностей у навчанні називає загальнокультурну як сферу розвитку культури особистості та суспільства в різних аспектах [1, с. 408]. На думку Н. Побірченко (вслід за висновками проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному»», АПНУ), культуродоцільність видів діяльності та ефективне розв'язання проблем, пов'язаних з ними, є складовими ключової компетентності [8]. О. Локшина, висвітлюючи ключові компетентності (за EU. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework – Brussels, 2005), зауважує компетентності «культурної виразності», у структурі яких – творче вираження ідей, досвіду та емоцій різними засобами образотворення («музики, театрального та образотворчого мистецтва, літератури») [3, с. 30-31].

Дослідники відзначають, що компетентнісний комплекс використовується за певних обставин: «у відповідному контексті», «адекватні конкретній ситуації, тобто відповідно до мети й умов перебігу конкретної дії»

[7, с. 36], «застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері» [6, с. 408] тощо.

Спостерігаються різні позиції стосовно автономності та підпорядкування компонентів компетентності (наприклад, «здібність», «здатність»; і «спроможність»); стосовно варіативності формулювань компонентів (наприклад, «поведінкові реакції», «поведінкові моделі особистості»; «психічні якості», «соціальні якості особистості»; «досвід», «досвід діяльності. ін.). Наприклад, В. Луговий підпорядковує у компетентнісній структурі здібності здатностям [4, с. 8]; інші автори [2, 7,8], а в українських відповідних джерелах або бачимо тлумачну статтю лише одного поняття – «здібності», в контексті якої здатності розглядаються як структурний елемент здібностей [6], або синонімічне значення понять, або не бачимо цих понять взагалі; частина авторів у вітчизняній психологічно-педагогічній навчальній літературі здатності підпорядковує здібностям як скеровані та керівні [4;6]. Як частковий елемент компетентність «спроможність» синонімічна до двох попередніх [3;7]. Як здібності представлені в педагогічних працях, наприклад, «інтелект» [6], «комунікативність» [6]. Деякі з наведених якостей в інших педагогічних джерелах виступають як здатності, що підпорядковані здібностям: здатність людини мислити [3] (подібно до якостей «інтелектуально-знаннєві» [8]) тощо.

Таким чином, можемо говорити про основні характеристики *компетентності* в проаналізованих освітньо-теоретичних дослідженнях: особистісна категорія, що позначена динамічністю й інтегрованістю, педагогічним процесом і результатом; поділяється нерідко на *ключову/ надпредметну/ основну/ базову/ загальну* та *предметну/ специфічну*; визначається рівнем володіння та використання семіотичних систем і якостей – знань, умінь, навичок, здатностей, здібностей, ставлення, цінностей, досвіду т. ін. – у різних життєвих ситуаціях.

Тож, можемо зробити висновок, що дана диференціація дає складові основних груп компетентностей, яка схематично створює уявлення про структуру компетентності в освітньому полі. Інтегроване та динамічне за сутністю поняття, варіативно розроблене науковцями-педагогами, вказує на потребу подальшого його структуротворення.

Література:

1. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – Вип. 11. – 485 с.
3. Локшина О. І. Становлення «компетентної» ідеї в європейській освіті / О. І. Локшина // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: Матеріали методичного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 19-31.
4. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: Матеріали методичного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 5-17.

5. Малик Г. Д. Понятійно-термінологічні проблеми компетентнісного підходу: компетентність і компетенція. / Г. Д. Малик // Тенденції розвитку сучасної української освіти; філософія освітньої стратегії: науковий часопис. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. 11. – С. 67-74.\
6. Онопрієнко О. В. Концептуальні засади підходу в сучасній освіті // Шлях освіти, 2007. – № 4. – С. 32-37. – У ст. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: Матеріали методичного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 33-45.
7. Онкович Г. В. Медіаосвітні технології і компетентнісний підхід / Г. В. Онкович // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: Матеріали методичного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 206-217.
8. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н. С. Побірченко // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методичного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 33-45.

Tohochynskyi O.M.

Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Professor of the Department of Pedagogy,
Academy of the State Penitentiary Service

THE ESSENCE AND COMPONENTS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE PERSONNEL OF AUTHORIZED BODIES ON PROBATION ISSUES

The main essence and meaning of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues are revealed in the article. Separate aspects of its formation at the current stage of the Penitentiary System of Ukraine reforming are singled out.

Taking into account the specifics of the personnel of authorized bodies on probation issues activity, the author proposed to consider personnel's professional competence as a complex of personality's characteristics and as a set of models of professional behavior that an employee of these bodies should use within his position in order to achieve an effective result of his duties fulfillment.

The sources of formation, the steps for developing a professional model and the model of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues are pointed by the author.

Key words: *Probation, Probation System, Penitentiary System, competence, professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues, professional behavior, professional activity.*

Target setting. In the conditions of modern socio-economic and political transformations, the entry of Ukraine into the European space, as well as reforming of the Penitentiary System, issues of effective performance of professional activities by the representatives of the Penitentiary System, including the personnel of authorized bodies on probation issues, are of particular importance. This is due, first of all, to the implementation of complex tasks of various forms of Probation, having the nature of social interaction in solving problems of subjects of Probation. The personnel of the authorized probation bodies during its work must take into account the peculiarities

of the socio-cultural situation, the specifics of current socio-economic state of Ukrainian society, in which changes and rethinking of social values and norms occur. That, in its turn, affects the content and level of requirements for personality and professional qualities of the staff. It is from the professional qualities of the personnel of the authorized bodies on probation issues (the ability to build constructive relationships and to communicate with various social groups of probation subjects, to apply the experience of social and psychological interaction in solving life problems, to take responsibility, to take the initiative, to prevent and resolve conflicts, to be tolerant and correct) the level of returning, adaptation and re-socialization of subjects of Probation into a difficult living environment depends on. Consequently, it is a question of the formation and development of knowledge, abilities, skills and qualities that are the components of professional competence of representatives of authorized bodies on probation issues.

The purpose of the article is to analyze the essence and meaning of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues at the current stage of the Penitentiary System of Ukraine development.

The statement of basic materials. The reform of the Penitentiary System, that introduces some changes into management structure of this system and its components, is going on in Ukraine. One of the components of the Penitentiary System is the state institution, called “Center of Probation”, that was established by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 13, 2017 No. 655-p, and began to work at January 1, 2018 [1]. It should be noted that the implementation of the Probation began, in fact, from August, 2015, when the Law of Ukraine “On Probation” [2] was put into effect, and officially the Probation System in Ukraine started to work from January 1, 2017. This is a new strategic direction for the development of social relations, ensuring the safety of society, creating of a civilized way of proving social changes in the area of prevention of offenses and ensuring the execution of punishments.

The Probation System is a completely new component of the Penitentiary System, in which modern mechanism is created that has a certain set of legal, social, psychological and other tools (defined by the national legal basis, implemented from international legal acts), through which the personnel of authorized bodies on probation issues may affect the offenders’ way of life and their behavior. The Probation System is not directed only towards fulfillment of the established punishment, but also towards person’s rehabilitation, towards reduction the influence of factors that prompted him to wrongful behavior, towards offender’s encouragement to change his own way of thinking and world perception, towards formation of the obligation to fulfill his duties, imposed by the court for the purpose of serving a sentence without imprisonment, strictly, towards prevention the occurrence of repeated offenses.

That is why the question about the essence, content, ways of forming the effective work of the personnel of authorized bodies on probation issues and their professional competence is raised.

The effect of the staffing of the Probation System should be social in its nature, complemented by economic aspects. This is due to more important conditions for the safe existence of every citizen of the society, which is enshrined in the constitutional human rights. But this effect is achieved, first of all, due to the unique individual human qualities of the probation workers: their knowledge, skills, experience, personality peculiarities, which reveal themselves in behavior and attitude towards work, aspiration, initiative and innovation. Human abilities are a necessary condition for the development of any system, and especially the System of Probation.

In Ukraine, it is accepted to consider Probation as a "service" that automatically places this structure in the category of state institutions, its personnel are often called "officers", which is incorrect, because the personnel of this service are civilians, and the essence of their activities, functional duties, the model of activity is more similar to the model of the activity of the "manager" (this view is confirmed by a number of Western lawyers). Therefore, in order to elaborate the requirements regarding the personal qualities, knowledge, skills, all components forming the professional competence of probation workers, it is necessary to take into account the opinions of scientists of different branches of knowledge, such as Law, Pedagogy, Sociology, Psychology and Management.

The issue of theoretical and methodological foundations for the formation of competencies quite a lot of papers of foreign and domestic researchers of various branches of science, which revealed the essence of this notion, characteristics, classification and components of competencies, and individual psychological aspects of this problem for employees of the bodies of internal affairs, agencies and penal institutions are devoted to. Among them should be noted works of: J. McManus [3], T. John [4], D. McClelland [5], H. Tumanov [6], K.A. Avtukhov [7], O.V. Betsa [8], O. Bondarchuk [9], O.S. Hubarieva [10], I. Zhukevych [11], M.V. Kovaliv [12], V.A. Kostenko [13], O.V. Sakhnik [14], L.B. Sikorska [15], O.S. Tretiak [16], N.D. Yahunov [17; 18], I.S. Yakovets [19], O.B. Yanchuk [20], M. Yatchuk [21] and others. However, the question of forming the professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues is not sufficiently developed, that predetermined the choice of the subject of the study.

The Law of Ukraine "On Higher Education" defines the concept of "competence" as a dynamic combination of knowledge, skills and practical skills, ways of thinking, professional, ideological and civic qualities, moral and ethical values, which determines the ability of a person to successfully carry out professional and further educational activities and is the result of studying at a certain level of higher education [22]. Consequently, the following components are included in the concept of competence in the Law: cognitive (knowledge availability), active (formation of practical methods), creative (the possibility of meaningful decision making), value oriented (internal motivation, public and professional orientation).

In science, the concept of professional competence was introduced by American scientist D. McClelland in the mid 60-ies of the last century. This concept came from the beginning into managerial sciences, and then into pedagogical, social, and others. He characterized certain personal qualities that are most closely

Table 1

Separate aspects of professional competence of staff members of the subsystems of the Penitentiary System forming

Author	The essence or features of professional competence
Bolotnikova I.V. [23]	<p>Professional competence consists of the following types:</p> <ul style="list-style-type: none"> - special competence - owning of professional activity at a rather high level, the ability to design their further professional development; - social competence - possession of joint (group, co-operative) professional activity, cooperation, and also accepted in this profession methods of professional communication; social responsibility for the results of their professional work; - personal competence - possession of methods of personal self-expression and self-development, means of confrontation with professional deformations of the individual; - individual competence - possession of methods of self-realization and development of individuality within the profession, readiness for professional growth, ability to individual self-preservation, stability to professional aging, ability to organize their own work rationally, without overloading time and forces, to work hard, without tired even with somewhat activating effect ; - extreme professional competence - readiness to work in a situation of sudden complication, which manifests itself in the ability to solve problems related to changing the profession, retraining, and as a result - reducing the risk of unemployment.
Hubarieva O.S. [10]	The formation of law enforcement officers' professional competence depends on three conditions: legal education, special training, formation of professionally significant personal qualities.
Hrishnova O.A. [24]	The competence of the worker (professionalism) is the level of his general and professional training, as well as the breadth of professional outlook that allows him to respond to the demands of a particular workplace adequately or ongoing work that is constantly changing.
Kostenko V.A. [13]	Professional competence of the junior commander of criminal executive agencies consists of such components as a whole-motivational, substantive, subjective-practical, personal, and reflective.
Medvediev V.S. [26]	The professional competence of the employees of the State Criminal and Executive Service (SCES) consists of professionally significant cognitive qualities (memory, observation, logical thinking, etc.), professional skills of taking into account the situation and its impact on it (analytical and psychological, tactical and psychological, technical and psychological skills), general culture, skills and abilities of professional communication (with colleagues, convicts, their relatives, others), self-regulation of professional and everyday behavior, psychological stability to various, including nonprofessional lethal factors of professional activity, as well as resistance to professional deformation;
Sakhnik O. V., Tsiukh V. I. [14]	Formation of penitentiaries' professional competence is based on legal knowledge, compulsory ability to interpret normative legal acts, system approach to solving professional problems

Kushnarov S. V. [26]	Formation of professional competence of law enforcement personnel is based on employees' self-education, which includes intellectual, spiritual-cultural, moral, physical and valeological components
Zhukevych I. [11]	The future law enforcement officer's professional competence must include conflict-related, communicative, informational, social, linguistic, socio-cultural, and psychological competence

connected with the successful performance of work and high motivation of the staff, determined competence as the basic quality of the individual, which influences the efficiency of the professional work he performs, emphasized the necessity and importance of the continuous development of staff competencies. This is due to the fact that the motives, psycho-physiological features, self-concept, knowledge, skills are the basic characteristics of the individual.

In modern Pedagogical Science, in conjunction with the positions of managerial approach, competence is considered to be:

- firstly, as the level of person's social and psychological maturity, that involves a certain level of mental development of the person, psychological readiness for a certain type of professional activity, which allows him to operate in systems "a human - a human", "a human - a group of people", "a human - a society" successfully, to integrate into them;

- secondly, it is considered as an activity characteristic, as a measure of human integrity into activity, which involves a certain ideological orientation of a person, value attitude to professional activity and its subjects. Consequently, the common understanding for the majority of definitions of professional competence is the understanding of competence acquired as a personality trait, which promotes a competent attitude to the subject of professional activity and the understanding of compulsory implementation of certain requirements regarding communicative, socio-psychological, ethical communication in the system of "a human - a human", "a human - separate groups of people", "a human - a society". A person, competent in a separate field, must have certain knowledge and abilities that allow her to judge this industry reasonably and strives, is ready and able to act in it effectively.

Having worked out a number of professional sources, we see that the concept of competence of separate components of the Penitentiary System is treated differently, although most definitions are largely similar. Some scholars substantiate this concept as the sum of the special knowledge, skills and abilities necessary for the perfect execution of their case, while other authors believe that personnel's competence is not only the possession of a certain amount of knowledge, but also the possibilities of their flexible application, which depends, to a large extent, on creative and practical skills and abilities of the employee [24]. The experts of the International Council of Europe (Definition and Selection of Competencies) define the concept of competence as the ability to successfully meet individual and social needs and perform the tasks. Each competence is based on a combination of mutually relevant cognitive attitudes and practical skills, values, emotions, behavioral components, knowledge and abilities, all that can be drawn for active action [27].

The personnel of authorized bodies on probation issues, on the demand of the Law of Ukraine "On Probation" (Section 6), European Rules of Probation [28], the draft Decree of the Ministry of Justice of Ukraine "On approval of the probation officer's professional competence profile" [29] must have a whole set of knowledge, skills, abilities and certain motivational factors in carrying out tasks of Probation, implementation of probative programs for various subjects of Probation, etc., that is, have a professional competence that involves personal characteristics, attitude to the subject of professional activity. And the subject of professional activity in the field of Probation is a set of supervisory, social, educational and preventive measures that are used by the court to convicts persons, suspects, accused or convicted of a criminal offense of small or medium gravity, as well as the activities of a competent person (a mediator) is aimed at resolving the conflict between victims and suspects, the accused (defendant) or the person subject to Probation in order to eliminate the consequences of this conflict.

The specifics of the professional activity of the personnel of authorized bodies on probation issues require him not only necessary knowledge, a certain level of professionalism, but also the ability to act adequately in appropriate situations, using his own knowledge and skills, and assume responsibility for certain activities.

According to the Ministry of Justice, about 4 thousand people are currently employed in the Probation System. Throughout Ukraine, 498 probation units were created. More than 70,000 convicts, sentenced to imprisonment are subjects of this system. The estimated need for training personnel of the probation agencies for 2018 is 2,400 people (at 01.01.2017, 3363 posts were completed, 376 people were trained, and 667 people are expected to be trained by the end of the year). It should be noted that the success of the personnel of authorized bodies on probation issues depends not only on gained knowledge, but also on the particular situation, creativity, ability to adapt to working conditions quickly, to make a quick decision, and so on. Therefore, we consider the professional competence of the personnel of the authorized bodies on probation issues:

- as a complex of personality's characteristics, which is manifested in a particular area of activity, including individual's knowledge, skills, abilities, experience with the compulsory consideration of personal, psycho-physiological and social characteristics, which allows to solve certain professional tasks;

- as a set of models of professional behavior (the main in the model is the motive of human activity), which the employee of the authorized bodies on probation issues should use within his position, allows the qualified pursuit of activities and competently perform their functional tasks and functions aimed at achieving certain standards in the field of Probation or specific activities.

Exactly the existence and successful combination of professional and business, intellectual, personal, emotional and volitional, psychological and physiological, social features (competences) of the personnel of authorized bodies on probation issues can ensure the effectiveness (productiveness) of their activities with probation subjects in the direction of reducing the repeatability of committing crimes, the

formation of convicted motives for returning to public life and the creation of their own harmonious way of life, etc.

Conclusions. Professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues is not only theoretical knowledge, but the ability to perform the functions in accordance with the standards prescribed by the position, the ability to cooperate with the subjects of Probation in real working conditions, to establish communicative, social and psychological connections in the systems "a human - a human", "a human - a group of people", "a human - a society" with different, not just theoretical knowledge. The concept of the professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues, in addition to professional, functional knowledge, provides the existence of practical skills and abilities that are formed as a result of certain experience and become a guarantee of the subject's of Probation standing on the path of correction. The important point in achieving a high level of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues is direct employee's relation to the position, the workplace, the official duties, the sphere of professional activity, etc.

In author's opinion, an important role in the formation of the professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues play continued education and professional knowledge, skills and abilities improvement through attending lectures of leading international experts in the field of Probation and Mediation, trainings, conferences, etc.

Studying of scientists' papers, the domestic legal basis, international documents in the field of Probation provides an opportunity to single out the sources of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues, which can include the environment of official duties performance (conditions of functional duties performance, emotional and psychological state and mood of the subjects of Probation, colleagues' participation, etc.), as well as of the employee's of authorized body on probation issues internal potential (opportunities, abilities) and employee's acquired individual peculiarities (self-assessment of his own knowledge, skills and abilities, motivation, etc.).

The obtained results indicate the necessity of developing a model of professional competence of the personnel of authorized bodies on probation issues, further improvement of the professional programs of various categories of employees of the Probation System, and compulsory review of the probation officer's profile in accordance with the international experts' recommendations.

References:

1. On the establishment of the state institution "Center of Probation": Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 13, 2017 No. 655-r [Electronic resource] / The Verkhovna Rada of Ukraine // The official web-site. - Access mode: /<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/655-2017-%D1%80>
2. On Probation: Law of Ukraine [Electronic resource] / Verkhovna Rada of Ukraine // Official website. - Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.
3. James McManus. The role of personnel in the ensuring of human rights in prison / McManus James // Aspect. Newsletter. - 2003. - No. 2 (10). - S. 5-9.

4. Tisdale John. *Effective Leadership and Management: A Practical Guide* / John Tisdale, Jerry Hughes; for technical and scientific editing by D.V. Yahunov - Odessa: Phoenix, 2013. - 142 p.
5. McClelland D.C. *Testing for competence rather than for intelligence* / D.C. McClelland // *American Psychologist*. -1973. - №28. - pp. 1-14.
6. Tumanov G.A. *The bodies executing punishments as a system, their specifics and problems of governing/ G.A. Tumanov // Governing of bodies executing punishment. - M.: MVSHM, 1983. - P. 34-38.*
7. Avtukhov K.A. *Separate aspects of normative provision for the implementation of Probation in Ukraine* / K.A. Avtukhov // *The State Penitentiary Service of Ukraine: History, Present Time and Future Development in the Light of International Penitentiary Standards and the Concept of the state policy of SCES of Ukraine reforming: materials of scientific and practical conference, (Kyiv, March 28-29, 2013 p.)*. - K., 2013. - P. 173-176.
8. Betsa O.V. *On the issue of creation of the Service of Probation in Ukraine* / O.V. Betsa // *Problems of Penitentiary Theory and Practice: The Annual Bulletin of the Kiev Institute of Internal Affairs*. - K.: KIVS; MP "Lesia", 2002. - P. 34-42.
9. Bondarchuk O.H. *The system of professional training is the key to the successful operation of the Penitentiary System of Ukraine* / O.H. Bondarchuk // *Scientific Bulletin of the National Academy of State Tax Service of Ukraine (Economics, Law)*. - Irpin - 2007. - No. 1 (36). - P. 193-201.
10. Hubarieva O.S. *Psychological peculiarities of the formation of employees' of OVS professional competence: author's abstract of thesis for obtaining Ph.D. in Philosophy: speciality 19.00.06 "Legal Psychology"* / O. S. Hubarieva. - Kh., 2005. - 18 p.
11. Zhukevych I. *Professional competence of the future law enforcement officer: the essence and components* / I. Zhukevych // *Adult education: theory, experience, perspectives*. - 2013. - Issue 6. - P. 54-60.
12. Kovaliv M.V. *Separate aspects of the development of communicative competence of criminal police officers of the internal affairs of Ukraine* / M.V. Kovaliv // *Scientific bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Series: psychological*. - Lviv, 2014. - No. 2. - P. 171-179.
13. Kostenko V.A. *Forming of professional competence of the junior commander staff of criminal and executive institutions: author's abstract of thesis for obtaining Ph.D. in Pedagogy: speciality 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education"* / V.A. Kostenko. - Khmelnytskyi, 2008. - 20 p.
14. Sakhnik O. V. *Modern approaches to the penitentiary worker's legal competence forming* / O. V. Sakhnik, V. I. Tsiukh // *Scientific Bulletin of the Institute of Criminal and Executive Service*. - K., 2015. - № 2 (10). - P. 132-140.
15. Sikorska L. B. *Content of OVS workers' communicative competence and its development* / L. B. Sikorska // *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Psychological series*. - Lviv, 2011. - No. 1. - P. 106-119.
16. Tretiak O. S. *Pedagogical system of penitentiary personnel training for social and educational work* / O. S. Tretiak // *State Penitentiary Service of Ukraine: History, Present Time and Prospects of Development in the light of International Penitentiary Standards and Concept of the State Policy in the Field of State Criminal and Executive Service of Ukraine reforming: Materials of International scientific and practical conference (Kyiv, March 28-29, 2013)*. - K.: The State Penitentiary Service of Ukraine: VD "Dakor", 2013. - P. 490-491.
17. Yahunov D. *What hinders the creation of the Probation Service in Ukraine (to the issue of creating a national model of Probation)* / D. Yahunov // *Current problems of European integration: Collection of scientific papers on European integration and Law* / edited by D. Iahunov - Odessa: Phoenix, 2011.

18. Yahunov D. Models of Public Administration of Penitentiary Systems: International Experience and European Standards / D. Yahunov // Source. URL: <http://dmytro-yagunov.at.ua/news/models/2010-02-23-122>.
19. Yakovets I. S., Avtukhov K.A. Regulation of ethical behavior of the personnel of the State Criminal and Executive Service of Ukraine: separate issues / I.S. Yakovets, K.A. Avtukhov // Bulletin of the Criminological Association of Ukraine, 2016. - No. 1 (12). - P. 216-226.
20. Yanchuk O.B. Ukrainian Probation: opportunities for changes / O. B. Yanchuk // Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine, 2017. - No. 4. - P. 6 - 8.
21. Yatchuk M. Current state of development of the problem of psychological competence of employees of the State Criminal and Executive Service of Ukraine forming / M. Yatchuk // Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, 2017. - Issue 1. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2017_1_14.
22. On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 № 1556-VII [Electronic resource] // Voice of Ukraine from 08.06.2014 - № 148. - Mode of access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1486132334579388>.
23. Bolotnikova I.V. Professionalism and professional competence as components of individual's psychological maturity [Electronic resource] / I.V. Bolotnikova. - Source of access: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Psihologia/42691.doc.htm.
24. Hrishnova O.A. Economics of Labor and social and labor relations: Textbook. - K. : Knowledge, 2006. - 559 p.
25. Medvediev V.S. Personnel's psychological training in the conditions of the Penitentiary System of Ukraine reforming / V.S. Medvediev // Problems of Penitentiary Theory and Practice: Bulletin of Kyiv Institute of Internal Affairs. - K.: RVV of Kyiv Institute of Internal Affairs, 1997. - № 1 (2). - S. 92-95.
26. Kushnarov S. V. Professional Culture of Future Law Enforcement Officers Forming / S. V. Kushnarov // Problems of Penitentiary Theory and Practice: Bulletin of the Kyiv Institute of Internal Affairs. - K.: KIVS, 2002. -(special issue). - P. 101-106.
27. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) [Electronic resource]. - Mode of access.
28. Yahunov D.V. Principles of Probation: European standards and problems of their realization in Ukraine / D.V. Yahunov // Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Law". Issue 9. Volume 4. - Uzhhorod, 2012. - P. 172-176.
29. Probationer's professional competence profile: project [Electronic resource] / League Law // The main legal portal of Ukraine. - Access mode: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1421.html.

Pet'ko Lyudmila

Ph.D., Associate Professor
(Ukraine, Kyiv)

ENVIRONMENTAL APPROACH IN THE FORMATION OF SOCIAL ACTIVITY IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Петько Л.В.

к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов

СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

The article offers the theoretical bases for problem of primary school pupils' social development: the meaning of term "social activity", aspects of forming personalities.

Key words: *environmental approach, social activity, primary school children.*

Стаття пропонує теоретичні основи проблеми соціального розвитку учнів початкової школи: сенс терміну "соціальна активність", аспекти формування особистості.

Ключові слова: *середовищний підхід, соціальна активність, учні початкової школи.*

Вивчення психолого-педагогічних досліджень, присвячених дитячій педагогіці та психології (А. Баль, І. Бех, О. Бодальов, Л.Божович, А. Валлон, О. Васильєва, Л. Виготський, А. Валлон, Т. Гаврилова, М. Докторович, І. Зарубінська, А. Капська, О. Ковальов, Г. Костюк, В. Котирло, Г. Кошелева, В. Лебединський, О. Матвієнко, М. Матішак, Ф. Мальріє, Ю. Менджеричка, Я. Неверович, Л. Петько [9], О. Сорокоумова, І. Червінська) дозволяє говорити про значущість і актуальність середовищного підходу у розвитку та вихованні молодшого школяра.

На думку І. Червінської, доцільність створення виховної системи в загальноосвітньому навчальному закладі I ступеня обумовлена такими чинниками: інтеграцією зусиль суб'єктів виховної діяльності учнів 1-4 класів, учителів, батьків, громадських організацій; зміцненням взаємозв'язку всіх компонентів педагогічного процесу (цільового, змістового, організаційно-діяльнісного, оціночно-результативного); розширенням діапазону можливостей за рахунок освоєння й залучення у виховне середовище навколишнього природного та соціального середовища; створенням умов для самореалізації та самоствердження особистості учня, що сприяє їх творчому самовираженню й росту, прояву неповторної індивідуальності, гуманізації відносин у колективі [15, с. 13], тобто вихованці інтегрують в соціум, в якому вони перебувають.

Визначаючи середовищний підхід у психічному розвитку особистості, Л.С.Виготський [4] акцентував увагу на вплив середовища на дитину, залежності формування її психіки від взаємовідносин із середовищем, в якому перебуває вихованець, причому середовище, на думку вченого по-різному впливає на учня, тому для розуміння її впливу треба враховувати не тільки зміни, що відбуваються в середовищі, а і в дитині. Таке розуміння ролі середовища в психічному розвитку дитини дозволило психологу ввести термін «соціальної ситуації розвитку», що виявляється як «афективне ставлення» дитини до середовища (за Л.С.Виготським).

Через що, Л.Божович, підкреслюючи важливість розуміння афективного ставлення дитини до середовища, надавала велике значення проблемі емоційних переживань в психічному розвитку дитини: «Ми розглядаємо афективні стани як тривалі, глибокі емоційні переживання, безпосередньо пов'язані з активно діючими потребами і прагненнями, що мають для суб'єкта життєво важливе значення» [1, с. 153].

Причому, для учнів початкової школи (а в цей період відбувається активне емоційне становлення особистості), характерним є життєрадісний, бадьорий настрій, тоді як «причиною афективних станів визначають розходження між їх домаганнями і можливостями їх задовольнити, прагненням школяра домогтися високих оцінок свої особистих якостей і дійсним

ставленням товаришів до нього. Через що «основним джерелом емоцій у молодших школярів є учбова та ігрова діяльність [3, с.167]».

Французький психолог і педагог А.Валлон (Henri Wallon) стверджував, що природа людини від самого початку – соціальна, а емоції, що виникають у дитини, він розглядав як перші ланцюжки, що пов'язують з її соціальним середовищем [2].

Тому, групова діяльність та ігри [8; 11; 12; 13] сприяють розвитку у вихованців рефлексії, комунікативності, уміння співпрацювати, товариськості, відповідальності, особистісного самовизначення, самосвідомості, чуйності, толерантності, творчості, відбувається соціальна адаптація і процес соціалізації дитини.

Нашу увагу привернула думка американського фізика і філософа Дж. Ходжа (J.C Hodge), висловлена в одній із останніх його публікацій: «Вживання людини вимагає від неї творчості для її інтеграції та адаптації до сучасного мінливого середовища». Вчений розглядає сутність творчості як синтез значної кількості різноманітних спостережень, що продукують виникненню моделей, і стверджує, що «старовинний китайський «Доказ за аналогією» є більш придатним, ніж «Доказ за логікою», наголошуючи на тому, що кількість неочікуваних результатів від спостереження величезна [17, с. 51].

На актуальність методу аналогії, як в навчальній, так і позаурочній діяльності ми звертали увагу в наших попередніх публікаціях [10; 12].

Тож, у формуванні особистості молодшого школяра, психологи виокремлюють у структурі розумових особливостей дитини такі компоненти: сприймання, пам'ять, мовлення, мислення, фантазія [3, с. 164].

Наголосимо, що саме учням початкової школи характерно переважання процесів адаптації над процесами індивідуалізації. Цілі взаємодії виголошуються учителем, яка будуються за чітко окресленими правилами. Співробітництво учнів-початківців відбувається в рамках соціальної групи (класу), а їхня діяльність розглядається як умова формування нормативної поведінки кожного учня, тобто дитина включається у систему групових відносин. Причому, як наголошують науковці, адаптація молодших школярів відбувається на двох рівнях: на рівні адаптації до змісту ролі учня і норм, що регулюють його рольову поведінку, та на рівні вироблення норм, що діють у позарольових міжособистісних взаєминах дітей [14, с. 124].

Тому, актуальною потребою учня молодшого шкільного віку є потреба особистісного контакту з учителем як на уроці, так і в позаурочній діяльності, прагнення дістати схвалення, підтримку власних починань і дій [16, с. 317–318].

Не можна забувати і про те, що у молодших учнів приклад засвоюється як наслідування, що є найбільш характерним засобом пізнання ним дійсності. Дитина такого віку ще нездатна опосередковано глибоко і диференційовано відображати дійсність внаслідок недостатнього рівня розвитку другої сигнальної системи і життєвого досвіду, тому пізнає її безпосередньо шляхом наслідування, яке є складним динамічним явищем, якістю особистості, що

виражає потребу дитини в активному ставленні до людей, а також проходить низку стадій: від сліпого копіювання до свідомого, мотивовано-вибіркового наслідування. Причому, у дитини воно є провідним у відображенні дійсності, коли мається на увазі соціальна людська дійсність [6, с. 62–63].

У контексті сказаного, процитуємо М. Матішак стосовно прояву соціальної активності учнями-початківцями, з яким можна погодитися або не погодитися, поважаючи думку автора: «Соціальна активність молодшого школяра в школі виявляється в поведінці, спрямованій на підтримку і виконання правил, обов'язкових для школяра, у прагненні допомогти виконувати ці правила своїм одноліткам. Соціальна активність дитини розвивається разом з її психічною активністю, коли під керівництвом дорослого розкривається самосвідомість дитини» [7, с. 169].

На нашу думку, у наведеному прикладі увага віддається розвитку вольових якостей дитини (поведінковий компонент), тоді як соціальна активність дитини виявляється у її діяльності і ставлення до неї, вчинках (Оля взяла мамині квіти з вазы і пішла до самотньої сусідки-бабусі привітати із Днем 8-го Березня), намірах (Назар попросив у батьків дозволу принести до школи банку з жовтою фарбою, яка залишилася від фарбування газової труби на вулиці, щоб пофарбувати шкільний паркан); у прояві вихованцем особистісних детермінант: чуйності (Катя завжди з дому приносить бутерброди і пригощає Оленку, яка часто приходиться до школи голодна), ініціативності, відповідальності, товариськості. Стимулювання виховання соціальної активності шляхом залучення молодших школярів до соціально значущої діяльності (наприклад, волонтерська діяльність – в'яжемо теплі рукавички і носки) сприяє засвоєнню малечі соціального досвіду, адаптації до культурних, психологічних і соціальних факторів, які і створюють соціальне середовище, в якому перебуває, виховується і розвивається дитина.

Література:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. (Психологическое исследование). – М. : «Просвещение», 1968. – 464 с.
2. Валлон А. Психическое развитие ребенка/ пер. с фр. Л. И. Анциферовой. – СПб: Питер, 2001. – 208 с.
3. Вікова психологія / за ред. Г.С.Костюка. – К. : Рад. Школа, 1976. – 273 с.
4. Выготский Л.С. Собрание сочинений. – М., 1982. – Т. 1. –С. 176–196.
5. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] / Постанова КМУ № 87 від 21.02.2018 року. – Режим доступу : https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/
6. Ковалев А.Г. Психология личности. – Изд. 3-е, перераб. и доп. М. : «Просвещение», 1969. – 391 с.
7. Матішак Маріанна. Соціальна компетентність молодшого школяра: теоретичні аспекти // Освітній простір України. – 2014. – №3. – С. 165–170.
8. Петько Л.В. Гурток «Мандрівники» та формування соціальної активності молодших школярів // Педагогічний альманах: зб. наук. пр. ; редкол. В.В.Кузьменко та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2018. – Вип. 37. – С. 173–179.
9. Петько Л.В. Особистість. Соціум. Навчальне середовище. // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

- Сковороди»: збірник наукових праць. – Вип. 35. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 102–110.
10. Петько Л.В. Метод аналогії як засіб підвищення якості процесу навчання в умовах університету // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Вип. 2. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2016. – С. 158-163.
 11. Петько Л.В. Підготовка майбутніх педагогів-вихователів до навчання іноземної мови дітей в дошкільних освітніх закладах // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 23. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – С. 111–115.
 12. Петько Л.В. Професійна підготовка вчителів початкової освіти та формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету // Інноваційні технології в організації виховної роботи у початковій школі: Тр. Всеукр. наук.-практ. семінару (10 лютого 2016 р.), Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий, 2016. – С.72–76.
 13. Петько Л.В. Філософсько-лінгвістичні ідеї розуміння міжлюдської комунікації у соціальному середовищі // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : зб. наук. праць / укл. І.В.Ковальчук, Л.М.Коцюк, С.М.Новоселецька. – Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2015. – Вип. 53. – С. 309–312.
 14. Социальная психология: уч. пос. для студентов пед. ин-тов / А.В.Петровский и др. ; под ред. А.В.Петровского. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
 15. Червінська І.Б. Суб'єктно-середовищний підхід до організації виховної системи загальноосвітньої школи // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – С. 12–15.
 16. Matviienko, O. Pedagogical communication in conditions of forming new Ukrainian school // Science and education : trends and prospects : Collection of scientific articles. – United States of America: Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, 2018. – P. 316–321.
 17. Hodge J.C. Criteria for Fundamental physics principles // Intellectual Archive. – Toronto: Shiny Word.Corp. (Canada). 2018. (March/April). Vol. 7. No. 2. PP. 42–51.

График проведения Международных научно-практических конференций 2018 г.

Название конференции	Дата проведения	Последний срок подачи материалов	Срок выхода из печати эл.версии сборника
Problems of the development of modern science: theory and practice, Madrid, Spain	27.04.2018	26.04.2018	15.05.2018
Perspectives of modern scientific research, Lisbon, Portugal	25.05.2018	24.05.2018	15.06. 2018
Scientific research: global and local perspectives, Plovdiv, Bulgaria	29.06.2018	28.06.2018	15.07.2018
Synthesis of science and society in solving global problems, Austria	27.07.2018	26.07.2018	15.08.2018
Fundamental and applied research, Australia	24.08.2018	23.08.2018	15.09.2018
Global challenges of contemporary issues, France	28.09.2018	27.09.2018	15.10.2018
Strategic research directions, United Kingdom	26.10.2018	25.10.2018	15.11.2018
Actual scientific research, Rome, Italy	23.11.2018	22.11.2018	15.12.2018
Current directions of scientific research, Germany	28.12.2018	27.12.2018	15.01.2019

E-mail: org@conferencii.com

Site: <http://conferencii.com>

График публикации коллективных научных монографий на 2018 год

<i>Название конференции, исходные данные издательства</i>	<i>Срок предоставления материалов</i>	<i>Срок выхода эл. версии</i>
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ		
Инновационная экономика: проблемы и решения. Italy	28 апреля 2018	май 2018
Актуальные вопросы учета, анализа и аудита: теория, методология, практика. Melbourne, Australia	28 мая 2018	июнь 2018
Конкурентоспособность предпринимательских структур: особенности и перспективы. United Kingdom	28 июня 2018	июль 2018
Проблемы экономики и менеджмента. Dublin, Ireland	28 сентября 2018	октябрь 2018
Роль финансово-кредитной системы в современных экономических условиях. Nuremberg, Germany	28 октября 2018	ноябрь 2018
Стратегическое управление и планирование в условиях трансформирующейся экономики. Lisbon, Portugal	28 ноября 2018	декабрь 2018
Формирование механизма устойчивого развития экономических систем. Plovdiv, Bulgaria	28 декабря 2018	январь 2019
ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ, ФИЛОЛОГИЯ, ФИЛОСОФИЯ, КУЛЬТУРОЛОГИЯ, СОЦИОЛОГИЯ		
Перспективные направления развития филологии, лингвистики, языкознания и коммуникативистики. Nelson, New Zealand	28 апреля 2018	май 2018
Методология педагогической и коррекционной психологии. Vienna, Austria	28 мая 2018	июнь 2018
Методология, теория и практика преподавания иностранных языков. Paris, France	28 июня 2018	июль 2018
Стратегии развития современной высшей школы. Italy	28 сентября 2018	октябрь 2018
Актуальные вопросы философии, социологии, культурологии, филологии. Coventry, United Kingdom	28 октября 2018	ноябрь 2018

Современные социально-политические процессы в мире. Nuremberg, Germany	28 ноября 2018	декабрь 2018
Социология и общество: вызовы и перспективы. United States of America	28 декабря 2018	январь 2019
ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ		
Государственное управление: стратегии и перспективы. Coventry, United Kingdom	28 апреля 2018	май 2018
Государственное управление и самоуправление: теория, методология, практика. United States of America	28 октября 2018	ноябрь 2018
ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ		
Основные направления развития современной юриспруденции. Coventry, United Kingdom	28 апреля 2018	июнь 2018
Гражданское право и гражданский процесс: тенденции развития. Madrid, Spain	28 октября 2018	декабрь 2018

Авторам выдаются справки об участии в разработке научных хозрасчетных тем:

- 1) Формирование механизма эффективного регулирования и управления экономической деятельностью предприятий (№ ГР 0113U007514).
- 2) Теория и практика управленческого и бухгалтерского учета, анализа и аудита деятельности субъектов хозяйствования (№ ГР 0113U007515).
- 3) Разработка концепции обеспечения экономической безопасности в условиях глобализации мировой экономики (№ ГР 0113U007516).
- 4) Проблемы социально-экономического развития предпринимательства (№ ГР 0114U006191).
- 5) Формирование и совершенствование механизма устойчивого развития экономических систем (№ ГР 0114U006192).
- 6) Повышение эффективности управления предприятиями различных организационно-правовых форм в условиях финансово-экономической нестабильности» (№ гос. регистрации 0114U006193).
- 7) Социально-экономические проблемы менеджмента (№ ГР 0114U006189).
- 8) Проблемы занятости и регулирования трудовых отношений в отраслях экономики (№ ГР 0114U006190).
- 9) Методологические и практические основы экономики природопользования» (№ ГР 0114U006194).

E-mail: org@conferencii.com

Site: <http://conferencii.com>

Услуги издательства

Разработка макета для издания в типографии и/или печать по макету автора различных видов полиграфической продукции: монографий (авторских и коллективных), книг, брошюр, учебников, учебных пособий, сборников статей и материалов конференций и других материалов в мягком и твердом переплете без ограничения тиража (от 1 до 1000 экземпляров)
Профессиональная корректура текста
Профессиональный перевод текста на: русский, английский, немецкий, французский и другие языки
Присвоение выходных данных издательства и ISBN: <ul style="list-style-type: none">- Австралии,- Австрии,- Великобритании,- Германии,- США
Размещение научных работ в науч ной электронной библиотеке eLIBRARY.RU и в Российском индексе научного цитирования

E-mail: org@conferencii.com

Site: <http://conferencii.com>

European academy of sciences (Coventry, United Kingdom)

приглашает принять участие в
Международном семинаре-стажировке:

«Science and Education: European experience»

Целевая группа: профессорско-преподавательский состав, руководители высших учебных заведений, аспиранты, докторанты, магистранты, представители органов государственного и местного самоуправления, общественных организаций, предприятий, финансовых и других учреждений, все заинтересованные лица.

Форма участия - заочная (дистанционная).

Программа Международного семинара-стажировки:

Публикация статьи в научном журнале	36 ч	72 ч	108 ч	138 ч
Стоимость, ЕВРО *	100	150	200	250

* Платежные реквизиты для оплаты организационного взноса высылаются участникам дополнительно.

В стоимость участия входят следующие расходы: публикация статьи в сборнике научных статей или научном журнале, получение сертификата международного образца о прохождении программы повышения квалификации, стоимость рассылки сборника статей (научного журнала) и сертификата международного образца о прохождении программы повышения квалификации заказным письмом.

Рабочие языки публикации статей: английский, русский, польский, немецкий, французский, украинский и др.

E-mail: org@conferencii.com

Site: <http://conferencii.com>

Problems of modern science

Collection of scientific articles

Copyright © 2018 by the authors
All rights reserved.

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors
Edited by the authors.

ISBN 978-2-5494-0322-5